

Széles a Balaton vize ... ?

170 év a tó történetéből, ahogy az újságok megírták

Széles a Balaton vize ... ?

170 év a tó történetéből, ahogy az újságok megírták

*Városi Könyvtár
Siófok
2003*

A kiadvány

a Balaton Fejlesztési Tanács és Siófok Város Önkormányzata

támogatásával jött létre.

A siófoki Városi Könyvtár gyűjteményéből válogatta és összeállította:

*Dr. Fazekasné Mulesza Olga
Krasznainé Szabó Katalin*

*Illusztráció:
Lipcsei Orsolya*

*Számítógépes szerkesztés:
Krasznainé Szabó Katalin
Pusztai Anita*

*Nyomda:
Cerberus Ofset és Digitális Nyomda
Budapest*

ISBN 963 210 697 0

A Balatonról szóló szakirodalom szekrényeket tölt meg, de az újságcikkek számára is vastag kötetek kellenének. Ez a kiadvány főként a tó vízszint ingadozásaival foglalkozó újságcikkek közül válogatott. Jogosan, hiszen ez mint már korábban is többször, most is nagy gondokat okoz. Sokat tudhatunk meg belőle a tóról, és nem kevesebbet az érte aggódó emberekről.

Ajánlom a jól sikerült kiadványt minden, a Balatont szerető embernek ízes és tanulságos nyári olvasmányul.

Dr. Herodek Sándor
MTA Balatoni Limnológiai Kutatóintézet
igazgató

A Balaton életközössége önszabályozással igyekszik a változásokat „helyrehozni, s ha azok bizonyos határokon belül esnek, a tó élete az évszaki változások ritmikus ismétlődésével lüktet tova. Ha azonban oly változások lépnek fel, amelyeket a tó élete nem tud visszaalakítani, az egész életközösség alkalmazkodik az új körülményekhez. Tavunk élete nem áll meg az időben, hanem tovahalad, s ezt a haladást a természet hatalmas erői és az ember értelme irányítja.”

Entz Géza – Sebestyén Olga: *A Balaton élete*
Budapest : Királyi Magyar Természettudományi Társulat, 1942 p. 209.

Kedves Olvasó!

„Semmi sem olyan régi, mint a tegnapi újság.” – tartja egy ismert mondás - de mulandó tartalma ellenére elevenen és hűen tárja fel a múltat annak, aki lapjait forgatja.

Napjainkban szinte megszámlálhatatlan azon híradások száma, amelyek a Balaton állapotáról, a vízpótlás kérdéséről, a partrehabilitációról, a Balaton-törvény végrehajtásáról megjelennek. A tó, melynek csodájára járnak az idegenek, mely költőket, írókat, festőket, fotósokat ihletett meg, melynek léte mindennapjaink elszakíthatatlan részévé vált, mindig szolgáltatott témát az újságok számára.

Vajon milyen híradások láttak napvilágot a múltban a tóról, melyek voltak a korábbi évek, évszázadok gondjai, problémái?

Mit írtak a Balatonról az újságok?

Közel 170 év magyar sajtójából állítottuk össze kiadványunkat. Az 1800-as évektől az 1950-es évekig a Balaton körül megjelent folyóiratok, hetilapok anyagából válogattunk. Segítségünkre volt ebben helytörténeti mikrofilmtárunk és a Balatoni Archiv Sajtóadatbázis digitalizált periodika állománya. Az 1950-es évektől a megyei és az országos sajtóban egyaránt tallóztunk, áttekintve a könyvtár helyismereti gyűjteményének sajtókatalógusát és az 1995-től épített sajtóadatbázist.

Kiadványunk tárgya a Balaton szabályozása, a vízszint, vízpótlás problematikája és a vízminőség kérdése.

A mindenkori vízállás követésére az egyes oldalakon az év-adat mellett jelöljük az adott évben mért minimum és maximum vízállás mértékét.

A vízszint mérése a Balatonnál 1863 óta rendszeres. A vízmérce 0 pontja a Balti tenger szintje felett 103,41 m (a korábbi cikkekben Adria felett 104,09 m) magasságra van beállítva. Az eddigi legnagyobb vízállás +192 cm, a legalacsonyabb -51 cm volt a 0 ponthoz viszonyítva. A vízszint szabályozási rend szerint 1997-től évente +70cm és +110cm között kell a vízszintet tartani. Korábban +100 cm volt a felső határ, melynek megemelésével növelni kívánták a tóban tározott víz mennyiségét.

Kötetünk válogatás, amely napi- és hetilapokban, ismeretterjesztő lapokban megjelent cikkeket tartalmaz. Nem tudományos igényű publikációk gyűjteménye, hanem a széles közönség tájékoztatására szánt sajtóanyag. A gazdag választékból egy-egy jellegzetes cikkel kívántuk illusztrálni a Balaton életében történt és a témába illeszkedő jelentős eseményeket, problémákat, ahogy a sajtóban napvilágot láttak.

Az újságcikkek nyomán kibontakozó események, történések értelmezését rövid történeti magyarázat segíti.

Az időben visszafelé haladva egyre izgalmasabb a mind régiesebb stílusú és helyesírású cikkek, tárcák olvasása. Az írásokat betűhíven közöljük, amelyekben nem csak a helyesírás és stilisztika különbözőségei, hanem a korabeli nyomdatechnika ördöge is nyomon követhető.

Egy jeles évforduló is közeleg - 2005. június 6-án lesz 300 éve, hogy az első magyarországi hírlap megjelent. A Mercurius Hungaricus, közismert nevén Magyar Mercurius, gróf Esterházy Antal tábornagy ötletéből II. Rákóczi Ferenc fejedelem felkarolásával jelent meg, elindítva ezzel a magyar sajtó kibontakozását.

Kötetünkkel a magyar sajtó közelgő 300 éves évfordulóját is köszöntjük.

Hasznos és tartalmas időtöltést kívánok a könyv olvasásához, magam és munkatársaim nevében.

*Dr . Fazekasné Mulesza Olga
könyvtárigazgató*

Történelmünk korai évszázadaiban a Balaton természetes viszonyait nem befolyásolta jelentős mértékű emberi beavatkozás.

A **tó vízszintje az időjárás alakulása szerint ingadozott** egy két métert. A török uralom megszűnése után a tó környéke egyre jobban benépesült és egyre nagyobb kiterjedésű erdőirtásokat végeztek a gazdálkodás során. Ezzel azonban a Balaton vízgyűjtő területén megváltoztak a csapadék lefolyási viszonyai és az időjárás szélsőségei jobban érvényesültek. A vízszint-ingadozások nagyobb mértékűek lettek és a csapadékosabb időszakokban gyakoriak voltak a nagy áradások.

A Balaton vízszintjének ingadozása állandó gondot jelentett a környék lakossága és birtokosai számára.

Az **1770-es évektől** indult meg a császári udvar utasítására a **Balaton és a Sió szabályozásának megszervezése**. A terv elkészítésével a kor nagytehetségű mérnökét Krieger Sámuel bízta meg, aki egyébként az első valóban hiteles, a mai napig helytálló Balaton térképet megrajzolta. Krieger 1776-ban nyújtotta be a Kapos, Sió és Balaton vízrendszerére vonatkozó leírását, valamint a környező mocsarak tómeder szabályozása általi kiszáritásának és a Dráva - Duna közötti összeköttetés megteremtésének tervezetét. **Krieger Sámuel** három változatot készített, amelyek különböző mértékben csökkentették volna a vízszintet, illetve a harmadik változat csak egy hajózó csatornát hagyott volna a tó közepén.

Ebben az időben a szántóföldek, rétek, legelők területének növelése és az áruszállítás számára biztosítandó **hajózási lehetősége alapvető fontossággal bíró gazdasági tényező volt**. Az országot behálózó, egymással összeköttetésben álló vízi országutak létrehozása a korabeli gazdaság lényeges eleme volt. Krieger tervezetét végül is nem fogadták el és egy ideig nem történt semmi a Balaton szabályozásának ügyében. Az **1800-as évek elején** azután kezdtek megalakulni a **vízszabályozási társulatok**, amelyek a Balaton vízrendszeréhez tartozó Zala, Sárvíz, Kapos, és Sió szabályozásának érdekében jöttek létre. A tó ügye is előtérbe került.

Az **1827-es országgyűlés határozatot hozott a Balaton lecsapolásáról**. A megbízást **Beszédes József** kapta a terv elkészítésére, aki 1834-ben ismertette elképzeléseit. A tó vízszintjét 3,8 méterrel kívánta csökkenteni, amely **336 km² vízfelületet hagyott volna** meg. (A jelenlegi ~ 600 km²) Beszédes álma egy Kolozsivártól Grazig hajózható országos nagy csatornarendszer kialakítása volt, melynek részét képezte volna a Zala-Balaton-Sió vízrendszer szabályozása. Ehhez hozzátartozott a **Balaton lecsapolása mellett a Sió mocsaras medrének rendezése, az összes Sió-menti malom lebontása, a Zala mederbővítése és az egyenletes vízmennyiség biztosítása, melyet a Mura folyóból történő vízáteremtéssel kívánt megoldani**.

A terv a különböző érdekeltségek miatt, nagy ellenállást váltott ki a Balaton körüli földbirtokosokból, de leginkább a Sió működő vízimalmok tulajdonosainak ellenkezése halasztotta a munkálatok megindítását. Az időjárás is szárazabbra fordult.

1834 és 1837 között **rendkívül száraz évek jöttek, a tó vízszintje több mint egy métert apadt**. A lecsapolás ügye egyelőre halasztódott. Pedig voltak hangos támogatói a tervezetnek a korabeli sajtóban is, mint ahogy azt a Társalkodó című lapban olvashatjuk.

A cikk aláíróiként megjelölt „Balatonmellékiek” szerettek volna megszabadulni a - szerintük - „egészségtelen gőzt büzőlgő” „álló-víz”-től, amely csak bajt hoz az emberekre haszontalan voltával.

Ez idő tájt a **reformkori** Balaton mentén már kezdett kibontakozni a **fürdőélet** és Széchenyi Istvánnak nagyszerű elképzelései voltak a **üdülőkultúra** fejlesztésére.

KÖZÖNSÉGES PANASZ:
hogy büntető-törvényeink tökéletlenek 's hiányosak.
Ime! többek közt egy példa.

Édes magyar Hazánk' három szép megyéjében u.m. S*, Z* és V*-ben már régtülfogva tartózkodik egy rettentő gyilkos, kinek tettei a' milly számtalanok már, szintolly borzasztók is.

Áldozatai minden esztendőben bizonyosak; 's hogy a' régibbeket elhallgassam, csak ezen 1835-1836 ki legközelebbi télen is már 34 embertársinkat, 's ezek közt több nevetlen kis árvának kenyérkereső édesatyját fosztá-meg életétől. (Leginkább azon jámbor utasokat szokta fenyegetni, kik S*-ból Z*-ba vagy V*-be 's innét vissza, rövidebb uton sietnek.) – A' dolog nyilvános 's tudva van, nemcsak azon három nemes megyében, hanem országunk' nagyobb részében is. A' gyilkosnak csak nevét, melly mindenütt isméretes, kell megnevezni, 's egyszerre minden kétség elhárul. De tán csodálkoznak érdemes Olvasóim, hogy ezen gyilkost, azon három nemes megye még is üzőbe nem veszi 's méltókép meg nem bünteti 's el nem veszi?

- Még jobban fognak csudálkozni, ha azt is hozzá teszem: hogy e' rettenetes gonosztevő senki előtt nem ered futásnak, 's hogy épen most mind a' három megyében rögtönös büntető-törvény is áll-fen fensőbb k. engedelemmel, 's ezen nagy gonosztevő még is teljes bátorságban van 's minden embert fenyeget!

-- Szüntessék-meg tisztelt Olvasóim kevésbé méltó csodálkozásukat 's legalább azon derék három n. megyét részrehajlásról vagy bocsáthatlan gondatlanságról előre ne vádolják!

-- A' tisztelt három megye pert, halálos pert indított e' rettentő Gyilkos ellen, 's mindent elkövetett annak elvesztésére; de ha valaha igaz volt: hogy nincs olly ügy, nincs olly vétkes ember, kinek pártfogóji nem akadnának, – itt igazán beteljesül! – Ezen nagy Gyilkosnak is akadtak pártfogóji, pedig hatalmas pártfogóji. – Szörnyűség!!! -- így kiált-fel (talán) sok érzékeny szívű!? -- Igen is szörnyűség!! – Kivált ha még a' pártfogók' allegatiójit is hallgatjuk! – „A' gyilkos engem nem fenyegethet! – nekem azon Gonosztevő nagy hasznot hajt! – neki élni kell! -- Sokat kellene fizetnem az elfogatási 's veszteségi költségek' fejében! – hadd éljen! -- Vagy ha ti általjában ohajtjátok elvesztét, füzessétek-meg kárpótlásul elveszendő hasznainkat 's a' t.” – így allegának a' pártfogók' ügyészei! És minthogy ellenkezőleg a' költséget megtagadják, sőt kárpótlást is kívánnak, e' nemes megyék nem boldogulhatnak a' szörnyeteg' elvesztésében!

- Felszólítatnak tehát magyar hazánk' minden, emberiségbecsülő nemes-érzésű Fiai 's Leányai! – Mondják-ki az ítéletet az egész emberiség' nevében.

- De hát ki azon Gyilkos? – Csalódnak érdemes Olvasóim, ha gondolják: hogy ez – sivatag pusztákon 's rengeteg erdőkön tanyázó, – magányos csárdákban lappangó haramia, galád gyújtogató vagy útonálló! Nem!

– Ő egészen más, mint ember, – noha földünkön az emberiség' javára alkotott természetajándékok' egyik jótékonyabb 's leghasznosabb részének ivadéka; – de mivel rendeltetése köréből zsúrmaként pottyant e' tájra – heverő – sok földet hasztalanul foglaló – egészségtelen gőzt bűzölgő, – az emberiség' éledeletit utjában 's kereskedésében gátló – utazót 's halászt zsarnokmódon halállal adóztató – álló-víz; – melly magát a' természet' azon fönséges remekének, melly az egymástól legtávolabb fekvő országokat 's világnak különrészeit egybekapcsolván, a' kereskedést könnyítve előmozdítja – tengernek – akarja neveztetni; de még is nem képes annyi terhet, mennyit tiz szekér elbirna, fölvenni; – a' csekély kifolyására nagy költséggel épített 10-12 kerekü malmokra nem képes annyi vizet bocsátani, hogy annyi kerék közül csak bár egy is foroghatna mindig, még is heverő kiterjedésében 24 □ mérföldet hazzontalan elborít, homokjával pedig nemcsak a' legjobb földeket 's réteket, de az ország-utakat is elönti 's így az emberiségnek legnagyobb ellensége.

- Ő az, egy szóval, kit a' világ Balatonnak nevez; ki egyéb hasznát az emberrel még is nem érezteti, mintha nyáron fürdésre édesgetvén, azt örvényes torkába csalhatja – vagy tisztítani kívánt bőrét, viszketeges pörsenésekkel (dobrocczal) befekélyesítheti; – télen pedig néhány fogas név alatt isméretes hálnak fogására édesgetvén, a' halászt – álnok jegén dézmáját kicsikaró, ezeket szintugy, mint az utazókat rianyasiba ragadja, hogy haszontalan sok tüskés gardáit, őnjeit és harcsáit táplálhassa.

- Ez azon gyilkos Balaton, mellynek csodájára hazánk' érzelmős művészei mesziről eljönnek, hogy regényes tükriben a' természet' forgácsát bájoltan nézdeljék, de hasztalan létét csak hamar átlátván, – hitvány mocsárnak 's kártékony víznek ösmérnek. –

A' Balatonmellékiek

TÁRSALKODÓ
1836. FEBRUÁR 27.

1839-ben aztán csapadékosabbra fordult az időjárás, a vízszint emelkedni kezdett. A lecsapolás terve előtérbe került és 1842-ben a Balaton szabályozási királyi bizottság elfogadta Beszédes József tervét a lecsapolásra, a Duna – Sió – Balaton – Zala vonalán létesítendő hajózó csatorna megvalósítására. Megalakult a Somogy-Balaton Lecsapoló Társulat a munkálatok lebonyolítására, amelyek a Sió – Sárvíz szabályozásával indultak.

Időközben azután erősödni kezdtek azok a vélemények, amelyek a Balaton lecsapolása helyett, a víztömeg szabályozhatóságát követelték egy zsilip megépítésének segítségével. Az erre vonatkozó beadványt 1858-ban nyújtotta be a Sióberki Társulat.

Azután építeni kezdték a Déli Vasutat, melynek Balaton menti szakasza 1861-ben el is készült. Ez év őszén a **Balaton vízállása nagyon magas volt**, tavasszal pedig az erős jégzajlás jelentékeny károkat okozott a frissen épült vaspályában. A Balaton szabályozását nem lehetett tovább halasztani. Az 1862 nyarán összeült királyi bizottság és az érdekelt társulatok Balatonfüreden **megegyeztek a vízszint süllyesztéséről**, és az ezzel kapcsolatos teendőkről: a **Sió szabályozásáról, zsilip építéséről**, a társulatok feladatairól. A tó teljes lecsapolásának veszélye tehát elhárult.

E nagy jelentőségű döntés jegyzőkönyvének rövidített változatát olvashatjuk, a Balatonfüredi Napló 1862. évi számaiban.

A Balaton szabályozása tárgyában 1862. évi augusztus 28-án B.Füreden tartatott gyűlésnek rövid vázlata

Megnyitott a gyűlés dél előtti 8 órakor.

Nagy Méltóságú Vásonkeői gróf Zichy Ferencz urnak, a Leopold cs. k. jeles rend nagy keresztesének, cs. k. Kamarásnak, val. bel. t. Tanácsosnak, a kir. ajtónállók mesterének, mint királyi Biztosnak elnöklete alatt, a következő egyházi és világi teljes című birtokosok, képviselők és érdekelttek jelenlétében:

Bárány Pál birt. Somogyból.
Bernrieder József birtokos Paksról.
Bernrieder László birt. Paksról.
Boksa József canonok Veszprémből.
Burg Adám vasutigazgató Bécsből.
Csapó Vilmos ifju, birtokos Somogyból.
Dornay István kegyesrendi jószágkormányzó.
Dőry Lajos báró Tolnából.
Dőry Gyula birt. Tolnából.
Dőry Hugó birt. Tolnából.
Dőry Boldizsár birt. Tolnából.
Écsy László fürdőfelügyelő B.Füredről.
Eszterházy Pál ifj. Herczeg Bécsből.
Exterde Lajos báró Tolnából.
Farkas Imre Enyingről.
Fekete János birt. Fehérből.
Festetich Béla gróf Marczaliból.
Festetich Andor gróf Somogyból.
Forster Zsigmond Tolnából.
Hollán Ernő vasuti mérnök.
Inkey Ádám birt. Zalából.
Jankovich László birt. Somogyból.
Kerner N. keszthelyi uradalmi intéző.

Ketzer Miklós birtokos Tolnából.
Keszthelyi uradalom két tisztartója.
Kolozsvári József ügyvéd Veszprémből.
Koroncz László canonok Veszprémből.
Kovács Zsigmond canonok Veszprémből.
Köves János felső-örsi prépost.
Krisztiány Pius jószágkormányzó a tihanyi urodalomból.
Malatinszky Lajos birt. Tapolczáról.
Mesterházy János ügyvéd Keszthelyről.
Meszlenyi Meszlenyi Lajos birt. Veleczéről.
Meszlenyi Károly birt. Fehérből.
Miltényi ügyvéd Ozoráról.
Miltényi N. birt. Zalából.
Mórocza Dániel birt. Felső-Örsről.
Paizs Boldizsár birt. Somogyból.
Paizs Andor birt. Somogyból.
Révay Gusztáv báró Nógrádból.
Sárváry Antal ügyvéd Budáról.
Simon Zsigmond Perjel Pannonhalmáról.
Simon Rudolf birtokos Tolnából.
Szabó Dávid ügyvéd tihanyi urodalomból.
Szalai N. birt. és ügyvéd Fehérvárról.
Szluha Antal birt. Czecezeről.
Szluha Miklós birt. Czecezeről.
Tallián Lázár canonok Veszprémből.
Tersánszky Lajos ügyvéd Tapolczáról.
Vadnay Rudolf birt. Zánkáról.
Vermes Illés ügyvéd Veszprémből.
Vimmersberg Gusztáv báró Tolnából.
Ürményi József birt. Pestről.
Ürményi Miksa birtokos Pestről.
Zichy János gróf Fehérből.
Zichy Nándor gróf Fehérből.

S még többen, kiknek neveivel meg nem ismerkedhettünk.

Az Elnök ur által tartott megnyitó beszéd után több üdvözlő beszédek tartattak Elnök ő Nagy Méltóságához és ifju Eszeterházy Pál Herczeg ur ő kegyeletességéhez, valamint az összes gyülekezethez is.

– E beszédek után Elnök ur előadá, hogy a f. évi Junius 17-én itt B.-Füreden ugyan e tárgyban tartatott gyűlés óta az időközben magánuton folytatott értekezletek s eszmecserék folytán a sárvizi társulat 20,000 ftkat ajánlott leengedni követeléseiből, csak hogy a több érdekelt társulatok közös céljának kivihetését minél könnyebben eszközöltessék. – Előadá továbbá mind azokat, mik a jelen gyűlésnek teendőiül merülnek föl, - ezeknek elősorolását megelőzőleg és a B.-Füredi fürdőknék, a szép Balatonnak, költőies és festői vidékének tisztelő és ragaszkodó közönségét vigasztalólag, megnyugtatólag elmondá, miszerént a Balaton lecsapolását ohajtó, eszközöltetni sürgőző több rendű magán társulatoknak, de magának ezen a nem lecsapoltatást, hanem csupán a szabályozást elhatározni és eszközölni alakult gyűlésnek is „korán sem az a szándéka, hogy a kies Balatont és annak kies vidékét elcsufítsa, hanem csak az, hogy a Balaton szabályoztassék, hogy azon folyók, melyek a Balaton körül kiönteni, mellette a haszonvehető földeket elborítani, és haszonvehetetlenné tenni, mocsárokat és posványokat okozni és tartani szoktak, szabályoztassanak, s így az okozott károk is elháríttassanak és a lég is egészségesebbé tétessék.

Általános és többszörös éljenzés követé Elnök ur ő Nagy méltóságának ezen szavait mind a gyűlés tagjainak, mind és pedig különösen a hallgatóságnak részéről, mi világos jele annak, hogy a Balatonnak olyan lecsapoltatását, mely benne tetemes csorbulást okozandana, s mely azt és vidékét jelen alakjából kivenné és kitorzitaná, nem csak a Zalaiak, de senki sem szeretné, hogy ily lecsapoltatástól mindnyájan hazafias féltékenységgel tartanak és irtóznak, az ellenkezőnek pedig, mit Elnök ur ő Nagy Méltóságának fennebb idézett s körül belől saját szavai olyannyira és oly lelkes határozottsággal biztosítanak, általában és mindnyájan hazafias vigasszal és megnyugvással örvendenek, mindnyájan mondhatjuk, mert a jelen

gyűlésnek hallgatósága a B.-Füredi s az egész hazából összesugárzott fürdői közönségből jött be, olyanok tagjai, kiket a Balatonnak lecsapoltatásából eredhető hasznok és károk még csak messziről sem érdekelnek, csupán mint hazánknak lelkes és buzgó fiai a közös hazának ezen egyik kincsét, egyik legfőbb szépségét, fekvési és területi koronájának egyik gyémántját nem akarják elveszteni s attól a hazát, mint ős időktől tulajdonosát, megfosztani, s azt a közös tulajdonból kiszakítva csupán egyesek érdekének fölláldozni, - olyanok azok, kik a hazának külön vidékeiről egészségi s gyógyulási szempontból ide seregelve a Balaton vizének gyógyerejét, mely már oly sokat gyógyított, adott vissza és tartott meg a hazának rájuk nézve is hasznosnak és elkerülhetlenül szükségesnek tartanak és mint olyat, melyet a mindenhatónak alkotó és jótévő akarata, határozata a közemberiség javára ajándékozott gyógytengerül hazánknak, nem akarják a magánosok önzésének odaengedni. – Éljen tehát Elnök ur ő Nagy Méltósága, éljen kegyeletteljes nyilatkozata, s adják az egek, hogy az szentül teljesedésbe mehessen. – Elmondá Elnök ur, hogy a gyűlés teendői között fő helyet foglal az, miszerént a szabályoztatásban érdekelt társulatok nevezetesen a Balatonsomogyi, Sióberki, Zalavizi, Sárvizi, és a Balatonmelléki vasut társulatoknak egyessége mindenek előtt eszközöltethessék, - hogy a siófoki vízvezető csatornának torkolata úgy lejtessék, mikép a sióberki társulatnak s az alsóbb vidéknek is földterületei a levezetendő víztömegek által el ne öntessenek s meg ne károsíttassanak és úgy készíttessék ezen sióvizének csatornája, hogy az a Balatontól kezdve egész a Dunáig hajózható legyen, és a kereskedelem igényeire mint segédeszköz, mint vizut, használtathassék.

– Kijelenté Elnök ur, hogy ezen szabályozás ügyeinek elnöki vezetésében boldogult édes attyának nyomdokait fogja követni s kijelenté egyuttal, hogy ha az egyezkedés még ma sikerülend, úgy a munkát még e folyó évi september hó 1-én megkezdendi, csak az egyezkedési fennforgó némű akadályok háríttassanak el értekezletek és alkudozások által.

Nagy éljenzés követé Elnök urnak velős előadásait s általános öröm sugárzott a jelent

voltaknak megnyugtató tekinteteiből.

A jelenvoltaknak később tudomásukra jött nevei:

Agoston Károly, társulati mérnök.
 Antal Vincze, szegszárdi bíró.
 Beszédes Ferencz, mérnök Somogyból.
 Borka Gábor, birtokos Somogyból.
 Detrich Zsigmond, több urodalmak képviselője, Sz.Fehérvárról.
 Ferber Ferencz gr. Festetich Tassiló képviselője.
 Főkövi János, tisztartó Somogyból.
 Forster Zsigmond, Tolnából.
 Forster, mérnök Somogyból.
 Fördös István, birtokos Somogyból.
 Huber Mihály, lengyeli igazgató Somogyból.
 Kalupka János, esküdt Tolnából.
 Klein Károly, vasúttársulati felügyelő.
 Kolozsváry Sándor, Veszprémi ügyvéd.
 Mitskey Imre, mérnök Fehérből.
 Sallós Mihály, mérnök Somogyból.
 Stán Ferencz, főügyész Tolnából.
 Tóth Ferencz, ügyész Somogyból.

Mielőtt magát a gyűlés további kivonatos folyamatát folytatnók, megemlítjük, miszerint a szinte félszázad óta ohajtásban s némű előleges, csupán tervezeti munkálatban pangott balatonszabályozásának előzménye, csak a Sió vize folyásának szabályozása lehet, s kell, hogy legyen, - a Sió szabályozásának pedig mind ekkorig majd legyőzhetlen akadályául tünt föl az ozorai malom, mely a Főméltóságú Herczeg Eszterházy Pál ur tulajdona, - ezen maloméért 200,000 ft. kárpótlás követeltetett kisajátítás esetére. – Most ő nagy Méltósága gr. Zichy Ferencz kir. biztos ur a hercegi házzal közelebbi viszonyban lévén, miután a főméltóságú Herczegnek onokáját, ifj. Herczeg Eszterházy Pál urat, az ez idén ozorán volt személyes megjelenése alkalmával, úgy és elvbarátul, közbenjáróul megnyerte volna, a nemes lelkű gróf s az ifju Herczeg, hathatós és erélyes közbenjárásuk által az öreg Herczeg ő kegyelmességénél czélt érvén, tőle a grófhöz következő levél érkezett:

NAGY MÉLTÓSÁGU GRÓF!
 KIRÁLYI BIZTOS UR!

A Balaton és Sio szabályozása tárgyában nagyméltóságod elnöklete alatt folyó évi aug. 4-én Ozorán tartott több társulattól

alakult tanácskozmány fölszólította kedves unokámat, ifjabb herceg Eszterházy Pál urat, miszerint az említett szabályozás czélszerű eszközlése tekintetéből ozorai vízi malmom megszüntetésére nézve előttem közbenjárni s e czélbéli beleegyezésemet megnyerni sziveskedjék. Szeretett unokám e tárgyban eljárván, előmbbe terjesztette mindazon okot, melyek miatt a Sió szabályozása végre nem hajtható, megemlítette, mikép ozorai malmom is gátul szolgál ezen országosan ohajtott szabályozásnak; én tehát részint magyar hazánk közjavát előmozdítani akarván, részint szeretett unokám közbenjárását és a magyar közügy iránti érdekeltségét valódi nagyapai örömmel szemlélvén, de ez alkalommal tanusítani ohajtván az elismerő hálaérzelmeit nagyméltóságod iránt, ki a legközelebbi időben magyarországi vagyonom rendezése körül felejtethetetlen érdemeket szerezni méltóztatott, s ez által mind személyem, mind családom hálájára magát érdemessé tette; eltökéltem magamban nagyméltóságodat ezennelfölkérni és fölhatalmazni kegyeskedjék bölcs belátása szerint ozorai vízi malmom ügyét akként elintézni, hogy egyrészt tulajdoni malomjogom sértetlenül föntartatván, másrészt azonban ezen említett vízi malmom, az annyira országosan ohajtott s nagyméltóságod, mint királyi biztos által oly erélyesen és fáradhatatlanul sürgetett Balaton és Sió szabályozásának ezentul gátul ne szolgálhasson. – Örvideni fogok, ha ez az élttem alkonyán a kedves hon oltárára tett áldozatom, honfitársaim elismerésére találand, s ez által Magyarország földvirágzásához részemről is hozzájárulhattam. Fogadja nm. hazafias eljárásához, ernyedetlen buzgalomához szerencsekívánatomat, nagyrabecsülésemet. Maradván kész köteles szolgálja és hű barátja: herceg

ESZTERHÁZY PÁL.
 Kárlsbád augusztus 10-én 1862.

Harsogó éljenzések követék a nagylelkűséggel teljes levelet.

BALATON-FÜREDI NAPLÓ
 1862. SZEPTEMBER 4. 16. sz. p. 126-127.
 BALATON-FÜREDI NAPLÓ
 1862. SZEPTEMBER 14. 17. sz. p. 136-137.

A szabályozás szükségességét illetően voltak ellenzői a tervnek. Ugyanebből az évből, ill. a Balatonfüredi Naplóból származik az a tárcza, amely a vízszintcsökkenés nyomán bekövetkező károokra és veszélyekre, ezek bekövetkezése esetén a Balaton környék éghajlatának változására hívja fel a figyelmet. Az okfejtés hosszú de rendkívül érdekes és tanulságos olvasnivaló.

1863-ban elkészült a Sió-zsilip, melyet nagy ünnepség keretében avattak fel, majd az ezt követő években a Sió-szabályozási munkálatok is folytatódtak.

TÁRCZA

A Balaton lecsapolásáról természettani tekintetben

VÖRÖSMARTY JÓZSEF mérnöktől

Folyó évi június 17-kén volt B.-Füreden mélt. gr. Zichy Ferencz kir. biztos ur elnöklete alatt ama gyűlés megtartva, mely véglegesen megoldandó lett volna azon kérdést, hogy a Balaton mi módon, minő eszközök által és mikor csapoltatnék le.

Az egész gyűlés folyamatát figyelemmel kísértem, és ott nem hallottam mást mint azt, hogy a Balatont lejobb kell szállítatni, mit egyik szónok három lábbal, a másik négy lábbal, a harmadik kilencz lábbal állított célravezetőnek.

Egyetlen egy árva hang emelkedett a főt. tihanyi apátság részéről azon nézet mellett, hogy a balaton ne szállítassék alább, hanem maradjon így mint van. De az illető szónok administrator ur a haszonlesés vádjával illetetvén, visszavonult és belenyugodott a gyűlés által kimondott azon elv megállapításában, hogy a lecsapolás által okozott károk kárpótoltassanak.

Ezen gyűlésen öt társulat volt képviselve u. m. a somogy-balatoni, sió-berki, nádorcsatornai, vasuti és gőzhajózási társulat. – Ezen társulatok képviselői megelégszenek 3 vagy 4 láb leszállítással, midőn a zalai és veszprémi egyes birtokosok 9 láb leszállítást kívánnak, azért, hogy ez által a Sió hajókázhatóvá tétessék, midőn a 3 láb mellett csak a nádasait veszti el. – A zalaiak ezen kívánata azon oknál fogva, mert a költségekre pénzt nem ajánlottak, figyelembe sem vétetett.

Végül határozat lőn, hogy egy választmány alakítandó, melybe az érdekelt társulatok szakértő embereket fognak kinevezni, kik közös megállapodás után egy tervet fognak kidolgozni a lecsapolásról, mely terv még azután egy ily gyűlésben fog megvitatni. Ilyen volt a tanácskozmány menete.

Ha jól emlékszem, 1858-ban a tudós társaság jutalmat tűzött ki azon kérdés megfejtésére, hogy a „Balaton lecsapoltassék-e vagy nem?” miből az tűnik ki, hogy a legtodományosabb fők sincsenek a felől tisztában, hogy a lecsapolás által kapott nyereség arányban van-e a veszteséggel.

A mérési adatokból kitűnik, hogy hat lábos lecsapolásnál a balaton-melléki bozótokból, és magából a Balatonból összesen 103,000 hold rét nyeretik.

Mivel pedig Beszédes a hullémtérre semmit sem számított le, valóságos nyereség mintegy 80,000 hold lenne. Ez valóban nagy összeg és tekintetett érdemel.

És idáig, a kit csak e tárgy felől halottam beszélni, mind ezt a sok nyereséget emlegette, és senkinek sem jutott eszébe a netalán bekövetkezendő károkat is számításba hozni. Ezen károokra akarom én a balatonmelléki közönséget és a magas kormányt figyelmeztetni.

Első helyen áll a nádasok elvesztése sok időig, mi oly kézzelfogható és érthető dolog, hogy ezt bővebben nem is kell magyarázni.

Második helyen áll az éghajlat változása, s ez az, mire különösen föl akarom híni a természettudósok figyelmét.

Hogy az égalji viszonyok mennyire helyszerü körülményektől függenek, az a természet tudósok előtt ismeretes. Hogy ne említsek mást, mint Irhont, hol a myrtus és babér a szabadban diszlenek és Magyarországon nem, pedig Magyarország a 470 közép szélességen van, midőn irhon 51031 alatt fekszik, tehát jóval fölebb. Ennek oka az, hogy Irhont tenger veszi körül.

Ha Irhon és Anglia levegőjére a körülötte levő víz oly nagy befolyással van, lehetetlen, hogy a Balaton is befolyással ne volna a

mellette kétfelől elnyúló szárazra, mit az általa előállított légnemű tűneményekből könnyen ki is lehet magyarázni.

Mielőtt azonban ezen légnemű tűnemények magyarázatára átmennék, szükséges némelyeket előrebocsátanom.

A Balaton Hidvégtől Keneséig 10 mérföld hosszúságnyira 6000 öl középzsélességen nyulik, mellette északról részint párhuzamosan nyuló hegylánczok, részint koporsó-, részint kupidomu hegytömegek, délről pedig csak igen csekély emelkedettségű erdőkkel, rétekkkel, nagyobb részint buján tenyészítő szántóföldekkel borított földek képezik annak vidékét.

A zalai részen levő hegyek sokkal magasabb fekvésűek lévén, melyeknek tetejét ritkult erdők, kopár sziklák, oldalait szőlőtők, lábuknál elterülő lapályokat irgalmatlan rossz szántóföldek, kevés rétek képezvén, hogy a Balatonnak Zala égaljára egészen más befolyása van, mint a somogyiéra, könnyű belátni, mert a Somogy felőli vidék nagyobb része vizirányos, kisebb része északra lejtven, ez által nyári égalja sokkal mérsékeltebb, sokkal szerencsésebb, mint a zalai oldalé.

E mellett az egész Balaton-mellék földszíne (a közéletben csak a zalai részt értik ezen nevezet alatt) csekély kivétellel meszes föld annyira, hogy sok helyütt jobban lehet mondani, hogy mészkő, mint meszes föld, midőn a somogyi részen nagyobb részint agyag, homokos agyag, s igen csekély homokból áll a földszin.

Már pedig a mészföld sokkal nagyobb melegülési képességgel bír, mint az agyag, ehez járul még a zalai oldalnak a naphozí függőlegesebb állása – oly meleg áll elő, hogy egészen más éghajlata van mint Somogynak.

És éppen ez oka annak, hogy tavasszal Balatonmellékén a hónap híre sincsen, szántanak vetnek, mikor az érintett hegyektől északra eső határookban még szánon járnak.

Innen van, hogy nyáron egész Balaton mentében rendszeren két héttel előbb aratnak, mint a szomszéd határookban. Például: Keszthely, Györök, Szigliget, Gulács, Köveskál, Udvari, Füred, Köves, Alsó-Örsön már nagyobb részint learattak, mikor Veszprém, Szentgál, Nagy-Vazsonban, Kapolcson, Apátiban, Szántódon, Zsiden még csak kezdik az aratást.

Innen van, hogy télen akármennyi hó esik is, csak két-három nap legyen lágy idő, az mindjárt elolvad, midőn Somogyot még sok ideig hólepel borítja. – És ez nem pusztán állítás, hanem tapasztalati tény.

Azt pedig tudjuk, hogy az égaljára e három tényezők bírnak leginkább befolyással u. m.

1. A hőmérték,
2. Helyfekvése az uralkodó szelekre nézve,
3. Nagy vizek szomszédsága, vagy a légköri nedv.

A mi a hőmértéket illeti, a fölebbiekből kitűnik, hogy a zalai földfenék a nap sugaraira való függőlegesebb állásánál és természeténél fogva olyan, hogy itt sokkal nagyobb meleg fejlődik ki, mint a somogyi részen, mihez járul még az, hogy a Balaton-mellékét északról magas hegyek védik a hideg szelektől, mi által megint csak a hőmérték emelkedik.

Már most ha valami Istencsodája által a Balaton mellőlünk egyszerre eltűnnék, vidékünk oly sivatag lenne, mihez hasonlót csak a zaharai pusztaságokban lelhetnénk, a mellett szőlőink, vetéseink még június elején is elfagynának.

Mert tudjuk, hogy az oly földszin, mely nappal több meleget képes benyelni, éjszaka több meleget is sugároz ki, mi által jobban meghűl. A meszes földfenék pedig éppen ilyen.

Azonban itt lévén a Balaton, a körülötte levő levegő vízgőzzel telt, éjjel a hűlés alkalmával a vízgőz a föld kisugárzott melegét visszahajtja, a mellett a vízgőz maga is a nappal benyelt meleget éjjel kisugározza, s ez által a levegőt melegíti, később jobban meghűlvén csepelakban (harmat) a földre lehull, s az ekkor belőle elszabadult lappangó meleggel a levegő hőmértékét emeli, s általa azt eszközli, hogy veteményeink nem fagyhatnak el.

Ellenben nappal másnemű jótékony hatását tapasztaljuk a Balatonnak. A víz ugyanis a levegő közönséges hatására is párolog vagy gőzölög. – Ezen vízgőzökben pedig megkötött meleg van, mert azon meleg, melynek hatására a víz gőzzé vált, nem a víz melegítésére, hanem annak légneművé tételére fodittatott. – Ugy, de a gőzölögés szakadatlanul tart, azért az őt környező levegőtől új meg új meleget von el, ezért mondják, hogy víz mellett nyáron

is hideg van. És ez által Balaton mellékének nyári meleg napjait hűvösebbé, élvezhetőbbé teszi.

Ezenkívül a víz, mint rossz hővezető, nehezebben melegülve mint a szárazföld, azért nappal a fölötte levő levegő hidegebb mint a szárazföld fölötti, éjjel pedig a szárazföld könnyebben meghűlve, a víz fölötti lég melegebb, mint a száraz fölötti, mi által a víz és a száraz fölötti levegő közös folytonos légvonat keletkezve, látni való, hogy a Balaton vizgőze nappalainkat hűvösebbé, éjeinket melegebbé teszi.

Már ezekből világosan kitűnik, hogy ha a Balaton egészen lecsapoltatnék, s helyén homokpusztaság maradna, nappal nápolyi meleget, éjjel pedig szentpétervári hideget tapasztalnánk.

Lássuk már most azon légnemű tüneteket, miket a Balaton vizgőze által elő szokott állítani.

Én két igen nagyszerű és pompás légnemű tünetényt tapasztaltam a Balaton által előállítani.

Az első mely nappal szokott előjönni, ily forma : mikor szép csendes nyári, leginkább tavaszi nap van, 10-11 óra tájban a Balaton tükre fölött halom, majd később roppant tornyos felhők támadnak, melyekből déltájban igen sokszor eső hull alá, majd kelettől nyugotnak, majd nyugattól keletnek, de többnyire a somogyi parton huzódva el, néha pedig minden esőzés nélkül 3-4 óra tájban elenyésznek.

Ennek magyarázata igen egyszerű.

Melegen süt a nap mind a Balaton színére, mind a körülötte fekvő száraz földre, bizonyos, hogy a kétfelől levő szárazföld színe fölött, mely a nap melegítő hatására több meleget képes benyelni, s így a levegővel melegét közölni ; a levegő is melegebb, mint a Balaton színe fölött. – A meleg hatására a levegő kiterjed és ez által részecskéi megkönnyebbülve, a magasba fölemelkednek, melyeknek helyébe minden oldalról hidegebb levegő nyomul, mivel a meleg folytonosan hat a levegőre, egy tartós felhágó légfolyam származik, melynek helyét a Balaton színe fölötti hidegebb levegő pótolja, oly formán, hogy a balatoni hidegebb levegő mint nehezebb, alól nyomul a két part felé, mi által ezen légtömeg alacsonyabbá levén, a két partról felhágott melegebb s így

könnyebb lég, ennek helyét fönt tartozik kipótolni.

Már most ott, hol ezen két felhágó és vizgőzzel telt légfolyam egymással találkozik, mindenesetre gőzsűrűedésnek kell előállni, már az által is, hogy a vizgőz a mint magasabb így hidegebb tájra ér, meghűl, így megsűrűsödik, de még leginkább az által, hogy a két part felől felhágó és vizgőzzel telt légfolyamnak különböző hőmértéke levén, egybetalálkozásuk után okvetlen esőnek kell bekövetkezni, mert az elegyült légtömeg hőmértékeiből származott közép hőmérték mindig kisebb, minthogy a befoglalt egész vizgőz mennyiségét megbírhassa. Például egy 16° R. hőmértékű vizgőzzel telt légtömeg minden köbláb téregben 7, 87 b. vonalnyi vizgőzt tart, egy más 10° R. hőmértékű pedig 5,03 b. vonalnyt :

elegyülésük után pedig e két légtömeg hőmértéke $10 + 16/2 = 130$ R., a vizgőz mennyiség pedig – 12,90 b. vonalnyi leend. Ugy de 13° R. hőmértéknél egy köbláb levegő csak 6,30 b. vonalnyi vizgőzt képes elbirni, miért is 660 b. vonalnyi vizgőz mint fölösleg kiszorul és lehullani kénytelen. (Erre nézve bővebb fölvilágosítást kaphatni: „Berde Áron légtünetmentana.” I. 133. l.)

A fölebbiekéből tudjuk, hogy a zalai oldal mind a napfelé való hajlásánál, mind pedig a föld természeténél fogva sokkal melegebb mint a somogyi ; azért ott sokkal élénkebb felhágó légfolyam származik mint itt. – Ha élénkebb a felhágó légfolyam a zalai részen, bizonyos, hogy a helyébe tóduló hidegebb levegőnek is a Balaton színe fölött nagyobb térről kell elmozdulni a zalai rész, mint Somogy felé, miért is fönt az ellenkező felhágó légfolyam is messzebb tartozik utazni a Balaton vize fölött mint a somogyi, azaz egész odáig, honnan az utolsó légrésezecske a felé vonult. A mi a Balaton közepén alól bizonytalan távolságban történik, az mindig a szerint történik, a mint nagyobb vagy kisebb meleg fejlődik ki : azért a nappali esők a Balatonnak déli részén huzódnak el, mint azt a tapasztalás bizonyítja is.

Mely meleg eloszlási, s illetőleg különböző hőmértéki viszonyok szülte körülményből igen nevezetes következtetést vonhatni ; t. i. hogy a Balaton vizét körülfogó vármegyék, például Zala és Somogy közti határ nem a Balaton közepén, hanem azon vonalon

huzódik el, melyet a nekik megfelelő hőmérték, eső és más időjárási viszonyok kijelölnek.

Ezt így kell érteni, ha például Balaton mellékének közép hőmértéke 10° R. volna, Somogyé pedig csak 8° R., akkor Zala határa úgy áll Somogyéhoz, mint 10.8. – Ha föl vesszük, hogy a Balaton közép szélessége 6000 b. öl, akkor ezen arány szerint Zalára esik 3333 öl, Somogyra pedig 2667 öl, miből világosan kitűnik, hogy 666 öllel szélesebb a zalai rész a Somogyinál.

A második légnemű tünetény éjjel tapasztalható a tavaszi és őszi hűsebb időben. Mit én úgy adok, a mint tapasztaltam. – Éjjel ugyanis szép csendes eső esik a Zalai oldalon. Somogy felől felhő látszik, s az ég a Balaton egész hosszában, annak színe fölött megnyílik, mely nyíláson gyönyörűen kandikálnak alá a csillagok s néha a hold. – Én számtalanszor gyönyörködtem e szép tünetényben, melynek magyarázata szerintem következő.

Éjszaka a szárazföld – természeténél fogva – jobban meghűl mint a víz: azért a fölötté álló légtömeg hidegebb mint víz fölötti. Minek természetes következménye az, hogy a Balaton fölötti ég, mint melegebb és könnyebb, a magasba emelkedik, s fönt mind a két part felé folyik, mivel a száraz fölötti lég meghűlvén alacsonyabbá válik, azért fönt annak helyét tartozik kipótolni. – A mint tehát ezen melegebb légfolyamok vizgőzei fönt a két part felé huzódnak, mindig hidegebb légtömegek közé érvén megsűrűsödnek, s eső alakban leesni kénytelenítetnek, - míg a Balaton színe fölött tisztán marad a lég. – A melyik részen tehát nagyobb hőmérték-csökkenés jó létre, bizonyos hogy – mivel kisebb hőmérték mellett a levegő kevesebb vizgőzt képes magában megtartani, - ott több eső fog esni ; miért is a zalai részen sokkal több eső esik, mint a somogyi részen.

Ha most valami balgatag embernek eszébe jutna ezen állításomat kétségbe vonni, attól azt kérdem, az ég ezen átlátszósága miért a Balaton hosszában, s miért nem keresztben vagy más irányban történik, s miért ismétlődik sokszor? miért nem esik ott is az eső, vagy legalább miért nem felhős az ég ott is mint kétfelől a part hosszában? úgy hiszem ezen kérdésekre nem tudna megfelelni: mert fölebbi állításomat különösen igazolják a

tapasztalati tények, mivel a szép májusi napokban csaknem minden hajnalban eső esik, nem zápor ugyan, hanem csendes eső.

De meg vizsgáljuk csak a martiusi, octoberi és más országos napi esőzéseket, úgy találjuk, hogy ugyanazon idő alatt, napfeljötté előtt egy-két órával esik a legtöbb eső, mi a fölebbi oknál fogva természetes is, mely utóbb említett esőzéseket nem a Balaton vizgőze idézi ugyan elő, hanem, hogy annak gyámolítására nagy mértékben bír befolyással, könnyen megfogható dolog.

A főtebb előadott légköri tünetények természetesen a lég csendes állapotjában történnek meg.

Vizsgáljuk most röviden a Balaton befolyását légkörünkre azon esetben, ha a lég nem csendes.

Tegyük fel, hogy a Balaton színe fölött terhes felleg képződik a már előadott okoknál és tapasztalatnál fogva. S most akár dél felől, akár északnyugat felől jöjjön egy hideg, de nedves légfolyam, ezen terhes felleget elhajtja a víz színe fölül a száraz fölé, s mivel mind a Somogy belsejében, mind Zala és Veszprém felsőbb vidékein erdők, illetőleg hegyek terülnek el, világos, hogy a már úgy is hideg és vizgőzzel telt légfolyam hidegebb légrétegbe jöven, esésnek kell bekövetkezni.

És ez áll az éjjeli eső felhőkkel is, miért bizton állíthatni, hogy a Balatontól északra és délre több mértföldekig terjedő vidékek lakosai is érzik a Balatonnak jótékony hatását, ha okát nem tudják is.

Még egy esetet nem mellőzhetek el.

1861-ik év december 21-én (épen nagyvázsonyi vásár alkalmával, hogy az illetők jobban rá emlékezzenek) a balatonmelléki hegyeken fölül eső vidékeken, mint már N. Vázsonyban is hó esett nagy mennyiségben, midőn nálunk Köveskállán és egész Balatonmellékén csak borus idő, és néha néha egy-két csepp eső, de sem a hónap, sem a rendes esőnek nem volt semmi nyoma.

Ennek oka következő:

Balaton-mellékén, a fölebb előadottakból már tudjuk, hogy sokkal nagyobb, meleg fejkli ki, mint a hegyektől északra eső vidékeken.

Már most egy északnyugati hideg légfolyam részint meghűti, részint hozza magával a vizgőzőket, melyek megsűrűdvén, leesni kénytelenítetnek hópehely alakjában.

Azonban Balaton mellékén sokkal nagyobb meleg lévén, a fölötté lévő levegő szárazabb, mi által a fönt megsűrített vizgőzők leestökben fölszárítatnak, vagy a mennyire ez nem történhetik, eső alakjában hullnak alá.

S hogy ezen alkalommal Somogy megyében sokkal nagyobb mértékben esett akár hó, akár eső mint Zalában, arról kezeskedem, mert a Balaton vizgőzei mind ott hulltak alá.

Mindezenelőadottakból világosan kitűnik, hogy a Balaton lényeges befolyást gyakorol a két felől mellette elnyuló szárazföld éghajlatára, különösen pedig Zaláéra.

Tegyük már most fel, hogy a Balaton lecsapoltatik. Ehez járul még a kormánynak a kis birtokosok közötti erdőfelosztás iránt gyakorolt intézkedése. Mert különösen a nemes birtokok után járó erdőket 3, 2, 1 vagy egy negyed holdakban – a szerint mint kinek mennyi jár belőle – osztják ki. Ilyen kis birtokos rendes vágást nem tehet, mivel a marha járja az erdőt, így azon erdő, mely mint erdő szépen virágzott és tenyészett – szántóföldnek nem alkalmas – elpusztul, és lesz belőle kopár legelő.

És az egész Balaton mentében, a hol csak apró közbirtokosság lakik, azon erdők, melyek kiosztattak, már idáig is hogy mennyire elpusztultak, azt a Balaton mentiben kiosztott kisebb közbirtokossági erdők szánandólag bizonyítják.

Azt pedig tudjuk, hogy az erdők pusztítása vízszükséget von maga után, mint ellenkezőleg szaporítása vízbőséget.

Az elsőre Franciaországban a provencei erdők lepusztítása a példa, hol ez által a források többnyire kiapadtak, a másodikra Egyiptom alsó része, hol az erdők szaporítása óta az esőzések sokkal gyakoribbak.

De ne menjünk olyan messzire, nálunk Köveskállán ezelőtt 5 évvel a feketehegy nevű erdő nagy részét levágták, a levágás után mindig a marha járja, miért nem nevedezhetik, melynek következtében az oldalában lévő gyönyörű forrás kiapad, csak tavasszal és ősszel van benne kevés víz midőn annak előtte, míg az erdő fönállott, a forrás egész nyáron által itatóul szolgált.

Már most nem csak erdeink elpusztultak, hanem még Balatonunk is lecsapoltatik, kérdem az ezek által előidézett károkat

lehet-e pótolni? ugy hiszem nem.

Röviden tehát azon következményeket illetőleg károkat, melyeket a Balaton lecsapolása fog előidézni, következőkben vonhatni össze:

1. Nádasaink nagy időre elvesznek,
2. Növényeink gyakrabban elfagynak és nyáron jobban elszáradnak,
3. Esőzéseink ritkábban lesznek,
4. Országos esőzések alkalmával esőmennyiségünk kevesebb.
5. Ez által évi termésünk is sokkal kevesebb, sokkal szegényebb lesz.
6. Időjárat viszonyaink változó-nyabbak lesznek. Egy szóval éghajlatunk változik.

Ezeket tudva nem lehet csodálni, hogy a Balaton lecsapolási ügye oly lassan haladt, s a n. m. kir. biztos ur boldogult édesatyja eljárását nem lehet eléggé méltányolni, hogy a Balaton lecsapolási ügyét el nem hamar- kodta.

Vizsgáljuk hát a dolgot a maga mez- telenségében. Kik akarják a Balatont leszá- líttatni? A somogyi bozótok birtokosai és a vasut-társaság. A többi a Balaton lecsapo- lásából semmit sem nyer, de semmi közük sincsen hozzá. Mert a sió-berki társulat a Balaton nélkül is kiszáríthatja bozótjait, s csak azért fog kezdet a somogyi társulattal, hogy ugyanazon csatornán, mi által ők bozótjaikat kiszárítják, a Balaton vize is lefolyhat, az ásatási és egyéb költségek kevesebbe kerülnek közösen. De valósággal a Balatonhoz semmi közük.

A Nádor-csatorna-társulat is csak ily formán van érdekelve, azon különbséggel, hogy az ő csatornájuk már kész, s a miért az ezután készitendő csatorna vizét a magukéba befogadják – ez által mintegy közössé válván – a reá fordított költségekre nézve aránylagos kárpótlást követelnek. De a Balaton lecsapo- lásához ennek sincsen semmi köze.

Tehát mint már említém, csak a somogyi és vasut-társaság az érdeklett felek.

Ha azt mondaná valaki: „Igen tisztelt somogyi urak, ha a Balatont le nem csapoljuk is, azért a bozótokat ki lehet szárítani” én hiszem, hogy felhagynának a lecsapolási tervvel.

Erre nézve én ajánlok egy tervet.

Minden művelt ember tudja, hogy a harlemi tenger volt, és most nincsen, pedig

mélyebben fekszik, mint az atlanti tenger, s vizét mégis az atlanti tengerbe eresztették, s most buján tenyésző szántóföldek és rétek díszlenek a kis tenger helyén.

Ezeket előre bocsátva, tervem ebből áll: huzattassék egy széles töltés oly mélyen, mint a Balaton fenéke. A mocsárok közepe táján, vagy a hol kívántatik, a töltésig egy főszárító csatorna beléfutó mellékcatornákkal együtt, a töltés mellett egy vizemelő gép gőzerőre, mely a főcsatornába összegyülcndő vizet minden kívántató alkalomkor a töltésen felül építendő csatornán a Balatonba hajtsa. *)

A vasut-társulatot a mi illeti, megvallom ezzel igen különösen vagyok.

Itt eszembe jut egy pesti eset. Egyszer a városház téren egy nagy tömeget vettem észre, s én is odasiettem. Hát egy részeg ember egy ház sarkában megbotlott, s ott bosszankodva káromkodott ezen szörnyű botlásan, mivel ő rajta még ez nem történt.

Ha most ez a részeg ember azt kívánta volna, mivel a házban megbotlott, rontsák le a házat, tökéletes igaza lett volna.

A vasut-társulat ügyvivői figyelmeztettek az illetők által jó előre, hogy ezen vonalon a Balaton vize és jege meg fogja rongálni a pályát, de mire sem hallgattak. És azért hogy ők hibáztak, a Balatont kelljen lecsapolni a zalai oldal nagy kárára? miért nem vitték lejjebb? nem lett volna semmi bajuk, csak egy kevéssel többbe került volna mint így.

De egy oly társulatnak egy-két százezer forint csekélység.

Mindezekből könnyű belátni, hogy a Balaton mellett levő és más egyéb mocsárokat kiszáritani ohajtom, de a Balatonból egy árva cseppet sem kívánok leeresztetni.

*) Ezen terv kivitelénél legtöbb költségbe kerülne a töltés ; ugy de az már a vasuttársulat által elkészítettet : tehát valósággal csak gőzerőmű és a csatornák lehetnek tárgyai a költségvetésnek. A csatornáknak mind a két esetben meg kell lenni, akár csapoltatik le a Balaton akár nem. Miből világos, hogy a vizemelő gép kevesebbe kerül, mint a Sió csatorna ásatási költsége, míg egyuttal ezen gőzerőművet malomhajtásra is lehet használni ; azért ezen kettős terv kivitelét az illető földesuraknak különösen figyelmökbe ajánlom.

Jelen munkácskát többek fölszólítására hoztuk meg lapunkban. Valeat, quantum valere potest, - a Balaton lecsapolása ellen szóll, - de a lecsapoltatás meg van állapitva, - hanem azért meg ne ijedjünk, marad annyi viz, hogy benne megfürödhessünk és egy-két ladikos kéjutazó kényelmesen és minden akadály nélkül bele fulhasson.

SZERK.

BALATON-FÜREDI NAPLÓ

1862. SZEPTEMBER 31. 15. sz. p. 117-120.

A Balaton vízszintje a zsilip átadását követő évtől csökkenni kezdett. 1866-ra katasztrofálisan alacsony lett a vízállás, és az újságok a tó jövőjének kérdésével foglalkoztak. A Veszprém című hetilap cikkírója az okokat kutató a világméretű éghajlatváltozást, a vizeinkkel való rossz gazdálkodást és a fő bűnös, a Sió zsilip gondatlan, egyéni érdekek szerinti kezelését tartja a kialakult helyzet okozójának.

A Balaton jövője

Lehetetlen, hogy ne közöljük gr. Széchenyi Bélának a fönnebbi cím alatt a M. V. 153. számában megjelent lelkes figyelmeztetését ; s kifejezzük örömünket, hogy végre valahára akadt tekintély, mely a szegény Balatonon elkövetett s végződni nem akaró méltatlankodásoknak utjába állani kész.

Ily rendkívüli időkben, nagy események előestéjén, midőn a közfigyelem és érdekeltség kiválóképpen egy tárgy felé központosul, - háttérbe, sőt feledésbe esik minden, még olyan, is mi hazánkat a lehető legközelebből érinti. Habár bizvást hisszük és reméljük, hogy a harc-moraj elnémulta után, melyből babérkoszoruzottan térendenek vissza seregeink, a béke áldása kíséretében, ifjúdott erővel fogunk hozzáláthatni legégetőbb közügyeink rendezéséhez, mindamellett léteznek oly dolgok, melyek halasztást nem tűnnek, mert a kellő idő felhasználását elszalasztván, később a legjobb akarat, a legnagyobb áldozatok sem tehetik többé jóvá az elmulasztottat.

Minden gondolkozó szomorral, aggódó kebelrel szemléli és tapasztalja Magyarországnak a múlt évtizedben megváltozott éghajlati viszonyait. Bebizonyított tény, hogy gömbünk vizei száradásnak néznek elé; - azt hiszem alig van ország, mely ezt nyomasztóbban tapasztalja, mint épen édes hazánk.

Most a midőn évről-évre nagyobb aszály ellen kell küzdenünk, kutaink kiszáradnak, a hajdanta bőven hömpölygő erek és patakokban alig van már vizünk, sőt még azon majdnem 6 □ mértföldnyi terület is, mint a Fertőtava, tökéletesen kiszáradtan mutatja szomoru medrét egykori játszi vizének – önkénytelenül aggódva tekintünk honunk jövőre, tán még rosszabbra fordulható éghajlati viszonyaira és a Koran azon szavai jutnak emlékezetünkbe: „A víz a Mindenható legnagyobb áldása”.

Míg más országokban, melyek bőségesebb vizekkel áldva meg, mint szegény hazánk, milliomok fordítottak és fordíttatnak jelenleg is, azok célszerű felhasználására – minálunk ebbeli egész törekvésünk úgy látszik eddiglen csakis abból állott: honunk vizeit, mintha fölösleggel bírnánk, mentől nagyobb

mennyiségben és mielőbb a fekete tengerbe lefolyasztani, pedig tudja az ég, hogy minden csepp vizet, melyet birunk, melyet kapunk, mily szorgosan kellene reservoirekba gyűjtenünk és felhasználnunk, midőn gabonánk és kapásnövényeink nem érnek, hanem inkább sülnék és egész növényzetünk nem él, de csak teng elbágyadtan Hunnia napjának nagy heve alatt.

A Balaton lecsapolása, mely országos calamitásnak mondható, bevégzett tény; elítélte azt régóta minden elfogulatlan ember egészséges veleje. Nem célom bővebben érinteni, hogy mily érdekeknek köszönhető nemzetünk ezen szomoru vállalat létrejöttét; csak az általa elért főeredményeket akarom fölemlíteni:

A vasúti társaság biztosította alacsony töltéseit a Balaton vize és jege ellen, mely rajtuk tetemes károkat vitt véghez.

Somogy megye néhány nagyobb birtokosa képessé tétetett egy tán 25.000 holdból álló nádas, berkes, iszapos, sáros határt, idővel hasznos talajjá átalakítani, ha a szükséges csatornákat és árkokat elkészítteti, melyeken az ottani pocsolyák vize, ha még maiglan el nem párolgott volna, a Balatonba befolyhatna.

Ezen célok eléréseért a Balaton vízszíne nék jóval három lábnál alább kelle esnie.

A lecsapolt Balaton ezen víztömege a Sió-csatornán folyt le, miglen a víz tükre elérte azon, a fennevezett társulatok által már előre meghatározott nívaut, melyen hogy még alább szálljon, egyiknek sem lehetett érdekében. Siófoknál a Sió-csatorna torkolatán egy nagy, hét részből álló zsilip lőn felállítva, a víz magasságának szabályozása céljából, hogy az a meghatározott színvonalon tartassék.

A Balaton jelenleg már is a megállapított vízvonalon alul áll! – Ez onnét ered leginkább, mert a zsilipkezelő ellenőrködés alatt nem állván, kénye-kedve szerint rendelkezik, csak is a maga haszna után járván el. Ha a sió-menti birtokosok vizet kívánnak, vagy valamely kereskedő árút vagy fát akar szállítani, - felhuzza a zsilipeket, sokszor egészen, és a víz az ottani két látnyi esésen sebes rohamban foly kifelé. Két hónap

alatt a Balaton újra 5-6 hüvelyknyivel esett, ez, az ily csekély vizű tónál irtóztató sok – és legkomolyabb meggyőződése, ha ezen rögtön nem segíthető, évről évre növekedő arányban fog kevesebbbedni; és végpusztulásnak induland, mint ezt a Fertőnél elég sajnosan tapasztaltuk.

A Balaton csak egy mód által menthető meg, ha a Siócsatorna végképp elrekesztetik. (Megfoghatatlan, hogy ez legalább a nyári hónapok alatt nem történt még meg eddigelé). Ha ma a Sió-csatorna elzáratik, azt fogja mutatni a tapasztalás, hogy a nyári hónapokban, a jelenlegi sekély vízállásnál, sokkal több víz párolog ki a Balatonból, mint az a Zala és más kisebb erek, források és esők által pótolthatatnék.

Tavaszkor a Balaton az olvadt hóvizet által gyarapodván szerez magának új erőt a nyári időszaknak leróni adóját; - de ezen víztöbbletnek a tóban kellene maradnia és el kellene tiltani a Siócsatornái levezetését.

A szükséges lépések több helyről tétettek meg a helytartótanácsnál ezen botrány megszüntetésére, és van reményünk, hogy nem siker nélkül. A Balaton nem egyes megyék, hanem Magyarország birtoka, a mennyiben érdekelve van annak minden egyes gyermeke hazánk e legszebb gyöngyét megmenteni.

E tárgyra vonatkozólag éppen most esett értesünkre, hogy az itt panaszolt visszaélések meggátolása végett megyénk főispánja mélt. báró Fiáth Ferencz ur szólitatott fel felsőbb helyről ; ki mint országfejedelmi biztos hajlandó is az ügy élére állni. A báró ismert erély és tapintatossága elegendő biztosítékot nyújt arra, hogy e példátlan vakmerőségnek végre gát vettetik.

VESZPRÉM

ELSŐ ÉVI FOLYAM

1866. JÚLIUS 8. 2. sz. p. 11.

Aztán telt-múlt az idő, csapadékos esztendőök jöttek és a Balaton vize gyarapodni kezdett.

1879-ben tetőzött a vízállás, ami ugyancsak nagy riadalmat keltett. A Keszthely című hetilap hasábjain olvashatjuk, hogy milyen veszterhes a helyzet, mert a Sió zsilipet nem kezelik a kívánt helyzetnek megfelelően s félő, hogy a tavaszi áradás elönti a fürdőket és földeket.

Balatonunk vízállásáról

A Balaton vízállásának rendkívülisége mellett érdekelni fogja a vidékünkbeli közönséget az alább következő táblás* kimutatás és az annak adataiból folyó tanulság. Ezen adatokat Siófokon írják össze, hol a Balatont szabályozni akarták ; de úgy látszik nem tudják. A Sió csatornát – monda szerint – már a rómaiak megásták, de úgy amint most van, - hogy elzárni és megnyitni lehessen – csak 1863-ik évben készült. Azelőtt ha nagy volt a víz, nagyon folyt ; ha kicsiny volt, semmit sem folyt ; most azon változás történt, hogy ha kicsiny, csapolják de ha nagy, akkor elzárják, mivel – természetesen – akkor másutt is sok a víz és a Sió csatorna alsóbb részén, Tolna megyében nem elég tágas, tehát hogy ott ki ne öntsön, a csatornát elrekesztik. Ha aztán a Balaton kiönt, az nem baj ; vagy ha baj is, ki tehet róla? -

Amennyire visszaemlékszünk, a Balaton legnagyobb volt 1850 körül, midőn a fenéki

töltést is elborította ; lehetett akkor egy meterrel nagyobb mint ma, ezután majd apadt, majd áradt, nem sokat törődtek vele. Míg végre éppen akkor, midőn a déli vasutat építették, igen megtalált nőni, úgy hogy a vasúti töltést veszélyeztette, s mintegy 30 cmeterrel nagyobb volt mint most. Ekkor megharagudtak reá s elhatározták lecsapolását. Azonban még mielőtt a csatorna megnyitott, magától elpárolgott a víz, és noha 1863-ban az építés miatt ápril elejétől október végeig egészen el volt zárva a Sió, mégis annyira megfogyott a Balaton, hogy a mostaninál fél öllel mélyebben állott.

1864 és 1865-ben új volt a csatorna, tehát vigyázattal kezeltetett ; a mellett jó idő is járt, s így a vízállás rendes maradt annyira, hogy a legnagyobb és legkisebb víz közti különbség 67 cm. vagyis 2' 1" volt. Azonban 1866-dik évben már télen elkezdődött a szárazság s tartott egész éven át. A Siót elzárni pedig

nem volt szabad azon néhány tutaj miatt, mely rajta közlekedni akart, így aztán leszállt a víz legkisebb állására, melynél mai nap 186 cm. vagyis egy egész öllel magasabb. Ezután néhány évig kicsiny volt a víz, miért is hoztak törvényt, hogy kevesebb víz eresztessék le. Történt azonban, hogy 1876-ban nedves ősz, és 1877-ben árvizes tavasz találkozott össze, midőn is a Sió, nehogy Tolnában kiöntsön, elzáratott s így a Balaton egész május 15-ig folyton növekedvén, majdnem olyan nagy lett, amilyen most. Most azonban még csak márcziusban vagyunk, 1877. márcz. 10-én

még csak 112 cm. volt a vízállás ; tehát ha az idén is úgy kezeljük a Sió és olyan idő jár, mint 1877-ben, készen lehetünk rá, hogy május 15-ig a víz még 30-40 cmt. növekszik, midőn aztán minden balatoni fürdőt, minden rétet és kaszálót elönt s talán még a vasutat is megrontja.

*(A táblázat a mai olvasó számára érdektelen.)

KESZTHELY
1879. MÁRCIUS 18. 11. sz. p. 2.

Az 1880-as években újra szárazabbra fordult az időjárás, s a vízszint rohamosan csökkenni kezdett. Az 1885 – 1890 közötti évek nyarán megint kétségbeesett híradások tudósítottak a fogyatkozó vízről.

(A szakemberek számára már ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy a tó vízkészletének egyensúlyát a befolyó vizek és a levezetés együttes szabályozásával lehet fenntartani.)

- **A SIÓ-ZSILIP.** A siófoki új-zsilip kérdése végre megoldást nyert. Talliány Béla főispán, mint balatonszabályozási kormánybiztos megkapta az engedélyt, hogy a Balaton vízállásának szabályozása céljából Siófokon a Sió-csatornán a jelenlegi megrongált zsilip pótlásául újkőből és vasból építendő zsilipet létesítsen. Az engedély ötven évre szól; a zsilipnek két 7 méternyi széles vízlevezető nyílása, nyolcz kettős kapúja, két jégtörője és több vízmérczéje lesz. Az építési költséget a mellékiadások nélkül 33,662 frtban irányozták elő és a költségek legnagyobb részét a déli vasut, mely a zsilip fenntartásáról és kezeléséről is fog gondoskodni és a Balaton-szabályozó társulat viselik. Az építéshez már e tavaszon hozzáfognak.

VESZPRÉMI KÖZLÖNY
1890. MÁRCIUS 16. 11. sz. p. 3.

- **MEGERESZTIK A SIÓT.** Talliány Béla somogyi főispán, mint a Siócsatorna kormánybiztosa – írja a M. Á. – nagy érvágást követ el a Balatonon mert szept. 9-ig 10 c. méterrel, azontul pedig 50 centiméterrel több vizet eresztenek le a Sión. Ebből aztán a M. Á. azt hozza ki, hogy ez által a balatoni gőzös nem fog behajózni tudni a Sió torkolatába, (ami elvégre is nem volna nagy baj), a sekélyes somogyi partokról pedig vissza fog vonulni a víz s mire újból

megszaporodhatnak, ha esős ősz lesz, addigra a morotvák megrothatnak s dögletes kigőzőlgésükkel megrontják a környék levegőjét. Így ír a M. Á. s utána az Egyetértés, mely hozzáteszi, hogy gróf Eszterházy Mihály a balatoni gőzhajós társaság elnöke már tett is sürgős felterjesztést a földmívelési miniszterhez a Sió megeresztése ellen.

– Tudomásunk szerint úgy áll ez az ügy, hogy ujabban Talliány Béla főispán elrendelte, hogy 0.05 méternyi víz eresztessék le a Sión, mit szükségessé tett az, hogy a Sió csatorna vize rendkívül megapadt s környékén rendkívül bűzös posványok támadtak, melyet friss vízzel nem táplál a Sió. A leeresztett csekély vizet pedig nagyon nélkülözheti a Balaton a szárazság dacára is és nem kell a somogyi partok *[... elposvá-nyosodásának] veszélyétől [tartani]. Lehet hogy a gőzhajós társulatnak nem tetszik a víz leeresztése, de annál jobban szeretik a parttulajdonosok, kik az őszre berekterületeiken jó levegőt nyerhetnek által; különben az sem valami számításon kívül hagyandó érdek, hogy a kereskedők gabonát hajózhassanak fel a Sión, annál bizonyára fontosabb, mint hogy a gőzhajó bejárhat-e a Sió torkolatába, vagy sem.

(Ez is baj, az is baj! SZERK.)

* Az eredeti példányon hiányos

VESZPRÉMI KÖZLÖNY
1890. SZEPTEMBER 14. 37. sz. p. 3.

- **A BALATON MEGCSAPOLÁSA.** A Siócsatorna megeresztése ellen ismételt panaszoknak a balatonmellékiek. A Sión feljövő gabonás bárkák kedvéért már 75 centiméter vizet eresztene le folytonosan a rendes vízszin fölött. Tekintve azt, hogy a siófoki zsilipnél nagy esése van a víznek, tehát a nagy gyorsaság mellett rövid idő alatt igen tekintélyes mennyiség folyhat ki a Balatonból, míg annak csak csekély a pótlása a száraz nyár következtében: bizonyos, hogy a hajózásnak csakhamar olyan akadályba támad, melyet még a jövő évben is meg kell éreznie. De nem ok nélkül szólalnak fel a parti lakások azért sem, hogy a túlságos vízapasztás káros következménnyel járhat egészségi tekintetben, a hinár képződését pedig rendkívül előmozdítja s a halászatot tönkre teszi. A Balatontavi gőzhajózási társulat igazgatói kérelmet intéztek a földmívelésügyi miniszterhez ez állapot megszüntetése végett. Rapaich Radó min. tanácsos megígérte, hogy haladéktalanul intézkedik.

VESZPRÉMI KÖZLÖNY

1890. SZEPTEMBER 14. 37. SZ. P. 3.

- **A BALATON víz-mennyisége** rohamosan szaporodik s a múlt napokban leesett nagy mennyiségű hó s a még várható nedves időjárás arra engedne következtetni, hogy a Balaton nem érte el maximális magasságát, sőt május hó közepéig még legalább is egy lábbal fog emelkedni. A január és február hónapokban emelt földtöltés alig 1 ½ lábnyira van magasabban a víz jelenlegi felszínénél, mely magasság – a várható víz-szaporodás következtében még tetemesen csökkenni fog. Ha tehát a Balaton víz-magassága a nyári hónapokban is állandó marad, úgy véleményünk szerint a feltöltött terület befásítása a jelen évben még nagyon is korai volna. Korai pedig két okból; először mert a víz magasságához képest nagyon alacsony s ennek következtében nedves talajban a mélyebb gyökerű növényzet tenyésztése – eltekintve a fűz, berek s ezekhez hasonló fáktól – lehetetlen; másrészt pedig azért, mert a befásítandó alacsony terület igen könnyen ki van téve a vizáradás veszedelmének.

KESZTHELY

1892. MÁRCIUS 13. 11. SZ. P. 3.

Egy kis idő távlatából – 1907-ből – a Magyar Tenger című lap cikkírója visszatekint az elmúlt évtizedekre, érzékletes történetekkel fűszerezve a szárazság és az áradások idején kialakult helyzetet.

Balatonvidéki vízszabályozás

(Hajdan és most) IV.

írta Csipke Ferenc

Az 1848-i nagy események megakasztották az egész Siószabályozási folyamatot. A nagy sötétség nem engedett látni semmit, csak rémképeket, melyek egymásután vonultak el a maguk hajmeresztő borzalmasságaikkal.

A már előzőleg a Sión több lebontott malmok záró töltései nem akadályozták ugyan a Sió folyását, de a még részben szabályozott meder a vizet nem tudta egyyüvé tartani s különösen az alsóbb szakaszon, a sík vízborított árterületek csak mocsarakká változtak. A siófoki határ magasabb fekvésénél fogva, jobban megtisztult ugyan a kártékony mocsaraitól, de viszont most meg ott lett mocsár, ahol eddig tiszta felvizek voltak. Szóval eredményről ez ideig szó sem lehetett.

Hogy mi indította ilyen áldozatkész-

ségre a már felsorolt községeket, hogy még a nyomasztó politikai időszak alatt se mondtak le a tervükről, megértjük, ha azt tudjuk, hogy a Balaton 26.820 katasztrális hold nem használható területet birt.

(Siófok határából ebben nincs egy □-öl se beleszámítva, se az alább fekvő községek határából. Sióberki társulat, Jut-ozorai szakasz lásd a későbbi leírásban).

Ingoványos mocsarak, hellyel-közzel kis tavacskákkal, ártalmas kigőzölgése felette káros volt a közegészségre is. Megértjük, ha a mozgató erők közül, olyan nagy neveket említünk, mint Festetics, Hunyady, Széchenyi, Zichy, Jankovich grófok. A kegyes tanító-rend, a tihanyi apátság, Jukey család stb.

Hires vízmérnökök áltak rendelkezésükre,

akiknek praktikus terveit az új korszak új mérnökei is szívesen felhasználták ott, ahol az idővel változott viszonyok mellett tenni lehetett. A kiknek zsenialitására még ma is büszke nem csak a mai vízmérnök, hanem még azok is, a kiknek foglalkozása szűkebb értelemben ugyanaz.

Krieger, de különösen Beszédes József művei, tervei, örök életűek. Sok helyen találkozunk azokkal. A Duna mellett, Dunaföldváron halt meg, ott porlad az ottani temetőben. A kartársi kegyelet emléket is állított – sírja fölé.

Kortársa Vásárhelyi mérnök, aki hadat üzent a Vaskapunak, az Aldunának, a Tiszának, a legnagyobb magyarral Széchenyi Istvánnal együtt.

Élete rövid volt arra, hogy mind legyőzze. A Tisza az meghódolt neki. A rakoncátlan bőszi Tisza. A többit az utódok csinálták, haladva azon az úton, amelyet ő mutatott.

Bár műve, terve, Vásárhelyinek országhírű volt, de a Balaton vízrendezésénél nevével nem találkozunk.

De zsenialitása bizonyára bevilágított a Balaton vízrendezésében is.

A 48-iki sötétség se tarthatott az élő nemzetnél soká. – A halálé az örök sötétség.

Jöttek az angolok vasutat építeni ide, a Balatonpartra, mint az akkori nótá mondja:

„Lángba borult az egész Balaton,

No de bum!

Harcol az anglus a véres vasuton

No de bum!”

Jöttek mindenféle fajta népek. Megépült a Déli vasút. Hivatalnokai a legfelsőtől a legalsó vasuti bakkerig cseh, vagy német volt. Zakranyicsek, Prosztocki, még a magyarosabb nevek közé tartozott. (De milyen kifogástalan magyarok lettek ezekből!?)

A megépült Dél vasút Balatonmenti vonalaira 1862-ben az északi szél a jeget feltolta, és a jégtorlódások azon jelentékeny károkat okoztak. A Balaton szabályozási kir. bizottság vezetése alatt 1862. június 17-én, augusztus 28., 29. és 30-án az érdekelt társulatok között a Balaton vízszíneinek 3 lábbal süllyesztése érdekében létrejött balaton-füredi egyezmény, mely a következő pontokat tartalmazza.

a., A Balatontól Ozoráig minden malom lezárandó.

b., Az egész folyó mentén, az eséssel és talajminőséggel arányos minta szelvény állítandó elő.

c., Minden éles kanyar, - amennyire lehetséges, - eltávolítandó.

d., A Sió folyó új kifolyást nyerjen oly mélységgel, hogy elhomokosodás többé elő ne fordulhasson.

e., A kifolyással együttesen Siófok vasút-állomás közelében, egy hajókikötő létesítendő.

f., A lefolyás szabályozására, az ujonnan nyitott mederben egy zsilip építendő.

Ugyanakkor megegyezés jött létre az iránt, hogy:

1. A Balaton-szabályozási társulat a Nádorcsatorna társulatnak 40 ezer forintot fizet medreinek kibővítése fejében.

2. A Sióberki Társulat a Nádorcsatorna társulatnak a fenti célból 10 ezer forintot fizet.

3. A Kapos-társulat a Sió medreit önként kitisztogítja.

4. A Sióberki Társulat, magára vállalja a jut-ozorai medrének s a rajta lévő kilitii és ozorai malmoknak rendezését.

5. A Balatontavat-vízszabályozó társulat, a Déli Vaspálya Társaság kötelessége maradván a juti töltésen felüli összes munkák létesítése.

6. A Siómenti összes társulatok 10 évre átengedték part-vám szedési jogukat a Balaton-szabályozó társulat javára.

A Sióberki Társulat közt 1864. évben aug. 15-én Szőlős-Györökön oly szerződés jött létre, hogy a vasuttársaság kötelezze magát a Balaton vízszíneinek süllyesztéséhez szükséges munkálatokat a kilitii malomesés igénybevételevel eszközölni, e célból a Siót a Balatontól a juti-töltésig szabályozni, a mólót, a zsilipet s minden ezen folyószabályozással összefüggő tervszerinti munkát létesíteni és ezeknek a kilitii malom váltságdíjával együtt 353.300 frtba előirányozott költségeit előlegezni, mely költségek felét a Balaton szabályozási társulat 70 év alatt megtéríteni köteles leendő, ha a vízszíne 2 " lábbal (0:79 cm). süllyed. Mindezen művek fenntartása a vasut társaságot fogja terhelni.

MAGYAR TENGER
1907. JÚNIUS 23. 24. sz. 1-2.

Hajdan és most V.

írta Csipke Ferenc

A Siószabályozási munkák 1864-1866-ban a füredi egyezség alapján el is készültek.

A szabályozási költségek és más egyebek végösszege volt abban az időben 204,365 ft.

A munkálat létesítésekor s az azutáni években uralkodott, hirhedt száraz esztendők alatt, ezen munkák befejezése után, a Balaton vízszine le is szállt, a kelletnél is jobban. A Balatonra 1866-ban alig lehetett rá ismerni. Annál kisebb vizről sem az irás, sem az öregek nem tudnak. A tihanyi félszigetnél Szántód felől oly kicsi volt a víz, hogy egy gyermek át uszhatta. A két parton állók szépen át beszélgethettek. Abban az időben még híres volt a nyári szántódi bucsu. A bucsura siető veszprémi és más falvakból igyekvő iparosok lovaikkal, kocsijaikkal át gázoltak, át usztattak Tihanynál szépen. A mulatni vágyó legény sereg meg levetett ruháját fejére pakolta, nem keresve gázlót se semmit, egyenesen átuszott Szántódra. A csinos tulsóféli leányok már akkor is szerettek ám ott lenni – ahol nagy bucsu, sok legény, muzsika, tánc és bábos sátor van: ahol akkora sziveket árultak tükörrel és versel, hogy az imádott egész keblét eltakarta. De már hogy ezek, a tulsóféli amazonok hogy jöttek át Tihanynál, már engedelmet kérek, de ezt nem írom le.

Eltakarodott a Balaton Siófoktól is annyira,

hogy a homokban keserves nehéz törtetéssel lehetett a fürdeni óhajtóknak a vízhez jutni. Rettenetes forró nyár. Nincs az égen még felhő se, mely biztatást nyujtana egy üdítő esőre. Egész nyáron egy csepp eső nem esett.

Haragszanak az egek. Aratás nincs. A tavaszi fagy letarolt mindent, leszüretelt. Az újból bevetett földön, azután meg kiégett minden, kukorica, krumpli minden – nem maradt semmi. Dühöng a kolera. A magyar fiúk a csatamezőn hullanak. Dörögnek az ágyuk. Inség. Éhség. Döghalál. Königrätz-magyarország emléke 1886-ból.

A Balaton dus halállománya ez évben, évekre, vagy tán örökre tönkre ment: azóta olyan halbőséget sohse tapasztaltak, mint annak előtte. A kimult rákok millióit dobta ki a Balaton, a szélekre. Fehérholló ma is a rák a Balatonban.

Nem volt most mocsár se a Sió mentén, se a Balaton körületén. A vizbirta mocsaras földek kiszáradtak, megrepedeztek. A kőkeménységű föld művelésére még gondolni sem lehetett, a rajta levő járás a nagy repedések folytán, lábtörés veszedelmével fenyegette a bátor szemlélőt.

MAGYAR TENGER

1907. JÚNIUS 29. 25. SZ. P. 2.

Hajdan és most VI.

írta Csipke Ferenc

Szép Magyarország földjén, tán Siófokot sujtotta a 66-iki csapás legjobban; mert ezt még külön sulytotta a halállomány tönkre tévése által is.

Isten nem hagyta az ő népét. A következő normális években, éledni kezdtek a lakósok. Lassan művelés alá került a soha nem használt vizbirta része a határnak is : a humózus szüz talaj, fizetett háromszorosan. A mit elvesztettek a vámon (halászat), megnyerték a réven (földművelés) duplán. A csapástól sulytott szorgalmas nép – az új generáció – dolgozott. Munkája nyomán áldás fakadt.

*** Elértünk megint oda, hogy az 1872,

1874, de különösen 1879-ben a Balaton kezdte visszakövetelni letört a hatalmát. Ostromát megkezdte. A Sió 1865-ben épült fazsilipet elszakította.

Mint egy kiteleltetett, jó zabolt csikó tavasszal, aki előtt nem ismeretlen a hám, vágatott a Sió völgyön le... Ez az én régi birodalmam, ez az én földem volt. Reszkess kit utol érek – ős hazámban... Dobszó és félrevert harangokkal jelezték bőszejövetelét : De hamarosan pányvát dobtak Siófokon a nyakába – mint tehetetlen, fogva volt.

Az ismét elhatalmasodott Balaton vizét apasztani kellett, de a Sió mint kitünt, ily

hirtelen vízszaporodással nem bír.

A több vízeresztéssel a Sió, az alsó szakaszon ismét nagyobb területet tett hasznavehetetlenné.

A siófoki közbirtokosság földjeit, miután a Siónak teljesen új kifolyást csináltak, annak idején nem is bántotta azt többé a víz, csak a laposabb részeket kezdte ki. A balatonmentén mentesített területekből azonban mind több és több került víz alá.

Az érdekeltek panaszai mind hangosabbá válván, a volt közmunka és a kereskedelmi m. kir. miniszter (akkor még nem volt földmivelésügyi), 1886-ban május 29-ére Budapestre az összes érdekelteket értekezletre összehíván, ennek alapján kiadta a siófoki Sió-zsilip kezelési szabályzatát.

Időközben a siófoki zsilip teljesen tarthatatlan állapotba jutván. Nem volt biztosan kezelhető, s hogy abban az időben az alsó vidékeken vasutak nem voltak, Somogy, Tolna és Veszprémmegye terményeit mint legolcsóbb szállítási mód – a Sión szállították Siófokra, hogy a vasuton továbbithassák. A kereskedelem Siófokon hihetetlen módon felvirágzott. A jól fizetett munka a szegény munkásosztálynak jólétet adott. De életsorsukat – akkor – a csakugyan nehéz és fárasztó munka után is igazították, nem úgy mint most a fürdővendégek után, hogy pár órai munka után annyit kapjon, mint más szegény ember egész napi nehéz munkájáért. Sztrájkot és szervezkedést hirtől sem ismerték.

Siófok fő-utcáján végig búzával telt zsákokból kereszt-rakások (stószok) voltak a Sión, le egész a Fekete-vizig – uszályhajók vesztegeltek. Ezt a Sió-szabályozás előtt nem is sejdített hasznot Siófok aratgatta – egész addig, míg az alsó részekben a vasutak kiépültek.

A Sió vízeresztése, mely a Balaton vizállását szabályozza. Az alsóbirtokosok létérdeke megkívánja, hogy valóban a másodpercekre kiszámított lefolyó víztömeg, a számítás alapján a zsilipeken pontosan is eresztessék, illetőleg kezeljék.

A Sió-zsilip tarthatatlansága, régisége mellett még abban is nyilvánult, hogy egy közönséges napszámos kezelője lévén, (fennhatóság a siófoki mérnök-osztály). Ha a Sió vízeresztése kicsinysége folytán a sekély mederbe a terhelt hajókat Siófokra felvontatni

nem tudták... nem került az sokba, hogy az öreg zsilippel ezt a nagy bajukat megértessék. Az öreget a pálinka, a megrekedt hajókat pedig a víz reggelre helyre hozta.

Ezen állapot tarthatatlanságát a minisztérium és az érdekeltség is belátta. Beton alapozással és oldalfalakkal, vaskapukkal ellátott új zsilipet építtetett 1891-ben. Annak felügyeletét a földmivelésügyi m. kir. miniszter az országos vízépítési igazgatóságra bízta. Kezelésével, a rendelet végrehajtásával pedig egy okleveles vízmestert bízott meg, akinek lakása a zsilip szomszédságában épült felügyelői lakban van.

A zsilipkezelőt a földmivelésügyi m. kir. ministerium fizeti, ezen költségekhez évenként hozzájárul a Nádor-Csatorna Társulat, a Sióberki és a Balaton Szabályozási Társulat, a Déli Vasut s Veszprémmegye törv. hatósága, vízmester (zsilipkezelő) lakásának fenntartását, biztosítását, adóját, a földmivelésügyi m. kir. minister magára vállalta.

MAGYAR TENGER
1907. JÚLIUS 14. 27 sz. p. 1-2.

*Már az 1870-es években kiderült, hogy a Siófoknál épült fazsilip nem bírja a Balaton ostromát (áteresztő képessége 9,48 m³/sec). Az 1879-es magas vízállás idején egy heves és tartós szélvihar majdnem átszakította a zsilipet. Hosszú évekig tartó javítgatások és tárgyalások után végül 1892-ben készült el az új, erősebb, tartósabb zsilip, amely 50 m³/sec. vízmennyiséget volt képes át bocsátani. A Sió meder azonban ezt a mennyiséget nem volt képes elvezetni. Ezért az elkövetkező évek alapvető problémája a csatorna medrének bővítése volt. Szemelvényünk 1908-ból való, amely a **Balaton és a Duna közötti vízi összeköttetés** mielőbbi megteremtését szorgalmazza a Balaton felvidék gazdaságának élénkítése, a fürdőhelyek fejlődésének elősegítése céljából. Már ekkor tervezték a fürdőtelepeken kőpartok kialakítását, mocsaras területek kiszáritását, a közegészségügyi körülmények javítását.*

A Balaton látogatottsága a Déli Vasútnak köszönhetően szépen növekedett, s már olyan igények is megfogalmazódtak, amelyek a fürdőzőhelyek és az állattartó helyek elkülönítését kívánták!

A Sió és Balaton

A BALATON 80 kilométer hosszúságával és 10 négyszög mérföldet meghaladó vízterületével egészen különálló medenczét alkot, melybe hajóval sem bejutni, sem onnét kijutni ez idő szerint nem lehetséges. Nemcsak a Balatonnak négy vármegyét felölelő vidékére, hanem a Közép-Duna Szekzárdon alul fekvő részére nézve is rendkívüli nagy haszonnal járna, ha a vízi összeköttetés a Dunával létesülhetne és kivált a Balaton zalai és veszprémi oldalán fekvő kitünő minőségű út és építési kőanyag ily módon nagyobb vidékre nézve hozzáférhetővé válnék.

A Sió csatornázására, illetőleg a Balatonnak a Közép-Dunával való összeköttetésére vonatkozó törekvés az érdekeltek között jóformán állandó, a mit ama körülmény is igazol, hogy ennek hatása alatt már a volt közmunka- és közlekedésügyi minisztérium is dolgoztatott ki a 80-as években idevágólag részletes terveket. Azokat megelőzőleg pedig már a múlt század elejétől kezdve több alkalommal komoly megfontolás tárgyát képezte a Sió hajózhatóvá tétele.

A Siónak hossza a Balatontól a nagy Dunába való torkolásáig, mai kanyargós medrén mérve, 124 kilométer, esése mintegy 18 méter, a melynek legyőzésére 10 duzzasztó-zsilip és szekrényes kamra berendezés van tervbe véve a meder megfelelő rendezésével kapcsolatosan. A zsilipes csegék nagyobb számát nemcsak azért tervezték, mert az a legolcsóbb megoldás, hanem azért is, mert a mederrendezéssel kapcsolatban ily módon a Sió völgyének vízlefolyási viszonyai sem súlyosbítanak, hanem ellenkezőleg javítanak, a mire pedig kiváló súly volt fektetendő. A Sió hajózhatóvá tételének költségei 5,500.000 koronát tesznek ki, a

Balatontól a tolnai Dunaágba való torkolatáig, a melylyel a tervezett kisebb átvágásokkal mintegy 110 kilométer, legalább is 2 méter mély hajózó út fog rendelkezésre állani.

A Sió hajózhatóvá tételével szoros kapcsolatban van a balatoni kikötőknek kiépítése és állami kezelésbe való átvétele, mert megfelelő kikötők nélkül nemcsak a kívánt forgalom nem lesz elérhető, hanem a mai kezdetleges hajózási állapotokon sem lehetséges gyökeres változást remélni.

Miért is ebből a célból, nemkülönben a Balaton-menti fürdőtelepeken létesítendő kőpartok előállítására és az ott elterülő mocsaras helyek, úgynevezett bozótok lecsapolásához való hozzájárulásra a földmívelésügyi minisztérium 1 millió koronát irányzott elő.

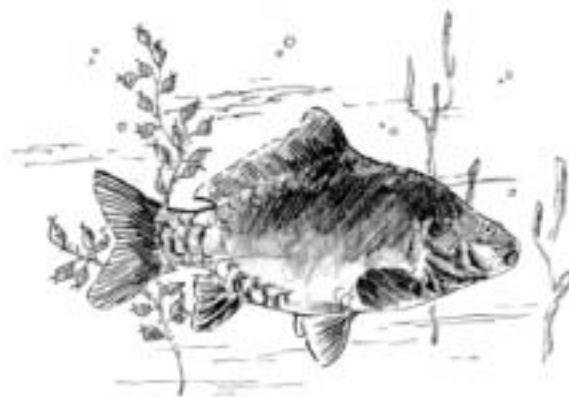
A Balaton mentének évről-évre fokozódó örvendetes emelkedése és azon nagy áldozat, melyet az ország legutóbb a balatonparti vasút építésére hozott, indokoltá teszik, hogy ott egyrészt a modern igényeket kielégítő hajózási berendezések megtörténjenek, másrészt pedig a közegészséget veszélyeztető állapotok mielőbb megszűnjenek. A kőpartok építéséhez való hozzájárulást pedig az a körülmény teszi megokolttá, hogy a Balaton vízszinét a közérdekekre való tekintettel magasabbra lehessen emelni, a mi a mai viszonyok közepette nem lehetséges, mert a magasabb vízállás nemcsak a partokat támadja meg rendkívüli módon, a mint ez kivált az 1906 évi magas vízállásnál előfordult, hanem még magukat a fürdőtelepeket és parti épületeket is veszélyezteti.

BALATON

1908. MÁRCIUS 1. 1. sz. p. 3-4.

- **KÖZÖS FÜRDŐ AZ - ÁLLATOKKAL.** Így volt ez azelőtt sok helyen a Balatonnál, a míg szövetségünk állásfoglalása folytán a vármegyék alispánjai nem gondoskodtak arról hogy az állatok itatására és úsztatására szolgáló helyek távol jelöltesse ki a fürdővendégek által használt helyektől. Az új rendszabályokat azonban több helyen nem tartották be, ezért szövetségünk újból előterjesztést tett, hogy a panaszos helyeken új kijelölések történjenek és a szabályok betartását ellenőrizzék. Fürdővendégek és a csorda manapság már nem fürödhetnek egymás szomszédságában. Az esetleges panaszokat kérjük hozzánk juttatni, hogy a bajok megszüntetése érdekében a szükséges lépéseket megtehessek.

BALATON

1911. JÚLIUS 1. 4. sz. p. 49.

Az 1910-es évek derekán (1915, 1916) a Balaton újra áradásnak indult, előntötte az alacsonyan fekvő nyaralótelepeket, szőlőket. Először természetesen a Sión történő vízleeresztés elégtelenségét okolták, de az idézett cikkben (A Balaton vízáradása) Lóczy Lajos földrajztudós, Balaton kutató, a kor elismert szaktekintélye elmondja, hogy a Balaton vize az időjárási tényezők alakulásának függvénye (vízhozam, csapadék, párolgás, lefolyás) és a fürdőtelepek létesítésekor ehhez kell igazodni.

- **A BALATON VIZE.** Soha nem gondolt magasra duzzadt fel a Balaton vize.

Több mint egy méterrel magasabb, mint a rendes vízállása. E miatt nemcsak a berkek, rétek teltek meg vízzel, hanem a mélyebben fekvő szőlők, nyaralótelepek is vízben úsznak.

A baj elsőrendű, a segítségre azonban, sajnos, nem a legjobbak a kilátásaink. Sokan abban a hitben vannak, hogy a Balaton vize azért ilyen nagy, mert a Sión nem történt elég vízleeresztés. Azonban, a kik a viszonyokat egy kissé ismerik, azok nagyon jól tudják, hogy a Sióval a Balaton vizét szabályozni, a mai meder útján, éppenséggel nem lehet. A Sió-zsilip összes nyílásai nyitva vannak, de ez a helyzeten nem sokat segít, mert a Zala folyó, a mint azt már régen megállapították, egymaga sokkal több vizet hoz be a Balatonba, mint a mennyi a Sión egyáltalán leereszthető.

A magas víz tehát nem a Sión való nem eresztésnek a következménye, hanem

sajnálatos természeti csapás. A szakemberek, a kik tudományos alapon foglalkoztak a Balaton vizsgálatával, nem egyszer fejezték ki aggodalmaikat, hogy baj lesz abból, hogy a Balaton egyes helyein nagyon is merészen, senkire sem hallgatva, senkit meg nem kérdezve, közel építkeznek a vízhez. És pedig minden védőtöltés híjával!

A veszedelem, a mitől ezek az urak tartottak, bekövetkezett a legrosszabb időben, a mikor a munkáskezek sincsenek itthon, hogy a veszedelem elhárításán közreműködjanak.

A földművelésügyi minisztériumban ismerik a kérdést és bizonyosra vesszük, hogy a lehetőség keretében mindent el is fognak követni, hogy azok a pompás ültetvények és nyaralótelepek, a melyek veszedelmezten vannak, a túlságos károsodástól megtaltalmaztassanak.

BALATON

1915. DECEMBER 1. 11-12. sz. p. 86.

A Balaton vízáradata

A legkülönbözőbb találgatásokra és téves vádaskodásokra ad okot az a körülmény, hogy a Balaton vízszintje a középvízállásnál több mint egy méterrel magasabb. A jelenség nem egészen új keletű és már két esztendő óta állandóan izgalomban tartja a kedélyeket. Kezdetben csak az iránt hangzott panasz, hogy a drága pénzen vásárolt réteket önti el a víz, a melyek azután rendeltetésüket szolgálni nem képesek. A mint azonban a víz egyre dagadt, már nemcsak a rét, hanem azok a nyaraló tulajdonosok is panaszkodtak, a kik nagyon is mély területekre raktak szőlőt az alsóparti homokba és a kik, hogy hamar juthassanak a vízhez, ahhoz nagyon is túlmerészen közel építkeztek. Nem gondolva arra, hogy ebből még baj is lehet!

Ismételten hivatkoztunk rá, hogy a szövetségi értekezleteken számtalanszor szólalt meg az aggodalom hangja, hogy némely helyen, senki tanácsát ki nem kérve, semmi veszélyre nem gondolva, építkeznek olyan területekre, melyek alig félméterrel magasabbak a Balaton rendes vízállásánál. Nem attól féltek az emberek, hogy meg is nőhet egyszer a Balaton, hanem inkább attól, hogy a víz majd mindig kisebb lesz. A Balaton inkább visszavonul a medrébe és különösen tartottak az avatatlanok a Sió-csatorna kibővítésétől, mint a melyen majd le fog szaladni a Balaton vize, nagy kárára mindenkinek.

Minden szélsőség nyomában veszedelem jár! Ilyen szélsőségek összetalálkozásának eredménye a megáradt Balaton. Nem első, hanem időközönként visszatérő jelenség ez. De a mióta a Balatonon fürdőélet van, most először akadt vele dolgunk, azért érezzük annyira a terhét. Meg kell vele küzdenünk kevesebb-több munkával és áldozatkészséggel. A szerint, hogy kiki mekkora előrelátással volt akkor, a mikor ültetvényeit elhelyezte és nyári lakását megépítette.

Az elöntött rétek

A m. kir. földmivelésügyi miniszterium 1914. évi április 8-án 2850. sz. alatt nagyjelentőségű leiratot intézett a balatoni vármegyék alispánjaihoz. Ebben a hozzánk is megküldött leiratban (közöltük a

„Balaton” 1914. évi 5. számában) hivatkozás történik arra a hatalmas munkálkodásra, melyet a földmivelésügyi miniszterium a kikötők kiépítése érdekében folytat. Kijelentést is foglalt magában.

– „Részemről sem akarok elzárkózni elődeim ezirányú működésének folytatásától a tekintetben, hogy a rendelkezésemre álló költségek keretén belül a még állami kezelésbe nem vett kikötőket fokozatosan állami kezelésbe vegyem és ott, a hol annak szükségét látom, új kikötőket is építtessenek. Azonban a Balatonkultusz ily irányú támogatását bizonyos föltételhez kívánom kötni. Ugyanis kétségtelen, hogy a nagy csinnal kiépített kikötők csak úgy szolgálhatják a közönség érdekeit, ha azok mentől könnyebben hozzáférhetők, vagyis ha azokhoz az egyes nyaraló helyeken végig vonuló parti sétányok csatlakoznak.”

E parti sétányok kiépíthetése érdekében azt kívánja a leirat, hogy a parttulajdonosok a telkükhöz tartozó megfelelő részt közczélra átengedjék. „A parti sétányok, kiépítése a fönnforgó körülmények között legtöbb esetben a sétány feltöltését és a feltöltés vízfelöli oldalának, biztosítását vonja maga után”.

De a fürdőtelepek is biztosítva lennének a vízveszedelem ellen. A leiratnak - úgy tudjuk - nem kelt akkor olyan visszhangja, a minőt megérdemelt volna. Pedig a mai áradás igazolja rendkívüli jelentőségét. A vármegyei alispán urakat már a múlt év végén kértük arra, hogy ennek a fontos leiratnak a kíváncsai ügyében tegyék meg a kellő lépéseket.

Most, a mikor a partbirtokosok közvetlen látják a védekezés szükségét, legkönnyebben hajlanak rá, hogy a partvédő célzt is szolgálni hivatott sétányhoz szükséges területet átengedjék. Tudomásunk van róla, hogy Kacsavics Lajos, somogyi alispán, a tőle megszokott úgyszeretettel vette kézbe ezt a kérdést is. Hisszük, hogy a megindított mozgalomnak meg is lesz a kíváncsai eredménye.

Nem sokkal azután, hogy a fentebb ismertett miniszteri leirat napvilágot látott, kezdtek érkezni a panaszok, hogy túlságosan dagad a Balaton. A kétezer koronás rétek víz

alá kerültek. Szövetségünk fölírta az erősebb vízeresztés érdekében.

A miniszterium 3856-1914. szám alatt tájékoztatta a közönséget. Közölte, hogy a Sió-zsilipen az összes táblák felhúzása mellett másodpercenként 50 köbméter víz ereszhető le, úgy hogy naponta ötödfél millió köbméter víz volna a Balatonból levezethető.

A hozzáfolyástól eltekintve havonta 25 centiméterrel lehetne a vízszint apasztani. Miután azonban a sióberki érdekelttség területe is figyelembe veendő, ilyen vízeresztést általában érvényesíteni nem lehet.

A Sió-meder kibővítése szerint a befogadó képesség másodpercenként 50 köbméterre lesz emelve, így a munkálat befejezte után további baj nem lesz.

A szövetség erre ismét fölírta, hogy a miniszterium a lehetőség keretében gondoskodni sziveskedjék az elárasztott értékes rétek vízmentessé tételéről.

Az elöntött nyaralótelepek

A rétekről a víz nem huzódott le, inkább nőttön-nőtt.

Az 1915. esztendő állandóan esős volt. A víz még a nyári nagy párolgási idő alatt sem igen akart apadni.

Ellenben megjött az ősz, az eső egyre esett és jöttek már nemcsak az iránt a panaszok, hogy víz alatt a rétek, hanem hogy elönti a homoki szőlőket is. Majd, hogy a pinczék megtelnek vízzel, elönti a kerteket, sőt az utcákat is. Ismét és ismét felírtunk, hogy a miniszterium, a mit lehet, tegyen meg és az ijesztő módon megnövekedett vízállás apasztassék.

November első felében vettük a miniszterium értesítését, hogy a Sió-zsilip összes nyílását nyitva tartják, minden más érdekelt figyelembevétel nélkül, hogy a fenyegető veszélyt lehetőleg elhárítsák.

A földmívelésügyi miniszterium teljes tudatában volt annak, hogy mekkora a veszély. De elemi csapás ellen védekezni, árvizet megakadályozni csaknem lehetetlen.

Megszólalt a fölhangzó sok panaszra a Balaton nagy tudósa, Lóczy Lajos és az Országos Vízépítési Igazgatóság is, mely külön füzetet adott ki, hogy a közönséget a legszélesebb formákban tájékoztassa.

Mit mond Lóczy?

A „Keszthelyi Hírlap” 1915. évi 48-ik számában fejtegeti, nagy alapossággal a kérdést. A többek között a következőket mondja:

„1904-ben a vízszélén épült alsóparti villáktól messzire elment a víz. A fürdőzőknek a szárazzá vált homokparton nagy távolságra kellett bemenni a vízhez.

- Lopják a vizet a Sió-csatorna zsilipjeivel! - ez volt a vád. Nagy áldozattal létesült telepeink elértéktelenednek, nyaralóinkat sivó homok és miazmákat terjesztő tócsák veszik majd körül. A nyaralóközönség nem jön vissza a Balatonra.”

A vízépítési igazgatóság akkor egy értekezletet hívott össze, melyen aztán ellentétes vélemények nyilvánultak. A gazdák a mellett voltak, hogy csak eresztetni kell a vizet. A fürdőtelepek képviselői ellenkezően szóltak. Lóczy ekként nyilatkozott:

„Hiábavalók az ellentétes törekvések. A mérnöki tudás és munka nem képesek egyiket sem kielégíteni. A Balaton 600 négyzetkilométernyi medencéje a meteorológiai elemek hatása alatt áll, a melyeket megváltoztatni az ember nem képes.”

A közlemény ezután elmondja, hogy a vízállás nem a Sió-csatorna vízemésztésétől, hanem inkább az elpárolgástól függ. A hozzáfolyás és a csapadék mennyisége lényegesen befolyásolhatják a vízmennyiséget. A szélső esetek összeesése okozhat árvizet. Ami legutóbb 35 évvel ezelőtt volt. „Tíz év múlva - mondta 1904-ben Lóczy - ismét be fog állani a magas víz és azok, a kik legjobban panaszkodnak a víz megfogyására, tíz év után a magas víztől fognak sírni.”

„A jelenlegi magas vízállás, mint aféle muló baj, nem fenyeget állandó veszéllyel. A nyaralók azért szenvednek az ideai nagy víztől, mert az 1898-tól 1910-ig tartó alacsony vizek idejében emelkedtek. Nem egyszer figyelmeztettem a tőlem tanácsot kérőket, hogy inkább a partszegélyt kísérő terrasszon, mint a vízszélén válasszanak telket nyári tanyájukhoz. Rámutattam arra, hogy ime közvetlen a Balaton vízszélén és parti lapjain nincsen egyetlen falu, sőt egyetlen lakóház sem, valamennyi balatonmenti falu a magasabb parton épült. A környező lakosságot évszázados tapasztalat óvta attól,

hogy az időszakonként vissza-visszatérő nagy víz kiszorítsa az embereket házaikból.”

Lóczy szerint a Balaton még emelkedni fog, ha a tél és tavasz párolgásai kedvezően nem befolyásolják az árvizet.

Az Országos Vízépítési Igazgatóság tájékoztatója

„Miért árad a Balaton?” – címen érdekes füzet jelent meg.

Az Országos Vízépítési Igazgatóság mondja el benne, hogy 1860. óta a Balaton vízszin ingadozásai számos ízben foglalkoztatták az érdekelteket és hatóságokat.

Az ingadozások mindig két méter magassági különbségeten belül maradtak, mégis mihelyt a vízállás e szélső határok felé közeledett, a nyugtalanság fokozódott az érdekeltek körében. Ma ez az izgatottság, érthető okokból, még erősebben jelentkezik.

Az érdekes füzet hivatkozik az 1870-iki nagy szélsőségre és hivatkozik arra, hogy az 1888-ban kiadott és ma is érvényes Sió kezelési szabályzat „kiadása előtt végzett műszaki tanulmányok már akkor rá mutattak arra, hogy a Balaton vízszinének a megállapított határok között való megtartása csak az esetben remélhető, ha a Sió-zsilip továbbá a Sió-csatorna medre 50 köbméter másodpercenkénti vízemésztésre egyidejűleg kiképeztetnek. Ez azonban nem történt meg, miután az érdekeltek az azzal járó nagy költségeket viselni hajlandók nem voltak.”

A Sió-meder a 70-es években csak tíz köbmétert emésztett.

A mikor 1897-1902-ben a medert 24 köbcentiméter másodpercenkénti befogadásra bővítették ki, éppen akkor kicsiny volt a víz. Ezért történt, hogy az érdekeltek megijedtek attól, hogy a víz az új Sió-medren leszalad.

Ismerteti a füzet a vízszin rendezése ügyében való tanácskozások dolgát és hivatkozik arra, hogy mindaddig nem lehetett gondolni a vízszin rendezésére, a míg az 1908. évi XLIX. törvényczikk fölhatalmazást nem adott a kormánynak a Sió-csatorna hajózhatóvá tétele céljából szükséges mederkibővítésre.

A munkálatokat tíz évre irányozták elő, de azután a törvényhozás módot nyújtott a kisebb időn való elvégzésre. Úgy hogy a

csatorna munkálatainak befejezése az 1917. év őszére várható.

„Akkor azután 50 köbméter másodpercenkénti vízmennyiség, az alsó érdekeltek károsítása nélkül, az év bármely szakában leereszthető és így a Balaton maximális vízállása is megtartható lesz.”

Miután beigazolást nyert, hogy a Sió-zsilip kezelési szabályzata ma be nem tartható, a földmívelésügyi miniszter úr jóváhagyásával a vízépítési igazgatóság elrendelte, hogy november hó 1-étől - márczius hó 15-éig az összes zsiliptáblát nyitva kell tartani. Így volt ez már a mult télen és így van most is.

Kitűnik, hogy a miniszteriumban állandóan figyelemmel kísérték a jelenségeket és hogy az érdekelteket állandóan figyelmeztették, hogy a rendkívüli vízállás bekövetkezése mindaddig nincs kizárva, amíg a mederbővítési munkák be nem fejeztetnek.

„És ma, midőn a mederbővítési munkálatok befejezése előtt a szakadatlan esőzés folytán a rendkívüli árvíz bekövetkezett, a kormány rendelkezései csak arra irányulhatnak, hogy a veszedelmet, mely egyaránt fenyegeti a balatoni telepeket és a Sió menti érdekelteket, a lehetőség határain belül mérsékelje.”

„A Balaton rendkívüli kis vízállásának bekövekezte azonban, mint a multban, úgy a jövőben sem lesz megakadályozható, rendkívül szárazságok beálltával.

Ezen csak úgy lehet segíteni, ha a Mura folyóból vezetünk be vizet a Balatonba, a mire nézve a tanulmányokat már évekkel ezelőtt az országos vízépítési igazgatóság elvégezte.”

BALATON

1916. MÁRCIUS 1. 1-3. sz. p. 1-8.

A magas vízállásból eredő számos probléma megoldására miniszteri biztost neveztek ki.

Kvassay Jenő miniszteri tanácsos a Balaton miniszteri biztosa egy fürdőtörvény tervezetet dolgozott ki 1918-ban, melynek külön rendelkezései szólnak a Balatonról. Ezt a részletet közöljük szemelvényünkben.

A fürdőtörvény végül csak 1929-ben született meg.

A miniszteri biztos

A BALATONI Szövetség ismételt előterjesztést tett a m. kir. kormányhoz, hogy a felszinen levő és rendezésre váró nagy horderejű kérdések kedvező elintézését nyerhessenek, teljes hatalmú miniszteri biztost kiküldeni sziveskedjék. E tárgyban a napokban érkezett meg a m. kir. földművelésügyi miniszter úr nagyfontosságú leirata, mely így szól:

„A Balaton magas vízállásából eredő számos feladat, továbbá a balatonmenti érdekek kiszolgálására épült aszfófi villamosközpontnál felmerült tarthatatlan állapotok, nemkülönben a Balatonmentén érdekelt megnyugtatóra szükséges egyéb intézkedések a teendők oly nagy tömegét hozták felszínre, hogy legczélszerűbbnek látom azokat egy kézben összpontosítani, annál inkább, mert országos érdek, hogy a balatonmenti fürdők és üdülőtelepek a modern igényeket kielégítő színvonalra emeltessenek.

Ezen intencióból kifolyólag a belügyminiszter úrral egyetértőleg miniszteri biztos kiküldetését határoztam el és a miniszteri biztosi teendők ellátásával dr. sipeki Balás Béla zalavármegyei főispánt bízam meg.

Főbb vonásaiban a miniszteri biztos feladatát fogja képezni:

1. Hogy a Balaton vízállása és különösen az erős hullámverés által okozott károsodásoktól a tómentén épült telepek a 2850/1914 számú rendeletben megjelölt állami támogatás felhasználásával megvédessenek.

2. Hogy ezeken a telepeken a közegészségügyi szempontokból mellőzhetetlen lecsapolási, vízvezetési és csatornázási berendezések létesíttessenek és általában egységes irányítás mellett megtörténjenek azok az intézkedések, melyek a balatoni fürdőhelyek és üdülőtelepek fellendítése,

a fellendülés állandósítása és a közönség modern igényeinek kielégítése végett szükségesek.

3. Hogy az új telepek létesítésének, a parcellázásnak, az építkezéseknek előfeltételei a Balatonnál érdekelt három vármegyében egyöntetű szabályrendeletek megalkotásával megállapíttassanak.

4. Hogy a nyaralóközönség jó és olcsó ellátása a közlekedés terén fogantatosítandó megfelelő berendezésekkel biztosíttassék.

5. Hogy az anyaközségek és telepek között ezidőszert fennforgó ellentétek orvoslásával egyidejűleg a telepek részére lehetővé tétessék, hogy magasabb igények kielégítéséhez és a modern haladáshoz szükséges pénzeszközöket maguk részére a községektől függetlenül és azok megterhelése nélkül megszerezhessék.

6. Hogy az aszfófi villamostelep, melynek fennállása és üzemeltetése egyelőre csak a háború tartamára van biztosítva, akként rendeztessék, hogy a községek, fürdőtelepek és magánosok által létesített és több millióra rúgó befektetések sérelmet ne szenvedjenek.

Felhívom a Szövetséget, hogy a miniszteri biztost működésében hathatósan támogassa, és egyben értesítem arról is, hogy rendelkezésem értelmében a balatonmenti érdekeltet a miniszteri biztos fogja értekezletre egybehívni.

Budapesten, 1916 ápr. 10-én.

GHILLÁNY . S K."

[Ghillány Imre báró, földművelési miniszter]

BALATON

1916. MÁJUS 1. 4-5. sz. p. 17-19.

A miniszteri biztos javaslatai

...

III. Külön rendelkezések a Balatonra.

1. §. A Balaton mentén a fürdőtelepek előtt mindenütt legkevesebb 8-12 méter széles sétaút hagyandó, illetőleg létesítendő. Az eczélből szükséges területre a szolgálmi jog ezennel megadatik.

A sétaút kiépítése elsősorban a villatulajdonosok kötelessége, az eljárást és hozzájárulást az 1885 : XXIII. t.-cz. rendelkezései szabályozzák – a sétaút előállításához akár kotrómunkával, akár pénzbeli segélyvel 50 %, erejéig az állam is hozzájárul.

A szolgalmra vonatkozó eljárás az 1913 : XVIII. t.-cz. 8. §-a alapján tárgyalandó.

A szolgálommal való terhelés kérdésében végső fokon a földművelésügyi miniszter határoz.

Az előállított sétaút további fenntartása a villatulajdonosok kötelessége az engedélyokiratban megállapított hozzájárulási arány szerint.

2. §. A meglevő fürdő- és nyaralótelepeken az utak, sétahelyek, parkok, közutak, világítás és egyéb közcélokra szolgáló művek és berendezések kezelése és fenntartása, az esetleg fennálló magánszerződésekben foglalt megállapodások - lehető figyelembevételével - a jelen törvény §§-aiban előírt eljárás szerint közigazgatási úton rendezendő.

A közigazgatási úton hozott végsőfokú határozatnak a kártalanításra vonatkozó rendelkezései ellen a közigazgatási bírósághoz lehet felfolyamodással élni.

3. §. A Balaton vizét fürdésre, csónakázásra a hatóság által megállapított szabályok figyelembentartásával mindenki használhatja; fürdőkabinoknak a parton, vagy a vízben való felállítására szolgalmat szerezhető, a mennyiben pedig az már legalább 5 éven át gyakoroltatott, minden kártalanítás nélkül telki szolgálomként az illető villatelek javára, a jelen törvény §§-ai alapján megszerzendő hatósági engedély alapján telekkönyvileg előjegyzendő.

4. §. A Balaton mentén fekvő községek vagy nyaralótelepek, a mennyiben a Balaton mellett fürdésre és kabinok, fürdőépületek

felállítására közvetlen parttal nem rendelkeznek - fürdő berendezésére szükséges területekre szolgalmat szerezhetnek a jelen törvény §§-aiban előírt hatósági eljárás útján.

5. §. A Balaton vízszíneinek szabványos magassága május hónap elejére a siófoki vízmérczén 100 czm.-ben állapítatik meg.

A parcellázandó villatelkek terepszínmagassága 2 méter, ennél alacsonyabb területek építkezés céljaira csak előleges feltöltés után használhatók.

Az épületek padlómagassága legkevesebb 2.5 méterben, a pinczék és alagsorok fenékmagassága ellenben legkevesebb 2 méterben állapítatik meg.

A lakóépületeknél a terep- és padlószint között szigetelőréteg vagy lemez alkalmazandó a nedvesség ellen.

BALATON

1918. SZEPTEMBER 1. 7-9. sz. p. 30-33.

A folyóiratcikkek a **Balaton** című folyóiratból valók, mely a **Balatoni Szövetség hivatalos értesítőjeként 1908 – 1944 között jelent meg.**

A Balatoni Szövetség 1904-ben alakult meg Siófokon és 1944-ig végezte nagyhatású tevékenységét a balatoni fürdőélet fejlesztésében, a Balaton-part gyarapodásának előmozdításában.

1991-ben alakult meg újra a Balaton-parti önkormányzatok vezetőinek akaratából.

*Még egy érdekes témát találtunk az időszak sajtójában, mégpedig a **ti hany-szántódi híd megépítésének kérdését**. A vélemények és ellenvélemények a híd szükségességét és hasznát illetően 1918 – 1919-ből valók.*

Felmerül a mederkotrás és part menti töltések kialakításának szükségessége is.

A tihany-szántódi híd és egyebek

KAPTUK a következő fejtegetést:

Közel negyven év óta ismerem a Balatonvidék gazdasági és kulturális viszonyait. A népiélet a filloxera fellépése és a halászat összpontosított kezelése folytán tetemesen hanyatlott. Ezen segíteni lehetett volna akkor mindjárt a balatonparti vasut kiépítésével, ezzel kapcsolatosan iparvállalatok létesítésével és fürdőhelyek szaporításával és kiépítésével. A legfőbb tényező, a vasut a beállott visszaesés után körülbelül húsz évre épült meg.

Ez lendített is valamit; megszorította a fürdőközönséget és a befogadóhelyeket és nyaralókat, de minek előnyét csak nyáron át élvezte a lakosság. Téli kereset azonban nem volt, a mennyiben iparvállalatok, szanatoriumok, internátusokkal egybekötött gazdasági, szőlészeti és ipari népiskolák nem létesültek.

Nagy hátránya a Balatonvidék érdekeinek a vasuti daczpolitika, mely a magyar államvasut és a délivasut között fennforog, óriási kárára a forgalomnak és a közönség kényelmének. Jól meggondolva a dolgot, nem tudjuk megérteni azt, hogy miért nem szabad a két vasutvállalat találkozási pontjain közvetlen csatlakozást létesíteni, mikor annak hátrányát mindkét fél szenvedni s viszont a nagyobb forgalom által előállott, letagadhatatlan előnyeiket mindkét fél kölcsönösen élvezné. Ennek nem volna szakad megtörténni.

Nagy akadálya a Balatonvidék gazdasági és fürdőzési fejlődésének a Balaton partjának rendezetlen volta, a kiöntések, mocsarak és ami a legfőbb, hogy a Balaton vízállását ezidőszert szabályozni nem lehet, mi által a partmenti kultúra, épületek és fürdők fölött örökösén a víz- és jégkár Damokles-kardja függ.

A partot sok helyen fel kell tölteni. Ezt úgy lehetne elérni, még pedig kettős cél szolgáltaival igen előnyösen, ha ott, a hol a part feltöltésre szorul, a Balatonmedre mélyíttetnék és a kotrógépek által így felhozott föveny, kőszegélyzet felrakásával töltésül volna

felhasználható. A Balaton mélyítése annak víztömegét szűkebb korlátok, illetően határok között is fenntartaná, a halászati érdekek veszélyeztetése nélkül. Nagy kiterjedésű területet tehetne gazdasági művelés alá venni a Balatonpart rendezése és vízállásának szabályozása által, mi búsásan meghozná a befektetés kamatait.

Elengedhetetlen alapfeltétele a Balatonvidék biztos alapokra fektetett és állandósított fejlődésének a tihany-szántódi állandó híd kiépítése.

Harmincz éve lovagolom ez eszme Pegasusát, a nélkül, hogy célhoz jutottam volna vele. Most utoljára indulok el vele abban a reményben, hogy megokolásaim segítségével a megvalósulás céljához tudom juttatni az eszmémet, tekintve a minden irányban előnyösen megváltozott körülményeket.

Mint tihanyi lakos és az apátság gazdatisztje, legelőször 1889. évben vettem fel ezt az eszmét Vaszary Kolos akkori pannonhalmi főapáthoz intézett emlékiratomban.

Másodszor 1906. évben, mint szántódi gazdatiszt, a Budapesti Hirlap-ban. Harmadszor mint a Balatonért még most is lelkesülő nyugalmazott gazdatiszt a távolból. Első esetben kocsi- és gyalogközlekedésre alkalmas állandó hidat gondoltam.

Változván a körülmények, a második esetben már mint vasuti és közlekedési hidat tapolcza-szántódi vasutvonallal.

Most pedig, hogy a balatonmelléki vasut is kiépült, villamos vasuti és közlekedési hidat, Balatonfüred, Tihany és Szántód közötti villamos vasuttal, személy- és teherforgalomra, Tihanyban a hajókikötőnél állomással és kitérővel.

Az 1889. évi emlékiratomban, valamint az 1906. évi újságközleményemben kifejtettem, hogy a tihany-szántódi vízszorosnak tulajdonképen csak egyharmadrészét kellene áthidalni, mert a többi részén, a sekély víz miatt töltést lehetne készíteni. Ezen állításomat a következőkkel motiválom,

1889. év január 11-én a jégen felmértem a Balaton szélességét Tihany és Szántód között, a legkeskenyebb részen és helyenkint a mélységét is. A szélesség 1058 méter, a mélység, közvetlenül a tihanyi félsziget csúcsánál 6-10 méter, azontúl a szántódi partig 50-150 centiméter. A mély víz szélessége, vagyis az apály-dagály járása 318 méter, a sekély víz szélessége pedig 740 méter. Tehát áthidalni csak 318 méter szélességű vizet kellene.

A sekélyebb területen a régi időben is volt már töltés, mely az 1887-iki rendkívüli sekély vízállás mellett ki is emelkedett a vízből, úgy hogy a kocsi- és gyalogközlekedés ezen a töltésen történt egész a mély vízig és itt rakódtak be a kompba. Ezen töltés átellenében a tihanyi parton látható volt a régi kikötő 20 méter hosszú töltése.

Ez a villamos vasut és hid nagy személy- és áruforgalmat bonyolítana le. Somogy vármegyéjét ellátná kőanyaggal, mészszzel stb.

Zalamegyéből. Viszont Zalamegyét terményekkel és takarmánnyal Somogy megyéből, mindegyiket azzal, a miben szűkölködik és így kiegyenlítené a kereslet és kínálat arányait. Balatonfürödni pedig oly rendkívüli nagy lendületet kölcsönözne, mely a legnagyobb mértékű hozzájárulást is megokoltta tenné.

Tata.

WENINGER MÁTYÁS
ny. gazdatiszt.

Midőn a fentieket közöljük, felkérjük mindazokat, kiket az eszme érdekel, a kik az áthidalás mellett vagy annak ellene vannak, hogy észrevételeiket velünk közölni sziveskedjenek.

BALATON
1918. DECEMBER 1. 10-12. sz. p. 54-55.

A tihany-szántódi híd

FOLYÓIRATUNK mult évi utolsó számában cikket közöltünk, melyben Weninger Mátyás tagtársunk fejtette ki az áthidalás mellett való nézeteit. A cikkekre három észrevételt kaptunk.

Bruck Mór szövetségi tag nem látja szükségét az állandó hídnak, mert Zala- és Somogyvármegye között a kereskedelmi összeköttetés oly kicsiny, hogy nem hozná meg a nagy befektetés hasznát.

Mert szerinte, amit ez a két vármegye egymás közönségének juttathat fölöslegeiből, ezek az árúk rendes viszonyok mellett a saját megyében is megtalálhatók. Az áthidalással szemben gőzkompot ajánl, mint amilyen volt hosszú időn át Gombosnál. A villamosvasút üzemét hasznosítónak nem látja, mert a személyforgalom kicsiny és a vasút a meglévő vasútvonalak mellett teherszállításra aligha rendezkedhetne be. Bruck Mór még a dolog műszaki részére is kiterjeszkedik. Am a kikötőfelügyelőség vezetőjétől is kaptunk e részben tájékoztatást, mit alább közlünk, így Bruck tagtársunk fejtegetéseinek műszaki részét elhagyjuk.

A másik hozzászólást Mangold Gusztáv tagtársunk küldötte, ki felszólalásában a következőket mondja:

Az eszme nem új és már nem egyszer kísértett a még mindig lelkesülni tudó balatoniak indítványai között! A világért sem akarom az előre bocsájtottakkal az eszmét magát, vagy pedig az indítványozó úr érdemeit kisebbiteni, azonban a reális életben mégis - a „Balaton” szerkesztőségének általánosságban tartott felhívása folytán - szükségesnek tartom lángoló lelkesedését reális értékére leszállítani, anélkül hogy érdemeiből elvegyek. A balatoni érdekltség nagy reményeket fűz a jövőhöz és meg van győződve arról, hogy lépésről-lépésre meg fog valósulni az a program, amely a „Balaton” fejlesztését célozza! Ez a program pedig oly széles alapokra kell, hogy fektetve legyen, hogy az ennek keretein kívül fekvő úgynevezett nagyhangzású tervek, amelyek a mai viszonyok szerint amúgy sem lennének megvalósíthatók, útját ne állják az égetően szükséges munkának! Ezt megelőzőleg meg kell teremteni mindama kulturális feltételeket, amelyek alkalmasak arra, hogy az ideözönlő fürdővendégek (a természeti kincseken kívül is) kényelmi kielégítést nyerjenek minden tekintetben, mert csak így volna lehetséges a helyi társadalom befektetésekre való készségét felébreszteni.

A jó ivóvizről való gondoskodás legelső sorban, egészségügyi intézmények megteremtése, az élelmezésnek helyi biztosítása termelés útján, a Balatonpart kiépítése, befásítása, a vízi- és szárazföldi közlekedés megfelelő fejlesztése, a közigazgatásnak a helyi viszonyokhoz való idomítása és a Balatont szerető oly szervekkel való kiegészítése, amelyek ezen munkájukat a szociális ügyekhez illő komolysággal és higgadt tudással végzik el. Ezek volnának az alapfeltételek, amelyek alkalmasnak mutatkoznának arra, hogy a Balaton bekapcsolódhassék abba a nivóba, amelybe természeti kincsei révén beleillik. Mindehhez pedig sok-sok pénz és még ennél is több munka kell. És hogyha mindez meglesz, vagy meglenne, jöhetne csak - talán szóba a „tihany-szántódi híd”.

A harmadik hozzászóló volt K. Nagy Dezső tagtársunk, a balatoni kikötők állami felügyelőségének vezetője, ki a következőkben mondja el gondolatait.

Wenninger Mátyás minden egyes sorát a Balaton iránti szeretet s szép kis magyar tengerünk kulturája iránti lelkesedés hatja át. Bármennyire tartózkodtam a multban, hogy szerény véleményemnek a sajtó útján adjak kifejezést, mégis felbátorodtam azon felhívásra, melyet a „Balaton” szerkesztősége az idézett cikk végére fűzött: „Hogy aki az áthidalás mellett vagy ellene van, észrevételét tegye meg”.

Hogy a Balaton kultusza mily fontos közgazdasági tényező s mily eminens gazdasági érdeke az országnak, azt csak a közel jövő fogja igazán bebizonyítani, mert reá fogunk szorulni, hogy mindazon természeti kincseinket, melyek idegenforgalomra alkalmasak, felkaroljuk, ott oly berendezéseket létesítsünk, melyek egyrészt megakadályozzák a hazai pénznek külföldi fürdőkre való kivándorlását, másrészt módot nyújtanak az idegenforgalom fellendítésére. Midőn ilyen létesítményekre gondolunk, félre kell tennünk az áletikai szempontokat s a nehézkes bürokráciát.

Párját ritkító, hatalmas szállókat, üdülő- és gyógyhelyeket, fürdőket, szórakozóhelyeket, kaszinókat kell létesítenünk a Balaton partján. A Balaton kultuszának egyik legfőbb eszköze a gyors és kényelmes hozzájutás lehetősége. Első sorban összhangba hozandó a M.Á.V. és

D.V. menetrendje. A lehető legsürgősebben építendő meg a balatoni körút, mert a jövő közlekedési eszköze a gépkocsi. A Balaton északi és déli partján végig vezető közút között, a tihany-szántódi szorosnál lehetne legalkalmasabban kapcsolatot létesíteni. Ezen kapcsolat okvetlenül szükséges, nem csupán a Balaton kultusza, de más ipari és mezőgazdasági érdekek szempontjából is.

A mostani állapotot tovább túrni nem lehet. Kérdés most már, hogy híd vagy más közlekedési eszköz útján létesüljön-e ez a kapcsolat.

Midőn ezen kapcsolat tökéletesítésére gondolunk, nem feledkezhetünk meg arról, hogy a Balaton úgyszólván egész Európában a legalkalmasabb víz vitorlássport űzésére. Kis magyar tengerünk ezen tulajdonsága vonzóerő marad örökre, az áthidalás gondolatánál tehát ezt figyelmen kívül nem hagyhatjuk. A vitorlázási lehetőség figyelembe vétele mellett tehát oly hidat kellene építeni, melynek nyílt magassága legalább is a mélyvízi szakasz két pillére között, a Balaton közép vízállása felett húsz méter legyen, mert az itt szükséges nagyobb hídnyílás-szakasz mozgathatóvá tételére gondolni sem lehet.

... Középvízállást tekintve, az áthidalás 680 méter hosszú, ha a hídfők két méteres vízben épülnének, míg ha a hídfők az 1,5-es vízbe épülnének, úgy a híd hossza 800 méter hosszú lenne.

Ezen hídhöz mindkét oldalon megfelelő erősségű és méretű, lankás esésű töltések csatlakoznának. A híd tervezésénél figyelembe kellene venni a mederszűkület vízfolyási viszonyait, mert pld. midőn a keleti szél a nyugati medenczébe nyomja a vizet és viszont, a felduzzasztott víztömeg ezen aránylag keskeny medren ömlik ide-oda s ez a körülmény okozza a tihany-szántódi mederszűkület rendkívüli labilitását. Ennek következménye a szoros 10-11 méter mélységű medre alatt lévő mély iszap, mely a fenék alá némely helyen 6-10 méter mélységig is terjed. A hídpillérek alapozásánál mindenesetre tekintettel kell lenni a hordképes talajra s ha ezt figyelembe vesszük, azon eredményre jutunk, hogy a legmélyebb vizet áthidaló, mintegy 200 méteres hídnyílás két oldalán a hordképes talajtól mért 40 méter magas hídpilléreket

kellene építeni. Nem szükséges műszaki embernek lenni, hogy megítélhessük, mily rettenetes munkába és pénzbe kerülne csak ezen két pillér megépítése, melynek még az ismert különböző irányú jégjárásoknak is ellent kellene állani. A hídhoz csatlakozó hatalmas töltéseket - a hullám- és jégjárásokra való tekintettel - a víz felett legalább két méter magasságig, kőből kellene megépíteni. A híd és hozzátartozó töltések hossza 2400 méter lenne. A Duna-hidakra fordított költségek alapján számítást tettünk, hogy a szóban levő áthidalás mintegy 48 millió korona költséget igényelne.

A technika előtt nincsen lehetetlenség, ezt a hidat is meg lehetne építeni, de az előadottak után, azt hiszem, már nem is lehetne kérdés, hogy ezen építményre kiadott költség arányban állana-e a létesítményből várható haszonnal?

A tihany-szántódi közlekedést mindenestre tökéletesíteni kell, azonban nem hídépítés, hanem mindkét oldalon építendő megfelelő kikötő és villamos, gőz- vagy motoros-komp útján.

A Balaton kultuszának elsőrangú érdeke a balatoni közút kiépítése a tihany-szántódi kapcsolattal, továbbá villamosvasút építése Balatonfüredtől a Balaton partján a tihanyi révig és a síófok-balatonföldvári villamosvasút, mely a rév útján átszállással kapna csatlakozást a fent említett villamos vasúthoz. Ily módon a személy- és teherforgalom sokkal olcsóbb és közvetlenebb összeköttetést nyerne a déli és északi partok között, mint a fent vázolt híd útján, melynek nagy magassága a teherforgalmat drágává és igen problematikusná tenné.

*

A kérdéshez kapcsolódva egy vasútügyi fejtegetést is vettünk. Az író ismeretlen kíván maradni, aki ekként nyilatkozik:

Magam sokat foglalkoztam a balatoni híddal és a magyar vasútügyi problémákkal. Tudvalevő dolog, hogy a Győr – Jutas – Újdombovár közti viczinális-vonalat fővonalosítani akarják. A magam részéről helyesebbnek tartanám, ha az új fővonal iránya Győr – Jutas – Veszprém – Alsóörs – Balatonfüred – Tihany – Szántód – Balatonföldvár – Balatonszemes – Kaposvár lenne.

Legyen szabad előadnom az érveimet, a

melyekkel ezt az útirányt védhetem.

Azt hiszem, nem kell bővebben fejtegetnem, hogy nevetséges dolog idegenforgalmi szempontból a Balatontól 10-12 km. távolságban egy fővonalat építeni. Veszprém városa nélkülözi eddig a fővonal előnyeit. Ha az itt javasolt fővonal kiépül, a tervezett győr – galántai meghosszabbítással Veszprém oly fővonalhoz jut, a mely nagy darab területtel teszi lehetővé a gazdasági összeköttetést, ami bizony így vajmi csekély.

Az is fontos, hogy ha fővonalat építünk, azt úgy építsük, hogy ne legyen túlközel egy másik fővonalhoz. A hivatalos tervezet szerinti vonal jelentékeny része nincs messzebb a fiumei fővonalától, mint 15-25 km. Ma azonban még nem tartunk ott, hogy nálunk (kivéve Budapest környékét) egymástól ilyen távolságra két fővonalat építhessünk. Eltekintve attól, hogy a jutas – dombovári viczinális vonal vezetése nem felel meg egy fővonalnak, a kaposvár – mocsoládi vonal inkább.

Felhozhatják ellenérvül, hogy Dombovárról van közvetlen folytatás Pécs és Horvátország felé. Igaz, csak hogy Kaposvárról is vezet két vonal (Barcs, Szigetvár) dél felé, a melyeken talán olcsóbb is lenne az üzem (különösen az előbbin), mint a nehézjellegű dombóvár – pécsi szakaszon. Megjegyzendő, a Kaposváron végződő vonalnak nem Barcsig, hanem Banjalukáig van eléggé természetes folytatása (Barcs – Pakrac – Banova – Jaruga – Novska – Sunja – Banjaluka).

E folytatás, beszámítva az épülő novi-bihaci vonalat és a későbbi meghosszabbításokat, szintén nem megvetendő, eltekintve attól, hogy megfelelő összeköttetések esetén miért ne lehetne a Balaton Bosznia kedvelt fürdőhelye?!

Megjegyzem még, hogy az itt ajánlott megoldás drágább (nem hosszabb), mint a hivatalos, mert egész új vonalat (kb. Szemes – Mocsolád, esetleg más végpontokkal) kellene építeni, azonban a különbözet legnagyobb részét mégis csak a balatoni híd teszi.

BALATON

1919. SZEPTEMBER 1. 1-3. SZ. P. 8-11.

Az 1920-as évek első felében újabb száraz időszak következett a Balaton életében.

A nagy szárazságot a part menti telektulajdonosok területük feltöltésére használták fel. Az erről szóló cikkben a balatonlellel illetőségű szerző a kormánybiztosság által kijelölésre kerülő partvonal betartására hívja fel a figyelmet és saját álmait is felvázolja.

A nagy szárazság és a Balaton

A rendkívüli szárazság, mely tulajdonképpen a 2-ik éve tart, mert már az elmúlt év csapadéka is igen kicsiny volt, a Balaton déli partjának képét alaposan megváltoztatta. Amennyire alkalmam volt tájékozódni, helyenként a tó partja 4-500 lépésnyire visszahúzódott, de majdnem egész területében 2-300 lépéssel beljebb ment.

Nem akarok jövődölésekbe kezdeni, de a helyzet nyújtotta alkalom kiaknázására akarom a mértékadó körök és a parti tulajdonosok figyelmét felhívni. Sokan amúgy is már gondolnak erre. Már látni helyenként még csongrádi kubikosokat is, de attól tartok, hogy a parttulajdonosok ilyen hevenyészett munkája és vele a pénzük a Balatonba sülyed. Nagyon kecsesítő a parti telek-tulajdonosok részére, hogy a kínálkozó telek-megnagyobbodást kihasználják, vagy legalább is, hogy régi - mélyebben fekvő – telküket a szárazon fekvő meder földjével feltöltsék. Ez utóbbi, ha a drága napszámot nem sajnálják, minden körülmények között indokolt és ajánlható. A telek megnagyítás azonban igen óvatosan eszközözendő és szakemberek véleményét kell kikérni, mielőtt munkába kezdenék. Ugy a feltöltésnél, de különösen a partfoglalásnál, első sorban a partot az esetleg visszatérő víz hullámozása ellen kell biztosítani. És pedig feltétlenül olyképpen, mint ezt a balatoni kikötők építésénél K. Nagy Dezső miniszter Tanácsos tervezte. Más módja a partbiztosításnak vagy nem megfelelő, vagy pedig sokkal drágább. A telek megnagyításánál tekintettel kell lenni a balatoni kormánybiztosság által kijelölendő partvonalra. Arra is törekedni kell, hogy elszigetelten ne álljunk a megnagyításnál, hogy tehát lehetőleg többen, a szomszédokkal együttesen nagyítsuk meg telkünket. A szélső telektulajdonosok mindenesetre a legveszélyesebb helyzetben lesznek, ha a visszatérő Balaton hullámai ostromolni fogják az oldalaikat. Ha azonban ezek is a Nagy-féle partbiztosítással lesznek ellátva (másképp nem is tanácsos), melynek költségéhez természetesen a közbeeső telektulajdonosok is hozzájárulni kötelesek

lennének, akkor az ilyen telek megnagyítás a telektulajdonosoknak és ezzel az egész fürdőtelepeknek óriási előnyére fognak válni. A feltöltése ezen megnagyított telkeknek természetesen, különösen manapság, óriási nehézségekbe ütközik, mert kézi erővel (fuvarokkal) a nagy napszám miatt alig rentabilis, más módon meg a mai viszonyok mellett alig elképzelhető. Állami segítség a balatoni kotróval szintén nem remélhető. A telkek megnagyítása tehát csak körvonalazva lehetséges manapság, olyanformán, hogy most az új partvonalat (a kormánybiztos-vonalon) a Nagy-féle partbiztosítással megcsináltatjuk, közvetlen e mögött öt méterre feltöltetjük a rendes nivóra és az egész telek további feltöltését elhalasztjuk addig, amíg a viszonyok kedvezőbbé nem válnak... Arra persze gondolni kell, hogy addig a fürdés az új partvonalon lesz, azt pedig a jelenlegi kiszáradt medren kell majd elérni, mely, ha a víz újra nő, víz alá kerül. Tehát vagy kétoldali árokból kiásott földből egy töltést készítnék, esetleg több tulajdonos egy közös ilyen töltésen jár, vagy pedig a töltés helyett egy kis pallót kell építeni az új partvonalig, ami azonban nagyon drága lesz.

Hogyha az én drága fürdőtelepem a telektulajdonosokat rátudnám venni, hogy együttesen csinálnánk meg az új partvonalat – egy hatalmas Strand kiépítésével – akkor Balatonlelle egy csapással megváltoztatná jellegét! A mostani 4.5 km. hosszú villasorból egy ugyanolyan hosszú 10 villasoros fürdőváros lenne idővel, öt utcával és egy Stranggal. Azon a területen lehetne aztán sétányokat, parkokat, szállodákat, gyógyházat és mindenféle más közhelyeket létesíteni!

Adja az Ég, hogy a Szent Lélek megszálljon bennünket, hogy egyesült erővel végrehajthassuk ezt a szép tervet!

Balatónlelle.

Szabó István ny. ezredes

BALATON

1921. DECEMBER 1. 9-12. sz. p. 33-34.

A vízállásproblémák alkalmat adtak a visszatekintésre a Balaton és a Sió csatorna kapcsolatát illetően, sürgetve a csatorna kibővítési munkálatainak mielőbbi elvégzését.

A Balaton vízállása

A Szózat című napilap folyó évi július hó 28-iki számában jelent meg Buday Dezső nemzetgyűlési képviselő érdekes cikke, mely a kérdést szakszerűen ismerteti. Szó szerint közöljük az alábbiakban.

- A 610 négyzetkilométer kiterjedésű Balatonunk vízállásának problémájával már Mária Terézia idején találkozunk. Azóta, valahányszor a Balaton a parti községeket és a legutóbbi évtizedek alatt gyönyörű fürdőkultúrává fejlődött gyógy- és fürdőtelepeket elárasztással fenyegeti, mindenkor feljajdul a balatoni érdekeltség.

Sajnos, erre elég gyakran van oka. Így 1879-ben, de legutóbb 1916-ban is a Balaton árvize sok millióra menő kárt okozott. Ezekben az időnként ismétlődő esetekben mindenkor megjelent a balatoni érdekeltség és követelte a kormánytól a Balaton megrendszabályozását.

Ma a Balaton egyik legnagyobb nemzeti kincsünk és így a Balaton vízállásainak kérdése messze kinőtt a balatoni érdekeltség szférájából. Csaknem összes fürdőhelyeink és fürdőtelepeinktől megrabolva, a Balaton különösen nagy jelentőséggel bír, mert az országban nincs más számottevő fürdők és üdülőtelepünk. Az ország meggyötört idegzetű és beteg népe főleg a fővárosi és városi kaszárnyarendszer mellett élő elcsigázott lakosság másutt enyhülést, gyógyulást nem talál. Így tehát a Balaton vízállási kérdéseinek megoldása országos közérdek.

A Balaton vízállása a régebbi multban csupán a nagy és igen nagy vízállások esetén képezte diskusszió tárgyát, mert a Balaton árvizei igen nagy és közvetlenül látható károkat okoztak. Ezek a káros nagy vízállások kétszerte gyakrabban jelentkeztek, mint a kis vízállások. Míg a Balaton árvizei ellen régen-régen és ismételten fölajdult az érdekeltség, addig a kis vízállások miatt, főleg 1915. év előtt alig hangzott el panasz, de nem azért, mert ilyenek nem voltak, hanem mert a kis vízállások közvetlenül szemlélhető károkat nem okoztak, inkább csak mint a

fürdőzőkre kényelmetlen jelenségek adtak okot a panasznak.

Egyes években az igen kis vízállás széles partsávokat változtatott egészségtelen ingovánnyá. Ilyenkor az általános higienia szempontjából is meg volt az érdekelt-ségnek minden oka arra, hogy zugolódjék a kellemetlen, kényelmetlen és az egészségre is káros állapot miatt. A túlságos kis vízállások a balatoni hajózás szempontjából is rendkívül káros jelenségek.

A fentebb előadottakhoz képest a kormány elsősorban a Balaton árvizei ellen való védelemmel foglalkozott és megoldásul közmegnyugvásra a 112 km. hosszú Sió szabályozását, illetőleg a Sió-csatorna létesítését határozta el. A munkát még 1915-ben megindította, de mind máig befejeznie nem sikerült, főleg a háború és ma a pénzhiány miatt. A Sió-csatorna Siófoktól indul ki és Kiliti, Balatonszabadi, Mezőkomárom, Városhidvég, Simontornya, Ozora stb., cca 26 népes község érintésével Tolna és Szekszárd között Gemencnél ömlik a Dunába.

Ezeket előre bocsátva, az 1922. évi július 21-én Siófokon és a siófoki zsilipnél eljárt parlamenti bizottság beható és szakszerű tanácskozása folyamán megállapítást nyert, hogy a Sió-csatorna a felső torkolatában létesített két 3.0 méter széles nyílású zsilip útján a Balaton árvizének levezetésére a mai méreteiben (18 méter fenékszélesség és 1:1 arányú rézsű) csak részben felel meg, mert nem bír a kívánatos és másodpercenként 50 köbméter víz emésztésére alkalmas mérettel, holott a Balaton rendkívüli árvizeink levezetése ilyen teljesítőképességet igényel.

A Sió-csatorna tehát kibővítendő. A munkálatok a legerélyesebben folytatandók, hogy a Sió-zsilip kezelősége megnyugvással tárolhassa a Balaton árvizeit a siófoki mérczén olvasható +0.60-0.80 méter magasságig, a mivel a kis vizek ellenszerét is kezünkbe kerítettük, mert a tavasszal kellő mennyiségben tárolt balatoni nagy vizek a nyár folyamán beálló párolgásból eredő nagyfokú apadást ellensúlyozhatják.

Hogy a párolgás méreteire nézve, a mit közvetlenül nem lát a közönség, tájékozva legyünk, álljon itt egy néhány hitelesen megállapított adat :

A napi párolgás a Balaton mentén hiteles mérések alapján minimálisan 5 millimétert tesz ki.

A Balaton felszíne 610,000.000 négyzetméter lévén a 24 órára eső párolgás 3,050.000 köbmétert tesz ki, ezt átszámítva másodpercenként kiadódik, hogy a Balaton a párolgás révén másodpercenként 35 köbméter vizet veszít.

Világos, hogy ehhez képest a Sió-zsilipen lebocsátott másodpercenként 1 köbméter vízmennyiség elenyészően csekély és miután ezzel a vízmennyiséggel a Sió-érdekeltség minimális igényén kívül a Sió munkálatok folytatását is lehetővé tesszük, kétségtelen, hogy ezt a mennyiséget le kell bocsátanunk ma is.

Ilyenformán a Balaton másodpercenként 36 köbméter vizet veszít. Ennek a pótlására a Zala patak hoz jelenleg másodpercenként 8 köbméter vizet, a veszprémi vizek pedig 1.5 köbmétert, kereken 10 köbméter az összes hozzáfolyás és így a még hiányzó 26 köbmétert egyelőre a jó Istentől kell várunk csapadék alakjában.

A szemle keretében és napján megállapítást nyert, hogy a Balaton vízállása a siófoki mérczén +0.09 m. volt, tehát a 0 víz fölött 9 cm. holott 1866-ban -0.41 m. volt a vízállás, vagyis 1866-ban 50 centiméterrel kisebb volt a Balaton vízszíne a mai vízszinnél.

A másik szélsőség, vagyis a Balaton eddig észlelt és ismert maximális árvize 1879-ben volt és a siófoki vízmérczén +1.95 métert tett ki. A maximum és minimum egybevetéséből nyilvánvaló, hogy a Balaton vízjátéka 2 méter és 36 centimétert tesz ki, a mi kétségtelenül meglep mindenkit, ha maga elé képzei azt a 2.36 méter magas vízoszlopot. Márpedig ez tényleges valóság, a mellyel a vízi mérnökök számolnak akkor, a midőn a Balaton vízállásait irányítani kívánják.

Az irányítás egyetlen eszköze ma a szabályozandó Sió és illetőleg a Sió-csatorna felső torkolatában Siófoknál épült zsilip. (A Mura vagy a pesti Duna vizének a Balaton táplálására leendő felhasználása meghaladja a mi teljesítőképességünket.)

A siófoki zsilip kettős rendeltetéssel bír:

a) le kell vezetnie a balatoni árvizeket,

b) lehetővé kell tennie a megengedhető nagy vizek tárolását, hogy ily módon a mai, de sőt kisebb vízállások be ne következzenek. Az összes Balaton menti érdekek figyelembevételével a Balaton legkivánatosabb vízállása a siófoki mércze 0 pontja fölött 60 centiméter volna, vagyis a mai vízállásnál 50 centiméterrel magasabb.

Befejezésül még csak annyit, hogy a balatoni vízállás problémája két igen fontos érdek szembekerülése miatt igen nehéz probléma. Ugyanis a balatoni érdekelttség és a siómenti érdekelttség igényei teljesen ellentétesek.

A tavaszi időszakban, a mikor a Balaton veszedelmes árvizei jelentkeznek és így lebocsátandók, ugyanakkor a siómenti érdekelttség alig bír megküzdeni a saját területén fölgyülemlett csapadékkal, annál kevésbé a Balatonból rázuduló árvizekkel, a melyek a Sió-csatornán gátszakadást és ezzel sok millióra menő kárt okoztak és okozhatnak.

Ugyanilyen ellentétes helyzet áll be nyáron a kis vizek idején, mert a siómenti érdekelttség gazdasági, hygienikus, tűzbiztonsági stb. érdekei azt igénylik, hogy a Balatonból erre a célra megfelelő víz bocsáttassék le. Tehát a siófoki zsilip nyitva legyen. Ugyanebben az időben a balatoni érdekelttség a vizet visszatartani kívánja, tehát a Sió-zsilip teljes lezárását igényli. Ennek a két fontos, de sajnos, ellentétes érdeknek a Sió-csatornával egy időben megfelelni a Sió mai méretei mellett nem lehet.

A Sió-csatorna tehát sürgősen kibővítendő.

Ha az államháztartás ezt a nagy kiadást nem bírja, úgy jöjjenek a közvetlen érdekeltek az állam segítségére és hozzájárulásukkal tegyék lehetővé a megoldást inkább ma, mint holnap.

BALATON

1922. AUGUSZTUS 1. 8. sz. p. 38-39.

1929-ben a Balaton című folyóirat munkatársa egy - szerinte már nem új terv - a **Balatonba tervezett szigetek** megépítésének lehetőségén örvendezik. Pár hónappal később Kaáli Nagy Dezső miniszteri tanácsos, mérnök, a balatoni kikötők építésének vezetője reagál a **szigetépítési javaslatokra**, a szakember szemével megközelítve az elképzelést.

Szigetek építése a Balatonban

Nem új terv, de mégis megemlékezünk róla, mert külföldi példák nyomán hívja fel a kérdésre a figyelmet.

A *Magyarság* című napilap október 13-iki száma foglalkozik a Balatonba építendő szigetek kérdésével és hivatkozik arra, hogy Fonyód, Szigliget, Tihany valamikor, a Balaton magasabb vízállása alkalmával szigetekként álltak ki és csak nehezen lehetett őket megközelíteni.

A cikkíró szerint a parti területek ma drágábbak, mint amivel a vízben a szigeteket lehet megteremteni, tehát indokolt a szigeteknek ily módon való kiképzése, amely feltétlenül nagyon vonzó hatást gyakorolna az idegen forgalomra is. De ezeken a szigetekken a növényzet is oly dús volna, hogy már ez egymaga erősen vonzólag hatna. „Aki a magányt kedveli – mondja –, az sehol se kaphatná meg magának a csöndnek és függetlenségnek olyan tökéletességét, mint az ilyen pihenő szigeten, a nagy vízsíkon emberi hang és egyéb zajok határán túl.”

Szanatóriumok számára, de üzleti vállalkozásnak is kifizetődnének az ilyen szigetek.

„Mert míg a mai balatoni csónakázónak és vitorlázónak jóformán nincs semmi érdemes kirándulási célpontja : az ilyen szigeteket, ha rajtuk szórakozó helyek is volnának, a partinál tisztább vízű homokpart, kávéház, hűsölők stb. minden csónakázó és vitorlás, minden idényben felkeresné párszor. De rendkívül emelnék a szigetek festői foltjai a part mai sivár, unalmas képének festőiességét.

Csakis így remélhető, hogy a vízi csónakos és vitorlás élet fellendüljön, mint ahogy fellendült Budapest közelében a római fürdő parton, ahonnan a csónakosok pár perc alatt 5 különböző szép dunai szigetet kereshetnek fel.”

Hivatkozik arra, hogy a genfi tavon Vereyvel szemben 20 méteres vízbe építették bele az alig 300-400 négyszögöles szigetkét, hogy rá Mon Repos kastélyt fölépíthessék.

Ez a szigetke a környék legbájosabb szépsége, egyik fővonzója az idegen forgalomnak.

„Az unióbeli Szent Lőrinc-folyam – mondja a cikkíró –, mély és sodró vizébe százával építettek festői változatosságú szép szigeteket s rájuk pompás kastélyokat, palotákat. A mély Michigan-tóba a csikágói városi tanács nagy strand-fürdő szigeteket hordatott össze.

Mindezeknél sokkal olcsóbbak és bájosabbak volnának a Balaton kisebb-nagyobb szigetei, amelyek kilátó-képeket nyújtanának az egyhangú partokról, ahonnan ma túlságosan távoli a tulsó part és ezért a legtöbb helyen nem tud szép panorámát adni.

Nem kételkedünk benne, hogy a Balaton sorsának megváltója, a balatoni élet föllendítője szintén ezek a szigetek lesznek.

A mind veszélyesebben elsekélyesedő partot úgyis már csak azzal tudják menteni, hogy 5-10-50 méterekkel beljebb menve, a víz síkjából foglalnak és a túlságosan sekély vízből így közelebb mennek a tisztább, mély vízhez.

A sziget még hosszú évtizedekig se félhet elsekélyesedéstől, elhinárosodástól. Az se baj, ha bármennyi sok sziget alakul is idővel, a Balatonnak úgyis túlságosan nagy a párolgó felülete.

Az a fürdő vagy magános, amelyik elsőnek fogja a maga vonzó erői között az ilyen szigetet megvalósítani, új stílust, új korszakot, új virágzást fog kezdeni a Balaton-kultusz történetében.”

BALATON

1929. NOVEMBER 1. 11. sz. p. 115-116.

Szigeteket a Balatonra

Irta: Kaáli Nagy Dezső min. tanácsos

A „MAGYARSÁG” 1929. évi október 13-iki számában, fenti cím alatt egy cikk jelent meg, melynek minden egyes sorából a Balaton iránti szeretet sugárzik ki. A Balatoni Szövetség elnökségének felhívására, a felvetett eszméhez a következőkben szólhatok hozzá:

A Balaton hazánknak egyik legbájosabb természeti kincse s talán legalkalmasabb hely – az ország közgazdasági érdeke szempontjából is annyira fontos – idegenforgalom fellendítésére. Hogy a magyar ember – ki a Balatonnál megfordult – szerelmes lett a Balatonba, nem csodálom, de a közlekedési eszközök fejlődése után, örömmel tapasztalom, hogy most már mind több és több külföldi fordul meg a Balatonnál, kik kivétel nélkül elragadtatással beszélnek a mi szép kis magyar tengerünk bájáról. Különösen a nagykiterjedésű síkvíz gyönyörű színjátéka lepi meg az embereket. Ha a fonyódi hegyről, a szigligeti öböl és a zalai hegyek felé nyíló szép kilátásban gyönyörködünk, nem kívánhatjuk, hogy az előttünk elterülő szép síkvíz, valamely mesterséges szigettel legyen megszakítva. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy arra alkalmas helyen – bizonyos célt szolgáló – mesterséges szigetek egyáltalán ne létesíttessenek, de mindenkor és legelőszörban figyelemmel kell lenni, a hajózás, különösen a vitorlázás érdekeire.

A Balaton Középeurópának a vitorlázási sport üzésére a legalkalmasabb vize. Egyik előnye, a kőzátonymentes, nagy kiterjedésű vízterület, s az a jelenség, hogy itt a nyári idény alatt, a kora reggeli óráktól, a késő déli órákig, úgyszólván nap-nap után fellépő szellő (breeze), a bakonyi erdőségek ozondús levegőjét hozza a Balatonra.

Hogy a vitorlázó sport itt még kellő mérvben nem fejlődhetett ki, annak egyedüli oka az, hogy a viharok ellen védelmet nyújtó kikötők még kellő számban nem épültek ki, de e téren is haladás észlelhető s most már a külföldiek is élénkebben kezdenek érdeklődni a balatoni vitorlázás iránt.

A Balatonba csak oly helyeken volna indokolt mesterséges szigeteket építeni, hol azok a hajózás, illetve a vitorlázás

érdekeit is szolgálják azáltal, hogy a vízalatti homokzátonyok határát, illetve a hajózható utat jeleznék és másrészt, mint hullámgátak a hajók menedékhelyéül is szolgálhatnának. Természetes, hogy amennyiben ezek a zátonyjelző szigetek kellő nagyságúak lennének, úgy azokon épületeket is lehetne elhelyezni, bár ez esetben a sziget építésénél, illetve tervezésénél nagy előrelátás szükséges, hogy a magasépítményekben az esetleges jégtorlaszok kárt ne okozzanak.

A tengerekbe épített mesterséges szigetek is, elsősorban vízalatti zátonyjelzést szolgálnak. Természetes dolog, hogy ezeket a szigeteket, a sötétség beálltával, megfelelően ki is kell világítani.

Ilyen zátonyjelző, illetve kirándulási helyeket is szolgáló szigetet célszerű volna például a tihanyi szorosnál, a zamárdii állami gyermeküdülételeppel szemben, a parttól mintegy két kilométer távolságban létesíteni, mert itt a parttól csak ily távolságra van hajózható vízmélység s az ily mélyen benyúló zátonyra a hajók, már a múltban is, gyakran felfutottak.

A tihanyi szorost általában csak a legnagyobb elővigyázattal lehet hajózni. Egy másik ilyen hely volna a tihanyi állami kikötő hullámgátjától észak-nyugatra 300 méter s a parttól 250 méter távolságban lévő kőzátony, mely alacsonyabb balatoni vízállásnál víz fölé is kerül. Ez a hely kirándulóhelyül is szolgálhatna s elég közel lenne a parthoz, miért a hozzájutás nem volna nehézkes, míg a parttól nagyobb távolságra készítenő szigetekhez a viharok, de különösen a jégzajlások ideje alatt, a közlekedés igen problematikus lenne.

Ez a kőzátonyra épített sziget díszítené és változatosabbá tenné azt a pártját ritkító, gyönyörű műutat, melyet a kereskedelemügyi kormány a tihanyi rév és Balatonfüred között a közelmúltban épített.

Az idézett cikk kiterjeszkedik a tervbevetett mesterséges szigetek előállításának költségére is és kimutatja, hogy a létesítendő sziget területének egy négyzetmétere kevesebbe kerülne, mint a part menti területek egységára.

E tekintetben cikkíró nagy tévedésben van, mert az a feltevés, hogy a szigeteket a környező mederből kikotrando anyagból olcsón lehet megépíteni, nem fedí a valóságot.

Sziklás anyagról nem beszélek, mert ott a balatoni kotrók úgy sem tudnának dolgozni, de ahol dolgozhatnak, a Balaton meder fenéke annyira laza homok, vagy iszapos homok, hogy az kellő körülzárás nélkül szétfolyik. Így tehát a feltöltendő területet valamely tartós és vízhatlan szádfallal kellene körülzárni. A körülzárási munka befejezése után lehetne megkezdeni a kotrók útján való feltöltését. Pusztán kőhányással való körülzárás nem vezetne célra, mert a vízmozgás - nagyobb hullámzásról nem is beszélve - a feltöltő laza, aprószemű anyagot a kőhányás hézagai között kiszívna.

Ellehet képzelni, hogy a körülzárási munka mily problematikus és drága, ha ismerjük a Balaton hullámzását. Az építési munka alatt még a vasszádafalak is ki volnának téve a viharok okozta elpusztulásnak. Ezt a veszélyt némileg elháríthatnók úgy, ha a területeket előzőleg erős kőhányással zárjuk körül s

így a körülzárt területen belül készítenők el a vízzárófalat. Mindezekre költségszámítást végeztem, melynek eredményeként megállapítható, hogy a szóban lévő mesterséges szigeteket legolcsóbb és legcélszerűbb tisztán kőhányásból megépíteni.

Szó volt arról, hogy milyen kedves volna egy mesterséges szigetet építeni a Balatonba, a három balatoni vármegye közös határpontjánál. Itt egy száz méter hosszú 50 méter széles sziget megépítése, az 5 méteres vízmélységben, a víz felett másfél méter magasságra 280.000 pengőbe kerülne és 47.000 köbméter kőanyag kellene hozzá. Ugyanilyen módon megépített sziget két méteres vízben 130.000 pengőbe, másfélméteres vízmélységben épített pedig 100.000 pengőbe kerülne. Így tehát az öt méteres vízmélységbe épített sziget egy négyzetmétere 56 pengőbe, a két méteres vízmélységben épített sziget négyzetmétere 26 pengőbe kerülne, a másfél méteres vízmélységben épített sziget négyzetmétere pedig 20 pengő költséget igényelne.

BALATON

1930. MÁRCIUS 1. 3. SZ. P. 18-19.

1931-ben ismét megemelkedett a Balaton vízszintje a sok őszi, téli csapadék következtében. Tovább előződt a balatoni és Sió-menti érdekek közti ellentét. A Sió szabályozási, mederbővítési munkálatok amelyek még 1913-ban elkezdődtek még folyamatban voltak, s csak 1934-ben fejeződtek be.

- **A BALATON VÍZÁLLÁSÁT** az őszi és téli csapadék nagyon megnövelte, miértis a mélyebben fekvő balatonparti telepek vezetőségei egymásután fordultak a szövetséghez, tegyen előterjesztést aziránt, hogy a Sió-csatornán nagyobb vízmenynyiség bocsátassék le, nehogy az ezelőtt 15 esztendővel mutatkozott vízáradás a tavaszon ismét bekövetkezzék.

A balatoni kikötők m. kir. felügyelősége tájékoztatta a szövetséget, hogy mióta a Sió szabályozási munkálatok és a Siómenti mezőgazdasági érdekek megengedik, már 1930 november 6-ika óta a legnagyobb vízeresztést eszközlik a Sió zsilipein, amelyen át azóta másodpercenként 30 m³ víz folyik le. Ez a vízeresztés havonként 13 cm vízszlopot vesz el a Balaton területéről.

A jelenlegi vízállás 102 cm a Balaton „0” vízszíne fölött, mely a rendesnél mintegy

20 cm-rel magasabb. A Balaton vízállásának legfőbb tényezői a csapadék és a párolgás. Rendes viszonyokat véve számításba, a májusi vízállás 20-25 cm-rel magasabb, mint a januári, de volt rá eset, mint például 1927-ben, amikor a januári vízállás magasabb volt a májusi vízállásnál. Azzal szemben, hogy a balatonparti birtokosok minél nagyobb vízeresztést kívánnak, a Sió partmenti birtokosok aziránt kérelmeznek, hogy a vízeresztést mérsékeljék. Ezt azonban ezidőszert a balatoni érdekek nem engedik meg.

A siómenti érdekek csak azután nyernek teljes kielégítést, ha a Sió szabályozási munkája be lesz fejezve. Ez már annyira előrehaladt, hogy az 1916. évi +160 cm magas vízállást nem fogjuk elérni és hogy így legyen, e tekintetben a vízügyi hatóságok minden lehetőt elkövetnek. Sajnos, hogy a

balatonparti építkezéseknél a múltban az érdekeltek, minden figyelmeztetés dacára, sem jártak el elég gondosan és nem vették figyelembe a Balaton vízszíneinek változásait. A mindenkori víz magassághoz viszonyítva építkeztek, senkire nem hallgatva s némelyek ezért a magas vízállásnál könnyen bajba

kerülhetnek. Ma már minden fürdőtelepen ki vannak jelölve az építkezési fixpontok, ezekhez kell ezentúl az építtetőknak igazodniok.

BALATON
1931. FEBRUÁR 1. 1-2. sz. p. 5.

A még mindig nagy problémát jelentő vízszíningadozások okairól, a szél, a hullámozás és a jég pusztító munkájáról, valamint a partvédművek és kikötők építésének módjáról Kaáli Nagy Dezső előadása olvasható a Balatoni Szövetség lapjában.

A balatoni víziművekről

A Magyar Mérnök és Építész Egylet mű- és középítési szakosztálya által rendezett Balatoni ankét keretében – március hó 9-én d. u. 6 órakor az Egylet nagytermében, Kaáli Nagy Dezső miniszteri tanácsos, rajzok és vetített képek kíséretében előadást tartott a balatoni partvédművek kikötők építésének módjairól.

A 75 percig tartott, érdekes szabad előadást, a termet zsúfolásig megtöltő, érdeklődő közönség hallgatta meg. Az előadásról a következőket sikerült feljegyeznünk :

Bevezetésül elmondta előadó azokat az okokat, erőket és körülményeket, melyeket a Balaton- menti építkezéseknél figyelmen kívül hagyni nem lehet. Ezek a Balaton vízszínmagasságának változásai, a szél, az ez okozta hullámozás és jégviszonyok.

A Balaton vízállásának főbb tényezői a csapadék és párolgás. 1863-tól kezdve jegyzik pontosan a Balaton vízállását.

A megfigyelési idő alatt a Balaton vízszínmagasságának változása 2.40 m volt. Ezt a nagy vízszíningadozást az oly szép fejlődésnek induló Balatonparti kultúra ma már nem bírná el, gondoskodni kellett tehát, hogy a vízszíningadozás szűkebb határok közé szoríttassék.

A vízszín szabályozását szolgálja a siófoki Sió-zsilip és a Sió-csatorna. A Balaton vízszínszabályozásának feltétele az, hogy a Sió – kiöntés nélkül – másodpercenként 50 m³ vizet vezethessen le a Balatonból. Ez a mederbővítési munka már 1913 óta folyamatban van, de az évi csekély beruházási hitel miatt csak lassan haladhat

előre. Mai állapotában még csak mintegy 30 másodpercköbméter vizet tud levezetni.

A Balaton vízszíntjét egy magasságban tartani nem lehet, de a szabályozási művek útján arra kell törekedni, hogy az ne emelkedhessék a +120 cm fölé és ne szálljon le a +70 cm alá, vagyis a vízszíningadozás maximuma 50 cm legyen. Ezek a magasságok a Balaton „0” vízszíneire vonatkoznak, melynek magassága Adria felett 104.10 m.

Az egy év alatti vízszíningadozásban valamely szabályosság nem látható, de ismeretes, hogy novembertől májusig, mikor a csapadék nagyobb és a párolgás kisebb, a vízszín emelkedik, májustól novemberig pedig, mikor a párolgás nagyobb mint a csapadék, a Balaton apad.

1922. év nyarán, mikor a víz abnormális alacsony volt, valaki azt kérdezte előadótól, hogy igaz-e az, hogy a Balaton rövid időn belül kiapad, és kárbavész a sok parti építkezés. Előadó erre azt felelte, hogy egy aggódó azzal a kérdéssel fordult egy geológus tudóshoz, hogy igaz-e az, hogy a föld belsejében lévő tűz 30.000 év múlva ki fog aludni. Mire a geológus azt felelte, hogy talán majd 300.000 év múlva, mire a kérdező kijelentette, hogy akkor meg vagyok nyugodva.

Most meglehetősen magas vize van a Balatonnak, és sokan nem értik, hogy miért nem nyitják fel a Sió-zsilipet, mert feltételezik, hogy az illetékesek nem törődnek a Balaton érdekével. A Sió-zsilip már november 6-a óta oly mértékben van nyitva, hogy azon át 30 másodpercköbméter víz folyik le. Ez a vízmennyiség havonként 130 mm magas vízoszlopot visz le a Balatonból, tehát

4 hónap alatt 52 cm-t. Ez azt jelenti, hogy amennyiben a zsilip november 6-tól kezdve le lett volna zárva, 52 cm-el lenne magasabb a Balaton, mint ma.

Dacára annak, hogy a Sió jelenlegi képességének végső határáig emésztí a Balaton vizét, ez nem száll le. Ennek oka a rendkívüli csapadékos időszak (novembertől-februárig, 4 hónap alatt, 240 mm volt a csapadék) és minimális a párolgás. Hogy a párolgás milyen hatással van a Balaton vízszíneinek magasságára, mutatja az, hogy egy nyári szeles napon több mint 12 mm magas vízoszlop párolog el a Balatonból, vagyis 7.200.000 m³, mely vízmennyiséget a teljesen kinyitott zsilip csak három nap alatt képes levezetni.

Volt arra is eset, hogy a zsilip teljes lezárása mellett – ugyancsak a nagy párolgás miatt – katasztrófálisan apadt a Balaton vize. Ez időben mondták, sőt az ujságok is írták, hogy a mérnökök lopják a Balatont; sőt az ellenzéki politikusok határozottan a kormányt gyanúsították.

A csapadék szintén számottevő tényezője a balatoni vízállásoknak, de még a balatoni szeles esőnek más tulajdonsága is van, ugyanis nem ritka eset, hogy az eső vízszintesen esik a Balaton déli partján, a nagy szél miatt. Ilyen körülmények között nagyon meggondolandó a befelé nyíló ablakok, ajtók és esslingeni rollók alkalmazása. De óvatosságra int a fedélhéjak tervezés és építése tekintetében, továbbá a Balaton felé eső épület oldalfala vakolásánál is figyelemmel kell erre lenni.

Balatonföldváron történt meg, hogy a víz szélétől mintegy 15 méter távolságban és a víz felett 8 méter magasságban lévő széles vasbetoneresz alsó lapjáról, a hullám freccsenése lemosta a festéket.

A Balaton hullámozását különösen figyelembe kell venni a partvédművek tervezésénél és építésénél. A nagy hézagú kőhányásokra alapozott partburkolás nem megfelelő, mert a hullámozás a kőhányás hézagai között a feltöltési anyagot kiszívja és így a burkolat alátámasztás nélkül marad.

Ha mélyebb vízben vagyunk kénytelenek kőhányásra építeni, úgy a kőhányást vegyes kőből, sőt a belső oldalán kavicssal vegyes, apró kőből kell készítenünk, s a védendő oldalon agyagos kavics- vagy agyagborí-

tással ellátnunk, hogy a homok, vagy laza anyag kiszívását megakadályozzuk.

Ha elég szélesen készíjtük a kőhányást, és elég sűrűn, úgy a feltöltési anyagot megvédhetjük de annál több kárt okozhat ott a jégjárás. Másrészt a kő hézagai megtelnek szeméttel és ez jó tanyája kigyóknak és békáknak, ami egy fürdőhelyen semmi esetre sem lehet kellemes.

A partvédművek igen sok fajtájával találkozunk a Balaton partján, melyeket helytelenül mólóknak neveznek.

A kontárkodás nemcsak a magas építkezéseknél látszik, a Balaton partján, hanem a különböző partvédművek készítésénél is.

A tisztán kőhányásból készített kőpartok még ha némileg burkoltatnak is, nem védik meg a feltöltési anyagot a hullámkimosás ellen. Ezért némely helyen kísérletet tettek, hogy a parti kőhányást a védendő feltöltés felől cölöpök mögé vízszintesen elhelyezett deszkákkal támasztják meg. Ez sem felel meg a célnak, mert a deszkák alatt a feltöltési anyagot a hullámozás lassan kiszívja.

A helyes partvédelmet – a Balaton déli partján – csak szádfalazással lehet megoldani.

10-12 cm vastag körkeresztmetszetű puhafacölöpöket verünk le, egymástól mintegy 1 m távolságra. A levert cölöpök vízfelőli oldalára – amilyen mélyen azt az építési vízszín megengedi – egy vízszintes felpallót szegezünk. A palló víz felőli oldala mellé, a fenék alá legalább 70-80 cm-re levert szádfalat készíjtünk 1"-os hornyolterestékes deszkából. Ez a vastagság a gyakorlat szerint már a beverést jól kibírja, s aztán a szádfaldeszkák kiálló végeit a vezetőpalló magasságában levágjuk. de előzőleg a levert szádfaldeszkákat két-két, hátul lehajtott szöggel a vezetőpallóhoz szegezzük. Az így előállott vízhatlan fal mellől a vizet kilapátoljuk, vagy kiszivattyúzzuk, s cca 20-30 cm mély alapgyödröt ásunk s onnan kezdve a szádfal mögé betonba rakott kőfalat készíjtünk. Erre jön a vasvázás betonburkolat, mely már földfeltöltéssel van alázsaluzva.

A partvédmű koronája, a part felől egy 20 cm magas kiálló betonlépcsőbe végződik, mely a sima felületen felcsapó hullámokat megtöri, s így megakadályozza a feltöltés kimosását. A betongerenda mögött

mintegy 2 m szélességben gyepesítendő a partfeltöltés, mely esztétikai szempontból is előnyös. A hullámtörő betongerendát egymástól 2 m távolságra levert, vasbeton-cölöpök támasztják alá.

Ily módon készült el a Budapest Székesfővárosi Alkalmazottak Balatonkenesei Üdülőtelepének partvédműve, valamint a múlt év őszén, Siófok község 660 fm partvédműve.

Talán hihetetlennek látszik, hogy a mi bájos kis Balatonunkon a víziépítmények tervezése problematikusabb, mint a tengeren, mert míg a tengeren a tervezőnek csak a hullámokkal kell számolni, addig a Balatonnál nagyon is figyelembe kell venni a jégviszonyokat.

Ha végigmegyünk a Balaton partján, azt látjuk, hogy a déli parton, hol kő egyáltalán nincsen, a kikötők legnagyobb része kőből épült, míg az északi parton, hol a kő fölös mennyiségben kapható, a kikötők a multban kizárólag fából épültek.

A fürdőkabinokat igen gyakran szokták cölöpökre építeni a Balaton medrében, és mikor a fürdőidény elmúltával azokat raktározás céljából elbontják, a cölöpöket – helytelenül – rendszerint bent hagyják a mederben. Ha megfigyeljük ezeket a cölöpöket, abban az időben, mikor a Balaton jéggel van borítva, azt látjuk, hogy a déli parti cölöpök a part felé hajolnak, míg az északi partiak merőlegesen állnak. Ennek az a magyarázata, hogy a téli napsugarak a cölöp déli oldalát felmelegítik, s így a cölöp déli oldalán lévő jég is meglazul, míg a cölöp árnyékában lévő jég kemény marad. Most, ha jég kiterjed, a déli partok közelében lévő cölöpöket elnyomja a meglazult jég, illetve part felé, míg az északi part melletti cölöpöket nem bírja elhajlítani, mert azokat az árnyékban maradt kemény jég jól megtámasztja. Ez a körülmény engedi meg, hogy a Balaton északi partjain, facölöpökre is lehet kikötőhidat építeni.

A Balaton – ritka kivétellel évenként befagy. A befagyást – rendszerint – egy hideg északi vagy keleti szél előzi meg, mely a vizet felkavarja és lehüti. Ha a szél eláll, jéggel börödzik be a Balaton. Ezt a vékony jégréteget a szél összezúzza s a jégtörmelékeket a partok felé kihajtja, hol a sekély vízben fenékgig összetorlódik és később összefagy. Ha a hideg tovább tart, befagy az egész

Balaton. Ez a nagy jégtábla – mint minden test – a hő hatásainak következtében kiterjed és összehúzódik, de miután a partokhoz – az előbb említett módon – hozzá van fagyva, onnan eltávolodni nem tud, hanem ott, a hol a jég legvékonyabb, – rendszerint a mélyebb víz felett – megrepedezik. Ez a megrepedés ágyúlövésekhez hasonló dörrenéssel jár. Ilyenkor mondja a balatoni ember, hogy „hízik a jég”, vagyis vastagszik, mert a dörrenések csak nagy hideg esetén, rendszerint naplemente után hallhatók. A repedésekben a víz felbuggyan, s ha a hideg tovább tart, ott befagy és így a repedések kiékelődnek.

BALATON

1931. MÁJUS 1. 4-5. sz. p. 30-32.

Az 1932-es évből egy érdekes cikket találtunk Mészöly Gyula kormányfőtanácsos tollából, aki igen érzékletesen jeleníti meg a 200 évvel ezelőtti Balaton vidékét.

Szó esik még egy nagy jövő előtt álló település együtteséről : Balaton-Budapestről is.

A Balaton 130 év előtt

Mészöly Gyula kormányfőtanácsos előadása a Balatoni Szövetség f. é. szeptember 4-iki közgyűlésén.

Tekintsünk vissza az ezeréves dicső multra, foglalkozzunk a jelen kötelességeivel. Keblünk oltárán a hazaszeretet örökké égő tűzét gyújtjuk fel és küzdjünk hazánk feltámadásáért.

A Sió a Balaton kebeléből ömlik a Dunába. A Balaton és a Duna testvérek. Ezeket a nagy vizeket a Gondviselés az ezeréves Magyarország boldogítására alkotta. A százados multaknak nagy bűne, hogy ezeket a nagy természeti kincseket kellőleg mindezideig nem használta fel. A Dunáról a hajók még nem jöhetnek a Balatonba, a Balaton partvidékén nem képződhetett egyetlen nagyobb fürdőváros, mely áldást árasztott volna a magyar tenger búbjós vidékére, jólétére, boldogulására.

Budapestnek a Rákóczi-fa alatt alakított tündérszépségű telepére nagy jövő vár, hol a kultúra csillaga világít felénk és a tenger langyos hullámai ölelnek bennünket. Világhíres fürdő lesz belőle, keblére öleli Balatonkenesét, az akarattyai telepet, Balatonaligát, Balatonvilágost és a környékét. Az én elgondolásom szerint a Balaton fürdővárosa ezekből a telepekből képződik: Balaton-Budapest.

A Sió medrének a vize 130 év előtt 7 méterrel magasabb volt, mint ezidőszent. A Balaton vize kiterjedt Zalabérig, Tapolcáig; a Kanizsa melletti Komárvárosig. Behatolt Somogy vármegyébe Szókedencsig; Nikla, Öreglak közelében Buzsákig és Boglárón túlra.

Kaposvárról nagy uszályhajók szállították a gabonát, tűzifát és a kincsekben gazdag Somogy vármegye egyéb terményeit. Somogy vármegye egyötödrésze akkor még gyönyörű őserdő volt. A Dunáról, Kaposvárról 122 év előtt a magas vizeken a gőzhajók befuthattak volna a Balatonra. A hajózást csupán a simontornyai és a siófoki malomgátak akadályozták.

A Balaton nádasai, mocsarai Várpalotán, Mátyás király vadász kastélya közelében, a Kikeri-tótól a Dunáig, 160-180 kilométer hosszúságban, 500-600 ezer hold területet foglaltak el. Tolna megyében, a Sárköz vidékén 88.000, a Sió völgyben mintegy 160.000, a Kapos völgyében 48.00 hold mocsár területet képezett. Zalában és Buzsák vidékén 60-80.000 hold részint mocsár, részint nádas terület volt.

A Balaton 130 év előtt nagy kiterjedésű beltengert képezett; a nádi farkasok ezrével veszélyeztették a mocsárvidék lakóit; télen, zord időben a farkasok falka számra behatoltak a községekbe; ordításaikkal éjjelenként rémületbe hozták a falvak lakóit; az istállók falait kiásták, a borjúkat, csikókat, sertéseket elvitték; a nép lakásából nem mert kijönni.

A nagy mocsár és nádas vidékén 120 magyar faluban, a mocsárláz nagy mértékben pusztított. A fiatal császár Metternich herceget bízta meg az ország kormányzásával, aki gyűlölte a magyart. Nyelve elrablására törekedett, a mocsár vidékének megjavítására gondot nem fordított.

Az isteni gondviselés hatalma, amely ezeréves hazánkat az enyészettől megoltalmazta, Krisztusi megváltót küldött a kínpadon szenvedő Magyarországnak.

Ez a megszabadító József nádorispán volt, aki hazafias magyar lélekkel, 1810 áprilisában, életének veszélyeztetésével a vészpárás mocsárvidék megtekintésére utazott. Utazása szerencsét hozott.

A szenvedések megszüntetésére és a mocsárláz elhárítására gondjait sürgősen kiterjesztette. Báró Podmaniczky Józsefet a vizek lecsapolására kormánybiztossá kinevezte. A kormánybiztos 1810 szeptember havában tanácskozássra hívta Simontornyára a szomszédos vármegyék nemes urait.

A kormánybiztos gróf Széchenyi Istvánnak Beszédes József főmérnökét, akivel a Vaskapun Argó nevű hajóján legelőször utazott a Fekete-tengerre és Konstantinápolyba, a tanácskozássra meghívta.

Beszédes József a hírneves Paleokupa, a lombardi rizstermelést szabályozó vízi főmérnöknek, a tanítványa volt. Beszédes Józsefet a kormánybiztos a mocsarak lecsapolására vonatkozó véleményének előadására felhívta. A nagy szakértő a tanácskozáson kijelentette, hogy ha a Simontornyán levő 13 kerekű malom gátját levágják, 400-500.000 hold a mocsaraktól megszabadul és jó termőföld lesz. A tanácskozmány a simontornyai gát levágását elrendelte, mire a Siónak és a vidék mellékvizeinek apadása 14 lábra leesett. Jó termőföldek képződtek ezen a területen, a falvak lakói a mocsárláztól

megszabadultak. A vármegyék urai a mocsár vidékét még jobban apasztani akarták. 1821-ben, Beszédes József véleménye alapján, a siófoki malomgátat is levágták és akkor a Balaton vize 3 láb és 4 hüvelyket esett. A halhatatlan emlékü nádorispán működésével egymillió hold szántóföldet adott a nemzetnek, a vészpárás mocsaraktól megszabadította az országot. Emléke minden magyar kebelben áldott legyen !

BALATON
1932. OKTÓBER 1. 11. sz. p. 70.

1935-ben elkészültek a Sió mederbővítésének munkálataival.

*A Balaton magas vízállásainak szabályozása ezzel kezelhetővé vált. Előtérbe került viszont a csatorna hajózhatóvá tételének sürgetése és a **Balaton – Duna összeköttetés megoldása**. A kereskedelmi hajózás ebben az időben nagy jelentőséggel bírt. A Balaton északi és déli partja között, a Balaton térségéből az Alföldre történő építőanyag szállítás megoldására és a Sió mentén már megtelepült gyárak termékeinek szállítására szükségessé vált a hajózás lehetőségének biztosítása a csatornán, ill. a Sió torkolatában egy hajózó kamarazsilip építése.*

A Sió hajózása

Közismert, hogy a Sió medrének a kibővítése két okból szükséges.

Az egyik, hogy vele a Balaton vízmedrét szabályozni lehessen, a másik pedig, hogy a csatorna hajózási célokra legyen felhasználható.

A szabályozás előtti Sió-meder annyira szűk volt, hogy az olyan időkben, amikor a Balaton természetellenesen felduzzadt, a felesleges vizet lebocsátani, áradás veszélye nélkül, nem volt lehetséges.

Ezért kellett a vízmedert bővíteni, hogy a tapasztalatok szerint időközönként mutatkozó vízfelesleget, károkozás nélkül, le lehessen vezetni. Ha pedig a csatorna kibővítés megtörténik, természetszerű dolognak látszik, hogy azt hajózási célokra is felhasználják.

A Balatont a Dunával összekötő csatorna olyan viziutat képezzen, amelyen a zalai részen található nagymennyiségű, kiváló építő- és útikő olcsón szállítható le a kötelen, alföldi vidékekre. Ahonnét viszont különböző gazdasági és élelmicikkek érkezhetnek. Miután azonban a Balaton és a Sió dunai torkolata között meglehetősen nagy

vízszin különbség van, a Sió medrében több zsilip készítése szükséges, hogy hajózható vizet kaphassunk és a vízeresztést bizonyos korlátok közé szoríthassuk.

Már évszázadok előtt is felmerült a Sió-csatornának hajózási célokra való felhasználása.

A volt közmunka és közlekedésügyi miniszter több mint félszázaddal ezelőtt dolgoztatott ki idevonatkozó részletes terveket, de csak a nagy földművelésügyi miniszter, Darányi Ignác akaratából juthatott a gondolat a gyakorlati kivitel útjára.

A szabályozás a nagy miniszter rendelkezése folytán megindult, de hosszú idő eltelt azóta és még ma sem tartunk ott, hogy a Siót hajózási célokra használatba vehessék. A kotrási munkálatok nagyobb részben készen vannak, de hiányzik a csatornának a Balatonnal való tervbe vett új összeköttetése, amelyen már a hajók fognak közlekedni és hiányoznak azok a zsilipkamrák, amelyek segítségével elegendő víz áll majd a hajózás céljaira.

Sok értekezleten volt élénk vita tárgya a Sió hajózhatóságának a kérdése. Szövetségünk

számtalanszor foglalkozott vele és tette meg előterjesztéseit.

Legutóbb Tolna vármegye lépett fel újból sürgetőleg a Sió végleges rendezése kérdésében és a dunántúli érdekelt társvármegyét is csatlakozó álláspont hozatalára kérte. Kétségtelen, hogyha a hajózás a Sió-csatornán megindul, az egész partvidék jelentékeny hasznát látja, mert az olcsó víziúton olyan vidékekkel nyer összeköttetést, amelyekkel természetes és új kereskedelmi forgalmat teremthet.

Kíváncsi ezért, hogy a kérdés mielőbb való megoldása erőteljesen foglalkoztassa közvéleményünket, amely hihetőleg odavezet, hogy a m. kir. kormány is keresni fogja azokat a módokat és eszközöket, amelyek révén a Sió hajózhatóvá tétele megteremthető.

Tudjuk jól, hogy Darányi Kálmán m. kir. földművelésügyi miniszter szeretettel gondoz minden gazdasági kérdést és a Balaton-vidék fejlesztésének nagy feladatait különösen a szíven hordja.

Hisszük ezért, hogy az érdekelt vármegyék

és szövetségünk újbóli megmozdulására keresni fogja a nagy jelentőségű dunántúli új víziút megnyithatásának megoldását és a legközelebbi beruházási költségvetés keretében lesz szives gondoskodni, hogy a több vármegye érdekeltségének, három évtizedes reménye, valóra váljon.

Ha a Sió már le lesznek ereszthetők a megrakott dereglyék, a partmenti nép a meginduló hajóforgalommal kapcsolatosan új munkaalkalmat és megélhetést talál, olyan időkben is, amikor ma jóformán semmi, jövedelmet adó elfoglaltsága nincs. De az állami érdekeltséget képező balatoni hajózás is kisebb áldozatkészséggel lesz fenntartható, mert a közérdekű üzem hosszabb időn, jóformán egész éven át maradhat forgalomban.

Az a közgazdasági felvirágzás, amely a csatorna víziéletének megindultával remélhető, indokolja az államhatalom mielőbb való, cselekvő elhatározását.

Balaton

1935. december 12. sz. p. 89-90.

Az 1937 és 1938-as évben a vízállás ismét nagyon magas volt.

A vízparti telektulajdonosok panaszos leveleket írtak az újságoknak a víz és a jég gyakori pusztításait ecsetelve. Elégtelennek tartották a partvédművek nyújtotta védelmet és saját érdekeik érvényesítését kívánták a vízszint leszállításával a Sió csatorna menti érdekeltségekkel szemben.

A vízállásról

Ugy látszik, hogy ez a kérdés a *Balaton Kurir* állandó tárgya lesz legalább is addig, amíg közmegelégedésre meg nem oldják, erre vallanak azok a panaszos levelek, amelyeket hozzám intéznek, tartalmukat pedig az események igazolják.

A Balatonnak mai rendkívüli magas vízállásáról egymás után szólának meg a tudományos és szakkörök kiváló képviselői.

Ez az ügy a Balatoni Egyesületek Szövetségének legutóbbi rendes tanácsülésén is szóba került és igen élénk vitát váltott ki. Az elhangzott értékes előadásokból és hozzászólásokból még jobban megismertük szeszélyes magyar tengerünknek tudományosan meghatározott természetrajzát, áradását, apadását és amikor elismerjük a tudományos megállapításokat, ugyanakkor a levont következtetésekkel mi szenvedő alanyok sehogysem tudunk egyet érteni.

Közismert hazai folyóvizeinknek, tavas-vizes területeinknek szintén voltak kellemetlen árvizei, kiöntései míg a mérnöki tudomány rendbe nem hozta, meg nem szabályozta a rakoncátlanok vizeket. Az állam költségvetésében igen jelentékeny hitelösszegeket használ fel erre a célra. Bármennyire biztatnak, mégsem tudunk tehát abba belenyugodni, hogy éppen nekünk, balatonmentieknek kell ezután is végigszenvedni a vízáradásoknak és a jég-zajlásoknak hátrányait.

Ezuttal is többször hallottuk, hogy miért építkeztünk a víz mellé, miért szabadították rá a spekulációt a Balatonra? Ha azt keressük, hogy ebben a kérdésben ki a hibás, ki követett el mulasztást, mindezzel az ügyel, a ma szenvedők jogos panaszait aligha visszük előbbre, valamint azzal sem, ha az építkezési szabályrendeletek szigorú betartását jövőre

már mérnök szakemberekkel ellenőriztetjük.

A Balaton partján igen sok jóhiszemű, becsületes telektulajdonos hatósági engedéllyel építkezett, minden áldozatot meghozott, hogy önmagának s családjának nyaralót építhessen. A legtöbb üdülőhelyen, telepen ezek az ingatlantulajdonosok alkotják a nagy többséget, létezésük jövődő megmentésük szorosan összefügg az egyes fürdőhelyek sorsával, nem lehet tehát őket továbbra is a Balaton szeszélyére bízni.

Meg kell menteni, míg nem késő!

A gyakran hangoztatott partvédőművek, a szerzett tapasztalatok alapján, magas vízállás idején teljes védelmet nem nyújtanak

Ha biztosítják is a telkek épségét, a felépítményeket, épületeket, növényzetet megmenteni nem tudják. Láttuk a télen, hogy évtizedes erős betonfalak hogy törtek derékba vihar nyomása alatt, ott pedig, ahol a védőfal alacsony volt, felette vonult el a pusztító jégáradat elsöpörve, rombolva utjában mindent. A példának felhozott Jankovichtelepen, mint új alakulaton, a multak tanulságain okulva, összefüggő, egy tömbön építették fel az egyes villákat, itt tehát már érvényesülhetett az a józan építkezési előrelátás, amelyet az elkövetkező építkezésektől a jövőben megkövetelhetünk.

Legyen azonban a partvédő mű bármilyen tökéletes, ha a Balaton vize magas, a talajvíz és a bő csapadék ellen semmi védelmet nem nyújt

Csak ismétljük, hogy az átnedvesedett villák, vízzel telt pincék, alagsorok, emésztőgödrök (WC-k) kiszáritása, illetve vízmentesítése már egyenesen közegészségügyi követelmény.

A Balatoni Kurir folyó évi március 2-iki számában igen érdekes gondolatokat vetett fel *Molnár Pál* építészmérnök a Balatonvidéki Építőmesterek Szövetsége ú. v. alelnöke, amikor a belügyminiszter kérte, hogy az egész balatoni partövezetet vonja a városrendezési törvény hatálya alá. Ezzel azután megoldódna az árvízveszélyes területeken épült villáknak jövődő sorsa is. Ha a kormány

segítsége késik akkor csakugyan nem marad más hátra, mint hogy saját magunk keressük meg a segítés módját egy

létesítendő Balatoni Ármentesítő Társulat keretén belül

Ismételten hangoztatjuk, hogy az egész kérdést, a Balaton vízállásának a régi békeidőkbeli vízszintre való visszaállításával lehetne a legegyszerűbben rendezni.

Ne fájjon a mi fejünk az alsó érdekelt-ségért, aminthogy azok sem igen aggódnak miérettünk. Ármentesítő társulataikkal úgy szabályoztassák területeiken a Sió-csatorna lefolyását, hogy a Duna a Balatonnak felesleges vizét, magas vízállás mellett is befogadhasa. A mérnöki tudomány nehezebb problémákat is megoldott már.

Ne féljünk mi attól, hogy nem marad elég vizünk a Balatonban. A Balatoni tudományos megállapítás szerint saját forrásai, a környező patakok, folyók, a Kisbalaton kiapadhatatlan erei, valamint az átlagos csapadékmennyiség mindig bőven táplálni fogják.

A multban rendes vízállás mellett mi nem szenvedtünk, de a hajózás, vitorlázás sem szünetelt és a halak is kellő mennyiségben elég olcsón kerültek piacra. A szunyogcsipést pedig számba sem vettük.

Csucsaszövetségünk ebben a fontos kérdésben hivatalosan nem foglalt állást, a vita még nem zárult le, meg vagyunk győződve arról, hogy a Balaton magas vízállása tárgyában illetékes helyen, a maga súlyával szintén segítségünkre jön, mert a mai helyzet ha így marad, balatoni fürdőkulturánkra kiszámíthatatlan kárt jelent.

IRTA DENCZ ÁKOS

BALATONI KURIR
1938. MÁRCIUS 9. 10. SZ. P. 1.

Az 1930-as évek második felében tervek készültek a Sió torkolati művek bővítésére: egy hajózózsilipet, egy vízleeresztő zsilipet és hozzájuk csatlakozva egy vízierőművet szándékoztak megépíteni.

A hajózózsilipet már 1941-ben elkezdték építeni, de a háború következtében csak 1947-ben került átadásra a vízleeresztő zsilippel egyetemben. A vízierőmű építése nem történt meg.

A bővített Sió meder nem tudta feladatát kellőképp ellátni, mert 1941-ben a magas vízállás kapcsán a csatorna újabb szabályozásának szükségességéről olvashatunk az árvízveszély elhárítása érdekében.

A vízszint kérdése továbbra is vita tárgyát képezi, ahogy az a Balatoni Kurir cikkében olvasható, mert mindenki a saját egyéni érdekeinek megfelelő mennyiségű vizet szeretne látni a Balatonban, s ennek megfelelően kívánná a vízlebocsátást a Sió csatornán.

- **A magas vízállás** miatt a B. I. B. vezetőségével, a földművelésügyi minisztérium és a balatoni kikötők felügyelőségének tagjaiból alakult bizottság bejárta a Balatonvidék veszélyeztetett területeit.

Megállapították, hogy közvetlen veszély nincs, csak a vízparti villák és házak szorulnak védelemre. Ez a kérdés addig nem kerülhet le a napirendről, míg a balatoni árvízveszélyt a Sió újabb szabályozásával

egyszersmindenkorra el nem hárítják.

Az ügy már a parlamentet is foglalkoztatta és a kormány részéről tett ígéret szerint az idei és a következő évek költségvetésébe a Sió szabályozását felveszik.

A szántódi mocsár lecsapolását a közmunkaszolgálat bekapcsolásával tavasszal megkezdik és azt három év alatt fejezik be.

BALATON

1941. JANUÁR 1. 1. SZ. P. 3.

Mégegyszer a Balaton vízszintjének kérdéséhez

Irta: Iklódy-Szabó János

A *Balatoni Kurir* legutóbbi száma a tanácsülés megnyitásával kapcsolatos előterjesztéseimen kívül még három közleményben foglalkozott a fentemlített kérdéssel. Azt különböző, részben ellentétes irányban tárgyalta. Talán szolgálatot teszek az ügynek, ha igyekszem a kérdés körül felmerült vitákat tisztázva, egy olyan képet nyujtanom, amely ha nem is hat mindenkire abszolút megnyugtatóan, mégis egy olyan bázist teremt, amelynek alapján az illetékes hatósági tényezőkkel karöltve haladva, nyugvópontra hozzuk ezt a már gyakran megvitatott, de még mindig elintézetlen kérdést.

Bizonyára voltak egyesek, akik optimisztikusnak találták az elnöki előterjesztés során tett megállapításaimat. Ami engem illet, én azokért nyugodtan vállalom a felelősséget, mert egészen bizonyos, hogy az az akció, amelyet a társelnöklettem alatt álló Szövetség e kérdésben még az ősz folyamán megindított, olyan eredményekkel járt, melyek a nagyobb rombolásokat megakadályozták, vagy legalább is lényegesen csökkentették.

Teljes megértéssel olvastam a keneseiek panaszát, bár meg kell állapítanom, hogy

ez a fürdőkultúrában oly szép fejlődést mutató község földrajzi fekvésénél fogva úgy a fűzfői öböl, mint Siófok, valamint Tihany felől egyaránt ki van téve a jégzajlás veszedelmeinek. Emlékezetem szerint a fából épült gőzhajókikötőt a tavalyi jégzajlás is elsodorta. Itt helyi védekezésre van szükség, ami a háromszög alakban készült jégtörők útján lehetséges, melynek átfogóira elhelyezett vassínek útján, amelyekre a jégtorlaszok gyorsan felfutnak, a veszedelem többé-kevésbé el lesz kerülhető.

Mármost beszéljünk az alacsony vízszintről, amely különösen a somogyi part egyes fürdőzőinek álma, hogy a fürdőző gyermekek vígan játszhassanak és lubickolhassanak az alacsony víz folytán keletkező homokszigeteken és azok partjain.

A valóság itt az, hogy amennyiben nem akarunk a Balatonból Fertő-tavat csinálni, és így a Balaton normális vízszintjét esetleg évekre a normális alá helyezni, úgy nem szabad játszanunk a Balaton vízszintjének túlzott leeresztésével.

Hogyan áll itt, ebben a kérdésben a helyzet?

A Balaton vízszintje, normális időkben,

a nyári forráság idején történő elpárolgásokat alapul véve, az ősz folyamán 50-60 cm magasságot mutat a siófoki mércénél. Ha most száraz telek következnek, amire igen gyakori a példa, ez esetben a Balaton vízszintje a tavasz elején egy olyan magasságot mutat, amely a nyári nagyobb elpárolgások esetén esetleg katasztrófálisan szállhat alá.

Lehetséges, hogy egy-két fürdőző gyermeknek ez előnyös, de viszont gondoljunk egyrészt a hajózás lehetőségeire, másrészt arra a körülményre, mit jelent ez az északi parton, hogyha a Balaton vízszintjének ily módon történő leszállása következtében mocsaras, iszapos területek kerülnek felszínre, amelyek kigőzölgései ártalmasak és a fürdőkkultúrát veszélyeztetik.

Méltóztassanak csak, hogy mást ne említsek, egy ilyen száraz nyár idején az almadiparti sétány előtti területet megtekinteni, mennyire visszaszítító, s amellet egészségtelen látványt mutat az...

A Balaton vízszintjével tehát bizonyos egyéni fürdőzési kényelmek kedvéért játszani nem szabad. Nekünk a Batont védenünk kell úgy a túl magas, mint a túl alacsony vízszint veszélyeitől.

A magas vízállás elleni védekezés a már kibővített Sió csatorna birtokában, amely másodpercenként 50 köbméter víz leeresztését teszi lehetővé, ma már biztosítottnak tekinthető abban az esetben, hogyha a Sió csatorna védő falazata olyan mértékben lesz megerősítve, hogy a víz átszüremlését nem engedi meg és ennek folytán vízeresztés az év bármely szakában biztosítottnak tekinthető.

Ha ezt el tudjuk érni, akkor megfognak szűnni a panaszok a Sió érdektség ellen is, amely a mezőgazdaság kultúra idején a nagyobb vízeresztés ellen demonstrál, miután az a művelés alatt álló területeken árvizeket okoz.

Viszont egy céltudatos politika, melyet a Sió falazat megfelelő kiépítése biztosít, tervszerű öntözési lehetőséget nyújt, ami a kertészeti kultúra fejlődését és ezzel a Balatonvidék olcsó, és könnyű ellátását teszi lehetővé.

Ma, amikor a kormány tagjai részéről ismételen elhangzott nyilatkozatok szerint, a Duna és mellékvízeinek árvíz kérdéseit egységesen kívánják szabályozni, nekünk is egységesen kell fellépünk, hogy kívánságaink

megfelelő honorálásban részesüljenek.

Végezetül arra kell kérnem lapunk nagyérdemű olvasóközönségét, hogy ne méltóztassanak a szerkesztőséget nehéz helyzetbe hozni, olyan közlemények benyújtásával, amelyek a Balaton egységes kultúrájára nézve égetően fontos vízszint kérdésnek rendezésére akadályozólag hathatnak.

Ha mi magunk sem haladunk e tekintetben egy irányba, hogy várhassuk a kormánytól, hogy kellő megértést találjunk.

A vízszint-kérdés helyes irányban való megoldása egyenesen sorsdöntő a Balaton, de a Sió-vidék fejlődésének szempontjából is.

Akkor lesz teljes sikerünk, ha egységes platformot tudunk teremteni - mindkét érdekelttség számára.

BALATONI KURIR
1941. MÁRCIUS 6. 10. SZ. P. 1.

A Sió hajózhatóvá tétele nagy fontosságú és folyamatosan előtérben lévő kérdés volt. A Balaton és a Dunántúl gazdasági életének felvirágzását remélték a hajózási megvalósulásától.

A felvázolt kereskedelmi és idegenforgalmi előnyök között olvashatjuk egy „zöldeges kofahajó” indításának gondolatát a Sión, a friss zöldeges – gyümölcs begyűjtésére és a fürdőhelyek ellátására.

A Balaton és a Dunántúl bekapcsolódása a magyar gazdasági életbe

- címmel igen érdekes cikk jelent meg a „Balatoni Kurír” december 11-i számában, vitéz Hertelendy Miklós országgyűlési képviselő tollából. A cikkíró hivatkozik kitartó munkájára, hogy a parlamentben minden alkalmat felhasznál a Sió hajózhatóvá tétele érdekében. Ezzel a kérdéssel a múltban is sokan foglalkoztak, köztük szövetségünk is és joggal elmondhatjuk, hogy ami a Siónál eddig történt, nagyrészt a Balatoni Szövetség szívós fáradozásának tulajdonítható.

A Sió-csatorna megépítését már az 1908. évi XIX. t.-c. elrendelte, de az első világháború miatt az előkészítő munkáknál tovább nem haladtak. A nemzetközi vízhálózatba való bekapcsolása a Balatonnak máig sem valósult meg. A munkálatok mégis megindultak és ma már előrehaladott stádiumban vannak, csak a hajózási és a siófoki vízierőtelep kiépítése van hátra.

A Sió hajózhatóvá tételéhez szükséges 15-20 millió pengővel a Sión 124 km, a Balatonon 80 km víziutat lehet megnyitni, ami a meglevő 2000 km hazai víziúthálózatot több mint tízedrésszel növelné meg. Ezzel mintegy 6000 négyzetkilométer terület kerülne az olcsó hajóút hatósugarába. Azonnal olcsóbbá lenne a kő, gyümölcs, szőlő, bor, gabona stb. szállítása Észak- és Dél-Dunántúl között.

Az útépítés délen félannyiba kerülne

a 6 P-vel olcsóbbá váló kő miatt, a vízenergia kihasználása az ipari decentralizációt szolgálná és hatalmas fejlődésnek indulna a gépesített háziipar. A legszárazabb időben is biztosítva lenne 10.000 katasztrális holdnál nagyobb terület öntözése a Balaton felesleges vízeinek a Sió-völgyben való tárolása és felhasználása útján.

Korlátlan mértékben fejlődne a balatoni vízisport és a vendégházak, mert a Fekete-tengertől az Északi-tengerig minden vízijármű befuthatna a Balatonra. Egy csapásra megoldódnék a Balaton élelmezésének problémája, mert a kamarazsilipek megépítése után minden hajnalban zöldeges kofahajó indulhat a Sión felfelé, amely az összes fürdőhelyeket még a délelőtti folyamán elérheti.

Az olcsón termelt és olcsón szállított zöldeges, gyümölcs, tojás, baromfi olcsóvá tenné a balatoni nyaralást és elősegítené teljes benépesítését.

Eddig 15 millióba kerültek a sió-szabályozási munkálatok, most már nem szabad megállni, míg a végcélt el nem érjük.

BALATON

1942. JANUÁR 1. 1. SZ. P. 3.

1943-ban szokatlanul száraz volt az időjárás.

A csapadékhiány már az előző év ősztől mutatkozott. A Balaton körüli gazdák komoly aggodalommal tekintettek az aratás elébe.

Ugyanekkor már felmerült a Balaton vízpótlásának igénye, melyet a Mura folyóból terveztek megoldani.

Szokatlanul száraz időjárás a Balaton mellett

A városi ember a mostani száraz időjárást csak a napi megfigyelés alapján ítéli meg és nem gondol arra, hogy ennek a mezőgazdaságra milyen súlyos következményei lehetnek, ha a csapadék még hosszabb időre kimarad.

De mi gazdák meglehetősen aggodalommal nézünk a tavasz elébe, mert a föld téli nedvessége is elmaradván a serdülő növényzet a szárazságban nem tud erőre kapni, és nemcsak a tavasziak kelése lesz hiányos, de az őszi vetések bokrosodása is elmarad, ami aztán a termés eredményére is rendkívül hátránnyal fog járni. Mivel a szárazság már 7-ik hónapja tart, az ősszel is csak későn tudtunk elmagozni, amikor december első felében vagy 10 m/m esőt kaptunk, de ezek a vetések is csak a hó alatt keltek ki, sőt voltak olyan gazdaságok is, ahol a szárazság miatt az őszi vetésnek alig a felét tudták elvégezni.

Hogy jobban megértsük, milyen szüksége van a talajnak egy bizonyos csapadékmennyiségre, néhány adatot ismertetek a keszthelyi meteorológiai állomás hivatalos feljegyzéseiből. Tudvalevőleg a Dunántúl áll e tekintetben a gazdálkodásra a legkedvezőbb helyen, mert míg az Alföld 10 évi csapadékmennyisége átlag 500 m/m-en, vagy még azon alul is marad, addig mi oly szerencsés helyzetben vagyunk, hogy speciálisan Keszthelyen az évi csapadék mennyiség 700 m/m körül mozog, de többször előfordult, hogy egy évben 750, sőt 800 m/m is esett, amely mennyiségnek nagy része (50-60%) a talajba szivároghatva ott tartalékokat képez és a növényzet gyökereit akkor is táplálja, ha közben heteken keresztül elmarad a csapadék. Hogy milyen mennyiséget jelent vízben ezen mennyiség, megérthetjük, ha egy kat. holdra átszámítjuk a lehullott esőmennyiséget és rámutatunk arra, hogy a szárazság folytán kimaradt csapadék mennyisége ugyancsak egy kat. holdra mennyit tehet ki. A csapadéknak nem az egész mennyisége szivárog a földbe, az attól függ, hogy az eső után milyen az időjárás, mert, ha intenzív napsütés, vagy szárogató szelek követik, úgy 40-50%-ig elpárologhat a leesett csapadékból, vagy, ha a föld dombos, akkor ez a veszteség,

különösen apróra megmunkált földeken még nagyobb is lehet, mert az eső vagy hólé egy része lefolyik a mélyebb fekvésű helyekre. Az őszi és téli nedvességből nagyobb % kerül a talajba, úgy, hogy átlagban az egész évi csapadékmennyiségből 60-65%-ot számíthatunk, ami az évi csapadékból a talajba szivárog és ott tartalékolódik. Egy kat. hold, gorombán számítva, 600 m/m, tehát a leesett esőmennyiség 1 holdra évi 700 m/m számítva kitesz közel 4000 hl. vagyis 4000 métermázsa vizet, amiből előbbi fejtegetés szerint 2400 métermázsa víz mennyiség szivárog a földbe, amelynek egy részét a növényzet párologtatja el, de egy bizonyos mennyiség leszivárog a mélyebb talajba és ez adja a források és kutak vizét, természetesen nem gondolva itt az artézi források vizére, amelyek nagy mélységű rétegekből származnak, és amelyek eredete geológiai erőkön nyugszik.

Visszatérve a félév óta tartó szárazjellegű időjárás adataira, szomorú tényként kell megállapítani, hogy múlt év augusztus 15. óta, tehát az elmúlt 7 hónap alatt Keszthely környékén 120 m/m csapadékunk volt, míg normális években, mivel az őszi és téli hónapok a legcsapadékdúsabbak szoktak lenni, más években ugyanezen 7 hónap alatt az évi csapadékmennyiség 70 %-a hullott alá, minek folytán a talajba szivárgott esőmennyiség kat. holdanként a normális 1680 métermázsa helyett csak 280 métermázsa volt.

Ennek kihatása ma még csak a kutak vizének itt-ott mutatkozó kiszáradásában jelentkezik, mert napról-napra halljuk, hogy a kutakat meg kell mélyíteni, sőt egyes vidékeken, ahol máskor is vízhiány volt, már súlyos aggodalomra ad okot a vízhiány.

Ezen előadottakból megértheti a városi ember, hogy a gazda milyen reménységgel nézi minden nap az eget, hogy mikor jön már egy jótékony eső, ami a szárazság miatti gondjait eloszlatná.

Ezek előrebocsátása után foglalkozni kívánok a rendszertelen időjárásnak a Balaton vízállására való kihatásával.

Hasonló száraz időjárás uralkodott az 1907-8-ra forduló téli hónapokban, amikor

a Balaton vize annyira leapadt, hogy már a fővárosi lapok is foglalkoztak vele, és „Lopják a Balatont”, „A somogyi fürdők pusztulása” stb. hangzatos cikkek láttak napvilágot, melyek szakértelem nélkül a Sió csatornára fogták, hogy elviszi a vizet a tolna megyei birtokosok kedvéért.

Végül is szakemberek megnyugtatták a közönséget, hogy a Sió, bár másodpercenként 100 köbmétert is képes elvezetni, ami a Balaton 600 négyszögkilométer kiterjedésénél fogva egy hónap alatt 40 c/m apasztással egyenlő, míg a párolgás száraz és forró nyári hónapban 30 c/m is kitehet. A kedélyek megnyugodtak, különösen, hogy felsőbb utasításra a siófoki zsilipek egy része le is záratott, no meg hivatalosan ki lett mutatva, hogy a Balaton ca 3500 négyszögkilométer vízgyűjtő területéről befolyó Zala folyó és egyéb erek olyan mennyiségű vizet szállít a Balatonba, ami még mindig sokkal több, mint a siófoki zsilip útján elfolyó víztömeg.

Mivel a fővíztömeg a tavaszi hóolvadásból származik és miután a nyári esők nagy része a cikkem elején fejtegetett okokból már a földön elpárolog az idei kevés hó és a már augusztus óta elmaradt ca 300 m/m esőhiánya is meglátszik a Balaton vízállásán, több, mint 50 c/m apadás máris nyilvánvaló, el lehetünk készülve, nyári hónapokban a Balaton vízszíne még jobban le fog esni, és mivel a természeti erők ellen mit sem tehetünk, bele kell nyugodnunk, hogy a nyáron sekélyebb vízben fogunk fürödni és majd a hajózásnak is lesznek akadályai.

Keszthely, 1943. márc. hó 12.

REISCHL RICHÁRD
v. orsz. gyűl. képv.

Balatoni Kurir
1943. március 18. 11. sz. p. 1.

- **Mura-Balaton-Sió-Duna.** Karafiáth Jenő, a Balatonkultusz régi lelkes híve, érdekes cikket írt azokról a tervekről, melyek a Mura vizének a Balatonba való bevezetésére irányulnak.

A Sió-csatorna csak akkor felelhet meg hivatásának, ha az időnként szükséges víztárolás céljaira a Balatonban mindenkor elegendő és szabályozható vízmennyiség áll rendelkezésére. Ezt csak a Mura vizének bevezetése biztosíthatja.

A már elkészült tervek szerint Murarátkán 60 köbméter vizet vonnának el a Murától. Molnári és Fityeháza községek között 40-50 köbméter víz 10 méteres eséssel jutna vissza a

Murába, 10-20 köbméter pedig tovább folya a Principális csatorna völgyének nyugati oldalán, Zalaszentmihály, Pacsa községeken keresztül és Esztergály községnél 40 méteres eséssel ömlene a Zalába.

Ez a Mura-Balaton-csatorna megoldaná a Balaton vízszintjének szabályozását, ezenfelül 9000 lóerejű elektromos energiát adna a Dunántúlnak, de mintegy 4-500 lóerővel emelné a siófoki erőtelep energiáját is. Később a csatorna a félreeső zalai vidéket is beköthetné a balatoni és dunai hajóforgalomba.

BALATON
1943. NOVEMBER 1. 11. sz. p. 43.

Mikor lesz hajózható a Sió csatorna? 1944-ben újabb sürgető cikk olvasható a Balaton című folyóiratban, mely szerint a csatorna építésének ügye életbevágóan fontos a Dunántúl kereskedelme szempontjából.

Mikor lesz hajózható a Sió-csatorna?

A magyar hajózás korszakára hanyatló napokat hozott a történelem a trianoni vésznapi idején s az egykor fejlettebb tengerészetünk kicsi folyamórsággé zsugorodott össze.

Folyóinkon a honfoglalás után megindult a víziélet, s ha lehetett, a szállításokat sem a döcögő szekéren bonyolították le, hanem hajóval.

A Duna és Balaton közötti víziút gondolatát – mint a rendelkezésre álló adatok alapján megtudjuk – már Krisztus után 300-ban felvezette Galerius császár, aki megásatta a Sió-csatornát, hogy a kereskedők könnyen jussanak el a Dunáról az ország különböző piacaira.

Persze, azután évszázadok múltak el ismét s csak 1908-ban hoztak törvényt arról, hogy a Sió-csatorna szükséges vízrendezési és hajózási munkálatait ismét fejlesszék, illetve elvégezzék. Hétmillió koronát bocsátottak a munkák elvégzésére. Akkor a Sió húszméternyi széles volt, de a torkolatnál az építkezési munkálatokhoz ismét pénz kellett volna, s ezt már megtagadta a minisztérium és így megint abbamaradt a munka.

Azóta állandóan napirenden volt a Sió-csatorna építésének ügye, de eddig semmit sem sikerült tenni, hogy ezt a kereskedelmi szempontból a Dunántúlra nézve életbevágóan fontos problémát megoldják, s hogy végre hajózható is legyen a Sió-csatorna.

Mint a szakértők mondják, a Sió szabályozásával és hajózhatóvá tételével a Balatonnak mintegy kétszáz kilométeres partja és a csatorna több mint százkilométeres partvidéke kapcsolódhatna bele a

nemzetközi hajózási forgalomba.

Az egyik dunántúli szakértő, aki évtizedeken át foglalkozott a Sió-csatorna ügyével, megállapítja, hogy könnyű volna megoldani az érdekelt vármegyék öntözésügyének és elektromos árammal való ellátásának kérdését is. Nagyban fellendülne a balatoni hajózás s a fürdőélet is meghozná a maga gyümölcsét. Hatalmas csatornahálózattal lehetne fejleszteni Közép-Dunántúlnak ezt a részét, természetesen a Duna bekapcsolásával.

A jelenlegi állapotok úgysem tarthatnak sokáig, mert a Sió-hajózás a közelmúltban ott tartott, hogy a biztosítóvállalatok nem fogadtak el biztosítást a Sió haladó uszályokra.

Megemlíti a szakértő, hogy egy-egy komolyabb fuvar csak úgy tudott lejutni Siófoktól a Dunáig, ha a vállalkozószellemű matróz megtudta, hogy „vízeresztés” lesz a Balatonból. Ilyenkor ugyanis megduzzad a Sió vize, de csak pár napig hajózható, s nagyon kell vigyázni, mert már az is előfordult a múltban, hogy a szállítóhajó alól kiapadt a víz.

Az érdekelt vármegyék természetesen nem mondtak le a Sió-csatorna ügyének megoldásáról. Mindent elkövetnek, hogy a békésebb időkben valóban megteremtődjék Közép-Dunántúl legnagyobb csatornahálózata, mely a nemzetközi kereskedelemben kiszámíthatatlan gazdagodást jelenthet a magyar hajózás világában.

Balaton

1944. november 1. 11. sz. p. 43.

1944-ben ünnepelte fennállásának 40. évfordulóját a Balatoni Szövetség.

A jubileumi közgyűlésen **Dr. Cholnoky Jenő földrajztudós**, egyetemi tanár, a Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei című nagyszabású sorozat egyik szerzője tartott előadást a Balaton körüli legfontosabb teendőkről, amely a szövetség lapjában is olvasható volt.

Cholnoky Jenő a Balaton vidék természetvédelmi körzette alakítását szorgalmazta, a **Tihanyi-félsziget fokozottabb védelmét sürgette**. A **Balatont a világ legkitűnőbb fürdővizének tartotta**, s ecsetelte az északi és a déli part közti fürdőzési különbségeket. Szól a Kis-Balaton sorsáról és igen érdekes megoldást javasol az Aliga – Fűzfő közötti suvadásos magaspart előtt vezető országút és vasúti pálya biztonságos áthelyezésére.

Teendők a Balaton körül

Irta és a Balatoni Szövetség jubileumi közgyűlésén elmondta:
dr. Cholnoky Jenő

A Balaton és környéke tudományos szempontból talán egész Földünknek legjobban ismert területe, néhány szempontot kivéve. Bizonyos tudományok terén még sok tennivaló van a Balaton körül, azért kimondhatom, hogy tudományos fölényünk fenntartása végett legelső és legfontosabb teendőnk a Balaton környékének további beható, tudományos tanulmányozása. Különösen földrajzi, néprajzi, régészeti, történelmi és balneológiai szempontból szükséges a további munka. A külföld elé akarunk vágni a meteorológiai és mikrogeológiai tanulmányokkal is.

A második rendkívül fontos teendőnk a Balatonnak, mint a világ legkitűnőbb pihenőhelyének, erre a célra alkalmas állapotban való fenntartása. A Balatonvidéket természetvédelmi körzetté kell alakítanunk s ezzel megakadályoznunk azt, hogy a Balaton környékén ipartelepek, bányák, túlságosan sűrű beépítés rontsa el a természetes környezetet. Az ipartelepeknek igen nagy nemzetgazdasági jelentősége van s az ipar fejlődését minden módon elő kell mozdítanunk, ámde a Balaton környéke le van foglalva a vendégforgalmi és idegenforgalmi iparnak, mert ez sokkal jelentősebb lesz, mint holmi kőbányák, gőzmalmok stb. volnának.

A Természetvédelmi Tanács most dolgozik a javaslaton nagy körültekintéssel, hogy az őslakosság érdekeit semmiképpen meg ne sértse, a nyaralóknak és üdülőknek teljes szabadságot biztosítson, de a tó idillikus csendességét, nyugalmát, idegpihentető természetét semmiféle sérelem ne érje. Ebbe

a tevékenységbe tartozik bele az a feladat, hogy Tihany félszigetet még szorosabb védelem alá helyezzük. Kis túlzással Nemzeti Parknak nevezzük ezt a félszigetet s nemcsak a meglevő, csodálatos természeti emlékeket védelmezzük meg, hanem a félsziget falvából szabadtéri múzeumot alakítunk anélkül, hogy az őslakosság gazdasági tevékenységét csak a legkisebb mértékben is akadályoznánk. Sőt az őslakosság anyagi helyzetén a hatalmasan felnövekedő idegenforgalom segítségével lényegesen javítani is fogunk. Okvetlenül meg kell akadályoznunk a világhírű gejzirkúpok további pusztítását, védenünk kell a nagyszerű sziklaalakulatokat, a történelmi emlékeket és az ősi néprajz már-már egészen eltűnő emlékeit. A történelmi emlékek közt talán legérdekesebb a Barátlakások nevű mesterséges barlangosorozat. Ez görögkeleti kolostor maradványa s minden kétséget kizárólag, a cellák megszakítatlan sorban következtek egymás mellett. A cellák legtöbbjét azonban eltakarták a suvadások és sziklaomlások. Ezeket ki kell ásatnunk, mert hisz rendkívül értékes régészeti leletek kerülhetnek ki az eltemetett cellákból.

Meg kell védelmeznünk a félsziget északi szélén az apátii templomromot, az Óvár sáncait, a révi templomot és a Bencés-kolostort, különösen szép, román ízlésű altemplomát.

Általában a Balaton körül meg kell védenünk azt a 42 templom- és várromot, amelyeket eddig szégyenletesen elhanyagoltunk. A templomromok közül csak néhány épület gót ízlésben, a túlnyomó

többség román ízlésű, tehát az Árpádházi királyok idejéből valók. Ezek azt tanúsítják, hogy akkor itt sűrű népesség, magyar lakosság népesítette be a tó környékét s ez a nép olyan művelt volt, hogy egyszerű falusi mesterek tudtak szép, ízléses templomokat építeni. Az ecséri templom például bámulatos szép, háromhajós román bazilika volt, falfestményekkel! Ha idegen tudósok járnak nálam, mindig resteltem ezeket a szörnyen elhanyagolt történelmi emlékeket megmutatni. Ezeket most védelembe vesszük, körülkerítjük, kicsinosítjuk s a Műemlékek Országos Bizottságával egyetértésben gondoskodni fogunk megóvásukról és esetleg környékük felásatásáról. A Természetvédelmi Tanács mindig gondoskodni fog olyan közületről vagy hatóságról, esetleg mecénásról, aki a romok rendbehozatalának költségeit vállalja. A fenntartás a közigazgatás kötelessége lesz.

A Természetvédelmi Tanács tervezete egészen jól összeillik Tóth Kálmán építésznek azzal a tervezetével, amit a Balatoni Szemlében olvashatunk. Ő a Balatonvidék fejlődését tervszerűen óhajtja irányítani, de a tervek kidolgozásához adatgyűjtésre és az összes illetékes tényezők bevonására van szükség.

A Balaton a legkitűnőbb fürdővíz az egész világon. Gyengén alkalikus-sós víz, tehát a test izzadmányait igen gyorsan és könnyen távolítja el. Nyáron nagyon kellemes 20-24 fokos hőmérsékletű, tehát soká lehet benne fürdeni, úszni és a legegészségesebb testmozgásokat végezni. A tengervíz igen kellemetlenül sós, az alpesi tavak vize nagyon hideg, egyik sem vetekedhet a Balatonnal. A déli part végig 70 kilométer hosszú strandfürdő, ebben a tekintetben nincsen párja a világon! A déli part tehát valóban arra hivatott, hogy felülmúlja a viharos, hideg, esős Északi-tenger fürdőit, Syltet, Borkumot, Scheweninget, Ostendét, Helgolandot stb., felülmúlja az itáliai tengeri fürdőket, a velencei Lidót, Rimit, Ostiát, Viareggiót stb. Különösen rendkívül kedves, mérsékelt nyári éghajlata olyan előnyt biztosít az említettek fölött, hogy ezt kihasználatlanul hagyni valóságos vétek, szinte hazaárulás. A strandfürdőzés kedvéért azonban a déli partot minden kényelmet biztosító vendéglőberendezésekkel kell ellátnunk,

mert csak a teljes kényelem vonzhatja ide a külföldi, gazdag embereket, már pedig ezek hozzák a sok pénzt, ezek teszik az igazán jövedelmező idegenforgalmat.

Ezzel szemben az északi parton természetellenes a strandfürdő. Ott a mélyvízi fürdőknek van a hazája. A balatonfüredi gyönyörű uszodaépület mutatja, hogy az északi parton milyen fürdőberendezésekre van szükség. A keszthelyi fürdősziget is ennek a szükségletnek ösztönös megérzése alapján létesült s követendő példa! Az északi part mentén tehát a balatonfüredi uszodához hasonló fürdőházakat kell létesíteni. Sekély vízben ott nem jó fürdeni, mert a talaj iszapos és köves, a köveken kagylók telepednek meg s ezek veszedelmes sebeket okozhatnak. A füredi fürdőház sekély vizű, deszkafenekű medencéje a gyermekek ideális fürdőhelye. Strandfürdőkkel kísérleteztek erre is, arra is, de az igen nagy költséggel odaszállított homokot a hullámok játszva elhordják. Csak úgy lehetne a homokot megőrizni, ha hosszú hullámtörő gátakkal megakadályoznánk a hullámozgást és áramlást pusztítását. De akkor infámis pocsolyává válna a „strand”, s nem volna kedve senkinek sem ott fürödni.

A keszthelyi öblöt, sajnos, a Zala hordaléka feliszapolja. A Zalát a Kis-Balatonon végig gátak közé fogták s azt az iszapot, amely eddig a Kis-Balatonba rakódott le, most a Nagy-Balatonba hordja be a folyó, s a finom iszapos homok most a partokhoz lapulva építi a folyó deltáját. A Fenéktől Keszthelyig húzódó, észak-déli irányú part elé rakja le a deltát a folyó s a keszthelyi öblöt egészen be fogja temetni.

Ezért mulhatatlanul szükséges a Zala gátjainak lebontása a Kis-Balatonon át. A Kis-Balaton mint tómedence úgyis feltétlenül elpusztul, mert lassankint értéktelen mocsárrá, tőzegláppá alakul. Ha a Zala deltája temeti be, akkor kitűnő termőföld keletkezik ott, százszor többet érő, mint a mostani, nyomorúságos láp. A tulajdonosnak kényelmes, mert minden munka nélkül jövedelmez neki ez a terület, de nemzetgazdasági szempontból hallatlan pazarlás és hanyagság! A feltöltődés néhány száz évig eltart, addig azt a hasznat is lehet húzni a területéről, amit eddig tunya kényelemmel megszereztek. De az nem tűrhető, a Kis-Balaton csekély jövedelmezőségű területét

okvetlenül termőterületté kell átalakítani. Ezzel a Keszthelyi-öböl feliszapolását is néhány száz évre megakadályozzuk.

Az északi partvidék nyugalmának és üdítő csendjének fenntartása végett nem szabad ott semmiféle nagyipari vállalatot engedélyezni. A hegyek természetes arculata elengedhetetlen kelléke a tájképek idillikus szépségének. Ezért minden olyan kőbányászást meg kell szüntetni, amely a hegyeket elcsúfítja, alakjukat megrontja, sőt a leggyönyörűbb természeti alkotásokat teljesen tönkre teszi. Nézzük csak meg, hogy mit cselekedtek a gyönyörű Ságheggyel! Ijesztő kép! Néhány évtized múlva a Badacsony is ilyen lesz, hogy felháborodással és utálattal tekint rá mindenki, ha nem szüntetjük meg azonnal a bányászatot! Van elég bazalt a Kabhegyen, Agártetőn, Apáti-hegyen stb. Ott nem zavarja a természetes látnivalókat. A Gulács bányászatát is azonnal be kell szüntetni! Hisz az a csodálatos alakú hegy valóságos nemzeti kincsünk. A további bányászat a magyar nemzet érdekeinek durva megsértése!

Nagyon helytelennek tartja a Természetvédelmi Tanács azt a tervet is, hogy a tihanyi Belső-tó lecsapoltassék. Először is olyan óriási költségbe kerülne, amely nincs arányban azzal a, talán 70 hold igen rossz föld értékével, amit a lecsapolással nyernének. Mert kemény, szikes agyagtalaj lenne belőle, ha sikerülne teljesen kiszárítani. De ez csak aszályos esztendőkből volna lehetséges, nedves esztendőkből nagyon vizenyős, értéktelen sártenger volna ott, még értéktelenebb, mint a mai tó. De természetvédelmi szempontból is tiltakoznunk kell a tó lecsapolása ellen, mert ez hozzátartozik Tihany tájképéhez és mint a szélvájta mélyedések világhírű példája, fenntartandó! A Tihanyi Biológiai Intézetnek is szüksége van rá, a madárvédelem is megkívánja fenntartását, tehát a szerencsétlen tervet egészen el kell ejtenünk!

Az északi partvidék csodaszép hegyeit turistautakkal kell behálózunk. Az O. S. K. erre a célra már némi csekély összeget folyósított is, de most a háború alatt alig lehet valamit csinálni. A révfülöpi kilátótorony mégis épül, az alapzat és a földszint falazata készen van. Nagyszerű helyen áll, s a M. Turista Egyesület tulajdona. A turista-út hálózat fő része az a nagy út, amely

Almádiból kiindulva, mindenütt a hegyek tetején visz végig egész Badacsonyig. Ebből ágaznak ki az oldalutak a nevezetesebb látnivalókhoz, mint a Királykút vagy a Koloska-források, a pécselyi Pusztavár, a dörgicsei templomromok, a kővágóörsi kőtenger, a salzföldi kolostor, a badacsonyi Rodostó-menedékház stb. stb. Ez csak némileg edzettebb turistáknak való, de kell olyan könnyebb sétautakat is készíteni, amelyeken kényelmesen járhat mindenki. Sétaterekről, pihenőkről kell gondoskodni. Meglevő parkokhoz nem szabad hozzányúlni. A balatonfüredi fenyveserdőcskéből sem szabad többé egy talpalatnyi földet sem eladni, ez halálos vétek volna! Ez védi a fürdőtelepet az északi szél ellen és védi a sűrű beépítkezés következtében keletkező füst és szennyvíz ellen is. Ebben a kis erdőben a füredi nyaralók legértékesebb egyénei pihennek, azért okvetlenül fenntartandó!

Távolabbi jövő zenéje a Balaton körül a közlekedés lényeges megjavítása. Az Aligától Füzfőgyártelepig nyúló magas partok suadásait megakadályozni majdnem emberi lehetetlenség. Ezért a vasuti pályatestet és a műutat okvetlenül a Balatonba kell áthelyezni, jó messze a partoktól, töltésekre. A műút áthelyezése még nem nagyon fontos, mert azt minden suadás után könnyű újra helyreállítani, de a vasutat okvetlenül át kell helyezni!

A Balaton körül sűrű autóbuszjárat vagy villamosvasút tegye lehetővé a gyors és állandó, könnyű közlekedést. Tihany segítségével két körpálya volna létesíthető, igen sűrűn induló kocsikkal. Élelmes külföldi vállalkozók bizonyosan régen tízpercenként induló autóbuszokat járatnának Balatonfüred falu és fürdőtelep közt. Ugyanilyenek volnának Siófok és a vele majdnem összeépült nyaralótelepek közt. A legnagyobb dicsérrettel kell szólnom a Gőzhajó-vállalat működéséről, mert ez igazán feladata magaslatán áll!

De még mennyi minden teendő volna! De sem az idő, sem a hely nem engedi meg, hogy további részletekbe merüljünk. Az elmondottakban a legfőbb tennivalók benne foglaltatnak!

Balaton
1944. október 1. 10. sz. p. 38.

Nem esett még szó ez ideig a Kis-Balaton térségéről.

A Balatonba folyó vízmennyiségnek több mint a fele ebből a térségből, a Zala folyó vízgyűjtő területéről származik.

A Zala folyó alsó szakasza mocsaras, lápos völgyekben kanyargott s érte el a Balatont Balatonhidvégénél. Az első szabályozások 1836-tól kezdődtek el, melyek csak a folyó lefolyási viszonyait tették kedvezőbbé mederkotrásokkal, oldaltöltések kiképzésével és nem változtattak a vízrajzi viszonyokon. A folyó időleges kiöntéseinek kezelésére ez nem volt elegendő, ezért az 1920-as években szélesebb és jobb lefolyást biztosító medret kotortak töltésekkel megerősítve és belvízlevezető csatornahálózatot létesítettek.

A munkálatok 1937-ben fejeződtek be, ennek következtében megváltozott a Kis-Balaton vízrajzi képe. Az eddig egy egységet képező Kis-Balatont a Zala töltései két részre osztották. Az 1890-ben még több mint 13 km² vízfelületből két kis tavacska maradt 0,68 km² felülettel.

A terület kiszáritását pedig tovább akarták folytatni, ahogy ez a következő cikkben olvasható sőt a Keszthely és Balatonszentgyörgy közötti tómeder életébe is be akartak avatkozni.

Az érdekelt vármegyék és az Országos Természetvédelmi Tanács azonban felemelte szavát a terv megakadályozására.

A Kisbalaton kiszáritása

A földművelésügyi kormányzat évekkel ezelőtt elhatározta a kisbalatoni mocsarak lecsapolását, illetve szabályozását. Ennek a területnek a mesterséges kiszáritását azért sürgették, hogy ezáltal több területet vonhassanak be mezőgazdasági nevelésbe. Az elhatározást később tett követte és megkezdtek a Kisbalatonnak a Balatonnal érintkező részén a lecsapolási munkálatokat.

Ez az intézkedés nem talált teljes tetszésre, mert az érdekelt vármegyékben különböző intézmények felemelték tiltakozásukat.

Különösen azt kifogásolták, hogy az illetékesek nem elégedtek meg a kisbalatoni mocsarak kiszáritásával, hanem tervbe vették még a Balatonnak a Keszthely és Balatonszentgyörgy közötti részének is a szabályozását

A Kisbalaton kiszáritását ellenzők között szerepel többek között az Országos Természetvédelmi Tanács, amely szakértők útján vizsgálta meg a kérdést és megállapította, hogy a Kisbalaton kiszáritásával nemcsak a Kisbalaton madárvilága szűnik meg, hanem

eliszaposodik a Balaton nyugati része is

A Kisbalaton ugyanis természetes lerakódóhelye volt a Balatonba ömlő folyóknak s amint ezeket a folyókat szabályozták, az iszapos hordalék zavartalanul juthatott a Balatonba és megkezdte a tó

nyugati részének eliszaposítását.

A szakértői vélemény azt is megállapította, hogy a kiszáritással

kiűzték a Kisbalaton egyik világgraszoló nevezetességét, a nemeskócsagot

amely ma már alig található. A nemeskócsagon kívül különféle gémek, ibiszek, vadkacsák, ritka vízimadarak és emlősök nagy tömegei éltek az ingoványokban s most ezek is kénytelenek más helyre vándorolni.

Az Országos Természetvédelmi Tanács egyik vezetője odanyilatkozott, hogy a Tanács meghajlik a magasabb érdekek előtt s ha az ország mezőgazdasági érdekei úgy kívánják, nem ellenzi ennek az ősi, páratlan értékű lápbirodalomnak termőfölddé való átfarmálását.

De kérdés, hogy a lecsapolt lápból jó termőföld lesz-e, amelyet állandóan lehet a földművelés szolgálatába állítani.

Sajnos, közvetlen tapasztalatok éppen az ellenkezőjét igazolják. Ugyanis a múlt században óriási költséggel és munkával lecsapolt Ecsedi-láp helyén keletkezett egyik nagybirtok tulajdonosa, akinek

az egykori lápbirodalom helyén ma kétezer holdas birtoka van

éppen arról panaszkodik, hogy földbirtoka a lecsapolás és kiszáritás ellenére is időről-időre használhatatlan, mert elárasztják a vadvizek, amelyek vegyes években méteres

magasságban állanak a vetések, vagy legelők felett s így a birtok majdnem teljes terjedelmében használhatatlan.

Az Ecsedi-láp példája tehát óvatosságra int.

Meggondolandó, nem kár-e esetleg megőlni egy ritka látványosságot, idegenforgalmi és tudományos kincset és számolni a Balaton nyugati részének az eliszaposodásával csak azért, hogy néhány évtized múlva ismét visszatérjen a régi állapot, amikor azonban már késő lesz a segítség, mert az elüldözött madarakat már nem lehet

visszatelepíteni, de nem lehet a Balaton eliszaposodott nyugati részét sem helyrehozni.

Így szól a szakértői vélemény, amely állást foglal a Kisbalaton, Balatonszentgyörgy és Keszthely közt fekvő részének kiszárítása ellen.

Az illetékeseknek tehát komoly megfontolás tárgyát képezi, hogy érdemes-e a tervbevet szabályozást illetőleg kiszárítási munkálatokat folytatni.

BALATON

1944. NOVEMBER 1. 11. SZ. p. 42-43.

1947 tavaszán a Balaton vízállása megint nagyon magas volt.

A Sió-zsilipek építése még folyt, így a vizet levezetni nem tudták. Az áradás nagy pusztításokat okozott, ahogy azt a Balatoni Kurir háború után megjelent első számában olvashatjuk.

Mikor nyitják meg a Siót?

A háboru rengeteg kárt okozott a Balaton környékén.

A fürdőhelyek hosszú évek múlva is magukon viselik a pusztítás bélyegét.

Ehhez hozzájött még az idén, hogy a Sió munkálataival megkéstek és a magas vízállás olyan kárt okozott, mely megközelíti a háborus pusztításokat. A strandokat legtöbb helyen elöntötte a víz, villákat döntött rommá a kertekben hullámozó Balaton.

Az apadás néhány milliméterrel visszaszorította ugyan a vizet, de a Sió megnyitása nélkül a víz szintjének komolyabb csökkenésére nem számíthatunk.

A zsilipek megnyitásának már több terminusát hallottuk. Legközelebbi terminus

szeptember 22. Ha ez igaz is lesz, az idei fürdőévadban már nem segít, de féltő, hogy esetleg a korán érkező tél, ha ilyen magas vizet talál, tönkreteszi a még megmaradt épületeket, melyek sok helyen még mindig vízben állanak.

Az illetékesek kövessenek el mindent, hogy a Siót sürgősen vezessék le a vízfelesleget, mert számítások szerint naponta csak egy millimétert fog apadni a víz, ha a Siót teljesen és véglegesen megnyitják.

BALATONI KURIR

1947. AUGUSZTUS 21. 1. SZ. p. 1.

A 1947 szeptember 18-án megjelent lapban már a hajózózsilip első próbájáról olvashatunk tudósítást Zákonyi Ferenc tollából.

Dr. Zákonyi Ferenc 1945 és 1951 között Siófok főjegyzője volt. Javaslatára került vissza a település Somogy megyéhez. 1947-ben itt hozta létre az ország első idegenforgalmi hivatalát.

Bár Siófokot 1951-ben - kényszerűségből – elhagyta, s Balatonfüreden tevékenykedett tovább, életműve elismeréseként **Siófok város díszpolgárává avatta.**

Az első hajóval a siófoki új teherkikötőben A BHRT vezérigazgatójának érdekes nyilatkozata Keszthelytől Keneséig 3 óráig tart az ut

Melegen süt a szeptemberi nap.

A Sió-csatornában dolgozó munkások ismét meztelen felsőtesttel végzik munkájukat. Megizzasztja őket a vénasszonyok nyarának váratlan melege. Valami izgalom ül a munkások és a parton álldogáló nézők arcán. Hogyne, most eresztik a Balaton vizét a Sió-csatornába.

A Balatont a kamarazsiliptól, új teherkikötőtől elválasztó földnyelvet törik át a munkások. Megindul a víz áramlása és sebes folyással önti el az építmények medencéjét. Ünnepléses pillanat ez, amelynek hatása alól nem tudjuk kivonni magunkat. A Sió-csatorna medrét is ellepi lassan a víz. Nem sokáig tart az áramlás, mert a hajózó zsilip kapui lassan bezárulnak. Megtelik újból vízzel a medence és most vizsgálják, hogyan zárnak a kapuk, mennyi vizet eresztenek át. Az eredmény igen kielégítő.

Közben megindul az első hajó a Balatonból az új teherkikötőbe.

A Tihany nevű, nemrégén épült új motorosba ülünk *Hankóczy Jenő* BHRT. vezérigazgatóval. A kormányos ügyesen vezeti át a hajót a most áttört résen és bejutunk az új teherkikötő medencéjébe, a halászati kikötőbe. Az első hajó megjelent. És hány fogja még követni majd. Áruval, emberekkel, hogy életet, mozgást, elevenséget, pénzforgalmat teremtsenek.

Hajónk már visszaindul. Ismét áthatolunk a résen, amely előtt már ott áll a Somogy kotróhajó. Szélesíti a nyílást, a felkavart iszapot továbbítja egy feltöltendő területre. Néhány nap múlva teljesen készen lesz az átjárás a Balaton és a Sió között.

Utközben beszélgetünk a BHRT. vezérigazgatójával, a vállalat terveiről. Érdekes nyilatkozatából megemlítjük a következőket:

- Vállalatunk hajóépítőtelepén, Balatonfüreden, lázas munka folyik.

A jóvátételre készülő hajókon kívül most kezdjük el az annyira várt és szükséges hosszujáratu balatoni hajók építését. Két 500 személyes hajó épül, teljes vendéglőüzemmel, kajütökkel.

Keszthelytől Keneséig az ut ezekkel a hajókkal összesen 3 óráig tart.

Építünk ezenkívül a Sió-csatorna részére különleges csatornahajókat, 3 vagon ürtartalmu dereglyéket, amelyekkel a csatornamenti községek forgalmát bonyolítjuk le. Jövő nyáron már ezekkel a hajókkal lehet a környező falvak termékeit a siófoki piacra szállítani.

A munkásüdültetés szempontjából igen sokat jelent, hogy olcsó áruval lehet majd a siófoki piacot ellátni, na és természetesen a többi balatoni fürdőhelyet is. Építünk uszályhajókat a csatornaközelekedés számára, 200 tonnásakat.

- Siófokon, a Nemzeti Színház üdülőjével szemben most feltöltött területen pedig korszerű sóját, hajókihuzót építünk már a következő évben, azonkívül a siófoki műhelyeinket egyesítjük és erre a területre helyezük át. A siófoki régi műhelyeket megszüntetjük és annak területét park céljára engedjük át.

- Ezek bizony szép tervek – vetjük közbe – és megvalósításuk esetén nagy lépésekkel viszik előre a Balaton fejlődését.

Közben hajónk ismét visszaérkezik a régi kikötőbe.

Az első hajót követni fogja majd szeptember 17-én a következő, amely már megteszi az első próbautat Siófoktól a csatornán Szekszárdig. Szeptember 22-én pedig egész hajóraj indul Budapestre a köztársaság elnökével fedélzetén.

A hajózás tehát megindul a csatornán. 123 év óta végzett munka első eredményét napok múlva láthatjuk.

Hatalmas fejlődést jelent ez Siófokra nézve is. Korlátlan gazdasági lehetőségek nyílnak.

Csak okosan kell majd Siófok érdekében ezeket a lehetőségeket kihasználni.

ZÁKONYI FERENC

BALATONI KURIR

1947. SZEPTEMBER 18. 3. sz. p. 1.

A Balatoni Kurirban tallózva olvashatjuk, hogy a nagy költséggel épített Sió zsilipek nem oldották meg a csatorna hajózásának gondját.

Nincs elegendő víz a hajózáshoz, ezért újabb zsilipeket kellene létesíteni a víz duzzasztásához.

Az alábbi írás alapján kiderül, hogy van sok egyéb probléma is...

35 millióba került a Sió és nem lehet semmire használni

Hosszas hónapokon át ezernyi ember dolgozott a Sió-zsilipek munkálatain. Akkor igen szép interjúk jelentek meg a lapokban azokról a hatalmas gazdasági előnyökről, melyek a zsilip megépítése után az ország javára mutatkoznak. A Balatont összekötjük a tengerrel. Hajók közlekednek, melyek követ, gabonát szállítanak, a borkereskedelem a Sión keresztül bonyolódik le. A Sió fogja ellátni 200 kilométeres hosszával az öntözőműveket, erőműtelep épül a zsilipnél, mellyel villamosítják Dunántúlt, stb.

Tény, hogy igen szép elgondolások voltak ezek és még szebb lenne, ha ezeket meg is valósíthatnák.

Ezzel szemben az a helyzet, hogy a Sió, ha nem lenne ez a sok esőzés, annyira kiszáradna, hogy a békák is elpusztultak volna már.

35 millió forintot költöttek a Sió-művek építésére, de jóformán semmire nem tudják használni, mert nincs elegendő víz, hogy a Siót hajózhatóvá tegyék.

Még további 20 millió forintba lenne szükség, hogy szakaszonként újabb zsilipműveket építsenek a víz felduzzasztására. Amennyi vizet a Balaton leadni képes, az ugyanis kevés ahhoz, hogy a Sió vízszintjét táplálni tudja. Ezért lenne szükség újabb duzzasztógátákra.

Véleményünk szerint elhibázott az az elgondolás, hogy a Balaton vizével táplálni fogják annyira a Siót, hogy az hajózható legyen és az öntözőműveket is ellássa vízzel. Ha nedves év van, mint az idén, akkor nincs szükség az öntözőművekre, ha pedig száraz

az időjárás, akkor a Balaton vize is annyira lepad, hogy el kell zárni a zsilipeket, mert a szükséges vízszintet nem tudnák a Balatonon biztosítani. Amiatt, hogy a zalai kőfejtők termelését hajókon szállítsák az ország különböző részeibe, kár volt ezt az óriási befektetést megengedni, mert ez nem érte meg a hatalmas áldozatot. Ezzel az ország ujjaépítésére sokkal hasznosabb beruházásokat lehetett volna eszközölni.

Biztosan tudjuk, hogy ma, amikor a tervgazdálkodás alapján és az előre megszabott program szerint állapítják meg a beruházásokat, nem fordulna elő ilyen súlyos hiba. A tulsúlyban lévő, a vezetős szerepet vivő Kisgazda Párt akkori vezetősége propagandára használta ezt a hatalmas építkezést és úgy látszik, hogy végzetes hibák történtek a számításoknál.

Ha a Tervhivatal, a Gazdasági Főtanács és elsősorban a Magyar Dolgozók Pártja a további összeget engedélyezi a Sió használhatóvá tételére, bizonyára körültekintőbben jár el és bizonyára csak akkor engedélyezi a további beruházásokat, ha a gazdasági érdekek azt tényleg megkövetelik.

Addig a Sió száraz medre mementó legyen mindenki számára, hogy a politikai karrieristáknak, népszerűség-hajhászoknak, az ország és a dolgozók kárára történt tervszerűtlen és célszerűtlen beruházásoknak Magyarországon befellegzett.

BALATONI KURIR

1948. JÚLIUS 8. 14. sz. p. 1.

A Kis-Balaton térségében már az 1940-es évek végére komoly problémák adódtak. A töltések közé szorított Zala folyó hordalékát a Keszthelyi-öbölben terítette el gyors és nagymértékű eliszaposodással veszélyeztetve Keszthely fürdőváros létezését.

A Kisbalaton problémája a keszthelyi öböl eliszaposodásával kapcsolatban ismét szőnyegre kerül

A Központi Gyógy- és Üdülőhelyi Igazgatóság illetékes osztályán vizsgálat alá vették a Kisbalaton és a keszthelyi öböl problémáit.

A keszthelyi öböl ugyanis olyan katasztrofális gyorsasággal és olyan méretekben iszaposodik el, hogy Keszthely mint fürdőváros a közelebbi években már számításba sem jöhetne. Tekintettel azonban, hogy Keszthelyt sem a Balaton, sem a magyar vendégforgalom, mint fürdővárost nem nélkülözheti, így természetes, hogy az illetékes helyek a legszorgosabb kutatás alá vették az öböl eliszaposodásának kérdését.

Nem ujkéletű ez a probléma, de a sok huza-vona után a tudományos és elméleti viták után, most már sürgős és megoldandó

problémává vált. Amíg a tudósok és szakértők vitatkoztak, addig az öböl rohamosan eliszaposodott és az évről-évre visszatérő fürdővendégek nagy megdöbbenéssel tapasztalták a keszthelyi öböl nagymértékű eliszaposodását.

Itt-ott már térdig érő iszapban járnak a fürdőzők és bizony kellemetlen annak, aki bársonyos talajhoz van szokva.

Reméljük, hogy a közeljövőben bővebben írhatunk az öböl megmentésének módokról. Addig is szeretnénk, ha illetékesek, illetve szakemberek nyilatkoznának lapunk hasábjain.

BALATONI KURIR

1948. NOVEMBER 11. 28. SZ. P. 1.

No de támadtak szívdertő ötletek is: egy „Balatonrajongó” javasolja a Virágos Balaton nevű szövetség megalakítását a fürdőhelyek szépítésére, az esztétikus lakókörnyezet megteremtésére.

- **VIRÁGOS BALATONT.** Egy Balaton-rajongó aláírás nélkül, illetve álnév alatt levelet küldött szerkesztőségünknek.

Közös nemes cél érdekében induljon meg a vita a lap hasábjain – írja – és a kialakult gondolatokat kövessék a tettek.

Alakítsa minden fürdőhely szépítő egyesületeket. Ezek az egyesületek összessége alakítsa meg a Virágos Balaton nevű szövetséget és ez irányítaná az egyesületek munkáját.

A cél az lenne, hogy a fürdőhelyeken eltűnjenek azok a csunya foltok, amelyek zavarólag hatnak esztétikai szempontból. A község sivár, kopár részeit egy kis rendezéssel, növényzettel, virágokkal széppé, kedvessé lehetne tenni.

Pl. egyik háztulajdonos ormótlan háza nem válik díszére a községnek, az egyesület néhány tagja felkeresi a tulajdonost és megkérlik, ha már ujat nem tud építeni, de legalább futtassa be valamilyen növényvel.

Ablakai alá tegyen virágos ládákat sok-sok virággal.

Hamarosan megváltozik az egész község képe és az egyesület tagjait, ha nem is jutalmazza senki, de rájuk mosolyog a sok virág, ami munkájuk nyomán fakad. És rájuk mosolyog a fürdővendég, az idegen, aki kellemesen érzi magát a virágos községben. Díjakat, elismerő leveleket osszanak ki az egyesületek, egyszóval megrendezik a virágversenyeket.

Ez az egyesület nagy szolgálatokat tenne a fürdőhelyeknek, községeknek, mert a külső benyomás rendkívül sokat számít vendégforgalmi szempontból.

...

BALATONI KURIR

1948. NOVEMBER 11. 28. SZ. P. 1.

Az 20. század közepéig megjelent írásokban arról olvashattunk, hogy a **vízmennyiség szabályozásának** szükségessége határozta meg az alapvető teendőket a Balaton körül.

Történtek ugyan váratlan események (hínarasodás a Keszthelyi medencében 1890-ben, 1934-ben; vándorkagyló invázió 1932-1933-ban), de ezek nem voltak nagy hatással a tó egészére.

A század második felének problematikáját a **vízminőség szabályozása** jelenti.

Az 50-es évek politikai változásainak hatása a tó körüli fürdőhelyek életében is megmutatkozott.

A *História* című folyóirat 1999. 5-6. (balatoni) számában közöl egy kritikus hangú dokumentumot 1956-ból, melyet a Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal vezetője terjesztett az akkori illetékes szervek elé a balatoni közállapotok romlásáról, az üdülőhelyek, üdülők állapotának, a vendéglátás színvonalának silány helyzetéről. Az idegenforgalmi hivatal akkori vezetője Zákonyi Ferenc volt.

Mindenezek ellenére a balatoni üdülőövezet fejlesztése csak a **60-as évek elején indult meg**.

Alábbi cikkünk a tervezett fejlesztésekről tájékoztat.

Félmilliárd forint a Balaton fejlesztésére

A múlt év őszén a kormány rendelete a Balatoni Intéző Bizottságra bízta nagy nemzeti kincsünknek, a Balatonnak ügyét. Gondjaira bízta fejlesztését, feladatául szabta, hogy minden anyagi és erkölcsi erőt összpontosítson ennek érdekében.

A BIB keretén belül alakult állandó bizottságok egy-egy szakterület istápolását vették kezükbe, tagjai között ott találhatók nemcsak az illetékes főhatóságok képviselői, hanem a legkiválóbb szakemberek is. Ellátogattunk néhány állandó bizottságokhoz, hogy megtudjuk, milyen gondok foglalkoztatják a Balaton ügyének intézőit.

Eperjesi László, a Tervhivatal egyik vezetője, a közgazdasági bizottság elnöke. Ez a bizottság a „legfőbb bíró”, hiszen hiába a sok nemes elgondolás, tervezgetés, ha egyik-másik még kivihetetlen. A közgazdasági bizottság tehát az egyes állandó bizottságok terveit koordinálja, gazdaságilag felülvizsgálja. A Balaton-vidék regionális tervének is legfőbb véleményezője, kutatója annak, milyen anyagi források jöhetnek számításba a második ötéves terv folyamán a Balaton fejlesztése érdekében.

A bizottság, idei munkatervének megfelelően pl. speciális megtérülési számításokat végez, elemzi a hotelek és camping-táborok üzemeltetését stb. Tervbe vették egy Balaton-törzskönyv kiadását, amely a Balaton-környék üdülőinek, létesítményeinek kapacitását mérné fel és először rajzolná meg az egymástól eltérő vonzású területek (pl. Hévíz: gyógyhely, Siófok: átmenőforgalom) forgalmának alakulását. A bizottság különleges témái közé tartozik

a többi között a helyi lakosság helyzetének (a vendéglátással kapcsolatos) vizsgálata, a zöldövezeti ellátás problémája stb.

Megtudtuk egyébként, hogy a második ötéves tervben a Balatoni Intéző Bizottság a Balaton fejlesztésének céljaira mintegy 130 millió forintot fordít.

Ehhez az összeghez járulnak a helyi tanácsok saját költségvetési kiegészítései. Ez is sok millió forintot jelent.

A fő és legközvetlenebb célkitűzés a Balaton-környék forgalmasabb üdülőhelyeinek olyan nivóra emelése, amely a belső üdültetésnek és az idegenforgalomnak egyaránt megfelel. Így megoldódik a közművesítés, rendbehozzák a partvédőfalakat, mólók létesülnek, a strandokat vendéglőkkel, bazárokkal egészítik ki. Érdemes megemlíteni, hogy pl. Akarattyát a tervek szerint második Siófokká szándékoznak kiépíteni. Szerepe is hasonló lesz, a fővárosból 1-1 napra érkező kirándulók üdülését, kulturált szórakozását megteremteni. Tervbevétték azt is, hogy moteleket létesítenek még Fonyódon, Füreden, Almádiban és camping-táborokat Akarattyán és Keszthelyen.

...

A műszaki egészségügyi és természet-tudományi állandó bizottság tagjai között ott találhatjuk a tudományos világ számos képviselőjét. Ügyvezető elnöke is neves professzor: *dr. Mosonyi Emil* akadémikus. A bizottság munkája felöleli a Balaton-vidék komplex tudományos vizsgálatát. Célul tűzte ki többi között a kőbányászat által megrongált balatoni tájkép rekonstrukcióját.

Máris elmondható annyi, hogy a Badacsony-Gulácsi kőbánya néhány éven belül teljesen megszűnik és hozzákezdenek a megrongált táj helyreállításához.

A bizottság szorgalmazására az Építésügyi Minisztérium a Kovácsi hegyen új bazaltbánya feltárására adott utasítást. A badacsonyi kőbánya tomaji részén máris megszűnt a munka, a tördemici területen pedig csökkentették a kő kitermelését.

A bizottság kezdeményezésére a Bakony legmagasabb pontján, a Kőrishegyen valószínűleg obszervatóriumot létesítenek, amelynek segítségével a balatoni viharokat majd időben jelezni tudják.

Hatáskörébe tartozik új tájvédelmi körzetek (pl. a tapolcai) kialakítása, új arborétum létesítése a füredi Koloska völgyben, általában új rezervátumok felkutatása és a tájvédelem kiterjesztése a Balaton különböző vidékeire (így pl. Szigliget fokozottabb védelme). Erdemes ebből a szempontból megemlíteni, hogy az aszófői völgyben és a lesencetomaji lápos területen érdekes és értékes védendő növényeink vannak.

Egy sor tudományos vizsgálat véghezvitelét is célul tűzték ki. Így a Balatonkörnyék mágneses-gravitációs és termikus felmérését, hidrográfiai és hidrológiai kutatásokat. Különösen nagy munkát végez a bizottság

az ivóvíz feltárása és a szennyvízművek megteremtése terén. Többmillió forintos beruházással épültek új víz- és szennyvízművek: Siófokon, Almádiban, Füreden, Fonyódon, Badacsonyan, Tihanyban.

Nagy gondot okoz a keszthelyi öböl eliszaposodása, de máris megkezdődött a vizsgálat a megoldás érdekében.

Hasonlóképpen tudományos felmérések történtek a Balaton-környék eróziójának megszüntetése és a Balaton vízháztartásának egyenletessé tétele érdekében.

Említésre méltó és a lakosságot különösen érdekli az, hogy az üdülőövezet zöldségellátását is megvizsgálják és megfelelő intézkedésekkel javítsák.

Komoly lépések történtek a Balaton egészségügyi hálózatának fejlesztése érdekében.

Sokat lehetne még írni a Balatoni Intéző Bizottság munkájáról, a most meg sem említett többi állandó bizottságáról, a tervekről, a programokról. De ennyiből is látható, hogy a magyar tenger ügye jó kezekben van és megindult végre a nagy nemzeti kincsünk értékeinek feltárása és hasznosítása.

CSATÁR IMRE

Balatoni Hírmondó
1959-1960

A Balaton vízszabályozásával a vízszint mintegy 3 méterrel, a vízfelület 15-20 km²-rel csökkent. A környező mocsarak, a Kis-balaton, a Nagyberek elszigetelődtek és már nem dolgozták fel a tóba kerülő tápanyagterhelést.

Már az 50-es évek elején jelezték a kutatók az **algásodás (eutrofizálódás) veszélyét**. Nem történt azonban semmilyen intézkedés.

A Balaton körüli üdültetés pedig növekedett, megindult a külföldi idegenforgalom.

A tóba engedett szennyvizek, a vízgyűjtő területen települt állattartó telepek, a művelés alatt álló mezőgazdasági területeken **elszórt műtrágya** (a mezőgazdasági termelés színvonalának egyik mutatója volt a minél több műtrágya felhasználás!) **foszfortartalma a Balatonba került.**

1965-ben aztán mintegy **500 tonna halat pusztított el a Balatonnagybereki Állami Gazdaság területéről a tóba került rovarirtó szer.** A halpusztulás okairól **Dr. Entz Béla** a MTA Tihanyi Biológiai Kutató Intézet munkatársa nyilatkozott.

A balatoni halpusztulás okairól Mit mond a tudós a tudományos vizsgálatok eredményéről

A szokásosnál nagyobb arányú tavaszi balatoni halpusztulás élénk visszhangot váltott ki, s ezzel kapcsolatban érdekes vita bontakozott ki a szakemberek körében.

Az MTI munkatársa fölkereste **dr. Entz Bélát**, a Magyar Tudományos Akadémia Tihanyi Biológiai Kutató Intézetének helyettes igazgatóját és tájékoztatást kért a tudományos vizsgálatok eredményeiről.

- Mindenekelőtt ki kell jelenteni - mondotta dr. Entz Béla -, hogy az a beható tudományos kutatómunka, amely tavasszal a balatoni halak nagyobb arányú pusztulását követően kezdődött, még nem fejeződött be. A kutató szemével figyelve a Balatont, érdekes jelenségeket tapasztalhattunk az utóbbi időben.

Több változás történt a Balaton élővilágában

Ismeretes, hogy a tó vize télen letisztul, de később fokozatosan megindul a szervesanyag termelés, amelyhez hozzájárul a partról bemosott szervesanyag és növényi tápanyag. Ez a folyamat általában ősszel éri el tetőpontját. A szervesanyag felhalmozódás a többi között kedvező körülményeket teremt a tömeges algavegetációhoz. Ez az ismert folyamat ez évben sokkal hamarabb, már május, június hónapban lezajlott.

A kék moszatok olyan tömegben szaporodtak el a vízben, hogy június utolsó napjaiban már szabad szemmel is láthatóvá vált a víz „színeződése”

A jelenség mindenképpen a tó vízében nagyobb mennyiségben oldott szervesanyagokkal hozható összefüggésbe.

A jelenlegi vizsgálatok még nem bizonyítják, hogy a halpusztulást kifejezetten az Aldrin és a Dieldrin elnevezésű növényvédő szerek okozták, föltehető, hogy a halpusztulásnak köze van az említett jelenséghez.

Megállapítottuk ezen kívül, hogy

olyan parazitikus élő szervezetek kerültek a Balatonba, amelyek eddig ott ismeretlenek voltak

A keszthelyi öbölben az utóbbi napokban a bolharákok tömeges pusztulását tapasztaltuk, amely szintén figyelemre méltó számunkra. Föltételezés szerint a Balatonba telepített halakkal és haltáplálék szervezetekkel olyan anyagok is kerültek be a tóba, amelyek változást okoznak annak élővilágában.

A tavaszi halpusztulás arra figyelmeztet, hogy a jövőben sokkal meggondoltabban avatkozzunk be a tó élővilágába.

Intézetünk több tudományos intézettel együtt tovább folytatja a kísérleteket, hogy véglegesen tisztázza a halpusztulás és az egyéb változások okait - fejezte be nyilatkozatát dr. Entz Béla.

**SOMOGYI NÉPLAP
1965. JÚLIUS 9. p. 3.**

1976-ban, a második nagy halpusztulás idején a kovaalgák okozták a tragédiát.

A 70-80 tonna hal pusztulásának indítóoka az előző tél enyhe időjárása volt, amikor is a Balaton nem fagyott be és az enyhe időben átvonuló soha nem látott méretű madársereg (vadlúd, lilik) három hónapig a tónál tanyázott. A madarak ürüléke került a vízbe, melynek lebontása a kovaalgák elszaporodásához vezetett.

A balatoni halpusztulás okai

Mint ismeretes a Balatonon tavaly február első napjaitól március második feléig – Boglár, Fonyód, Fenyves térségében – mintegy 700-800 mázsa hal pusztult el.

A gyors vizsgálatok konkrét eredményre nem vezettek, csak azt sikerült kimutatni, hogy a pusztulást nem mérge (műtrágya, növényvédő szer, vagy ipari szennyezés) okozta.

A közvéleményben különböző találgatások kaptak szárnyra. Fokozták a zavart azok a szóban terjedő hírek, amelyek bizonyos NSZK-beli tájékoztatásra hivatkozva(!) emberre is mérgezőnek vélték a Balaton vizét. Az idegenforgalmi szervek attól tartottak, hogy a kora tavaszi halpusztulás károsan hat a turizmus alakulására. Ez azonban szerencsére nem következett be.

Időközben a tudományos vizsgálatok is előrehaladtak, és a MÉM Növényvédelmi Központjának megbízása alapján dr. Pénzes Bethen kísérletileg is alátámasztotta a halpusztulás okaként kialakított feltevést. Ezek szerint a halpusztulást – mint azt a körzetben mutatkozó zöldesbarna színű és mocsárszagra emlékeztető „megbuggyant” víz is jelezte – a kovaalgák nagymértékű elszaporodása okozta. A pusztulás helyén 1 liter vízben 10-17 millió algát mutattak ki (ez a szám normális körülmények között 2-4 millió), és ezeknek több mint 90 százaléka kovaalga volt.

A kovaalgákkal feldúsult vízben a halak légzőhámját az éles kovatűk fölsértették, és így a halak oxigénutánpótlása minimálisra csökkent, majd megszűnt. Gyakorlatilag tehát „vízbe fulladtak”, bár a víz elegendő oldott oxigént tartalmazott.

Tény, hogy az algafeldúsulás már 1974 novemberében, decemberében megindult, de a hidegebb vízben a kopoltyún átáramlott víz mennyisége – a kisebb légzésigény miatt – nem szállított annyi kovatűt, amennyi a légzőhám nagyarányú roncsolását idézte volna elő. A korai melegebb

idő hatására a légzés fokozódott, és ezzel a kovatűk is sokkal nagyobb számban kerültek a halak szervezetébe. A március 18-19-i nagy szél és hidegebb idő betörése „elkeverte” az algamezőt, és a halpusztulás is azonnal megszűnt.

A pusztulás idején végzett vizsgálatok során nem tudtak kovatűket kimutatni a halak szervezetéből, ez okozta az akkori nagyfokú bizonytalanságot az okok megítélésében. Mint később kiderült, a mikroszkópi metszetek készítésére szolgáló üveg metszőkések „kitolták” a légzőhamból a kovatűket. Csak a módszer megváltoztatásával – fehérjebontó enzimmal a légzőhámot elroncsolva – maradtak vissza és lettek láthatóvá a kovatűk, amelyek végső soron a halpusztulást okozták.

A Balaton vize tehát nem „mérgezett”, a halpusztulást a sajátos időjárási tényezők (teljes téli jégmentesség, nyugodt víztükör) miatt túlzottan elszaporodó kovaalgák okozták.

Nem kell tehát „leírni” a Balatont, mint európai üdülőtérület!

A magyarázat persze nem csökkenti azoknak a szervezeteknek a felelősségét, amelyek hivatottak a tó vizének tisztaságán őrködni.

Az algafeldúsulásban is jelentős szerepe van annak, hogy a Balaton fokozottan telítődik szerves és szervetlen anyagokkal. Ezt a káros tápanyag-feldúsulást kell megállítani, a vízgyűjtő területről tóba jutó szennyeződést csökkenteni. Ezzel elejét lehet venni a halakra káros kovaalgák robbanásszerű elszaporodásának is.

ROSTA SÁNDOR,
a Balatoni Intéző Bizottság főtitkára

SOMOGYI NÉPLAP
1976. JANUÁR 13. p. 4.

A Kis-Balaton sorsa pedig válságosra fordult. Zákonyi Ferenc következő írása tökéletesen érzékelteti a helyzetet.

A Kis-Balatonról A Balaton átka: a Zala töltése

A Zala folyó által szállított iszap alig 300 év alatt töltötte fel a kis-balatoni medencét. A tó vize a XVI. és a XVII. században, a végvári harcok idején, amikor a Balaton volt a határ a magyar és a török várak között, csaknem két méterrel magasabb volt, mint most, s elért egészen a hídvégi révig, amelynek nagy szerepe volt a végvári harcokban.

Ma Hídvég-Fenekpuszta között eltűnt már a víz, itt-ott maradt egy kis rész. Ebben fő bűnös a Zalavölgyi Lecsapoló Társulat volt, amely 1886-ban kezdte a Zala folyó Hídvég után következő szakaszán a töltések készítését.

A Kis-Balaton hatalmas térsége egyre szűkebbre szorult, és az ott lerakott hordalékot a folyó a töltések végleges elkészülte után, 1922-től kezdve csak a Balatonba szállította. Ennek azután meg is lett az eredménye.

Kéz Andor geológus már 1931-ben megírta egy tanulmányában, hogy „megkezdődött a keszthelyi öböl eltűnése.”

Dr. Cholnoky Jenő, a tó kiváló kutatója, Lóczy Lajos legjobb segítőtársa, 1942-ben a *Pesti Hírlap* című lapban közölte, hogy a katonai térképfelvételek pontosan megmutatják, milyen hatalmas deltát rakott le a Zala a beömlő nyílásától kezdve. Számításai szerint naponta egy tehervonat rakományának megfelelő hordalékot rak le a folyó a tó keszthelyi öblében. A napról napra egyenletesen áramló hordalék-mennyiség következtében a keszthelyi öböl feltöltése szünet nélkül folyik, és „néhány évtized múlva senki sem fog Keszthelyen a Balatonban fürödhetni.”

Ezt előszóval is kifejtette a keszthelyi városházán megtartott értekezleten 1942. szeptember 30-án. Soha nem felejttem el, hogyan verte felháborodva az asztalt, követelve a töltések szétbontását. De azt a gúnyos mosolyt sem felejttem el, mellyel a Festetics-uradalom akkori főmérnöke közölte, hogy nekik érdekük a töltések fenntartása, tehát nem fogják azokat szétbontani. Akkor a Kis-Balaton területének nagy része Festetics herceg uradalmához tartozott.

Nem is történt semmi. A Zala hordta a tóba az iszapot, a szakértők, a tavat féltők pedig kongatták a vészharangot, mert „a még élettel teli szép régi part előtt haldoklik már a Balaton, és ha segítséget nem kap, menthetetlenül beteljesedik a keszthelyi öböl tragédiája.”

A Zala folyó szűk mederbe szorítása nem hozta meg az érdekeltek által várt eredményt. Az üdülésre annyira alkalmas keszthelyi, berényi, máriai, fenyvesi, sőt már a sokkal távolabbi partrészeken is megjelent a mocsarasodás előhírnöke: az iszap, a sás, a nád, és ami a legszomorúbb, a tüskés kolokán és az ugyancsak ártalmas, a fürdést zavaró tündérhínár.

Minden szakértő megegyezett abban, hogy a Zala folyó temérdek iszapot hordó vizét nem szabad közvetlenül a tóba eresztetni, hanem előbb a Kis-Balatonba. Itt az ártérben tisztuljon meg a folyó, s az iszap nagy részétől megszabadult víz folyhasson be a Balatonba.

Cholnoky Jenő 1942-ben a *Balatoni Kurír* c. lapban - akkor három lapja is volt a Balatonnak - írta:

„A hiba megtörtént, igyekezzünk azt jóvá tenni. Egyszerű a segítség. A Zalát szét kell eresztetni a Kis-Balatonba, el kell távolítani a folyót egybefogó töltéseket, és mindaddig, amíg a Zala a Kis-Balaton fel nem töltötte, a keszthelyi öbölben kotrással helyreállított mélyvizet nem fogja veszedelem fenyegetni néhány száz évig.”

Sajnos, az ő életében ebből semmi sem valósult meg.

ZÁKONYI FERENC

(Folytatjuk.)

SOMOGYI NÉPLAP
1976. július 17. p. 5.

A Kis-Balatonról A 24. óra

Cholnoky Jenő megállapításai óta több mint 30 év telt el. A Zala háborítatlanul önti hordalékát a tóba, és *Lóczy Lajos*, a nagy földtantudós jóslata, hogy a Balaton feltöltődés útján csak tízezer év múlva fog eltűnni, sokkal előbb bekövetkezhet.

A svédországi Uppsalában 1968-ban tartott nemzetközi vízháztartási konferencián a világ nagy tavai mellett a Balatonnal, mint Közép- és Nyugat-Európa legnagyobb tavával is foglalkoztak. Megállapították, hogy még élő tó, de már vannak intő jelek: a híres fogas nagyméretű pusztulása, az algásodás és a mocsári növényzet szaporodása a keszthelyi öbölben.

Azóta a helyzet tovább romlott. Jelenleg évente csaknem 32000 tonna szerves anyag termelődik a tóban, állandóan emelve a fenékiszap magasságát. Ha ezt a folyamatot nem tudjuk megakadályozni, vagy legalább erősen csökkenteni, a keszthelyi öböl száz év alatt teljesen feltöltődik.

Egyesek a mocsárképződést elősegítő növényzet szaporodását a növényevő halak, az amur és a busa telepítésével gondolják késleltetni. De ezzel is vigyázni kell! A tihanyi Belső-tóba telepített amurok az utolsó szálig kiirtották a nádat. A tó korábban híres madárvilága kihalt.

Mások úgy gondolják, jó lenne előbb a Kis-Balaton tőzegkészletét kitermelni, ennek helyén a Zala iszapfogó medencéje alakulhatna ki. Ezt egyben halasvízként is hasznosítanák.

Elgondolkodva olvastam a múlt év végén a lapokban: most már minden föltétel megvan ahhoz, hogy a Zala-szabályozás előtti állapot visszatérjen.

Az Országos Természetvédelmi Hivatal rendelkezik a megoldáshoz szükséges tervekkel, pénzügyi fedezettel, az illetékes hatóságok hozzájárulásával, mindössze a jeladás hiányzik!

Ki adja meg ezt a jelet? Sok tapasztalat készítet a kérdés föltevésére. 1902-től kezdve mindenkit bántott a badacsonyi kőfejtés: az Eszterházy család és bérlőinek garázdálkodása a tókönyék legszebb hegyein.

A felszabadulás után zengett is a Balaton-barátok kórusa. Leállni a bányászással! A gyönyörű Badacsonyon szűnjön meg a pusztítás! De akkor még szükség volt a badacsonyi bazaltra, a bányamunkát nem lehetett abbahagyni. Meg kellett keresni előbb a megfelelő hegyet, oda áttelepíteni a bányászokat, a gépi berendezéseket, és 1965-ig elhúzódott, amíg a csillék eltűntek a hegyekről (Badacsony, Gulács). Húsz évig tartott, pedig mindenki harcolt érte.

A Kis-Balaton térségében is számos érdek ütközik.

Azt hiszem, egy kicsit elhamarkodott az a bejelentés, hogy „pénzt nem kérünk, csak határozott és sokoldalú társadalmi segítséget.”

Ki ne adná meg a Balatont szerető és óvó társadalomban a segítséget, ha valaki kérné és pontosan meg is jelölné, mi legyen az? Az említett jelet csak egy illetékes hatóság adhatja meg, az azonban egyelőre hallgat.

A nagy Cato a római szenátusban csökönyösen hajtogatta: „Ismételten csak azt mondom, hogy Karthagót el kell pusztítani.” A Balatonért aggódók ezt úgy fordítják le: „Ismételten mondjuk - kiáltjuk, harsogjuk! -: meg kell menteni a Balatont, mert itt van a huszonnegyedik óra!

ZÁKONYI FERENC

SOMOGYI NÉPLAP
1976. JÚLIUS 24. p. 5.

1978-ban megkondultak a vészharangok! A Balatonnak megszámláltattak a napjai!

Meddig lesz tó a Balaton? Veszélyben a keszthelyi öböl

A felmérések szerint Magyarország idegenforgalma 1990-ig eléri a húszmillió főt. Ha hazánk idegenforgalmi területeit a nemzetközi látogatottság szempontjából sorrendbe állítjuk, az első helyre Budapest, a másodikra a Balaton kerül.

A nyaralni, víkendezni vágyó magyarok népszerűségi listáján a Balaton vezet. Egyszerre körülbelül hatszázezer ember pihen a tó partján. Ugyanakkor kimutatható, hogy az utóbbi három évben csökkent a külföldiek - főleg a tőkés országokból érkezők - száma. Vagyis a Balaton már nem tudja azt nyújtani, amit korábban, illetve az üdülőtelepek, a kommunális létesítmények nem tartanak lépést az igényekkel. De ami ennél sokkal súlyosabb és fenyegetőbb: maga a tó sem a régi már.

Ezek a problémák tették szükségessé a régi balatoni regionális terv felülvizsgálását, s egy újnak a kidolgozását. A Minisztertanács a múlt év végén hagyta jóvá azokat az irányelveket, amelyek alapján most készül az új regionális terv.

Célja a tó és természeti környékének megmentése, az egész terület komplex fejlesztése. Mindehhez hosszú- és középtávú tervek szükségesek, a gyors segély csak ront a helyzeten. Ezt a korábbi tapasztalatok igazolják.

A tó vizének állapota jelenti pillanatnyilag a legnagyobb veszélyt. Aki járt Keszthelyen, maga is tapasztalhatta, milyen hínáros a víz, hogy elburjánzottak a vízínövények, s mennyit kell gyalogni a parttól, hogy úszni lehessen. A keszthelyi öbölben elkezdődött az előregedési folyamat, a "bezöldülés", ennek nyomait egészen Szigligetig követhetjük.

Ezt főként a Balaton környékére telepített ipari létesítményekből - számuk összesen százhuszonöt - a tóba kerülő szennyvíz, elsősorban a nitrogén és a foszfor okozza. Ezek az anyagok nemcsak az ipari településekről, hanem a vízgyűjtő területekről eróziós hordalékok útján is eljuthatnak a tó vizébe. A keszthelyi-öbölbe torkolló Z a l a jelenti ebből a szempontból a legnagyobb problémát. A nitrogén és a foszfor vízbe

kerülése az élővilág fokozatos pusztulásához és a vízínövények túlzott elburjánzásához vezetett. A szűrő szerepét a nádasok tölthetnék be, de ehhez rendszeres aratásra van szükség. Amíg csak az első osztályú nádat aratják, a megmaradó mennyiség ismét csak káros a vízre: feltöltődést okoz és sok oxigént lekötő bomlási folyamat indul meg. A Kis-Balaton is elvesztette szűrő szerepét, mióta a Zalát gátak közé fogva vezetik át rajta, s a folyó hordalékát egyenesen a keszthelyi öbölbe szállítja. A vízszint szabályozása is egyik módja a hínármező visszaszorításának, ha magasabb a víz szintje, a növények kevesebb napfényhez jutnak, s rohamos elburjánzásukat meg lehetne fékezni. És végül: a tóban fürdő emberekről a vízben leázó napolaj is fokozza az élővilág pusztulását.

A megoldás feltételei tehát a Kis-Balaton megmentése, a tudományos nádgazdálkodás, a vízszint szabályozása, a természetes partvonal megőrzése - főleg az északi oldalon. De mindezek mellett a legfontosabb teendő a szennyvíz elvezetése. Több-kevesebb sikerrel működnek ugyan a tó környékén szennyvíztisztító telepek, de a kommunális és ipari szennyvizet még tisztított állapotban sem lenne szabad a Balatonba vezetni. Arról nem is szólva, hogy a Zalán keresztül hatalmas mennyiségű tisztítatlan szennyvíz kerül a tóba! A túlterhelt - vagy éppen hiányzó - szennyvíztisztítók helyébe újakat kell építeni, s a szennyvíz elvezetését is egységes regionális rendszer kiépítésével kell megoldani.

Hogy a Balaton meddig lesz tó, az a döntésektől és az anyagi erőktől függ, de mindenképpen szem előtt kell tartanunk, hogy ritka természeti - és nemzeti - kincsünk megmentésében nagyon szorít az idő: tíztizenöt év sem kell, s a keszthelyi öböl teljesen bezöldül.

DÜCSŐ CSILLA

**Dunántúli Napló
1978. június 25.**

Terv a tó megmentésére

Gyengéden ütődik a víz a tihanyi part köveihez. Kedves, simogató hangok kísérik a hullámok finom játékát. Halványzöld opálkőhöz hasonlít a tó színe közlől. Távolabb nézve fények hullnak fölé, ezüst, rózsaszín és még ki tudja, hányféle szín hint csendes békességet a víz fölé.

Alig egy órával ezelőtt szakemberek, tudósok előadásait hallgattam arról, milyen veszélyek fenyegetik a Balatont. Itt, ahol most állok, a víz csodálatosan tiszta. Szinte nevetségesnek tűnik az a sok ijesztő adat a pusztulás jeleiről.

Gondolom, mások is így vannak vele, amikor elébük tárul a tó gyönyörűsége látkepe, a tisztának tűnő víz, és a vitorlázók beleszedülnek a tó fölött táncoló sugarak ragyogásába. Legyintenek: „Eltúlozzák ezt a dolgot a szakemberek.”

Az igazsághoz persze az is hozzátartozik, hogy magyar ember - hacsak személyes szálak nem kötik oda - legritkább esetben tölti a szabadságát Keszthelyen. Még akkor is, ha nem ismeri a KÖJÁL vízminőség-mérésének adatait (mellesleg szólva, az újságíró ismeri, de közölték vele, ne írja meg, minek riogatni a népet!).

Egyszóval, aki élvezni akarja a vizet, nem bolond jó félórát is taposni a térdig érő iszapban, hogy végre úszhasson, és undorodva löködhessen szája elől a hínárokat. Elmegy inkább Siófokra, Badacsonyba, Tihanyba és megnyugszik abban, hogy ameddig szeme távolsága elér, nincsen semmi baj.

De én szeretném most kitágítani ezt a látóteret. Ugyanis láttam - igaz, csak régi térképeken - a Balatonnal összefüggő tükrű Kis-Balatont, ahol százötven évvel ezelőtt még hajóállomást jelölt a térkép. És láttam a magaslelátóról azt a két kicsiny víztükröt, összesen 30 hektárnyi területet, amely sűrű nád- és sáserdő között csillog.

Ennyi maradt a Kis-Balatontól, melynek nyílt vízfelülete évenként átlag másfél métert szűkül. És nő körülötte a mocsár; és sárgul a szennyből, a felgyülemelő mocsoktól a Zala vize, melynek a Balaton előtti torkolatánál még egy vízbe helyezett dróthálót sem találni, ami legalább felfogná a felpuffadt döglött

disznó tetemét meg az egyéb hulladékokat és nem engedné a keszthelyi nádasok közt tovább bomlani . . .

Ó, igen, ez a kép már cseppet sem idilli. De ezt már nem mindenki látja, csak a terület kezelői és a környék őslakosai, akik évek óta egyre szomorúbb szívvel nézik a pusztulást és várják reménykedve a főhatóságok döntését. No, meg egynéhány okvetetlenkedő újságíró, aki engedélyt kér a terület bejárására, beszél szakemberekkel és azután sehogy sem akarja megérteni, miért késik a cselekvés a Balaton megmentése érdekében.

Hallgassuk hát meg azokat, akik a tenni-valókon törnek a fejüket.

Vető Endre, a Veszprémi Természetvédelmi Felügyelőség vezetője:

- Sokszor elhangzott már, mi okozza a mai szomorú állapotot, mégis mindig el kell mondani, ha a megoldás útjait keressük. 1922-ben szabályozták a Zala folyót, hogy az árterületek megszüntetésével művelhető földet nyerjen a Festetics család. A Zala agyagos talajú, a víz sodrása erőteljes, a szennyező anyagok csak hosszú idő alatt ülepednek le a mélyére. Ezért a folyóba gyűlő hordalék nagy része 50 év óta a keszthelyi öbölbe került. Vitathatatlan, hogy ma már itt mocsárállapot alakult ki. Hogy mi a megoldás? Amit az ember tudatosan elrontott, tudatosan teheti csak jóvá.

- Hol tart ma a Kis-Balaton sokat emlegetett, természetes ülepitő rendszerének visszaállítása?

- Tervek már készülnek. Sajnos, ezek megvalósítása akadályokba ütközik. Például; az ötvenes évek elején az Országos Természetvédelmi Tanács 6000 hektár területet adott ingyen a Kis-Balaton környékén levő termelőszövetkezeteknek. Időközben kiderült, hogy ezeken a földeken semmilyen eredményes gazdálkodást nem lehet folytatni, az államnak most mégis komoly pénzért kell visszavásárolni a kihasználatlan (!) területeket, ha meg akarják itt kezdeni a természetvédelmi munkálatokat.

Szegény Balaton. Hányféle érdek is küzd... de miért is? A tó megmentéséért? Egyéni, avagy kisebb közösségek hasznáért?

Hiúságtól vezérelt tudósi vélemények igazának bizonyításáért?

Azért biztatóbb dologgal is találkoztam. A Városepítési Tudományos és Tervezőintézet irodájának egyik szobájában leltem rajzbaírásba foglalt tervre. Két fiatal mérnök, *Plósz Sándor* és *Szentkúti Gábor* készített a vállalat felkérésére egy tanulmánytervet arról, hogyan lehet megállítani a tó biológiai pusztulását, majd megfiatalítani a Balatont. A tervezők tanulmánytervükről a következőt mondják:

- Idők folyamán megfosztották a Balatont természetes szűrőterületeitől, vagyis azoktól a berkektől, melyek a vízfolyások belépési szakaszán alakultak ki. Tervünk közismert ökológiai elvekre épül és ezeket foglalja rendszerbe. Végsőkéig leegyszerűsítve azt mondhatnánk, hogy a „Balaton visszaberkesítését” tervezzük. Az egykori természetes állapotokhoz képest az az alapvető különbség, hogy a tervezett műszaki-ökológiai tisztító rendszerekben a természetes tisztulási folyamatok nem spontán, hanem az ember által irányítva mennének végbe.

A műszaki megoldás azt is tehetővé teszi, hogy a tisztulás folyamata a régi berkekhez képest jóval kisebb és rendezett, fenntartott területeken történjen.

Ugyanakkor a tisztító rendszer részét képező víztározók a terület vízgazdálkodási viszonyait is javítják: csökkentik a Balaton éves vízszintingadozását, a nagyobb tározók pedig üdülési, öntözési stb.

célokra is hasznosíthatók.

A terv valóra váltása nem ütközik semmiféle területfelhasználási akadályba, mivel csak az egykori berkek ma hasznosíthatatlan, mély fekvésű területeire lenne szükség. Megközelítő költségvetési számításaink szerint a megvalósítás az egész Balaton területén - vagyis nem csak a Zala, hanem a tóba érkező valamennyi vízfolyás megszürése esetében - kétmilliárd forintba kerülne. Elképzelésünk természeti folyamatokat is segítségül hív és viszonylag kevés építési munkát igényel. A terv, bár minden részletében kidolgozott, a mielőbbi megvalósítás érdekében az összes illetékes szervvel még további egyeztetéseket igényel.

E cikknek nem feladata a tanulmányterv részletes ismertetése és értékelése. Ez utóbbi, szerencsére megtörtént a Balatoni Tárcaközi Bizottság 1978. június 12-i ülésén. A tanulmánytervet elfogadták és úgy döntöttek, hogy be kell építeni a Balaton második regionális fejlesztési tervébe.

Mit tehetünk mi, állampolgárok? Bízunk az előrelátókban. Bízunk abban, hogy államrendszerünkben nem egy kisebb érdekközösség dönt (mint Festeticsék idejében), hanem a nemzet közös érdeke: a Balaton jövője.

LÁSZLÓ ILONA

KÉPES ÚJSÁG

1978. SZEPTEMBER 23. p. 16-17.

Visszaszámlálás

Félelmetes ragadozó a farkas, az egyszerű szent. De hát már kipusztult, nagy ritkán bukkan fel, akkor sem nálunk, úgy hogy félelmetessége itthon csaknem hitelét vesztette. Így tehát az, hogy jön a farkas, közhellyé sekélyesedett, elengedjük a fülünk mellett. Pedig, ha egyszer uram bocsá' mégis csak jönni talál az a farkas ...

A víz sötétzöld volt, érintése szúrós. A próbálkozók ijedten kapták ki a kezüket. Békakuruttyolás, nádsusogás, szúnyogok és más, effajta területeket kedvelő bogarak milliárdjai. A természet az élet illúzióját keltette. Pedig halott volt már minden. A látogatók buszaikhoz hátráltak, csupán a

vezetőjük mélézött az öböl egyik kiszögellésén. Emlékezett. Gyerekkorában járt erre felé. Akkor még fürödtek, csónakáztak, vitorláztak az emberek, minden nyáron annyian érkeztek, hogy el sem fértek. A Balaton valamikor Közép-Európa egyik legkedveltebb nyaralóhelyének számított. Igaz, egyre-másra jelentek meg a vészjósló híradások, riogatták a népet, sorra alakultak bizottságok, de a sok bába közt elveszett a gyerek.

Vízió. Egyelőre. Hogy mennyi időnk van az eszmélésre, a cselekvésre, kérdéses. Hiszen akadnak, akik indokolatlannak, túlzónak tartják az aggodalmaskodást, s vannak,

akik már hallani vélik a lélekharangot. Bármennyire is igyekszem mérsékletes maradni, ez esetben mégis csak az utóbbiakhoz húzok. Hiszen ha másból nem, a pusztá tapasztalatból elégséges okom van rá, hogy félni kezdek. Az ember általában nem a tó egészéről szerez benyomást, inkább csak egy bizonyos pontjáról, apró szeletéről. A diagnózishoz gyakran elég az is. Mert a rész ez esetben hű tükre az egésznek. Csakhogy az egész is már egyre inkább torzkép.

Lehet, hogy a látszat csal, de a tények általában kérékelhetetlenek. Tudósok szerint a Balatonnak 10-12 éve van még. A betegnek ugyan adnak némi esélyt, de ehhez abba kellene hagyni a látszatkészségeskedéseket, a fontoskodásokat és mielőbb kimódolni a terápiát. Tíz-tizenkét év iszonyúan rövid idő, s olyan tételekkel kell számot vetnünk, amelyek jelen pillanatban, úgy tűnik, kivédhetetlenek.

A Balatonban 1300 algafaj él, egyes fajai bőrbetegségeket okoznak. Egy köbméter vízben húsz milligramm alga már zöldes színt ad, kétszáz milligramm fölött le kell mondanunk a fürdésről. A minták az idén átlag hatvan-nyolcvanas értéket mutattak, de egyes helyeken 350 milligrammot is elértek. A kutatások alapján az algák mennyisége négyévenként megduplázódik. Okát abban látják, hogy sok a vízbe jutó és ott felhalmozódó foszfortápanyag. Ami belekerül, ott is marad, az időnkénti leeresztéssel alig távozik valami. A mély tavaknál a partra vagy a fenékre húzódik, de itt elég egy közepes vihar és a foszfor újra mobilizálódik. Ez a folyamat szinte visszafordíthatatlan. Reális a veszély, hogy az 1990-es évek elejére a tóban nem lesz tanácsos fürödni. De féktelenül terjed a kolokán nevű hínár is, sok helyütt akadályozva a hajózást. Mindez nem pusztán laikus képzelgés, hanem vízügyi szakembereknek, biológusoknak a tóért aggódó tudósoknak a következtetése.

Egy évben húsz vagon napolaj, s több száz szippantókocsi rakománya megy a vízbe. Szippant a maszek, a téesz, hét vállalat foglalkozik szemétyűjtéssel anélkül, hogy valaha is kijelöltek volna egy állandó lerakódóhelyet. Így tehát az élelmes sofőrök a nádasokban szabadulnak meg rakományuktól. Ügyesen benzint és időt takarítanak meg. Talán még jutalmat

is kapnak érte. A vízgyűjtő területen száz fölött van az állattartó telepek száma. Igaz, a tisztított szennyvízzel sem mennének sokra, mert az kifejezetten kedvez az algáknak. Be vagyunk kerítve. Megoldás lenne körcsatorna építése. Erre viszont külföldi szakemberek is rákezdtek: ilyen gazdag Magyarország?

A Balatont divat lett kutatni. Kutatja például a tihanyi biológiai intézet tíz munkatársa. Ez kevés. Külföldön egy tenyérnyi víz mellé is telepítenek korszerű limnológiai intézetet, itt ezt büszkén megtakarítottuk. Az országban 35 kutatóhely 60 kutatási témában foglalkozik a tó állapotával. Sokan, sokféle: jelentős seregek vezér nélkül.

Biztos csatavesztés. Aztán az a rengeteg nép, amely itt él, tiporja egymást, az északi parton a szőlő már a nádasba lóg, történelmi borvidékein nagy területek maradnak parlagon, a prэшázakból nyaralók lettek. A turizmusnak húsz, az idegenforgalmi bevételeknek 40 százaléka a Balatoné. Lemondhatunk-e róla? De hát ha majd fürödni, horgászni sem lehet, miért jöjjenek ide?

Szerény számítások szerint a mentéshez sok milliárd forintba lenne szükség. Ennyit elkölteni pedig ugyancsak időbe telik.

Vajon lesz-e elég időnk rá? Mert minden, ami eddig történt, afféle elsősegély, legfeljebb biztató kezdeményezés, s még az sem vigasztaló, hogy a feladatok egy része nem pénz, hanem hatósági intézkedések kérdése. De a hatóságok nem hatnak. Hatástalanok. Mindemellett vitathatatlan az ott élők, a nyaranta visszatérők felelőssége. Érezniük, éreznünk kell, ha magunk is nem nyújtunk segítő kezet, önmagunk előtt csukjuk be a kaput. S akkor pedig semmit sem ér a telek, a nyaraló, a kiadható szoba. Legyen mindez most már „éles” riadó mindazon társadalmi szervezeteknek is, amelyeknek feladatuk a lelkiismeret ébrentartása.

A Balatonról még lehet jelen időben írni. De megkezdődött a visszaszámlálás. A láthatáron már feltűnt a farkas. Sőt. Tátja a száját...

SZÉNYI GÁBOR

MAGYAR NEMZET
1978. OKTÓBER 1. p. 1.

Mi lesz a Balatonnal? Végnapok vagy újjászületés?

Apartinádasszélén fekáliáskocsi álldogált, s déli 12 órakor teli tartályát ürítette a tóba. Az esetnek a Balatoni Intéző Bizottság egyik tagja szemtanúja volt. Noteszt vett elő és feljegyezte a kocsi rendszámát. A jegyzeteléssel csaknem egy időben a szenny okádó kocsi vezetője egy jókora franciakulcsot kapott elő a vezetőfülkéből és azzal a kezében érdeklődött, hogy „ugyan, mi irkálnivalója van az úrnak, épp itt, a nádas szélén?”

1978 augusztusa volt. Fenn tisztán kékllett az ég, a víz a már említett okok miatt kevésbé kéken, a gépkocsivezető szeme pedig egészen sötéten csillogott.

Megtörténhetne-e mindez a Genfi-tó, a Fekete-tenger vagy a Mazuri-tavak partján? Aligha. S hogy e válasz ilyen határozott lehet, annak nem is egy oka van.

Az ENSZ-normák sokszorososa

A Balaton a maga 600 négyzetkilométernyi területével Európa legsűrűltabb üdülőövezete lett. Partjain az 1972-ben készült ENSZ-normáknál két-háromszor több nyaraló próbál pihenni, üdülni, kikapcsolódni és kulturált időtöltést keresni. Egyre kevésbé sikerül nekik.

A vendégforgalom ilyen rohamos növekedésével sok minden együtt jár. Több helyre várnak az éttermekben, több gépkocsi túlköl idegesen, parkolóhelyet keresve, többen szeretnének hajóval átruccanni Füredről Siófokra, s legfőképpen többen szeretnének fürdeni. De ezek ma már nem egyszerű dolgok - legalábbis a Balaton mentén nem. 1978-ban a nyilvános strandokon másfél négyzetméternyi terület jutott egy-egy emberre. Olyan naiv - másutt természetes - elképzelésekről, mint a tollaslabdázás vagy mondjuk a zsinóros teke, szó sem lehetett. Hasalni egy törülközőn, aztán néha bemenni a vízbe. Erre jogosított fel az idén az ötforintos strandbelépő.

Hasonló zsúfoltság volt a kempingekben, az üzletekben, az éttermekben. Tömegjelenetek, botrányok, verekedések...

Az idei szezón végén már mindenki belátta, hogy a korábbi helyzet a partokon

tarthatatlan. S bár az illetékesek tudták, hogy rövidesen elkészül a tó új rendezési terve, gyors mentőintézkedéseket tettek.

Novemberben tárgyalt a belkereskedelmi miniszter a Balatoni Intéző Bizottság, valamint Veszprém és Somogy megye vezetőivel, s tárgyalásaik eredményeként a Belkereskedelmi Minisztérium gyors fejlesztési terv elkészítését ígérte. Ennek alapján a déli parton 5000, az északi parton 4000 új sátorhelyet létesítenek - már 1979-re. Ugyancsak jövőre készül el 55 nyilvános WC a tó települései között elosztva.

De ezek csupán mentőintézkedések, amelyek csak ideig-óráig javíthatnak a Balaton partján kialakult helyzeten. Ám mi javít a tó élővilágának és vizének - mondjuk csak ki - katasztrofális állapotán? Közép-Európa legnagyobb tava 20 ezer éves, vele kapcsolatban, idegenforgalomról alig 40-50 éve lehet beszélni, de ebből az ötvenből az utolsó 20 esztendő többit rontott a Balaton élővilágán, mint az elmúlt húszezer.

Fő baj: a Kis-Balaton

Kezdjük a bajok fő okán, a Kis-Balatonon. Ez a fogalom 1837 előtt nem létezett. A Zala folyó a múlt század elején még Balatonhídvég-pusztánál ömlött a tóba. 1834-től - 37-ig hatalmas szárazság volt, a tó nagyon sokat apadt és a sajki komppal (a mai híd helyén) gyakran megfeneklett. Ezért aztán Festetics László gróf, a környék gazdája cölöphidat veretett, majd töltést építtetett a hídhöz. A baj akkor kezdődött, amikor megkezdték a belső tó, a Kis-Balaton lecsapolását. A nyílt vízfelület ezen a részen a századforduló táján még 2500 katasztrális hold volt. Ebből 1950-re mindössze 300 hold maradt meg, napjainkban pedig már csak 70 hold.

A víz húsz év alatt egynegyedére zsugorodott! A Zala folyó, amely a tó vizének 45 százalékát szállítja, így aztán „szűrő” nélkül maradt, s ma már egyenesen a tóba szállítja minden hordalékát és szennyét.

A Városépítési Tudományos Tervező Intézetben (VÁTI) Kotsis Lajos és kollek-

tívája több mint három évet dolgozott egy új távlati terv elkészítésén, amely december 8-án került az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium illetékeseinek asztalára.

- Ez a terv - javaslat. Függetlenül attól, hogy minden része tényszámokra és részletes adatokra alapul. A megvitatás során felvetődött javaslatokat és véleményeket január 31-ig építjük be a tervbe. Utána kapják meg a tárcák. A kormány elé terjesztése után szentírás minden szava minden betűje.

- A Balaton környékének rendezésére korábban már készült egy regionális terv. Miért van szükség egy újabbra?

- A korábbi terv egy nagy értéket képviselő tájnak az üdülés, az idegenforgalom számára való megtervezését jelentette. A mostani viszont egy súlyosan károsult, rohamosan romló, korszerű üdülésre felhasználható, szabad területekkel már nem rendelkező túlszűfolt tájegység orvoslása és rekonstrukciója kell legyen.

Nem víkendtelep

- A terv kapcsán korszerű üdülést említett ... A Balatonon jelenleg milyen üdülés folyik?

- Ha egész őszinte akarok lenni, az csak vélt demokratizmus, hogy a háború előtti nagy parcellákat felaprózták kicsikre, hogy mindenkinek legyen balatoni telke. Lett ugyan, de emiatt a tópart elvesztette üdülőterület jellegét, és kicsiben alakította ki ugyanazt a nyaralási formát, ami a háború előtt is létezett. Kerítésekkel elzárt 50 négyszögöles saját kert, saját ház...

- De a szervezett üdültetés formái mégiscsak korszerűek?

- A formái igen, a helyei viszont nem. A vállalati üdülők nagy része korszerűtlen, háború előtti magánházakban székelt, miközben a kormány kimondta, hogy százfősnél kisebb üdülőt létesíteni nem szabad. Nyúglódnak négy-öt szobában, amit mindenféle tiltott módon igyekeznek bővíteni ahelyett, hogy társulnának más vállalatokkal a régi, rozzant épületeket megeltolnák dózerral. Véleményünk szerint a jövőben az üdülőhelyek számát csökkenteni kell...

- Csökkenteni?

- Ugyanilyen meghökkenéssel kérdeztek

vissza mások is, hogy vajon miféle fejlődés az, amely csökkenéssel számol? Nos, a legtermészetesebb.

A célunk az, hogy a száznapos idény során a tartós üdülők legyenek többen.

A Balaton egyszerűen nem maradhat víkendtelep. Az végképp tönkretenné.

Nézzük a térképeket, a rajzokat, s egyszerre azon kapom magam, hogy ábrándozom. Tiszta vízről, csendes öblökről, háborítatlan nádasokról. Mindarról, ami olyan természetes volt valamikor a Balatonon, mint a vízben a süllő.

VÉGH-ALPÁR SÁNDOR

MAGYAR HÍRLAP
1978. DECEMBER 19. p. 5.

1980-ban újabb **halpusztulás** történt Tihany térségében (5 t dévérkeszeg, garda) melynek okozója a szippantott szennyvíz Balatonba jutása volt. 1983-ban 10 t keszeg pusztult el, 1985-ben pedig az első angolnavész tizedelte meg az állományt, s ez még csak kezdete volt a későbbi nagy halpusztulásnak.

A helyzet valóban vészterhes volt. Erőteltjessé vált a **vízminőség javítására** irányuló stratégia kidolgozása, melyet 1983-ban **minisztertanácsi rendelet** hagyott jóvá.

Környezetünk védelmében A Balaton vize - úrfelvételen

...

Az eutrofizálódás

Tavainknak - elsősorban a Balatonnak - egyik fő problémája, hogy az ember megnövekedett ipari és mezőgazdasági tevékenysége következtében egyre fokozódik az eutrofizálódás, azaz állóvizeink szervesanyag-tartalma káros mértékben gyarapodik. Az eutrofizálódást jól jellemzi a térfogategységre jutó alगतömeg értéke. Ezt, és a belőle meghatározható klorofilltartalmat a Balatonban 1965 óta tíz-tizenöt helyen rendszeresen mérik. 1965 és 1978 között az algasűrűség a Keszthelyi-öbölben a négyszeresére-tízyszeresére, Tihany térségében a háromszorosára-hatszorosára növekedett. A Keszthelyi-öbölben alkalmilag mért literenkénti 40-50 mg-os érték már komolyan veszélyezteti e területeken az üdülést.

A Balaton algasűrűsége térben és időben jellegzetesen változik. Az eutrofizálódás a Keszthelyi-medencében a legerősebb, a növényi tápanyagokban, nitrogénben és foszforban gazdag Zala folyó és Keszthely vízszennyezése következtében. A víz minősége a Siófoki-medencében a legjobb. Az időbeli változás egy tavaszi kisebb és egy nyári nagyobb maximumban nyilvánul meg.

Az eutrofizálódás elleni hatékony védekezéshez szükség van e változásoknak a lehető legrészletesebb és folyamatos ellenőrzésére.

Jogos a kérdés: vajon a vízminőség vizsgálatához miért van szükség úrfelvételekre? Miért nem elegendő csupán a helyszíni mintavétel vagy esetleg a légi fényképezés? A felelet egyszerű.

Az úrfelvételek előnyei

A kevés pontból álló mérési hálózat nem ad átfogó képet a Balaton vizének minőségéről, mivel a tó sajátos áramlási viszonyai miatt a változások térben és időben

is gyorsak lehetnek. A mérések térbeli és időbeli sűrítése azonban nagyon megnövelné a költségeket.

A teljes Balatonnak repülőgépről való lefényképezéséhez még nagy magasságból is több száz felvételre van szükség, s azok készítése során az időjárási viszonyok számottevően változhatnak, ami megnehezítené azt, hogy a felvételeket egységes szempontok szerint értékeljék. Szintén a légi fényképezés ellen szól az, hogy nagyon költséges.

Ellenben a fél dunántúlnyi területet ábrázoló úrfelvétel, azonos időjárási viszonyok közepette mutatja a teljes vízfelületet, s a költségek is megoszlanak, mert ugyanazt az úrfelvételt más célokra is felhasználják. Talán egy kicsit meglepőnek tetszik, de a vízfelületek átfogó vizsgálata legolcsóbban és leghatékonyabban úrfelvételekkel valósítható meg! Az automatikus képfelvevő berendezéssel felszerelt, a szélességi körökkel nagy szöget bezáró pályán keringő, így az egész földfelszínt végigpásztázó úgynevezett előforrás-kutató mesterséges holdaknak az is óriási előnyük hogy szabályos időközönként visszatérnek a Föld meghatározott területei fölé, módot adva az időbeli változások vizsgálatára. Az amerikai Landsat típusú holdak esetében ez a visszatérési periódus tizennyolc nap.

A klorofill-eloszlás térképe

Az 1976. április 1-i kép adatai és a vízminták megfelelően közvetlen, helyszíni méréssel kapott adatai között, meglehetősen határozatlan a kapcsolat. Ennek az lehet az oka, hogy a vízminták fele partközelsből származott, ahol az algásodáson kívül egyéb tényezők (nádas, hínár, helyi szennyező források stb.) is szerepet kapnak, de az is elképzelhető, hogy a tavasszal mindig kisebb

klorofilltartalom a Landsat-adatokkal nem térképezhető fel. Az sem kedvező a vizsgálat szempontjából, hogy a felvételkedés és a vízmintagyűjtés között hat nap telt el. Mindenesetre - a nagy bizonytalanság ellenére - már ezek az adatok is sejtetik, hogy a fényvisszaverődés értékei és a klorofilltartalom között fordított arányosság van az 500 és 800 nm közötti Landsat-sávban: a legjobban eutrofizálódott Keszthelyi-öböl csekély, a legkevésbé algás Siófoki-medence nagy fényvisszaverési értékeket mutat.

Az 1978. szeptember 9-i képhez tartozó vízminták a tó középvonalából származnak. Az ezekből kapott klorofillértékek megfelelő összhangban vannak a képi adatokkal. Ennek alapján a Colormation nevű berendezésen elkészítettük a Balaton 1978. szeptember 9-ére vonatkozó klorofilleloszlási térképet, amelyről már azt is tudjuk, hogy az említett zavaró hatások miatt nem érvényes a partközeli néhány száz méteres övezetre, továbbá a kisebb sekély öblökre (például a Fűzfői-öbölre, az Aszófői-sarok területére, a Bozsai-öbölre). A Balaton egészére azonban igen, s így a klorofill eloszlásának térképe világosan mutatja a bevezetőnkben említett

kelet-nyugati változást. A Siófoki-medence vizének java részében köbméterenként 20 mg-nál kevesebb a klorofill, Balatonszemes, Balatonakali vízterületén szintén találhatók ilyen foltok, bár a töménység itt már főként 20 és 50 mg között van. Szigliget-Fonyód térségében a töménység jórészt 50 és 80 mg közé esik, jóllehet a Szigligeti-öbölben és Balatongyöröknél meghaladja a köbméterenkénti 80 mg-ot. Végül a Keszthelyi-öbölben a klorofilltartalom felerészben 50 és 80 mg/m³ közötti, illetőleg 80 mg/m³ feletti érték.

Az ugyanezen a felvételen megtalálható Belső-tóban (Tihanyi-félsziget) és a Velencei-tóban számított klorofilltartalom még a Keszthelyi-öbölnél is nagyobbak adódott. Ez is megfelel e két tó nagyfokú - ha számszerűen egyelőre még nem is értékelt - eutrofizáltságáról szerzett ismereteinknek.

BÜTTNER GYÖRGY (Földmérési Intézet)
VÖRÖS LAJOS (MTA Biológiai Kutatóintézet)

ÉLET ÉS TUDOMÁNY
1980. 44. sz. p. 1379-1381.

A Balaton megmentésére számos intézkedés történt, íme néhány ...

- Gyorsított ütem a csatornázásban, a szennyvízelvezetők építésében

Boglárlelle körzetéből a Koppány folyóba vezetik a szennyvizet. Tizenegymillió köbméterből hatmillió már nem kerül vissza a tóba. Megoldják a foszfortalanítást. Az ivóvíz csúcsfogyasztás napi száznegyvenezer köbméter. Népszerűtlen, de szükséges intézkedés: korlátozzák a vízbekötéseket.

BALATON : A MAGYAR NEMZET MELLÉKLETE
1983. JÚNIUS 24. 9. sz.

- Legfontosabb a vízminőség javítása

Nyári idényben magas vízszinttartásra törekszenek. A szennyvíziszap megfelelő elhelyezéséről is gondoskodni kell. A halastavak fenékvizei sem veszélytelenek. Az ipari eredetű légszennyező anyagoktól is védeni kell a tavat. Kidolgozzák a kotrás technológiáját és gépláncát.

- A part tisztán tartása a tulajdonosok kötelessége

A sekély vízben legerőteljesebb a biológiai élet. A fiatalok kétszázötven tonna uszadékot tettek a partra.

Tilos a gépkocsimosás a parttól ötvenméteres sávban. Készül az uszadék-eltávolító gép. Feladatok igénylik a tömegszervezetek támogatását.

BALATON : A MAGYAR NEMZET MELLÉKLETE
1983. JÚLIUS 8. 11. sz.

BALATON : A MAGYAR NEMZET MELLÉKLETE
1983. SZEPTEMBER 2. 19. sz.

A Balaton szabályozása

...

Part- és mederszabályozás

A tó partját és medrét a hullámzó és áramló víz állandóan alakítja. Bizonyos partszakaszokat „elhabol”, másutt pedig feltöltést, teraszt épít. Ezt a munkáját a víz azelőtt - több m-es vízszintingadozások közepette - időről időre másutt végezte. A szűk vízállástományaiba szabályozott víz hullámozása azonban évtizedek óta mindig ugyanott támadja a partot, például a somogyi partot, amely lankás, és az uralkodó északi irányú szél következtében a hullámozás állandóan támadja.

A tópartra épített vasút alépítményét a hullámozás már a múlt század végén alámosta, télen pedig a partra tolódó jég nemegyszer megrongálta a vasúti pályát. A víz sok helyen a parti tulajdonosok telkét is elhabolta, s veszélybe került sok, a vízszél közelébe épített üdülőépület. Azokon a partszakaszokon tehát, ahol nem voltak nádasok, s ahol a hullámozás állandóan „koptatta” a partot, ezért vált szükségessé, hogy azt valamilyen műszaki létesítménnyel megvédelmezzék.

A Balaton partvédelmére tervezett (Kolosváry 1916) és épített első védőmű szabályos, a víz felől lábazati kőszórással védett töltés volt. Az akkor kialakuló fürdőkultusz óhajainak kielégítésére, az üdülőterület védelmére azt javasolták, hogy a tervezett védőmű mögötti parti sávot töltsék fel, s ott 25-30 m széles sétányt építsenek. Ezt a védőművet is kőszórással védték az elhabolódástól, s a fürdőzőknek a vízbe jutáshoz lépcsőt terveztek.

A partvédőmű típusát és annak méretét többször módosították, míg az 1950-es évek végén kialakultak a ma alkalmazott beton-támas, lábazatuknál - a víz felől - kőszórásos partvédőmű-típusok. Ezek megvédik a partot az elhabolástól, a parti létesítményeket pedig a jég romboló hatásától. A mögöttes, sok helyen vizenyős területek feltöltésével pedig lehetővé vált, hogy a tópartot kihasználva üdülőket, strandokat és sétányokat építsenek oda. A parti sétány, sajnos, még ma sem elegendő, területe okvetlenül növelendő.

Napjainkban a partvédőműveket sokan bírálják. Azt mondják: „betonteknővé teszik a tavat”, „a tó nem tudja kidobni saját uszadékát”, „nem esztétikus”, „durva átmenetet jelent a tó és partja között” és - végül - a lábazati kőszórás balesetveszélyes. E bírálatokban a túlzások mellett igazság is van. Ezért az Országos Vízügyi Hivatal (OVH) és több vízügyi intézmény korszerű, a természetes parthoz fizikailag is jobban illeszkedő, lankás, ám állékony, partvédőmű-típusok kialakításán dolgozik.

Először a Vízgazdálkodási Tudományos Kutatóközpontban (VITUKI) - modellkísérletben - azt vizsgálták, hogy a tó meder-anyagából kialakítható-e olyan lejtésű természetes lidós partszakasz, amilyen a fürdőzők begyalogolhatnak a mély vízbe, s amely állékony, és a hullámozásnak is ellenáll. Sajnos a vizsgálat eredménye negatív volt. Csak nagy szemcséjű természetes anyagból (kőből, kavicsból) alakítható ki a hullámozásnak ellenálló lejtős partvédőmű. Ez azonban a fürdőzés számára már kedvezőtlenebb a homoknál.

A modellkísérletek alapján olyan partvédőmű-típusokat dolgoztak ki, amelyekkel a jelenleginél jobban kielégíthetők az igények. A tanulmánytervet a Vízügyi Tervező Vállalat készíti, a kísérleti szakaszok építését a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság a tervidőszak végén kezdi meg. Folyamatban van a vízszélen felgyülemelő uszadék eltávolítására alkalmas géplánc kidolgozása is. (Erre országos pályázatot írtak ki.)

A 235,6 km hosszú partvonalból jelenleg 104 km hosszban van mesterséges partvédőmű, míg 131,6 km hosszban (56 százalék) a part természetes. A védelem nélküli eróziós partszakaszokon további partvédőművek építését s a strandok bővítését tervezik.

A partszabályozás és a partvédőművek építése alkalmával a tóban mederkotrásokat, partfeltöltéseket és kisebb mértékben - elsősorban a strandok és a partvédőművek helyén - nádirtást is végeztek. A part mentén még 109,9 km hosszúságban vannak nádasok.

A tóból eddig összesen 4,9 négyzetkilomé-

ternyi területet töltötték fel az azelőtt elhabolt helyeken. A tó területének a partszabályozás miatt végbemenő csökkenése még az 1 százalékot sem éri el! A továbbiakban csak a parti sétányok és a strandok létesítése érdekében terveznek kisebb mértékű feltöltéseket.

A kotrásokat a legutóbbi évekig a strandok és kikötők területén s a hajóútakban végezték, de az utóbbi években azzal is előálltak, hogy a „vízminőség-javító” kotrásokra szintén szükség van.

A tópart mentén az öblözetekben, továbbá a Keszthelyi-medencében feltöltődést tapasztalhatunk. Több helyütt nagyarányú feliszapolódás, hínárosodás kezdődött el, s ez akadályozza a fürdözést. Ezeken a helyeken az iszapot kell eltávolítani, s lehetőleg útját kell állni a mederfenéken mozgó laza

iszapnak is, hogy abból minél kevesebb juthasson a strandokra és a kikötőkbe.

Az első nagyarányú iszapkotrást a Fűzfői-öbölben végezték (197 ezer köbméter). A Keszthelyi-medencében elsősorban a meder felszínén vándorló iszap felfogására mélyítették „iszapcsapdákat” kísérleti céllal, mintegy 1,5 millió köbméter iszapnak a kikotrásával. A jövőben pedig réteggotrásokat terveznek.

DR. BARANYI SÁNDOR
(Vízgazdálkodási
Tudományos Kutatóközpont)

ÉLET ÉS TUDOMÁNY
1983. 32. sz. p. 1000-1001.

Az eutrofizáció legjobban a Keszthelyi-öblöt veszélyeztette a Zala folyó által a tóba juttatott foszfor miatt. (A foszfor Zalaegerszeg szennyvíztelepéről származott.) Ezért a térségben azonnali beavatkozásra volt szükség. Megkezdődött a Kis-Balaton Védőrendszer létesítése.

A Kis-Balaton modellje a Műgyetemen

A beruházás első üteme a Zala jobb partján valósul meg. A víz alá kerülő területen végzik a régészeti feltárást és leletmentést. A terület elárasztása 1985-ben kezdődik el. A modellkísérletekkel párhuzamosan folyik a tervezés, a kivitelezés. A feladat mellékes haszna: a hallgatókat a gyakorlati életre neveli.

A Balaton vízminőségének a védelme az elmúlt időszakban kardinális kérdéssé vált. Az illetékesek számos olyan intézkedést hoztak, amely a tó vizének a megóvását szolgálja. A tevékenységek sorából kiemelkedik a Minisztertanács 1979-ben hozott határozata a balatoni vízgazdálkodási fejlesztési programról, amely a Kis-Balaton rekonstrukcióját - mint a lehetséges leghatékonyabb beavatkozást - a legrövidebb időn belül megvalósítja.

A Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság a generálkivitelező, a generáltervező pedig a VÍZITERV V. irodája. A tórendszer tervezésének megalapozásához szükséges laboratóriumi áramlástan, vizsgálatokat a Budapesti Műszaki Egyetem vízgazdálkodási tanszéke végzi, dr. V. Nagy Imre tanszékvezető egyetemi tanár irányításával. A munkához

először légifelvételek, majd nagypontosságú rétegvonalas helyszínrajzok készültek, s ezek alapján született meg a műgyetemen a Kis-Balaton modellje.

A vizsgálatok célja a tórendszer életét, működését szabályozó műtárgyak - tere-lőtöltések, zsilipek, kazetták - legkedvezőbb kialakítása, és olyan vízmozgási körülmények létrehozása, amelyek esetén a szabályozottan telepített növényzet (nád, sás) maximálisan leköti, visszatartja a Balaton bezöldülését elősegítő tápanyagot, foszfort, nitrogént.

A terv I. ütemében - a víztisztító rendszer együttes építésével - Balatonhídvégnél különválasztott felül a Zala folyó hordalékát megfogó, ülepítő, vízhozamkiegyenlítő tározó, alatta a nádasállomány és a természetvédelem igényeit kielégítő nádastavat alakítanak ki. Ez a beruházási program Balatonhídvég fölött huszonhárom négyzetkilométeres területen, a Zala jobb partján valósul meg. A Zala medrét a terv keresztöltéssel elzárja a zalavári út alatt körülbelül egy kilométerre, és ennek hatására a víz felduzzad, majd kilép a jobbparti ártérre. A mederelzárás alatt a tározótóban külön kazettát alakítanak ki, hogy így a

vízmennyiség könnyebben legyen szabályozható. A tározó az alsó Zala-völgy mély fekvésű részein helyezkedik el; a túrzásdombokon a régészeti feltárás, a leletmentés folyamatban van.

A víztisztítást a terv a mocsári növényzetnek, elsősorban a nádnak az elszaporításával, telepítésével kívánja megvalósítani. A fokozatos – évenként harminc-negyven centiméteres – vízszintemelés 1985-ben kezdődik el; a tervek szerint az üzembe helyezés után öt évvel ezerháromszáz hektár nádas, négyszáz hektár sásas, gyékényes és hetven hektár hínáras terület alakul ki. A tározó II. üteme 1987-ben kezdi meg a működését, de teljesen a hetedik ötéves terv végére készül el.

A műegyetem modellezési munkálataiban a hallgatók az első perctől kezdve tevékeny részt vállalnak, a modell elkészítésétől a terepvizsgálatokon keresztül egészen az áramlási kísérletekig. A munka ötven százaléka az övék. Harmad- és negyedévesek kapcsolódtak be a munkába és már tudományos diákköri dolgozat is készült ebből a témából.

- Amióta a tanszéken dolgozom - fűzi hozzá a professzor -, és ennek megvan már húsz éve, soha ilyen munkánk még nem volt: ez az első olyan eset az elmúlt tíz, tizenöt esztendőben, amikor modellkísérletekkel párhuzamosan folyik a tervezés és a kivitelezés. A legfrissebb vizsgálati eredményeinket szinte azon melegében máris viszik tőlünk, hogy mielőbb átültethessék a gyakorlatba. Ez a munka az oktatási tevékenységünkben is kamatozik, hiszen hallgatóink elméleti felkészítése mellett mindjárt gyakorlati életre is tudjuk nevelni őket. S ami végképp nem lebecsülendő: a szakmai ismeretek elsajátítása mellett mindinkább megszerettethetjük velük legnagyobb természeti kincsünket, a Balatont.

Ha a tervek megvalósulnak, a rekonstrukció nyomán sikerül visszaállítani az egykori Kis-Balatont, a magyar tenger természetes szűrőjét.

GYULAI ZOLTÁN

BALATON : A MAGYAR NEMZET MELLÉKLETE
1983. ÁPRILIS 29.

Születőben a Kis-Balaton

Mint a tüdő két szárnya, olyan lesz a Kis-Balaton felülről, ha elkészül. A Balaton tüdeje, de legalábbis a Keszthelyi-öböl. Sokszor elhangzott, leírták, hogy a Zala által szállított szennyező anyagok okozzák a legtöbb bajt a Balaton nyugati végében. Ennek a „tüdőnek” feladata megszűnni a folyó szennyezését.

Tizennyolc négyzetkilométeren már élő tavat találunk, a nyugati „tüdőfél” szűri a Zalát. A folyó Zalavár alatt érkezik meg a Kis-Balatonba. A töltés jobb oldalát felszaggatták, és ezeken a hatalmas részeken terül szét a víz. Déli irányba egy terelőtöltést kell körülfolytania, hogy a nagy tó minden részére folyamatosan friss víz érkezzék. Ez a töltés egy kazettát határol, amelybe az esetleg előforduló nagyobb szennyezéseket terelik a Zalából.

Tél eleje van a fényképezéskor, de most is él már a Kis-Balaton. A parton 400 hektár új telepítésű erdő öleli a vizet körül.

A vizen madarak ezrei, pedig a költözők már elmentek, és az enyhe idő miatt az északi vendégek még nem érkeztek meg. A partszéleken rőzsekötegekkel segítik a nád, a vízi növényzet megtelepedését, hogy amikor a rőzsekötegek elrothadnak, az élő növényzet védje a partot, vegye fel a vízben lévő tápanyagot.

Mert ez a cél. A lassú vízmozgással leülepedjék a lebegő hordalék, és a növények szárukba, levelükbe építsék a szerves anyagokat.

Már mérhető a jótékony hatás. A Zalával érkező foszfornak csak fele, a nitrogénnek nyáron 10, télen 80 százaléka folyik ki a balatonhidvégi zsilipnél a Balaton felé.

De már épül a második, a nagyobbik szárnya a „tüdőnek”, készül a második ütem. Az első ütemben elárasztott terület vízszintje két méterrel van magasabban, mint a Balatoné. A második ütemben alig lesz magasabban a víz, mint a Balatonban. Ezért

csak az első, a kisebbik részben lesz nagyobb összefüggő vízfelület, a másodikban igazi lápvilág lesz újra. Ha elkészül az egész Kis-Balaton, három és félszer lesz nagyobb, mint a Velencei-tó.

Jövőre fejeződik be a munka. Ezzel jelentősen növekszik majd a természetvédelmi terület, a mai 1400 hektárról 6000-7000 hektárra. Itt üdüloövezet nem lesz. Összefüggő víz nem lévén, vízi sportokra sem lesz alkalmas. Horgászni, halászni

is tilos, tehát egy összefüggő, hatalmas rezervátum alakul ki.

S az első ütem elkészülte után mért eredmények alapján remélhetjük, hogy a Zala szennyező hatásától mentesíti majd a Balatont.

SIBINGER JÁNOS

ÚJ TÜKÖR

1987. ÁPRILIS 12. p. 10.

Az 1990-es évek első felében a Balaton vízminősége rendkívül kedvezőtlen képet mutatott.

A Keszthelyi-öbölből megindult eutrofizáció áterjedt az egész tóra.

1991. július – augusztus hónapban eddig **soha nem látott mértékű halpusztulás** történt. Több mint 300 tonna angolna pusztult el a két hónap folyamán. Kisebb mértékű halpusztulások a későbbiekben még az 1992, 1994, 1995 évek folyamán is voltak. (Az adatok Padisák Judit: A tó természettörténete c. írásából valók, amely a História 1999. 5-6. számában jelent meg.)

A kialakult helyzet sürgős intézkedést kívánt a tó megmentésére. A kormány **1994-ben a Balatoni Intézkedési Tervben** határozta meg a legfontosabb feladatokat: a tó külső és belső terheléseinek csökkentése, a Kis-Balaton II. ütemének befejezése, szennyvíztisztítási és csatornázási program végrehajtása, vízminőség védelmi kotrások végzése, nádas rehabilitáció program, vízminőség védelmi program kidolgozása.

Az évtized első felének sajtója tükrözi a Balaton sorsa körül kialakult súlyos helyzetet.

A Balaton legújabb kórlapja

A tó algásodását nem sikerült visszaszorítani, a strandok vizében a kórokozó baktériumok száma gyakran meghaladja a megengedett szintet, a nádasok ritkulnak, és az angolnapusztulás elriasztotta az üdüloket – ezt a diagnózist találta fel az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságának a közelmúltban Tihanyban megtartott ülésén dr. Herodek Sándor, a Magyar Tudományos Akadémia Limnológiai Kutatóintézetének igazgatója.

Az országgyűlési képviselők a tudományos kutatások tükrében megvizsgálták a Balaton állapotát. Munkájukhoz az intézet igazgatója évtizedekre visszamenő adatokat sorolt fel. Ezekből egyértelművé vált, hogy a hatvanas évek elején a Balaton megengedett szervesanyag-tartalma még közepes szintű volt, a hetvenes évekre viszont a keszthelyi medencében a nyolcszorosára, a szigligeti medencében négyszeresére növekedett a tömege. A nagy mennyiségű szerves anyagot az algák termelik, amelyek a Balatonba jutó egyre több foszfort használják fel e

célra. Becslések szerint 1975 és 1981 között évente 314 tonna foszfor jutott a tóba; ennek negyede a part menti szennyvíztelepekről származott, a másik negyedét a közeli mezőgazdasági üzemekből a csapadékvíz, a felét viszont a vízfolyások szállították a Balatonba. Az utóbbiak közül a Balaton legfőbb mérgezője a Zala.

Az eddigi beruházásokkal és intézkedésekkel a tó terhelését csak 40 százalékkal sikerült csökkenteni. A kutatók szerint ettől még nem csökken érdemben az algásodás, s a víz minősége nem lesz jobb. A tudomány képviselői újabb intézkedéseket sürgettek. Megítélésük szerint ugyanis Magyarország keveset költ a tó védelmére. Ausztria például schillingben fordít annyit egy négyzetméternyi tófelület megőrzésére, mint hazánk forintban. A tudomány szakemberei aggasztónak tartják a nádpusztulást is. Az utóbbi években a nádasok területe 18 négyzetkilométerről a kétharmadára csökkent. Ennek okait is kutatásokkal, kísérletekkel elemzik, éppen úgy, mit a Balaton

vízének baktériumos szennyezettségét. Az utóbbira vonatkozóan megállapították, hogy a strandok egynegyedének a vize kifogásolható, s főleg ott nagyobb a baktériumok aránya, ahol nincsen mellékhelyiség, nincs megfelelő csatornázás.

Az MTA Limnológiai Kutatóintézetének igazgatója tudományos tapasztalataiból azt a

következtetést vonta le, hogy a tó gondjainak orvoslásához évente legalább 2-3 milliárd forint szükséges, és elengedhetetlen a balatoni törvény megalkotása, a tó környezetvédelmének összefogott irányítása.

N.Sz.I.

ÉLET ÉS TUDOMÁNY
1991. 46. sz. p. 1466.

Mitől döglük a – hal? Dráma a víz alatt – Veri nájsz Balaton

Az angolna köszöni szépen a szíves vendéglátást. Beledöglött. Igaz, nem ő akart a Balatonba települni, elég nehéz is volt évente visszajutnia eredeti élőhelyére, merthogy a hal egyik jellegzetessége, hogy természetes módon csak a Zaragoza nevű tengerbőlben hajlandó szaporodni. Nagy ész, nagy fantázia és főleg nagy szakmai tudás kellett ahhoz, hogy kerek hús esztendeje valaki kitalálja, és végre is hajtassa, hogy angolnát telepítsenek az édesvízi tóba, a Balatonba. Érdekes mód, nagydobra azért nem verték a dolgot. Tanúsítják azok a fennmaradt „legendák”, hogyan kapott időnként majdnem frászt néhány balatoni horgász, amikor a szokatlan, hosszú „valamit”, meggyőződése szerint hízott kigyót kifogtak. Horgászok szava persze nem hallatszik messzire. Hát még ha feltételei is vannak a balatoni horgászengedélynek. Visszadobták a „kigyót”, és hallgattak.

Egy értelme azért volt az angolna telepítésének. Nagy, nagyon nagy hasznot hozott a mindenkori mezőgazdasági minisztérium osztályának vezetői részére (ma Földművelésügyi Minisztérium), illetve a haszon másik fele a Balatoni Halgazdaságnak jutott. Erről persze, nagy szemérmesen, nem szólt senki. Védte a hasznot húzó kis csoportot régebben a hatalom – ma a jog! Mert ugyebár, amikor az ember firtatni kezdené a múltat, valaki rögtön elkezd sikoltozni: jogállamban élünk. Ámen.

Az igazi drámát persze szegény halaknak kellett megvívniuk, láthatatlanul, a víz alatt. Merthogy mit nem bírt ki igazán az angolna?

Nézzük a tényeket; az angolna ragadozó hal, kisebb halakat, illetve bizonyos vízi állatokat eszik. Pontosan ugyanazt, mint igazi

riválisa, a Balatonban őshonos ragadozó hal, a fogas. Az angolna fürgébb, mint a fogas. Elette a táplálékát. Fogyott a fogas, amit kisebb méretben süllő néven ismerünk, és a legfinomabb halak közé soroljuk. Ezzel egy időben szaporodott az angolna... Innentől kezdve bármit lehetne írni a halak drámai életben maradásának harcáról, ők tudják az igazat. Az angolna győzelmének hasznáról pedig a Balatoni Halgazdaság, illetve a mindenkori hivatalos minisztériumi főnökök beszélhetnének.

Mint oly sokszor, ismét csak kiderült, hogy a rövid távon haszonlesőket is kikezdheti azért valami. Valami fontos dolog. A génekben rejtőző egyedi értékek például. Ebben az esetben ugyanis az angolnáról kiderült: lehet, hogy fürgé, lehet, hogy erős – bizonyos értelemben azonban túl érzékeny faj. Konkrétan, a bőrén keresztül is magába szívja a vízben lévő mérgező anyagokat. Ha például a Balaton mentén végigpermetezték a parti sávot a szúnyogok ellen – attól a balatoni halak meg se rezdültek. Az angolna igen. Ha pechjére épp ott volt – már abba is beledöglött. Ezt a legújabb kutatások eredményei állítják. Az angolna egyébként legkevésbé az emberi kapzsiságot nem bírta ki! Három évig ugyanis nem halászták le a szokásos módon. Ki merné persze azt állítani, hogy a rendszerváltás idejében épp az angolnával kellett volna törődni a gazdasági monopolhelyzetüket féltőknek – átadóknak? Pedig így volt. Az angolnák csak ettek és híztak. Ki nem fogták őket, szaporodni szokásos útjukon, a Sió-csatornán nem engedték őket. Birták, amíg birták, aztán tömegesen felfordultak. Látványos öngyilkosságba menekülésük 1991 nyarán megkezdődött.

Sokan kérdik a mai napig is, mi az angolna pusztulásának igazi oka? Nehezen hiszik el, hogy tényleg az emberi ostobaság, hogy tényleg a szakmai tudatlanság, hogy tényleg a mohó haszonszerzés volt az igazi ok. Az angolna leginkább konzerv formájában hasznosítható, elsősorban az olaszok vásárolták, de más, déli országok lakóinak is kedvenc csemege. A magyarok nem szeretik, nem ismerik. A múlt évi tömeges halpusztulás után az illetékes minisztériumok kénytelenek voltak meghozni az érdemi döntést: angolnát a Balatonba telepíteni tilos! Az 1992 tavaszán végzett felmérés szerint hozzávetőlegesen még mindig 400 tonna angolna van a Balatonban. Ezek folyamatos halászata idővel talán meghozza a várt eredményt, a Balaton megszabadul kellemetlen „ragadozó” vendégétől.

Az intézkedés igazi okai közé persze

tartozik egy másik megfontolás is, nevezetesen, hogy a Balaton – ha tetszik, ha nem – nemzeti kincs. Ismert a világon. A közelmúltban különböző országok újságíróival találkoztam. Amikor megtudták, hogy magyar vagyok, kivétel nélkül széles mosollyal üdvözöltek: óh, Balaton, a very nice – vagyis hát: gyönyörű a Balaton. Mindenki ismerte, még a 30 év körüli amerikai újságíró is, a 70 éves svédről nem is szólva. Volt, aki ismerte az országot is, de a Balatont mindenki ismerte.

Néhány ember meggazdagodásánál tán mégiscsak többet érne a Balaton megtartása?! Immáron angolna nélkül.

LÁSZLÓ ILONA

HETI MAGYARORSZÁG
1992. JÚLIUS 3. p. 8.

Agonizál a magyar tenger Képviselők összefogása a Balatonért

Újabb bizottság alakult a Balaton megmentésére, pontosabban a már halaszthatatlan mentőakciók kidolgozására.

"A Balaton vízminősége 1994- ben kritikusá vált, nőtt a víz sótartalma. túlszorodott a tóban az alga, ami veszélyezteti - korlátozhatja - a Balaton üdülési célra történő használatát. A szennyvizek mellett a fürdőzés vált bakteriológiai szempontból döntő tényezővé..."

Az idézetet abból a jelentésből vettük, amelyet négy minisztérium közösen készített az 1049-1994. sz. kormányhatározat végrehajtásáról, s amelyet az Országgyűlés környezetvédelmi bizottsága nem fogadott el. Ezt követően határozta el két somogyi és egy fővárosi képviselő, hogy ad hoc bizottságot hoz létre, és szakértők közreműködésével ők készítenek javaslatot a sürgős intézkedésekre.

Házás József MSZP-s képviselő a Magyar Nemzetnek elmondta: ő, valamint Hasznos Miklós KDNP-s és Páris András SZDSZ-es képviselő alkotja azt a bizottságot, amely tegnap kezdte meg munkáját Siófokon, és miután a Balaton problémáit legjobban ismerő szakértők részjelentéseit megkapják, de legkésőbb február 15-ig, a környezet-

védelmi bizottság asztalára teszik a mentőakció csomagtervét.

Talán még nem lesz késő, ámbar a balatoni idegenforgalom szempontjából ez az év sem kezdődik reménykeltő hírekkel...

Nők a Balatonért mozgalmat indítanak a tópart hölgyei. Az alapítók a Balatoni Szövetséghez tartozó települések polgármestereinek feleségei lesznek, akik közül 14-en írásban közölték e szándékukat. A kezdeményező *Simonné Zákonyi Tünde*, akinek édesapja, a már elhunyt, legendás hírű *Zákonyi Ferenc* alapította és vezette az első balatoni idegenforgalmi hivatalt Füreden, és számos könyvben adott bizonyosságot a tó ismeretéről és szeretetéről. Zákonyi Tünde szerint asszonykéz és szív is kell ahhoz, hogy nagyobb védelmet kapjon a Balaton, szebbek legyenek a tóparti települések, gondozottabbak a házak, kertek. A *Nők a Balatonért* mozgalom olyan széles körű kampányt szeretne indítani, amely megmozgatja az őslakosokat, a nyaralótulajdonosokat, és amely a tó érdekében megnyitja a pénztárcákat is.

MAGYAR NEMZET
1995. JANUÁR 14. p. 6.

Balatoni balsors Magyar (sírám)tenger?

**Döglük a hal, szennyes a víz, rothad a nád,
menekül a vendég - többedik éve visszatérő
sírámok a „magyar tenger” partján.**

**Elteltek most attól, hogy a harácsoló,
kaszáló egynyári „cápák” is mindent
megtettek a kép lerontásáért, azért a víz
fokozatos tönkremenése volt a fő gond.**

Az iratsejtezőkből véletlenül előkerült néhány, az 1976-78-as években kelt „szigorúan titkos” minősítésű irat, amelynek a titkosságát ugyan közben feloldották, de egyet mindenképpen bizonyít: az egész katasztrófa szinte „modellezhető” volt előre, és már akkor látták a szakemberek, hogy mi fog történni!

1976. szeptember 23-án (!!!) már a Minisztertanács elé került az ügy, előre jelezve: nagy bajok lesznek! Kimondják (akkor!), hogy a keszthelyi öbölben, azaz a Balaton nyugati medencéjében kétséges, hogy 15-20 év távlatában fennmarad-e a fürdőzés, az üdülés lehetősége!

És felsorolják a tennivalókat. Szó, ami szó, van, ami megvalósult belőle. Például a sertés- és marhahulladék telepek szennyvize már nemigen szennyezi a Balatont, s a feleslegesen a fagyott földre kiszórt („na, ezt a munkát is kipipáltuk” stílusban terített) műtrágya sem.

A Fonyód környékén beömlő „berekvizeket” is felelőssé tették, hogy szennyező anyagokat hoznak. Ma is jönnek, tisztítatlanul.

Kimondták: a Kis-Balatont fel kell élesíteni halottaiból, hogy az így keletkező tóban a Zala szennyezett vize megtisztuljon, leülepedjen.

Ez megtörtént. Egy apró hibával: szakértelem híján úgy sikerült megvalósítani, hogy sorozatban és katasztrófális mértékben pusztultak a madarak, a halak. A szennyvíz-csatornákat az északi parton átkötötték, és a Séd vízrendszerén keresztül a Sárvíz, majd a Sió a Dunába vitte a szennyvizet. A Veszprém környéki ipari üzemek mérgeivel együtt! Eredmény: 10 éven át katasztrófális víziéletpusztulások a Sión a torkolatig.

A Balatonról egyszerűen „exportálták” a szennyezést a változatosság kedvéért egy másik természeti kincs szívébe, Gemencre! Erről a tervet sem szól, mert 1976-ban még nem volt egyértelmű: a bakonyi bauxitbányák karsztvizét a Viszló patakon át a Balatonba vezették.

A kristálytiszt, oxigéndús helyekről leszáguldó vizet! A többi víz a Zalán jött, meg a Berekből jövő csatornákon (Fonyódi-árok, Mária-árok), melyekről tudták, hogy szennyezettebbek, mint maga a Balaton. És ez a Bakonyból jövő friss karsztvíz 15 évig elfedte a problémát, mert Szigligetnél, a legkényesebb ponton ömlött a Balatonba. A szó szoros értelmében levegőhöz juttatta a tavat!

De meddig?

Amíg az önreklámból nemzeti ösztömbárhét verő keszthelyi Czoma László parlamenti képviselő annyira rá nem ijesztett a „kitűnő politikus” Németh Miklós miniszterelnökre 1989 tavaszán, hogy ő a „mentsük meg a hévízi forrásokat!” jelszóval bezáratta az Ódörögd feletti bányákat, és vége lett a karsztvíz-utánpótlásnak. Lehet, hogy ezáltal Hévízen nőtt valamit a források hozama, de a Balaton - friss víz híján - olyan gyorsan omlott össze, hogy a sorozatos vízmérgezések, algásodások, halpusztulások pont ott kezdődtek, ahol, megszűnt a Viszló frissítő hatása: Szigligettől és Fonyódtól Keszthelyig. Hévízen népszerű gyerek lett Czoma úr, de most mi van?

Ha a Balatonon nincs vendég, nincs Hévízen sem nyugati turista... Most is áldják még a nevét?

WASSERMANN

KACSA

1995. MÁRCIUS 2. p. 32.

A halászati igazgató merész ötlete Dráva-vizet a Balatonba?

Habár se szeri, se száma a Balaton vízminősége javítására hozott kormányzati és szakbizottsági terveknek, a siófoki székhelyű Balatoni Halászati Rt. vezérigazgatója, Gönczy János a minap megismételte azt az ötletét, hogy a Dráva folyó vizével kellene felfrissíteni az immár posványosodó magyar tengert.

A halászati szakember, aki „Balaton-párti” társaival együtt már évtizedek óta aggódva figyeli a tó állítólagos öntisztulási folyamatát, úgy véli, a magyar tengerben immár annyi szerves anyag halmozódott fel, hogy attól csak mesterséges beavatkozással lehet megszabadulni, így a sekély vízben nyaranként felhalmozódó tápanyag-koncentrációt csakis radikális úton lehet megakadályozni.

Gönczy János – és egyes Balaton-kutatók szerint is – a tó vize több mint húszévenként cserélődik ki, ám eközben időnként elviselhetetlen a vízromlás, amely a Balaton élővilágát különösen veszélyezteti. Nem beszélve a kékalga-virágzás okozta és a fürdőzőket kellemetlenül érintő allergiás panaszokról. Továbbá a nádasok pusztulása is a vízminőség romlását gyorsítja, ezért is javasolta a közelmúltban a Somogy megyei képviselőcsoport vezetője, Házás József, hogy

a környezetvédelmi és vízgazdálkodási törvénnyel együtt a nádasok gondozásának állampolgári kötelezettségét is rögzíteni kell. (A képviselő ezt azokra nézve tartaná kötelezőnek, akik vízparti telkek tulajdonosai.)

A halászati részvénytársaság vezetője mindezek alapján azt javasolja: a tó vízkészlete folyamatos csökkenésének ellensúlyozására a Dráva folyóból kellene a Balatonba vezetni a vizet, amely ökológiai és műszaki szempontból is megoldható lenne. Elgondolásával többen is egyetértenek a szakemberek közül, ugyanakkor arra figyelmeztetnek: amíg a tó biológiai szűrője, a Kis-Balaton II. több milliárdos beruházása el nem készül, a Dráva-víz Balatonba vezetése költséges kivitelezésének nem sok realitása van.

Nem beszélve arról, hogy a Gyurgyevácnál megkezdett vízerőmű-építési munkálatok – amelyek jelentősen befolyásolhatják a határfolyó vízkészletét – kérdésessé tehetik, jutna-e majd elegendő víz a Drávából a Balatonba.

MAGYAR NEMZET
1995. MÁJUS 24. p. 6.

Régen esett már szó a vízállásról és a Sió-zsilipről, de most eljött az ideje annak, hogy újra olvassunk róla.

A 90-es évek második felében, különösen 1998. és 1999. években sok eső esett. A Balaton vízszintje fokozatosan emelkedett.

A Balatoni Vízügyi Kirendeltség apasztó vízeresztést rendelt el 1998. januárjában. 1999-ben az apasztás folytatódott. A nyári heves esőzések nyomán lezúduló vízmennyiség levezetése mellett a belvizek elvezetésével és a megduzzadt Kapos vizével is meg kellett birkózni a Sió mentén, ahol az újabb mederbővítés szükségessége is felmerült.

2000 tavaszán tovább csapolták a tavat. Abban az évben viszont már rendkívül kevés csapadék hullott, és úgy tűnik újra száraz évek jönnek. A Balaton vízszintje rohamosan csökkenni kezdett.

- Leeresztik a fölös Balaton-vizet.

Apasztó vízeresztés elrendeléséről döntött tegnap a Balatoni Vízügyi Kirendeltség. A jövő hét keddjén, reggel nyolc órakor kezdik el eresztetni a vizet a Sió-csatornán. Erre azért kell sort keríteni, mert a Balaton vízszintje – a meteorológiai előrejelzések szerint – már februárban meg fogja haladni a megengedett maximumot. Az indító vízeresztéskor másodpercenként tizenöt köbméternyi víz zúdul majd a Balatonból a Sióba. A továbbiakban ezt úgy szabályozzák, hogy a tavaszi időszakban a Balatonon a vízszint az optimális maximumon maradjon.

SOMOGYI HÍRLAP
1998. JANUÁR 31. p. 5.

- Magas a vízszint. Az egy hónapja tartó hőség ellenére az elmúlt húsz évben nem volt olyan magas augusztus 20-án a Balaton vízszintje, mint az idén. A siófoki mérőállomás „0” pontjánál most 95 centi a vízmélység, ez az érték négy évvel korábban csak a 30 centimétert érte el. Ez a körülmény jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy az idegenforgalmi szezonban nem voltak gondok a vízminőséggel és a halakkal.

SOMOGYI HÍRLAP
1998. AUGUSZTUS 21. p. 5.

- Készültség a Sió-parton. Mintegy negyven köbméter vizet engednek másodpercenként a Sió-csatornába; ez kétszerese a korábban engedett vízmennyiségnek. A csatorna 40 kilométeres felső szakaszán belvízvédelmi készültséget rendelt el a Balatoni Vízügyi Kirendeltség. A külvizek nem tudnak bejutni a csatornába, ezért néhány helyen szivattyúkkal juttatják a Sióba. Siófok környékén ez nem okoz problémát, de nem zárható ki, hogy lejjebb, Balatonszabadi alatt lehetnek majd ilyen jellegű gondok. Egyébként október 6. óta van jelentős vízmennyiség a Sió városi szakaszában, s így is marad ebben az évben.

SOMOGYI HÍRLAP
1998. NOVEMBER 11. p. 4.

- Apasztják a Balatont. A megengedettnél öt centiméterrel magasabb a Balaton vízszintje. Emiatt a tavat apasztani kell a Sió-csatornán keresztül. Ügyeleti szolgálatot tartanak fenn a Balatoni Vízügyi Kirendeltség dolgozói; több helyütt három-négy hektárnyi területet elöntött a belvíz, mert a magas vízállás miatt az árokrendszeren át nem tud befolyni a Sió-csatornába. A problémás helyekre újra kitelepítik a szivattyúkat; folyamatosan biztosítják a gépkezelő személyzetet, s az üzemanyag ellátást.

CZENE ATTILA
SOMOGYI HÍRLAP
1999. JÚNIUS 29. p. 1.

Óriási lyuk a Sió-csatornán

A Balaton vízének több mint egyharmadát, mintegy hétszáz millió köbmétert eresztettek le tavaly október óta a Sió-csatornán.

A rendkívüli – csak a legutóbbi hónapban több mint 100 millimétert kitevő – esőzések miatt folyamatosan csapolják a Balatont, a vízszintje még így is két centiméterrel magasabb a maximumnál. Még a tél előtt tizenhét centiméternyit kell leengedni, hogy a csapadék elférjen a mederben. Ez azonban rendkívüli módon megterheli a csatornát.

Fejér Vilmos, a Balatoni Vízügyi Kirendeltség igazgatója arról is beszélt: a Sióra a Kapos folyó is ráduzzasztott az alsóbb szakaszon, ezért torkolatánál a zsilipkapukat el kellett zárni, s ott szivattyúk emelik át a vizet. A felsőnyéki halastavak vize kívülről szakította át a Sió-csatorna gátját. Ott akkora

lyuk keletkezett, amekkorát 800 köbméter földdel lehet betömni.

Korábban Siójut és Balatonszabadi térségében, valamint Mezőkomárom alatt is szivattyúkkal kellett eltüntetni a földekről a belvizet. Jelenleg már csak két szivattyút üzemeltetnek.

- Az, hogy a Sió-csatornában folyamatosan magasán áll a víz, lehetetlenné teszi a szükséges karbantartási munkálatokat – mondta Fejér Vilmos. – Pedig ki kellene kotorni a zátonyokat, szükség volna a meder bővítésére, s a burjánzó cserjét is jó volna kiirtani.

Czene Attila

SOMOGYI HÍRLAP
1999. JÚLIUS 29. p. 1.

Csapolják a magyar tengert

A Sió-csatornán át csapolják a Balaton vizét: amíg fagyos volt a talaj, naponta négy millió köbmétert engedtek le. Az olvadás miatt a zsilipkaput szűkebbre állították.

A Sió-csatorna negyven kilométeres szakaszán igyekszik a Sió-zsilip szabályozásával tenni annak érdekében a Balatoni Vízügyi Kirendeltség, hogy a belvizek ne okozzanak kárt a területen. Ha ugyanis túl magas a Sió vízállása, akkor a befolyó árkokból nem a csatorna felé, hanem vissza, a földekre áramlik a víz.

Amíg fagyott volt a talaj, addig másodpercenként ötven köbméter, vagyis napi mintegy négy millió köbméter vizet engedünk le a Balatonból, a Sió-csatornán.

Amióta enyhült az idő, felenged a föld a mennyiséget másodpercenként harminc köbméterre csökkentettük – mondta

Fejér Vilmos kirendeltségvezető. – Hat szivattyút állítottunk szolgálatba, de most már csak a Tolnanémedinél elhelyezett kell működtetnünk, ahol a Kapos befolyása ráduzzaszt a Sióra.

A Balaton vízmagassága száz centi; tizenkét centimétert csökkent, s a közben esett csapadékot számolva november vége óta kétszáz millió köbméter vizet eresztettek le a csatornán.

A vízmagasságot 100-95 centiméter között tartják, hogy a tavaszi esőssel 110 centi magas Balatonnal vághassanak a nyári balatoni szezonnak.

CZENE ATTILA

SOMOGYI HÍRLAP
2000. FEBRUÁR 9. p. 1.

Apasztják a Balatont

Tegnap reggel megnyitották a Sió zsilipeit, azóta másodpercenként húsz köbméter Balaton-víz ömlik a csatornába.

Egy centiméter magas víz a Balatonban hatmillió köbméternyi tömeget tesz ki. Tavaly a patakokból és a Zala folyóból 115 centiméternyi, csapadékból 71 centiméternyi folyadék emelte a vízszintet. 85 centi víz párologott el meleg hatására a Balatonból, s csaknem 94 centiméternyit leeresztettek a Sió-csatornán. A Balaton víztömege kétmilliárd köbméter, ennek több, mint negyede tavaly kicserélődött.

A Sió-csatorna medre tegnap reggel nyolc óráig üres volt, a Balatoni Vízügyi

Kirendeltség szakemberei akkor nyitották meg a zsilipkapukat. Az apasztó vízleeresztés során másodpercenként húsz köbméternyi Balatonvíz indul útjára a Duna felé.

- Magas a tó vízállása s ráadásul csapadékos időjárás várható - tudtuk meg *Soha Szilvesztertől*, a cég igazgatóhelyettesétől. - Bár a nyárra a várható meleg miatt a vízminőség megóvása érdekében a szintet magasan tartjuk, amennyi víz most van a Balatonban, az több a soknál.

CZENE ATTILA

**SOMOGYI HÍRLAP
2000. ÁPRILIS 3. p. 1.**

Balatoni szárazság

Az év első felében 200 milliméternél kevesebb csapadék hullott a magyar tenger körzetében, aminek kedvezőtlen hatása a nyár derekára nyilvánvalóvá vált. Mindazonáltal nem kell attól tartani, hogy „kiszárad a Balaton” – nyugtatta meg lapunk munkatársát *Fejér Vilmos*, a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság balatoni kirendeltségének vezetője.

Azt azonban elmondta: igaz az is, hogy helyenként búzlik a vízhiánytól szenvedő Sió-csatorna, amelybe egyelőre egy centiliternyi vizet sem ereszthetnek a Balatonból. Fenyvesen már egy kis sziget, úgynevezett gerend is kialakult.

A Balaton átlagos vízszintje most 72 centiméter, ám helyenként már jóval alacsonyabb. Tíz éve 65, 1991-ben 70, 1992-ben 57, 1993-ban pedig 62 centiméteren állt a kánikulai vízmérce.

Ez igen száraz periódus volt. 1996-ban 105 centis volt a nyári vízszint, s azóta minden évben csökken. Lehetséges, hogy újabb száraz periódusnak nézünk elébe – mondta a vízügyes vezető. *Fejér Vilmostól* megtudtuk: két és fél hónap alatt 105 centiről „fogyott” 72-re a Balaton vize, a tó idei párologási vesztesége pedig hozzávetőlegesen 300 millió köbméter.

A balatoni kirendeltségvezető cáfolja azokat a mendemondákat, melyek szerint úgymond önkényesen „bánnának a tó vizével”. Van egy szigorú üzemelési szabályzat, amelytől egy vízügyes cég sem térhet el – szögezte le. Hozzáfűzte: átérzik *Vanyolai Sándor* füredi vállalkozó bánatát, aki már hetek óta várja, hogy „felúsztassa” a Sión a Balatonba az újjávarázsolt Jókai hajót, ám kivételt vele sem tehetnek.

A Sió-csatorna egyébként már április óta zárva van, a zsilipkapuk szigorúan őrzik a Balaton vizét, amely a Zalából sem kap utánpótlást, hiszen a tó vízgyűjtője is szenved az aszálytól.

A siófoki székhelyű vízügyi kirendeltség dolgozói mindazonáltal ez idő tájt sem pihennek. Járőrhajóik emberei az engedély nélkül épített stégeket pásztázzák, és bejelölik: az üdülési főidény végén, szeptember 5-én melyik illegális hallesőt bontják le és szállíttatják a MÉH-telepre.

Fejér Vilmostól megtudtuk: az engedéllyel épített horgász-stégek október végéig maradhatnak a tóban, azt követően elindul az Óriás nevű vízügyes teherhajó, hogy fedélzetére vegye a feledékenységből hátrahagyott vízi építményeket.

Különös látványnak lehetnek tanúi azok,

akik ellátogatnak Balatonfenyves Csalogány utcai strandjára: négy napja a parttól mintegy százméternyire egy csaknem háromszáz méter hosszú, harminc méter széles sziget „nőtt ki” a Balatonból.

Fenyves polgármestere szombat este arról tájékoztatta lapunkat, hogy a hét végére újabb szigettel gyarapodott az üdülőhely: a községháza mögötti nagy strandon is „kilóg a tóból” egy jókora földnyelv. *Lombár Gábor* tavaly arról panaszkodott, hogy a nagyberek-i lápból barnásvörös színű, huminsavas víz ömlik a tóba. Igaz, ez az egészségre nem ártalmas, sőt gyógyhatású a huminsavas víz, a nyaralók menekültek a nem éppen esztétikus látványt nyújtó fenyvesi strandról. Most viszont a szomszédos üdülőhelyekről is a „fenyvesi csoda” hírére járnak, a németek – akik köztudottan a legtalálékonyabb balatoni üdülővendégek – pedig már „be is költöztek” a fenyvesi szigetre.

A gerendeknek vagy pandallóknak nevezett homokváarak (a „balatoni kis szigetek”) a század elején – az igen száraz esztendőkből – időnként meglepték a nyaralókat, a szakemberek viszont tudják: ez a Balatonkörnyék széljárásának különös, de igen ritka következménye. Az északi és északnyugati szél úgy „mozgatja át” a tó iszapját, hogy ennek következtében úgynevezett homokpadok keletkeznek.

A fenyvesi „kis szigetek” is a természet ajándékai.

Ám csak addig boldogítják a nyaralókat, amíg nem jön egy kiadós eső, amely megemeli a tó – a hét végi kánikulában tovább csökkent – vízszintjét.

GULYÁS J. ATTILA

MAGYAR NEMZET
2000. AUGUSZTUS 22. p. 5.

Időnként zavarba jöhet kedves Olvasó, hogy mely időszak sajtóját lapozza!
- 1860-as évek? - Századelő?, - 40-es évek?
Ezredforduló!?
A problémák - úgy tűnik - ismétlődnek ...

Napjainkra a magyar tenger ismét felbolygatta az ország közvéleményét, és komoly szakmai vitákat eredményezett.

Bár a szakemberek megítélése szerint a Balaton vízminősége kifogástalan, de parázs viták tárgya lett a tó vízpótlásának kérdése.

Vélemények és ötletek sokasága olvasható a sajtóban, melyekből az alábbi válogatást állítottuk össze.

Egyedül a természetben bízhatunk

Aggasztóan alacsony a vízszint a Balatonban, és a jövőben csak a helyzet romlására számíthatunk.

Szabó Mátyás, a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság vezetője az eddigi tapasztalatok és az időjárási előrejelzések alapján arra számít, hogy júliusban 70, augusztusban pedig 50 centiméter alá kerülhet a Balaton vízszintje a kívánatos 100 centiméter helyett.

- A szállásadók az elmúlt hetekben sokat panaszkodtak a rossz idő miatt. Mennyit segített az eső a Balatonon?

- Miközben az ország területén mindenhol minimum 30, de inkább 50 milliméter csapadék hullott, a Balaton Zala megyei vízgyűjtőjén mindössze 5-8, jó esetben 10 milliméter eső esett. Ez annyira kevés, hogy el sem jutott a víz a Balatonig, egyszerűen elszikkad a száraz talajban. Így a tó vízszintje ebben az időszakban is egy centiméterrel csökkent, ellentétben például a Velencei-tóval, amely ugyanekkor öt centiméterrel nőtt.

- Mennyi csapadék kellene a vízgyűjtő felett ahhoz, hogy a Balaton szintje egy centiméterrel emelkedjen?

- Naponta 5-10 milliméter a párolgás, először is ezt kellene pótolni. Közvetlenül a Balaton felett tehát 15-20 milliméternek kellene esni az egy centiméteres növekedéshez. A vízgyűjtő terület sokkal nagyobb a tó vízfelületénél, de ott legalább 20-30 milliméter kell már eleve ahhoz, hogy ennek a 15-20 százaléka lefolyjon. Ez jelentene egy centiméteres növekedést.

- Ha hiányzik is a megfelelő eső, valamennyi vizet azért csak hoznak a folyók a Balatonba.

- Mint mondtam, egy forró nyári napon akár egy centiméter víz is elpárologhat a tóból, ez a veszteség egy nap alatt 6 millió köbméter, egy másodperc alatt közel 70 köbméter víz. A folyók közül ennek felét a Zalának kellene pótolni, tehát forró napon

35 köbmétert, de kevésbé meleg időben is legalább 17 köbmétert kellene egy másodperc alatt a tóba hoznia ahhoz, hogy ne csökkenjen a vízszint. Ezzel szemben pénteken például egy köbméter volt a folyó másodpercenkénti hozama

- Mostanában többször felmerült, hogy a Rába, a Dráva vagy más folyók idevezetésével kellene a Balaton szintjét megemelni.

- Valamikor a 60-as években elméleti szempontok alapján már foglalkoztak ezzel a kérdéssel. Műszakilag meg lehetne oldani, de teljesen értelmetlen lenne. Kezdjük azzal, hogy például a Rábában sincs elég víz, hisz ilyenkor ott is jó, ha 10 köbméter a hozam. Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a Rába jelenlegi medrében is szükség van arra a vízre, amit mi esetleg el szeretnénk vezetni. A Drávánál külön akadályt jelentenének a nemzetközi kérdések, hiszen a folyó elvezetése más országokat is érintene. Végül, ha mindezt figyelmen kívül hagynánk, és előteremtenénk a mintegy 10-15 milliárd forintot a munkákra, akkor még mindig ott a kérdés, hogy a Balaton élővilága mit szólna az idegen vízhez.

- Akkor miben bízhatunk?

- Csak a természetben. Bármennyire is nehéz elfogadni, tudomásul kell vennünk, hogy a Balaton természetes életének része, hogy egyszer alacsonyabb, egyszer magasabb a vízszint. Például a szakértők szerint a nádnek valószínűleg használ az alacsony víz, miközben az is igaz, hogy az alacsony szint magában hordja a vízminőség romlásának, az algásodásnak a veszélyét is. S ami a legnagyobb gond, hogy a nemzetközi turizmushoz kiépült infrastruktúra ilyen helyzetben csak gondokkal tud működni. Az alacsony vízszint miatt a hajók felkeverik az iszapot, nem lehet a kikötőkből kijárni, a strandon néhol egy kilométert kell bemenni, hogy megfelelő víz legyen. Ez valóban kellemetlen.

- Nemcsak kellemetlen, néha veszélyes helyzeteket is okoz. Például a csúszdáknál nem mindegy, hogy 30 vagy 80 centiméteres vízbe zuhan bele valaki. Már tavaly is előfordultak kisebb sérülések. Van-e joga a csúszdák üzemeltetőinek ahhoz, hogy az érintett néhány négyzetméteres területen kimélyítsék a medret?

- Mi nem zárkozunk el ettől, de mindenképpen elvárjuk, hogy az ilyen szándékot jelezzék a siófoki vízügyi kirendeltségnél. Ugyanakkor arra nagyon felhívnam az érintettek figyelmét, hogy egy ilyen víz alatti gödör nagy veszélyeket rejt, hiszen ha valaki nem figyel, könnyen bajt okozhat a hirtelen mélyülés. S persze arról sem szabad megfeledkezni, hogy a Balaton nem nagyon tűri a hasonló beavatkozásokat. Egy kisebb vihar során a vízmozgás azonnal visszatölti a gödröket.

- Az alacsony vízszint miatt jelentősen csökkent a tó vízfelülete. Elsősorban a déli parton fordulhat elő, hogy sok méterrel

beljebb került a tó széle. Egyes parti telkek tulajdonosai most úgy érezhetik, hogy eljött az idő a birtok növelésére, a határ kitolására, hisznéhány autó földdel annyira megemelheti a korábbi medret, hogy később már nem tudja visszafoglalni a víz az elvett területet. Bizonyára most is vannak ilyen elképzelések, de nem sok sikerre számíthatnak. A tó jogi partvonalát nem a víz mostani széle, hanem a normál vízszint alapján korábban rögzített geodéziai adatok határozzák meg.

Ezekre épülve a Balaton-törvény előírásai szerint most zajlik a partra vonatkozó szabályozás kidolgozása.

Így azonnal kiderülne, ha valaki az alacsony vízszintet kihasználva jogtalanul megnövelné területét, s ez ellen keményen fellépünk.

GYÖRFFY ÁRPÁD

NAPLÓ

2001. JÚLIUS 5.

Fogy a víz a Kis-Balatonból is

A Kis-Balaton:

a Zala-völgy és a Balaton-öböl találkozását 1805-ben említették először Kis-Balaton néven. Az 1830-as térképekre már ilyen elnevezéssel került fel a lápos, sásos terület. A többnyire vizes élőhelyet, ami a Balaton öntisztulásában óriási szerepet játszik, 1922-ben lecsapolták; hogy mezőgazdasági célokra hasznosíthassák. Ez nem sikerült, és komoly károkat okozott a természetnek. 1985-ben a tervet visszafordították, és elárasztották a korábban lecsapolt területek egy részét. A közel 15 ezer hektáros védett terület több mint száz madárfajnak és számos fokozottan védett növénynek az otthona.

Aggasztóan alacsony a Kis-Balaton vízszintje is. Szakemberek szerint a páratlan élővilág még nincs veszélyben, de ha rövidesen nem változik a helyzet, a halálományt biztosan megtizedeli a vízhiány.

A Kis-Balaton tórendszeréből 41 centiméter víz hiányzik. Futó Elemér, a terület természetvédelmi őre lapunk kérdésére elmondta: a téli szárazság és a csapadéktalan tavasz után egy hetekig tartó kánikula óriási

károkat okozhat a védett területen.

A legnagyobb veszélyben a halak vannak, de pusztulásuk nyomán a madarakból is kevesebb lesz, mivel a Kis-Balaton madárvilága nemcsak a nyugalom, hanem a bőséges táplálék miatt is oly gazdag és értékes.

A szakember - aki dilettáns elképzelésnek tartja a folyókból történő vízpótlást - úgy véli: a problémát csak a természet oldhatja meg.

Nem ez az első eset egyébként, hogy ilyen fokú a vízhiány a tavakban.

1837-ben például olyan területek is voltak, ahol száraz lábbal át lehetett menni az egyik partról a másikra. A mostani környezeti változások egyik kedvező következménye, hogy megjelent a környéken a szikes területek védett madara, a gólyatöcs. Már két pár is fészkel a Kis-Balaton szárazabb területein.

FÁBOS ERIKA

SOMOGYI HÍRLAP

2001. AUGUSZTUS 2. p. 3.

Pótolnák a Balaton vizét

Tanulmányt készített a Balaton-víz pótlásának lehetőségeiről a Balaton Fejlesztési Tanács. Az alacsony vízszint állandósulása problémákat okozhat, s a lakosság már a nyár óta nyugtalankodik.

A vízügyi szakemberek korábban több alkalommal elmondták: nem érdemes foglalkozni a vízpótlás kérdésével. A lehetséges műszaki megoldások ugyanis túl drágák, s amúgy is természetes folyamatnak tekinthető a vízszint ingadozása.

Az idegen víz bevezetése ráadásul veszélyes lehetne a Balaton ökológiájára. A Balaton Fejlesztési Tanács elnöke, *dr. Bóka István* szerint azonban mindenképp szükség van egy értékelő, a hatásokat és lehetőségeket számba vevő tanulmányra. Ennek alapján lehet ugyanis szükség esetén ökológiai és gazdaságpolitikai döntést hozni.

Az időjárásnak kiszolgáltatott Balaton vízpótlásával kapcsolatban már harminc évvel ezelőtt készült tanulmány. A Rába hozama csekély, ezért ennek felhasználása csak akkor jöhetne szóba, ha a készletet több tározóba gyűjtenék. A Sió-csatornán

keresztül akkor lehetne vizet a Balatonba juttatni, ha abban magasabb szintű lenne a vízminőség-védelem; a Siót azonban jelenleg arra is használják, hogy a Balaton vízgyűjtő területén kívülre szállítsa a tisztított szennyvizet.

Nemzetközi megállapodásra lenne szükség ahhoz, hogy a Dráváról szállítsák a vizet a Balatonba. Amennyiben Gyékényesenél alakítanának ki vízkivételi művet, akkor Csurgóig nyílt csatornával el lehetne vezetni a vizet. Onnan kellene elvinni a Kis-Balatonig vagy a Nyugati-övcsatornáig.

A Balaton vízkészlet-gazdálkodásának úgy kell működnie, hogy a tó szolgálja a turisztikai szezont, illetve legyen megfelelő ivóvízbázis is. Augusztus végén már csak 55 centiméter magas volt a vízszint. Ez gondokat okozott a hajózásban, s a fürdőzőknek száz métereket kellett gyalogolniuk, hogy úszni tudjanak.

CZENE ATTILA

SOMOGYI HÍRLAP
2001. OKTÓBER 17. p. 1.

Alagúton vinnék a vizet a tóba

Évek óta folyamatosan apad a Balaton szintje, a természet pedig önmagától nem oldja meg a gondot

A Balaton Fejlesztési Tanács az év elején pályázatot írt ki a Balaton vizének mesterséges pótlását eredményező koncepciók kidolgozására.

Az első forduló után kiválasztották a megvalósításra kicsit is esélyes ötleteket. Az újabb anyagok értékelése jelenleg folyik. Várhatóan június végén döntenek arról, hogy melyik javaslatot kell konkrétan kidolgozni.

Az elmúlt évtizedekben több javaslatot fogalmaztak meg a mesterséges vízpótlásra. Néhány érdekesebb alább olvasható.

1. A Drávából a Kis-Balatonon vagy a marcali tározón keresztül. Az utóbbi lehetőséget a 60-as évek elején ki is dolgozták. Több tározón, 80 kilométer hosszú csatornán, illetve vezetéken keresztül, szivattyúk segítségével lehetne továbbítani a vizet. További gondot jelent, hogy határfolyó lévén szükség lenne Horvátország beleegyezésére. Ezt ha meg is kapnánk, biztosan feltétele lenne az általuk tervezett vízi erőmű megépítése.
2. A Murából a Kis-Balatonon keresztül egy kb. 20 kilométer hosszú vezetéken lehetne vizet szállítani. A negatív szintkülönbség miatt szivattyúkkal kellene átemelni a vizet.
3. A Rábából ha megépült volna a Bős-Nagymaros erőmű, a visszaduzzadt Rábából a Marcalon keresztül, szivattyús átemeléssel.
4. A Sióból zsilipeléssel, szivattyúk működtetésével a Duna vizének felhozása a Balatonba.

(A budapesti, paksi, veszprémi, fűzfői szennyezéssel együtt.)

5. A Rábából szivattyúzással vagy a szomszédos írásban bővebben kifejtett föld alatti járat, illetve nyílt csatornák segítségével.

6. Esőcsinálással, jégeső elleni ágyúk tömeges telepítésével.

7. Esőcsinálással sámanok, varázslók, táltosok közbenjárásával.

Az utóbbi évek egyik szomorú sláger-témájává vált a Balaton egyre fogyó vize.

Lapunkban is többször olvashatták vízügyi szakértők véleményét, akik a sokak által szorgalmazott mesterséges vízpótlást irreálisnak tartották. A Rábában nincs elég víz, a Dráva elterelése nemzetközi bonyodalmakkal járna, magas lenne a csatornaépítés, működtetés költsége, és az idegen víz felboríthatná a balatoni élővilág egyensúlyát - fogalmazták meg többen is az érveket. Amihez még hozzátették, hogy egyébként sincs értelme több tízmilliárd elköltségének, hisz az elmúlt évtizedekben volt a jelenleginél nagyobb vízszintingadozás is. Ahogy akkor, a természet majd most is megoldja a problémát - nyugtattak. Az érvek hallatán magam is megnyugodtam, és igaz, nem sült galambot, hanem kiadós esőt vártam mostanáig. Az eső azonban nem jön. Helyette egy kaposvári nyugdíjas indított kisebb vihart ötletével.

Dr. Gallai István villamosmérnök, erőmű-tervezési szakértő elsőként is cáfolta, hogy a Rába vízhozama kevés volna.- Ez csak nyáron igaz, a körmendi vízmércénél télen és tavasszal átlagosan 23 köbméter víz folyik át másodpercenként. Ebből bőven jutna a Balatonba is, csak nem nyáron, hanem az eddigi vízgazdálkodási gyakorlat szerint, a téli és tavaszi hónapokban kellene megemelni a tó vízszintjét a maximumig. Így a nyári veszteség sem csökkentené kritikus szintre. Gallai Istvánnak arra is kész a válasza, hogy a Rábát hogyan lehetne viszonylag kis költséggel a Balatonba vezetni.

- Diákkori cserkész táborban, a Kemeneshát gerincén sétálva megdöbbenve láttam, hogy milyen hatalmas, mintegy 20 méteres szintkülönbség van a Rába-völgy és a gerinc másik oldalán húzódó zalai vízgyűjtő között. Szinte kínálja magát a két vízgyűjtő, hogy összekössük. Vasvár, illetve Pácsony és Oszkó térségében először egy

nyitott csatornán indulna a víz délkeleti irányba, majd a Kemeneshátat egy 4-5 kilométer hosszú föld alatti járatall kellene átvágni. Ez egy 2,5-3 méter átmérőjű, kibetonozott cső lenne, amely másodpercenként mintegy 10 köbméter vizet továbbítana. A cső másik végén ismét rövid csatornaszakasz következne, majd a Verna-patak egyik kis oldalágának kibővített medrén jutna el a víz a Sárvízen, illetve a Zalán át a Balatonba.

Gallai István szerint az elvezetett víz nem okozna problémát a Rába vízgyűjtő területén, egyedül az ikervári vízi erőmű teljesítményét csökkentené. Ezt azonban bőségesen pótolni lehetne a föld alatti járat alsó végéhez épített új erőművel. Sőt, a nagyobb szintkülönbség miatt háromszor annyi áramot lehetne termelni. Becslése szerint a víz átvezetéséhez szükséges föld alatti járat és csatornák megépítése 1,5-2 milliárd forintba kerülne. Ehhez jönne az esetlegesen megépülő erőmű költsége.

Üzemeltetési költség a karbantartáson kívül nem lenne, sőt inkább pénzt lehetne termelni a vízi energiával.

A nyugdíjas mérnök szerint attól sem kell félni, hogy a máshonnan hozott víz felborítaná a tó ökológiai egyensúlyát.

- A Rába vízgyűjtő területe szomszédos és azonos jellegű a Zala folyóéval. A különbség talán csak annyi, hogy a Rába vízminősége jobb a Zalánál. De az esetleges kisebb eltérések is eltűnnének, mire a víz a Kis-Balatonon át a Balatonba érne.

Vízügyi szakemberek nem igazán akarnak megszólalni az ügyben. Az átalakulóban lévő tárca álláspontját egyébként sem nagyon bírálhatnák. A különböző ötletek közötti csemegézés helyett valódi tudományos vizsgálatokat tartanának célravezetőnek.

Az elmúlt 80 év statisztikai adatai alapján továbbra is úgy vélik, hogy olyan természetes folyamatok zajlanak, amelyekbe nem célszerű beavatkozni. A mesterséges vízpótlás beindítása után sűrűn előfordulhatna, hogy

tavasszal a korábban fölöslegesen megemelt szint leeresztése jelentene gondot.

Dr. Kutics Károly, a Balaton Fejlesztési Tanács mellett működő Balatoni Integrációs Kht. vezetője az egyik lehetséges megoldásnak tekinti a Rába és a Balaton összekötését. Ismeretei szerint a föld alatti járatot is tartalmazó elképzelés már a 80-as évek elején megjelent egy vízügyi dokumentumban.

- Ezt a megoldást viszonylag alacsony költséggel és a természet minimális átalakításával lehetne megvalósítani. Átlagosan 4,5 köbméteres másodpercenkénti hozammal éves szinten 150 millió köbméter vizet lehetne juttatni a tóba. Ezzel 50 százalékkal növelhetnénk meg a Zala vízhozamát, ami végső soron 25 centiméteres szintemelést eredményezne a Balatonban.

A vegyész, környezetvédő szakember szerint mindenképpen megoldást kell találni a mesterséges vízpótlásra, mert a globális felmelegedés hatását a természet nem képes korrigálni.

Inkognitóban egy bányászati gyakorlattal rendelkező geológus is elmondta véleményét a föld alatti járat megépítéséről.

- A vágat építésének sebessége elsősorban a talaj összetételétől függ. Kilenc négyzetméteres vágatszelvényen, egy előre menő vágvégen, kemény kőzetben,

dolomitban, mészkőben havonta 50-60 méteres sebességgel lehet haladni hagyományos biztosítással. Ha falazni kell, akkor 30-40 méter lehet az előrehaladási sebesség. A Kisalföldön és a környező dombvidéken lévő kavicsos homokban mindenképpen csak folyamatos zsaluzással lehetne dolgozni. Ha egyszerre több helyen is elindítják a vágat hajtását, akkor körülbelül 50-60 százalékkal lehetne növelni vágvégenként a sebességet.

Alkalmazni lehetne a metróépítésnél használt berendezésekhez hasonló rendszert is. Csak erre a munkára ilyen vásárolni nagyon költséges lenne, így legfeljebb kölcsönzéssel képzelhető el. A szakértő szerint egy méter vágat kihajtása mintegy 100 ezer forintba kerül. Ehhez jönnek különböző más költségek, de a nagyságrend alapvetően nem változik.

A fentiek alapján a föld alatti járat megépítéséhez 4-5 évre mindenképpen szükség lenne. A maximum néhány milliárdos költség elhanyagolható összeg a tó teljes forgalmához képest, vagy akár egyetlen gyógyszálló építésével összevetve is.

GYÖRFFY ÁRPÁD

NAPLÓ

2002. MÁJUS 25. p. 6.

Se pénz, se kotró Balatoni vízállásjelentés

Idén nyáron a Balaton vízszintje majdnem negatív rekordot döntött. A déli parton fürdőzők örülnek a homokpadoknak, ám az északi part vendégei viszolyogva süppednek el az iszaptengerben. Több mint tíz hajócsavart kellett kicserélni a Balatoni Hajózási Rt. motorosain, amelyek szintén a tó alacsony vízszintje miatt sérültek meg, és a vitorlások is pengeélen közlekednek, nehogy fennakadjanak a sekély vízben. Most lássuk az okokat, magyarázatokat.

Csapadékszegény időjárás

A Balaton vízszintje augusztusban háromnaponta egy centiméterrel csökkent, napi hatmillió köbméter víz párolgott el a tó felszínéről. A vízhiányért a csapadékszegény

időjárás okolható. A Balaton vízgyűjtőjén az átlagos csapadékmennyiség évi 670 milliméter. 2000-ben 420, tavaly 520, míg idén augusztusig csupán 150 milliméter hullott. Ez azt jelenti, hogy az egész évi csapadékmennyiségből (átlagosan kétmilliárdból) augusztusban 370 millió köbméter víz hiányzott a tóból, amikor is az átlagos vízmagasság a tavalyi 59 centiméteres minimum alá süllyedt: 49 centiméteres volt.

Az elmúlt évek időjárása másutt is kedvezőtlenül érintette a vízállást. Országosan tapasztalható a vízszint-csökkenés, ám kritikus helyzet inkább az állóvizeknél alakult ki. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság szakemberei szerint a vizek vízszintcsökkenése természetes jelenség. A tapasztalat azt mutatja, hogy 7-8 évente

váltakoznak száraz és nedves időszakok. Idén nyáron a száraz időszak mélypontjához értünk. A jelenlegi helyzet nem tragikus és nem előzmény nélküli. A több mint 130 éves vízmérések alapján tudjuk, hogy 1949-ben például a Balaton vízszinthiánya a jelenlegi kétszerese volt. Az utóbbi hatvan évben tizen-nyolcszor mértek 55 centiméternél alacsonyabb értéket, ám az időjárás kedvezőre fordulásával mindannyiszor helyreállt az egyensúly, mivel a Balaton saját életciklusú természetes tó, amely szabályozza önmagát. A jelenlegi vízszintcsökkenés okait a téli csapadékhányban és a magas hőmérsékleti értékek okozta nagyméretű párolgásban látják a vízügyi szakemberek, szerintük azonban a Balaton vízminőségében nem következett be számottevő változás.

Globális felmelegedés

Az ICI Interaktív meteorológusa úgy véli, a nagy tavak vízszintcsökkenésének okait nem lehet kizárólag az időjárásban keresnünk. Állítása szerint az 1998-as csapadékszegény év után 1999 hozta az évtized legtöbb csapadékát. Ezt követte a 2000-es nagy szárazság, a tavalyi év viszont átlagos volt, helyenként átlag alatti. A meteorológus szerint az idei év sem mondható száraznak. Kelet- és Délkelet-Magyarországon nagy a szárazság, de az ország középső és nyugati részén átlagos, helyenként átlag fölötti a csapadékmennyiség.

A párolgás is két évvel ezelőtt volt a legnagyobb mértékű, az idén ennek mértéke nem ért el extrém értékeket, mivel jóval magasabb a légköri páratartalom. A kilencvenes években tapasztalt globális felmelegedés Magyarországon is érezteti hatását, de a Balaton vidékét idén nem sújtotta szárazság – állítja az ICI szakembere, így lehet, hogy a valóban alacsony vízszint okait az időjárásról kívül is vizsgálni kellene.

A nedves klímaöv északra tolódása

Bár ilyen alacsony vízállás előfordult az elmúlt évtizedekben, három éven át tartó csökkenő vízszintre az utóbbi száz évben nem volt példa.

Egy hazai fizikus úgy véli, ha 2003 nyarára is csökkenne a vízszint, az matema-

tikailag tökéletesen valószínűtlen esemény lenne, ezért csak speciális okkal lehetne magyarázatot keresni a jelenségre.

A globális klímamodellek szerint, amikor a nedves-kontinentális klímaöv (ahova Magyarország is tartozik) északra tolódik, belecsúszunk a szárazabb délszaki övbe. Ez évtizedes átlagban akár fél méter esővesztéssel járhat.

A hőmérsékletek alsó és felső értéke eddig nem tapasztalt értékek között ingadozik. Már pusztán ez a tény a Balaton nagyobb párolgásához vezet, és a globális felmelegedés mellett a klímaváltozással is összefüggésbe hozható. Vajon belépünk-e a negyedik csökkenő évbe? – teszi fel a kérdést a fizikus. Az elmúlt száz év adatai szerint kizárt, a fent vázolt elméletek szerint pedig elég valószínű.

A vízpótlás alternatívái

Készülőben van egy javaslat, amely a Balaton vízszintjét a jelenlegi 100 helyett 110, esetleg 115 centiméterben maximálná. Eddig évente minimum 50 centiméternyi víztömeget engedtek le a Sió csatornán, amelynek zsilipje 80 köbméter víz áteresztésére alkalmas másodpercenként. Ha 50 centinél kevesebbet engednek el – megnövelve az átlagos vízszintet –, egy csapadékos időszak beköszön-tével egyszerre nagyobb víztömeget kellene a csatornán átvezetni. Márpedig annak csak a zsilipje alkalmas jelentősebb víztömeg leengedésére, a meder csupán 60 köbmétert bír el. Az adatokból kitűnik, hogy a 110 centiméteres vízszint eléréséhez elsősorban mederkothásra, bővítésre van szükség. Ennek költségeit ősszel mérik föl.

A Balaton külső vizekkel történő pótlását még nem tervezik, mert az veszélyeztethetné a tó egyedi élővilágát. Ennek ellenére folynak a kutatások, hogy végszükség esetén melyik külső vízgyűjtő vizét lehetne vízszintpótlásra használni. Ez nyilvánvalóan rendkívül költséges megoldás lenne, s az Országos Vízügyi Főigazgatóság szakemberei szerint a tó egyelőre nem is szorul rá.

Az alacsony vízszint miatt a strandok sok helyen eliszaposodtak, a balatoni vitorlázókötőben is kritikus a helyzet, néhol a 150 centiméteres merülésű hajók is alig tudnak közlekedni. A probléma rendszeres

kotrással és homokszórással megoldható lenne, forrás hiányában azonban évek óta elmaradtak ezek a munkák.

A Balaton Fejlesztési Tanács szakértői szabályozási vonaltervet is összeállítottak, és tanulmányt készítettek a parti iszaplerakó helyekről.

A partrehabilitációs terv kormányzintű elfogadása után lehet számítani pályázati támogatásra, mert a beruházás egyedül a badacsonyi öbölben legkevesebb százmillió forintba kerülne.

A meder felmérése csak tavaly kezdődött meg, ám hiába tudják, hol kellene elvégeztetni a kotrást, nincs megfelelő hajó a munka elvégzéséhez, mivel az alacsony vízszint miatt speciális berendezésekre lenne szükség.

Senki sem tudja pontosan, milyen gépekkel lehetne a medret kikotorni, mert más-más eljárás és géppark szükséges a tó északi és déli partján. Olyan korszerű kotróhajóra lenne szükség, amely a strandok takarítására is alkalmas.

Megoldatlan a kikötőiszapelhelyezése is. A Balatoni Hajózási Rt. többfunkciós finn kotróhajót szemelt ki, amely 125 millió forintba került volna, ám a Gazdasági Minisztérium csak hetvenmilliót biztosított erre a célra. Mindezek ellenére idén tavasszal a Balatoni Hajózási Rt. engedélyt kapott saját kikötőinek kotrására, mivel a környezetvédelmi tárca hozzájárulását adta ahhoz, hogy a bevizsgált és nem szennyezett iszap egy részét Balatonföldvár előtt visszaborítsák a tóba. Siófokon, Földváron, Szemesen, Lellén és Fonyódon végeztek a munkával, Badacsonyan a szezon kezdete miatt félbe kellett hagyni. Nyolcezer köbméter iszapot vittek el a siófoki kikötőből.

Egy magánkikötő tapasztalatai

A Balatonkenese Marina-Port vitorlások kikötőt sem kímélte aszály, a kikötő szájánál óvatosan kell lavírozni a hajókkal, mert a vízmélység helyenként 180 cm alá süllyed – tudtuk meg *Bartos Dénes* kikötővezetőtől. Balatonkenesén már idén tavasszal szerették volna kikotorni a medret, ezért tavaly ősszel tervdokumentációt készítettek, amelyet benyújtottak az illetékes környezetvédelmi hatóságoknak. A tervek szerint a helyreállító kotrás során a kikötő szájában felhalmozódott

iszapot a Balaton közepén, a tómederben helyezték volna el. A vízügyi hatóságok laboratóriumában elvégezték az iszap szennyezettségének vizsgálatát, s a kikötő iszapját kotrásra alkalmasnak találták.

Csak januárban érkezett meg a környezetvédelmi hivatal válasza, melyben elutasították a kérvényt arra hivatkozva, hogy a kikötött iszapot csakis szárazföldön lehet elhelyezni. Csakhogy ez több okból is lehetetlen. "Csupán a mi kikötőnkől ötvenezer köbméter iszapos vizet kellene elszállítani és a parton elhelyezni. Ez elképesztő mennyiség, a költségekről nem is beszélve. Ráadásul az iszap lerakására alkalmas úgynevezett zagyterek mind megteltek, újak kialakítása pedig állami feladat lenne. Tehát nincs is hová vinni az uszályokba pumpált anyagot – magyarázza *Bartos Dénes*.

Egy újabb határozat értelmében azonban február 28-ig mégis elvégezhetjük a tervdokumentációban vázolt kotrást Balatonkenesén. Ennek teljes költségét, mintegy tízmillió forintot a kikötő állja."

Több kikötőmester állítása szerint nem mindenütt ilyen egyszerű a helyzet. Ahol szerves anyagot találnak az iszapban, nem engedélyezik az iszap Balatonba történő visszahelyezését. Márpedig a parti fák levelei a vízbe hullva szerves anyagként kerülnek az iszapba.

Új zagyterek nincsenek, így a kör bezárult, kotrás híján számos kikötő használhatatlanná válhat a jövőben.

Mit tesz a Balaton gazdája?

A Balaton tulajdonosi jogainak gyakorlója a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, így a tárca felelőssége a tó értékeinek megőrzése – hangsúlyozta *Kóródi Mária* környezetvédelmi és vízügyi miniszter a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság siófoki kirendeltségén tartott sajtótájékoztaton.

A tó kezelésében ugyanakkor felelősség és kötelezettség terheli az adottságait élvező önkormányzatokat is.

A miniszter nem tartja kritikusnak a Balaton alacsony vízszintjét, a minisztérium és a Balaton Fejlesztési Tanács november 30-áig mindenesetre elkészítteti a tó vízpótlási lehetőségeinek műszaki, gazdasági és

ökológiai vizsgálatát összegző tanulmányt.

Ezt megvitatandó ősszel konferenciát rendeznek a Balaton vízpótlásának kérdéséről, továbbá vitafórumokkal, szakmai tanácskozásokkal kívánják lezárni azt a többéves vitát, vajon szabad-e más folyók (Duna, Dráva, Rába) vizének átvezetésével növelni a Balaton vízszintjét.

A tárca a jövőben vállalja a szükséges mederkotrások, zagytérkijelölések koordinálását, ám a minisztérium szerint ezek finanszírozása nem állami feladat. A tárca az év végéig elkészülő mederfelmérés adatai

alapján tudományos alapon szeretné kijelölni, hol kell és hol lehet a jövőben kotorni, s a kijelölt feladatok elvégzéséhez támogatást is kaphatnak az érintett önkormányzatok. A strandok kotrása az önkormányzatok, a kikötőké a balatoni hajózás, illetve a tulajdonosok feladata. A kikötött zagy elhelyezésének megoldását viszont állami feladatnak tartja Kóródi Mária is.

V. J.

AQUA MAGAZIN
2002. SZEPTEMBER 1. p. 32.

A Balatonnak elég a víz

Meg kell teremteni a Balaton vízpótlásának a lehetőségét - javasolták többen tegnap Siófokon, a tó vízpótlásáról rendezett szakmai konferencián. Kiderült, nem a tónak, hanem az ott élőknek van igényük a több vízre.

A siófoki fórumon elhangzott: a harmadik éve tartó aszály miatt mintegy 120 millió köbméter víz hiányzik a Balatonból, és a meteorológiai előrejelzések szerint a következő hat hónapban várható csapadék mennyisége is elmarad az átlagtól.

A tanácskozáson Mayer István, a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Rt. vezérigazgató-helyettese beszámolt annak a tanulmánynak az eddigi eredményeiről, amelyet a Balaton Fejlesztési Tanács (BFT) megbízásából készítenek a Balaton vízpótlásáról.

Kifejtette: sem vízgazdálkodási, sem környezetvédelmi szempontból nem jelent problémát a tó alacsony vízszintje, így a Balaton vízpótlása alapvetően társadalmi igény. A vízpótlás legelőnyösebben – néhány kilométeres alagút építésével – a Rába vízkészletéből valósítható meg.

A szakember figyelmeztetett rá: kettő-négy évet vehetnek igénybe a vízpótlással kapcsolatos munkálatok, addigra viszont

megszűnhet a vízhiány. Hozzátette: ennek ellenére célszerű lenne megteremteni a Balaton szabályozásának lehetőségét.

Szabó Mátyás, a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság vezetője azt mondta: az elmúlt évtizedekben többször is volt már kritikusan alacsony a Balaton vízszintje.

A vízügyi szakember kétségeit fejezte ki azzal kapcsolatban, kell-e vízutánpótlás a tónak.

Ezt a nézetet osztotta Herodek Sándor János, a MTA Tihanyi Limnológiai Intézet igazgatója. Ő a hínár- és nádvilág szempontjából nem tartaná szerencsésnek, ha egy szabályozás következtében a Balaton vízszintje tartósan magas maradhatna.

Gönczy János, a Balatoni Halászati Rt. vezetője kijelentette: az alacsony vízszint káros lehet a halállományra, ezért mielőbb a vízutánpótlás lehetőségével kell biztosítani a tó jövőjét.

Ezt a véleményt osztotta több, az alacsony vízszint miatt gondokkal küszködő önkormányzati vezető is.

A témával kapcsolatos szakmai viták a következő hetekben tovább folytatódnak a BFT szervezésében.

NÉPSZABADSÁG
2002. OKTÓBER 5. p. 5.

Kidobott pénznek tartják a zöldek a Balaton-csatorna milliárdjait *Hárommilliárdos csatorna feleslegesen? - A Balaton 2004-re természetes úton is elérheti a megfelelő vízszintet*

Ökológiailag veszélyesnek, sürgősen pénzkidobásnak tartják természetvédők a Balaton csütörtökön elfogadott vízpótlási tervét. A megoldást támogatók szerint viszont a hárommilliárd forintba kerülő beavatkozás elmaradása a nagyságrendekkel nagyobb bevételt hozó balatoni idegenforgalom visszaesésével fenyeget.

Beláthatatlan következményekkel járhat a Rába folyó vizének bevezetése a Balatonba – mondta lapunknak *Márkus Ferenc*. A WWF (Világ Természetvédelmi Alap) Magyarország igazgatója szerint a drága és nagy valószínűséggel felesleges műszaki beavatkozások helyett nekünk kellene a tó vízszintjének ingadozásához alkalmazkodni. A körülményeket a Balatoni Nemzeti Park korábbi igazgatójaként jól ismerő *Márkus* hozzátette: a tó növényállományának újraélesztésével, egy erdősítési program elindításával természetes úton is megtartható volna a víz a Balatonban.

A WWF igazgatója a Balatoni Fejlesztési Tanács (BFT) csütörtöki döntésére reagált: a testület elfogadva a Vituki Rt. ajánlását úgy határozott, meg kell kezdeni a Rába folyóból a tó feltöltésének előkészítését.

A végső szót a szükséges hatástanulmányok, beruházási tervek elkészülte után a kormánynak kell majd kimondania. A megközelítőleg 3-3,5 milliárd forintba kerülő vízpótlási rendszer megépítését *Kolber István*, a BFT elnöke a több száz milliárd forintos bevételt hozó balatoni idegenforgalom szükségleteivel indokolta.

Noha ezen a nyáron a déli parton valóban okozott a turistáknak némi kényelmetlenséget az átlagosnál sekélyebb vízszint, ökológiai oka nincs a beavatkozásnak.

Idén a legmelegebb napokon is megfelelő volt a tó vízminősége. Az idei esős őszi és a szintén bő csapadékot ígérő téli előrejelzés alapján jó esély van arra, hogy legkésőbb 2004 tavaszára minden beavatkozás nélkül

eléri a tó az optimálisnak tartott száz centiméter körüli vízszintet.

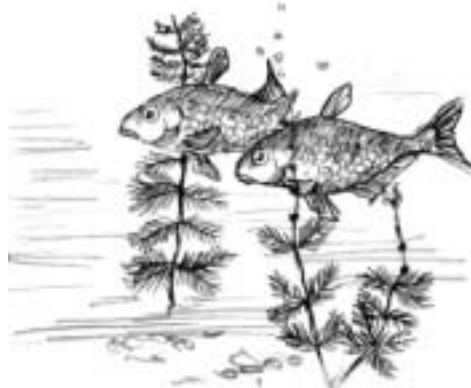
Mayer István, a BFT által elfogadott tervet kidolgozó Vituki Rt. vezérigazgató-helyettese is megerősítette: egyedül a használati érték növelése, azaz a turizmus érdekei indokolják a vízpótlási rendszer kiépítését.

A mostanihoz hasonló vízszintingadozásra az elmúlt száz évben többször volt példa.

Mint megtudtuk, a javaslatot számos más elképzelés közül, ökológiai, gazdasági szakvélemények alapján választották ki. Magas vízállások idején a Rába felső, legtisztább szakaszából vennék ki a felesleges vizet, amely gravitációs úton, azaz a terep természetes lejtését kihasználva járna a Zalába, majd onnan a Kis-Balatonon át a tóba. Mindössze egy öt kilométeres alagút fúrására volna szükség a Kemenesháton a két folyó összekötésére. Az előzetes felmérések azt igazolják, hogy ez a megoldás nem járna a Balaton vízminőségének romlásával – hangsúlyozta *Mayer István*, hozzátéve: a részletes környezetvédelmi hatásvizsgálatoknak kell választ adniuk az ökológiai aggályokra.

SZILÁGYI A. JÁNOS

MAGYAR HÍRLAP
2002. DECEMBER 7. p. 6.

Nem kellene a szigetek *Szabó Mátyás: Úgy kell hagyni a Balatont, ahogy van*

Három szigetet építtetne a tóba *Bujtor István*, mondván, a Balaton medrét elborító üledék elhelyezése amúgy is gondot okoz a vízügyeseknek és a környezetvédőknek. A népszerű színművész és filmproducer vitorlásokikötőkkel, vendéglőkkel és kaszinókkal „rendezné be” az iszapszigeteket. Az illetékes vízügyi igazgatóság vezetője azonban ellenzi az ötletet, amiként annak idején a tó egykori szocialista kormánybiztosa, *Nemcsók János* azon ötlete sem aratott sikert az üdülőkörzetben, hogy híd kellene emelni a Balaton fölé.

Bujtor István három, egyenként néhány száz négyzetméteres szigetet építtetne a Balatonba: egyet Szigligetnél, egyet Szemesnél, egyet pedig Siófoknál.

Úgy gondolja, hogy a tóból kikotort üledékből lehetne felépíteni a betongyűrűvel körülzárt szigetcskéket, amelyek – lévén, hogy azokon vállalkozói tőkéből vendéglőket, kaszinókat lehetne létesíteni – fellendítenék a tó idegenforgalmát.

A merész ötlethez szakemberek adták az indítékot – állította *Bujtor* a sajtóban.

– Van praktikus magyarázata is az ötletnek, mert kétségtelen, hogy valós gond a tóból eltávolított üledék elhelyezése.

A felszedett iszap tárolására szolgáló zagyterek már csaknem beteltek, újakat kellene építeni távol a tótól, a szigetek kialakításától mindazonáltal óvnék – mondta lapunknak a tógazda Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság vezetője, *Szabó Mátyás*. Emlékeztetett: a kilencvenes évek elején már egy hongkongi befektetőcsoport is előállt egy, a tóban kialakítandó „vigalmi negyed”

tervével, ám reményeiket az illetékesek szertefoszlatták.

A vízügyi igazgató szerint hagyni kell a Balatont úgy, ahogy van. – Nem illenének a tájba a mesterséges szigetek. Egyébként is, a tó finom iszapja nehezen ülepedik le, öt-tíz év kellene ahhoz, hogy az elgondolt betongyűrűk teletöltése megtörténjék. Arról nem is beszélve, hogy a szigetek kialakítás rendkívül költséges volna – érvelt *Szabó Mátyás*.

Siófok polgármestere, *Balázs Árpád* is ellenezne minden, a Balatonba történő mesterséges beavatkozást.

Lapunk kérdésére kifejtette: a tó egy egyedi, jellegzetes, más európai állóvízhez nem hasonlítható természeti képződmény. Bűn volna szigetekkel „betelepíteni”, a hazai és külhoni turisták a szórakozási lehetőségeket a parton is megtalálják.

MAGYAR NEMZET
2002. DECEMBER 14. p. 14.

Szigetek a magyar tengerben

Már van egy sziget.

A tóban egyébként van egy száz négyzetméteres képződmény Balatonberény partjai előtt. Az úgynevezett Csicséri-sziget természetes úton jött létre, és átlagos vízszint esetén fél méterrel kiemelkedik a Balatonból.

A tó medréből kikotort iszap elhelyezése egyre nagyobb gondot okoz.

Felmerült, hogy szigeteket építhetnének belőle a magyar tengerben. E létesítmények alaposan megváltoztatnák a Balaton arculatát, ugyanakkor új attrakciót jelentenének a turistáknak.

Először a színész *Bujtor István* javasolta: építsenek szigeteket a Balatonba. Ezt az

„illetékesek” nem fogadták kitörő lelkesedéssel, bár kiderült: a víz és a tó ökológiája számára nem jelentene veszélyt.

Ismert, hogy a Balaton Fejlesztési Tanács egy jogszabály megváltoztatását kéri azért, hogy a kikötőkből és strandokról kikotort iszapot a tó mélyebb pontjain helyezhesse el, ha az anyag nem szennyezett.

Dr. Kolber István, a Balatoni Fejlesztési

Tanács elnöke elmondta: üzletileg valószínűleg jó elképzelés sziget építése a Balatonba. Hozzájárulhatna az idegenforgalom színesítéséhez. Ugyanakkor a jelenlegi törvényi szabályozás, valamint a környezeti és természeti értékek megőrzése miatt problémás. Annyit mindenképpen megér a dolog, hogy a Balatonból kikotort iszap elhelyezésének vizsgálata kiterjedjen ennek az áttekintésére is. Ebben a kérdésben csak széles körű társadalmi megegyezés alapján lehet állást foglalni.

Ami biztos: a szigetekeken kiépített szolgáltatások friss vonzerőt jelenthetnének a turistáknak, akik az utóbbi években egyre inkább elmaradoznak a Balaton régióból. Japánban és Hollandiában már alkalmazták a technológiát: zárt gyűrűt építettek betonból a tóba, abba töltötték bele az iszapot, majd befedték a tetejét.

A számítások szerint három ilyen létesítményben elérne a Balaton medrében összegyűlt iszap. A tervek szerint a mintegy 500 méter átmérőjű szigeteket Siófok, Balatonszemes, illetve Szigliget partjai előtt építhetnék ki. Felül hajó- és csónakkikötőket, strandot, éttermeket, játszóteret, kaszinót lehetne kialakítani egyebek között.

Az ivóvíz, a villany, a gáz bevezetése a mai technológia mellett nem okozna gondot. Csak temérdek pénzbe kerülne.

Egyébként a szigetek építése a Balatonban

nem új ötlet. Már az 1990-es rendszerváltás előtti években is szóba került ennek a lehetősége, hogy gazdag hongkongi üzletemberek laknának rajtuk. Aztán ez a téma lekerült a napirendről, mint az is, hogy Magyarországon kis Honkongot, Kelet-Közép-Európa kereskedelmi központját valósítanák meg.

Néhány évvel ezelőtt egyébként egy másik színész, *Oszter Sándor* szeretett volna egy fából készült létesítményt. Fürdőházakat épített volna a vízre az északi parton, valahol Zánka, Köveskál előtt. Ezt sem engedték meg a hatóságok.

Egyes szakemberek szerint kétséges, hogy a tervezett szigeteket meg lehetne-e védeni a jég nyomásával szemben. Az tény, hogy a Balaton az áramlási viszonyokat tekintve négy-öt kisebb tóból áll, s ezek között csak kicsi a vízmozgás. Lehetne tehát helyet találni a szigeteknek, s ezek nem zavarnák meg az ökológiát. Minden bizonnyal szükség esetén a menetrend szerint közlekedő hajók útvonalát is a szigetekhez igazítanák.

Az ötlet ellenzőinek a legfőbb érve az, hogy a szigetek alapvetően megváltoztatnák a balatoni táj képét.

CZENE ATTILA

SOMOGYI HÍRLAP

2003. JANUÁR 3. p. 1 és 4.

Ketyeg a Balaton-bomba Több millió négyzetmétert töltenének fel

Kezd nyilvánosságot kapni a Balatonon tervezett nagyszabású természetátalakítás, miután az illetékes vízügyi hatóság elkészítette a partrehabilitációnak elkészített változtatási térképét. Ezeket egyes önkormányzatok már közszemlére bocsátották, például Balatonvilágoson, mások mélységesen hallgatnak.

Ám a terv megismert részletei is hatalmas felháborodást váltottak ki, ezért pénteken a balatonkenesei önkormányzat helyt adott egy vitafórumnak, amelyen képviseltethették magukat az észak-kelet-balatoni település- és környezetvédő egyesületek is.

A megjelent szakemberek órákig kínosan vigyáztak rá, hogy szót se ejtsenek a 2000. évi úgynevezett Balaton-törvényről, amelynek az égisze alatt több millió négyzetméterrel töltenék fel a tavat.

Balatonkenese-Balatonakarattya 17 kilométeres közös partszakaszából több mint öt kilométeren jelölhet ki a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság siófoki kirendeltsége sétányra alkalmas területet 30-40 méter szélességben. Ez hozzávetőlegesen 150 ezer négyzetméter, ami átszámítva legalább 25 hektárnyi víz. Hasonló nagyvonalúsággal működött a ceruza és a vonalzó Balatonaliga, Balatonvilágos, Balatonfőkajár partján is, kiegyenesítve az öblöket, beugrásokat, ami

által a Balaton képe olyanná vált, mint egy mesterséges tóé.

A terv egy új keletű vízi közlekedési szabályozásra hivatkozva eltünteti a kis horgásztelepeket, s a ladikokat, csónakokat a méregdrága kikötőkbe kényszeríti. Ezek bérlete egyébként, idén is 20-25 százalékkal drágul.

Nem véletlen, hogy rengeteg kishajót kínálnak eladásra. Hasonló a helyzet a balatoni ingatlanokkal: ma már szinte eladhatatlanok a túlkínálat miatt. Megkezdődött az üdülők elvándorlása. Ám *Bóka István* Veszprém megyei fideszes képviselő, a Balaton Fejlesztési Tanács eddigi elnöke a kenesei fórumon továbbra is a beépítés mellett érvelt. Ostorozta a kormányt, amiért szerinte nem ad elegendő pénzt a balatoni fejlesztésre.

A kenesei tanácskozáson *dr. Varga Miklós* országos vízügyi igazgató a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium részéről sem dicsérte a 2000-es balatoni törvényt.

A fórumon felvetődött, hogy felül kell

vizsgálni az annak idején a közvélemény kizárásával készült törvényt.

Az ötévenkénti nádtérképkészítés soron következő ideje 2003, ezért szükséges a korábbi elavult, s tudatosan is rosszul alkalmazott felvételek frissítése, s a partrehabilitációba való beemelése.

Terv szerint a kormány legkésőbb júliusban hoz rendeletet a feltöltésekről, s akkor szabad a pálya az ugrásra kész gazdasági érdekeknek. A nyilvánosságot azonban talán már nem lehet teljesen kizárni (a Vasárnapi Hírek első, decemberi vészkondítását sokan alapinformációnak tartják).

Valóban, a kormány előkészítheti a rossz törvény felülvizsgálatát, de a módosítás, a jobbítás a felelős szakemberek dolga.

Ők azonban egyelőre nem lépnek elő, pedig tudják, ketyeg a Balaton-bomba.

ZSIGOVITS EDIT

VASÁRNAPI HÍREK
2003. JANUÁR 26.

Újabb ötlet a vízpótlásra

Emelkedik a vízszint

Az őszi 37 centiméteres mélypont óta fokozatosan növekszik a magyar tenger vízszintje. A várható tavaszi esőknek köszönhetően az időjárási előrejelzések és a hó vízkészlete alapján májusra 90-95 centiméteres vízállásra számítanak a szakemberek.

A Zöld Régiók Európában Alapítvány alternatív javaslatot dolgozott ki a Balaton vízpótlására.

Az alapítvány szerint a Balaton más folyóból történő vízpótlása nem csak túl költséges megoldás, de az erről szóló tanulmányok nem tudnak számolni azzal, hogy az idegen víz milyen hatással lesz a Balaton egyedi, kalciumkarbonátos összetételű vizéhez alkalmazkodott élővilágára.

Éppen ezért szerintük a rendelkezésre álló eszközökkel a Balaton háttérében lévő környezetet kell helyreállítani a legkisebb emberi beavatkozással és a vízkivétel csökkentésével.

Kovács Kálmán, az alapítvány elnöke elmondta: az elvégzett vizsgálatok alapján azt javasolják, hogy Balatonkeresztúrtól Bélatelepig a tőzeglápok állapotát mielőbb állítsák helyre, a használaton kívüli területeken építsenek víztározókat.

A Keszthelyi-öbölben az iszaptalanítást kellene mielőbb megoldani, és sürgető lenne a Kis-Balaton második ütemének befejezése is.

A szakemberek szerint ezekkel a lépésekkel hosszabb távra lehetne biztonságban tudni a tó vízháztartását.

Az alapítvány a környezetvédelmi minisztériumhoz is eljuttatta a tervet.

FÁBOS ERIKA

SOMOGYI HÍRLAP
2003. MÁRCIUS 5. p. 1.

Szeressük ilyennek a Balatont
Dr. Herodek Sándor az algákról, a hínárról és a nádasokról

A Magyar Tudományos Akadémia Balatoni Limnológiai Kutatóintézete 75 éve kutatja a tó élővilágát. A sokrétű tevékenység néhány szeletéről, az algákkal, hínarakkal és a náddal kapcsolatos munkáról kérdeztük dr. Herodek Sándort, az intézet igazgatóját.

- Sokat javult a vízminőség

- Az algák kutatásában a '70-es évek jelentették a hőskorszakot, amikor kimutattuk, hogy a vízben lebegő algák együttesének, afitoplanktonnak a szervesanyag-termelése a korábbi évtizedhez képest megsokszorozódott, és felhívtuk a figyelmet arra, hogy ez a folyamat már az egész tó vizének a minőségét súlyosan veszélyeztetheti. Ezután bizonyítottuk, hogy az algásodást alapvetően a tavat érő foszforterhelés növekedése okozta.

Ezekre a kutatásokra épült a '80-as években megindult vízminőség-védelmi program stratégiája. A program keretében megépült a tó körül az a körcsatorna, amely összegyűjti és a vízgyűjtőn kívülre tereli az üdülőövezet szennyvizének túlnyomó részét, megindult Zalaegerszeg, Keszthely, Tapolca és még több más település szennyvíztisztító telepén a szennyvizek foszfortalanítása, a nagy állattartó telepek közül bezárták a legszennyezőbbeket, mások a hígtrágyáról visszatértek az almózásra. A '80-as évek végére az áremelkedés miatt nagyságrendnyit csökkent a műtrágyafelhasználás is. Ezeknek köszönhetően csökkent a Balatont érő foszforterhelés, ami több év késleltetéssel, de nagy javulást eredményezett a vízminőségben.

- Mi indokolja a késleltetett hatást?

- Az üledékben lerakódott foszfor tápanyagként sokáig visszajut a vízbe, mindaddig, amíg fokozatosan át nem alakul olyan anyagokká, amelyek már nem vesznek részt a körforgásban.

- Hogyan javult a vízminőség?

- Az utóbbi nyolc évben egyharmadnyi

alga volt a tóban, mint a '80-as években. Tehát a jelenlegi helyzet megközelítőleg olyan, mint amilyen a '60-as évek végén, a '70-es évek elején volt. A kutatók kezdetben óvatosak, mert ki kell várni néhány tünetmentes évet.

A vízminőség nagyon függ a nyári hőmérséklettől is. A legrosszabb minőséget mindig a forró nyarakon tapasztaljuk, ekkor szaporodnak el nagyon a kékalgák. Az eltelt nyolc év és különösen a három utolsó év kánikulája, aszálya megfelelő terhelési próba volt erre is. Mivel ez az időszak sem okozott gondot, kutatóként is nyugodtan kimondhatjuk, hogy beigazolódtak eredményeink. Persze a határozott javulás ellenére sem állhatunk meg a munkával. A cél, hogy a jelenlegi érték felére vigyük le a vízben lebegő alga együttes tömegét, és kedvező irányba változtassuk a fitoplankton összetételét.

El kell érünk, hogy a fonalas kékalgák helyett olyanok maradjanak, amelyeket a tóban lévő apró állatok el tudnak fogyasztani, a táplálékláncon át továbbítsák az algák által termelt szerves anyagot a halaknak.

- Hogyan jelentkezik ez a cél az intézeti munkában?

- A kutatások főleg arra irányulnak, hogy mitől függ a fitoplankton összetétele, hogyan befolyásolják ezt a fény- és hőmérsékleti viszonyok, a tóban lévő nitrogén és vas mennyisége, és hogyan hat a zooplankton algafogyasztása.

- Milyen eredményre jutottak?

- Bár alapvetően a foszfor határozza meg a fitoplankton mennyiségét, időszakonként, például nyár végére nitrogénhiányossá is válhat a tó.

Az intézeti kutatások kimutatták, hogy a kékalgák előnyt húznak ebből a nitrogénhiányból. Egyes fajaik ugyanis nitrogént tudnak kötni, de az ammóniát is könnyebben veszik fel kis koncentrációban, mint a többi alga. Nem azt mondom, hogy

nitrogénnel kell trágyázni, de alaposan meg kell fontolnunk, hogy a szennyvíztisztításnál mennyire legyen cél a nitrogén visszatartása. Nagyon érdekesek azok a kutatások, amelyek az óceánoknál kimutatták, hogy a vas hiánya is gátolhatja az algásodást. A kéalgák nitrogénkötéséhez vasra van szükség. Nálunk Vörös Lajos vizsgálatai szerint a Balatonban ugyan rengeteg a vas, de ennek csak kis hányada van az algák számára hozzáférhető formában. Ezért fontos kérdés, hogy van-e a Balatonban olyan vashiányos időszak, amely az egyik algacsoportnak kedvez a másikkal szemben.

- A nád alapvető fontosságú

Mostanában többen szorgalmazták, hogy a hagyományosan elterjedt szennyvíztisztítók helyett természetes módszerekkel, például nádasokkal betelepített tavakkal tisztítsuk meg a szennyvizet.

A balatoni vízgyűjtő területen mennyire van létjogosultsága az ilyen elképzeléseknek?

- Ezek a tisztítóműpótló mocsarak nagyon szépen lebontják a szerves anyagokat és hatékonyan eltávolítják a nitrogént, de bizonytalan a foszforvisszatartó képességük. Ahol a talaj nitrátosodása ellen kell harcolni, ott nagyon fontos a nitrátsökkentés, de nálunk a foszfort kellene visszafogni, hogy az algásodást megakadályozzuk. Erre ma a szennyvíztisztító művekben alkalmazott kémiai eljárás a legjobb.

- Az utóbbi években a strandok iszapja mellett a hínár rontotta az üdülők hangulatát. Kell-e hínár a Balatonba? Mennyire kell vagy szabad irtani?

- A Balatonban a szilvafalevelű hínár és a süllőhínár a legtöbb. A nyaralók idegenkednek a hínártól, ezért a strandoknál nyugodtan lehet kotorni, de mindenütt máshol fontos megőrizni. A tó normális életének alapvető kelléke a hínaras. Az apró halak ezekben a hínarasokban nőnek fel, itt találják meg a táplálékukat, és itt rejtőzhetnek el a ragadozók elől. A hínaras feltétele az egészséges halállomány kialakulásának. A balatoni halállomány helyzetét nagyon rontja, hogy ezek a hínarasok a '70-es években visszaszorultak.

- Mi okozhatta a hínár pusztulását?

- Vizsgáltuk azt, hogy az algák esetleg elveszik a táplálékot a hínarak elől, de nem, mert a hínarak gyökereikkel veszik fel a talajból. Méréseink szerint az mindenképpen az algák számlájára írható, hogy leárnyékolják a hínarasokat, így azok visszaszorulásában mégis nagy szerepe lehetett az algásodásnak.

- Közben javult a vízminőség, kevesebb az alga, mégis kevesebb a hínár, mint egykor.

- Vizsgáljuk, mennyi idő alatt telepszik meg újra, milyen tényezők lassíthatják az elszaporodását. Az algákon kívül jelentős szerepe lehet ebben a hattyúknak is, hiszen a ma már mintegy ezer hattyú nagyon sok hínárt eszik. Szeretjük a hattyúkat, mert gyönyörűek, az üdülők szívesen etetik őket, de a természetvédelem egyik fontos feladata lehet a hattyúállomány csökkentése. Persze a hattyúk mellett a kémiai szennyezések, a betelepített vagy betelepült élőlények is nagy problémát okoznak egy tó életében. Gondoljunk csak az angolna pusztulásában szerepet játszó fonálféreg inváziójára.

- Hogyan viszonyuljunk a nádasokhoz? Korábban fontosságukat azzal is magyarázták, hogy a vízben lévő foszfort beépítik a szárukba, s így a kaszálással sokat el lehet távolítani az algák táplálékából. Az utóbbi időben olyan véleményeket hallani, hogy a foszfor éppen a kaszálás idejére visszahúzódik a nád talajban lévő szerveibe, így igazán nincs sok jelentősége a nádasnak az algásodással kapcsolatban.

- Ennek ellenére a nád léte is alapvető fontosságú a Balaton szempontjából. Az esztétikai jelentőségét sem feledhetjük, de sokkal fontosabb, hogy a nádas számtalan élőlényfajnak lakóhelye. Köztük sok olyan is van, amelyik csak itt él. Mások szaporodásukhoz, ivadékuk felneveléséhez vagy éppen táplálkozásukhoz keresik fel a nádast. A nádas tisztítószerepét sem nélkülözhetjük, hisz sok szennyezés kiülepszik, megreked a nádasok területén.

A tó tűrőképességének alapvető meghatározója a parti övezet, amely most a legveszélyeztetettebb helyzetben van. Ha a strandok, kikötők, horgászhelyek miatt eltűnik a nádas, akkor biztosan tönkremegy a tó élővilága. A parti zóna, a nyílt víz és a

tó üledéke olyanok, mint egy élőlény szervei. Ahogy az ember nem lehet szív vagy gyomor nélkül, a tónál is bármelyik sérül, bármelyik pusztul, az egész károsodik miatta.

A vizet érő szennyezést még úgy-ahogy kezelni is tudjuk, de ha a parti övezetre nehezedő nyomás tönkreteszi az élővilágot, akkor nincs mit tenni.

- Ki mit akar a parton?

- A Balaton mára a természetes partszakaszának mintegy felét elveszítette, miközben most is folyamatosan jelentkeznek az igények újabb partszakaszok elfoglalására.

- Az üdülőnek tetszik a nádas, de jobban szeret vizet a part előtt, hogy fürödni tudjon. Mások vitorlaskikötőt akarnak, mert az majd vonzza a turistákat. Sokan vannak olyanok is, akik csónakkikötőket szeretnének, településenként akár többet is, mert csónakázni kell, és a horgászok ki akarnak jutni a vízhez. Mindenki át akar törni ezen a szerencsétlen nádason, amely őt elválasztja a víztől.

- Mi lehet a megoldás?

- A legfontosabb, hogy egyértelműen mondjuk meg, ki mit akar, és az igények milyen érdekeket sérthetnek. Tisztázni kell például, hogy a csónak, a vitorlás üzemanyagot valóban nem fogyaszt, de partot mindenképp. Végig kell gondolni, hogy hova lehet tenni ezeket a kikötőket. Én az északi parton nem nagyon találok ehhez helyeket. Sorolni lehetne azokat a községeket, ahol ha megépítik a tervezett vitorlaskikötőt, akkor a strandolók legfeljebb a mai nádas területén találnak maguknak új helyet. Tehetnénk a kikötőket a déli oldalra, ahol eleve mesterséges a part. Igaz, ott többet kell kotorni, drágább a fenntartása. Végig kell gondolni, hogy miért mit kapok cserébe, és ugyanakkor mit vesztek el. Ez egy olyan beavatkozás a tó életébe, amelyet csak nagyon átgondolt, kutatásokkal megalapozott, minden területtel összehangolt tervre szabad építeni.

Én ennek nyomát sem látom. Építkeznek ide-oda. Nyilván olyan helyeket választanak, ahol szép a környezet, hisz így a beruházás nagyobb hasznot hoz.

- Sokan a selymes, áttetsző színe, fénye miatt szeretik a Balatont, de többen

szeretnék, ha átlátszó lenne, mint a tenger. Az algák visszaszorulása után le lehet-e látni majd egyszer a tó fenekére a mélyebb részeken is?

- Az algák valóban befolyásolják a tó átláthatóságát. Elszaporodásuk piszkoszöldre színezte a tavat, s a felére csökkentette az átlátszóságot. Amikor aztán nagyon elszaporodtak, kicsit már a zöldborsókrémlevesre hasonlított a víz.

Mára sikerült annyira visszaszorítani az algákat, hogy az általuk okozott színeződés a tó legnagyobb részén megszűnt.

Csak a nyugati végén a nyári hónapokban érzékelhető hatásuk.

- Mégsem lett teljesen átlátszó a víz.

- Igen, de ez a Balaton természetes tulajdonsága. Mivel ez nagy és sekély tó, nagy hullám keletkezik rajta, ami a fenékről is felkeveri az üledéket. Amikor nagyon tiszta volt a víz - például a negyvenes években -, akkor is csak mintegy 70 centiméter volt az átlagos átlátszósága. Nagy viharban 20 centiméterre is csökkenhet az átláthatóság, de hosszú szélcsöndben a másfél, sőt a két métert is elérheti. Télen, amikor nem mozog a víz, a vékony jégen át a fenéig le lehet látni.

Ne feledjük, hogy ennek, a főleg apró mészkristályokból álló felkeveredett üledéknek köszönhetjük a tó csodálatos opálos színét.

Szeressük így, amilyen!

GYÖRFFY ÁRPÁD

NAPLÓ

2003. JANUÁR 18. 15. SZ. P. 5.

Elkezdődhet a Balaton zsugorodása *Zágoni Miklós az elmoszatosodásról és a szélirányok változásáról*

A Balaton egy hosszabb időre kiható éghajlati változás indikátora, roppant érzékeny jelzőberendezése, végső soron bekövetkezhet a vízszint lassú csökkenése, mondja *Zágoni Miklós* fizikus, a tó szerelmese és szakértője. A klíma megőrzése lenne a jó megoldás, de ez távolról sem csak tőlünk függ. Más veszélyforrások is leselkednek nemzeti kincsünkre, szakértőnk ezúttal a globális felmelegedés okozta gondokat elemzi.

Zágoni majd' minden hétvégét a Balatonnál tölt. Nem pihenni, nyaralni jár oda, hanem, ahogyan ő mondja: „nézelődni, szagolgatni, méricskélgni”. Az iszap vastagságát, a víz hínárosodottságát, a széljárást, a nádas állapotát, a tavat tápláló folyóvizet vizsgálja. Azt is látta tavaly, hogy a földvári öbölben az elhínárosodott, elmoszatosodott víz már nem áramlott, hanem beállt és egészen barna lett. Pedig valaha e tájon az a mondás járta: ha valaki Keszthelynél belefulladt a tóba, akkor Siófoknál húzták ki... A vízszint fenntartására lezárták a Sió zsilipjét, ám, ha a folyamatosan a tóba hulló port az áramlások nem mossák ki, a meder iszaposodik.

Zágoni Miklós a Balaton szerelmese és mostanában a pusztulástól félti a szerelmét. Váteszként ijesztő víziót lát: egyre zsugorodik, s végül a globális felmelegedés áldozatául esik a tó...

- Időjárással és klímával foglalkozom. Az eredeti végzettségem fizikusi, a második diplomám filozófusi, s tudománytörténetet, tudományelméletet tanítok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán. Ennek megvan az a haszna, hogy különböző tudományos elméletek igazságával vagy bizonyosságával kapcsolatban nehezen tudnak zsákutcába csalogatni; abban pedig, hogy jóslgatni merek és nem félek a jövőre vonatkozó valószínűségeket kezelni, a valószínűség-számítással és annak filozófiai háttérével kapcsolatos ismereteim is közrejátszanak.

Az elmúlt három-négy év eseményei alapján nekem úgy tűnik, mintha az általános légkörzésben tartósnak látszó változás állna be.

Az eddigi globális légkörzési modellek szerint - és a valóságnak is megfelelően - a Kárpát-medencében az észak-nyugati

szélirány volt a leggyakoribb, a legjellemzőbb. Ám mostanában a jelek arra mutatnak, hogy távlatilag, tendenciájában a mediterrán hatás kezd „felnyomulni”, és az ehhez tartozó délies, délnyugatias széljárás válik egyre gyakoribbá, meglehet, idővel uralkodóvá.

Természetesen vannak ezt alátámasztó mérési adataim is, amelyeket később, ha eljutok a szilárdabb bizonyosságig és ha összevetettem a meteorológia részletesebb, pontosabb adataival, akkor egy tudományos szakmai fórumon vagy szakfolyóiratban nyilvánosságra fogok hozni - mondja.

S azt fejtegeti: az uralkodó szélirány változásával együtt jár az átlaghőmérséklet emelkedése és a klimatikai modellek többsége szerint az északabbra húzódó csapadéktrend is.

Akár azt is gondolhatjuk, hogy az utóbbi években jellemzővé váló nagy esővel a délnémet, cseh, osztrák, déllengyel vidékek azt a vizet kapták meg, amit Magyarországnak kellett volna - persze a hegykioszorú miatt jóval egyenletesebb eloszlásban - megkapnia.

- Úgy sejtem, hogy egy hosszabb időre kiható éghajlati változás elejét látjuk; a kiszáradás-aszályosodás tendenciája körvonalazódik, s azt hiszem, a jelenség egyre erőteljesebben fog megmutatkozni.

A Balaton ennek a globális változásnak az egyik indikátora, roppant érzékeny „jelzőberendezése”.

Nőnek a hőmérsékleti csúcsértékek, gyakoribbak a déli szelek és a hosszú szárazságok, s mindez együtt oda vezethet, hogy az a nagyon finom egyensúly, amely eddig a tavat fenntartotta és se túláradóvá, se teljesen kiszáradóvá nem tette, felborulhat. Ez persze nem egy csapásra történik meg, hanem egy évtizedes trend alapján vélhetően hullámszerűen - apadásokkal

és visszaemelkedésekkel. De végső soron bekövetkezhet a Balaton szintjének lassú csökkenése.

S hogy mennyi lehet még hátra a tó életéből? Zágoni szerint úgy tűnik, hogy a vízminőséget még nagyjából rendben lehet tartani, hiszen a Balaton körül eléggé szigorúak a vízvédelmi szabályok. Ám az, hogy a déli parton nyár közepén-végén a helyenként már csak 10-15 centis vízmélység beáll, s emiatt elhínárosodik, iszaposodik ott a tó és időnkénti visszatöltődésekkel ugyan, de többnyire 100-300 méterrel beljebb húzódik - nos, ez akár 3-4 éves távlatban is bekövetkezhet.

A kérdésre - vajon tehetünk-e ez ellen valamit? - Zágoni Miklós így felel: a jó megoldás a klíma megőrzése. S ha már azt elrontotta a civilizált emberiség, akkor marad a rossz és a még rosszabb megoldás.

A rossz megoldás a Rába és a Zala közötti összeköttetés lenne. Ez azért nem jó, mert világszerte harc folyik az édesvizekért is, ami alól az ország sem kivétel. A Rába mentiek azt mondják, nekik is szükségük van arra a vízre, amely ugyanarról a vízgyűjtő területről származik, ahonnan a Balatont tápláló folyóké, patakoké. S éppen akkor, amikor apad a Balaton szintje és vízutánpótlásra lenne szükség, akkor a Rába is aszályos.

A másik, a még rosszabb megoldás pedig az lenne, ha a Dráva biokémiaiilag is más tulajdonságú vizét próbálnák átvezetni, és

annak a folyónak másfajta élőlényei, halai kerülnének a tóba, és pusztulnának ott el.

Zágoni úgy gondolja, hogy a tó problémájára nem elsősorban Magyarországon kell keresni és megtalálni a jó megoldást. Most azonnal abba kellene hagyni a klíma „piszkálását”, a szénhidrogén-termékek üzemanyagként elégetését és ezzel a globális felmelegedést okozó óriási széndioxid-kibocsátást...

Amerikának sietve alá kellene írnia a Kiotói Egyezményt, Európának is fel kellene emelnie a kiotói kvótáit és világszerte le kellene állni a széndioxid-kibocsátást növelő, pazarló luxusfogyasztással. Ebben ma főként a fejlett ipari társadalom vétkes, de a fejlődéssel azzá válhat a milliárdos népességű India, a másfél milliárdos Kína és a félmilliárdos Dél-Amerika is.

- Én abban reménykedem, hogy az egységesülő Európa talán egy kulturálisabb, szociálisabb, környezetkímélőbb, fenntarthatóbb és tradicionálisabb globalizációs mintával szolgál majd a fejlődő országoknak a mai fogyasztói társadalommodell helyett. Meglehet: ha nem kap észbe időben a világ, akkor nemcsak a Balaton jövője kerül veszélybe...

(VASVÁRI)

VASÁRNAPI HÍREK
2003. ÁPRILIS 20. p. 4.

A Rába vize segítene a Balatonon *Nem engedi le a szakhatóság a magyar tenger vizét* *- állítja Szabó Mátyás miniszteri biztos*

Aggasztóan alacsony a Balaton vízszintje. A kérdés: miért nincs vízpótlás, amely az idő haladtával egyre égetőbbé válik. A tó vízállásáról, a lehetséges megoldásokról Szabó Mátyás balatoni miniszteri biztost kérdeztük.

- Az évszázad egyik legszárazabb tavasza áll mögöttünk.

A tavalyihoz képest most hat-hét centiméterrel kevesebb víz van a tóban. - Januárban még optimisták voltunk a hó miatt, de olvadás után nem volt hóelfolyás, a csapadék nem látszik meg a folyók, tavak vízszintjén, mert elszivárgott, elpárolgott.

A hóolvadás a Balatonban hét-nyolc centimétert hozott a várt 20-25 helyett. Korábban 1922-ben volt alacsonyabb vízállás a

Balatonon, de olyan évre nem emlékszem, hogy a természetes vízkészletváltozás, azaz a tóra hullott csapadék és a vízgyűjtőről származó víz mennyisége a tavon kevesebb lett volna, mint a párolgás. 1997-1999-ig olyan csapadékos volt az idő, hogy összesen 1,2 milliárd köbméter vizet engedtek le 2000. április 30-ig.

- Egy, a napokban megjelent újságcikk szerint ezután is folyamatosan engedte a vízügyi hatóság a tó vizét.

- Határozottan cáfolom ezt. A Sióban Kilitinél van egy vízmérce. Ezt a vízmércét rendszeresen leolvassák. Alatta található egy kis duzzasztómű, mi pedig Siófok kérésére évente tavasztól ősziig felemeljük ezt a duzzasztót, a csurgalékvizeket megfogjuk, és Siófok belterületén két kilométer hosszan duzzasztjuk a Siót. A csurgalékvíz mennyisége azonban minimális. A cikk írója Budapestről megszerezte a vízállásjelentéseket, de a helyszínen nem járt. A Sió a város közepén megy át, és 22 ezer ember látja, mi folyik benne. Tiltakoznának, ha engednénk a vizet.

- Ha az időjárás nem változik, akkor elképzelhető, már július végén eléri a tó a kritikus 50 centiméteres vízmélységet. Miért nem született döntés a vízpótlás ügyében?

- Kétségtelen, hogy az időjárás negyedik éve egy igen rossz helyzetet teremtett. Az előző nyolcvan évet nézve 10-15 évenként előfordult az alacsony vízállás a tónál. Szerintünk egy-két év, és megváltozik az időjárás.

Több lehetséges elképzelés is volt, a Rába vízének levezetése lenne a legcélszerűbb megoldás. A Rábában azonban most szintén nincs felesleges víz, és az ottaniak tiltakoznak ez ellen.

A vízpótlással a környezetvédőknek, szakembereknek is van ellenérzésük, és általában az európai felfogás is ellenzi. A szakértői véleményeket várjuk, valóban igazolható-e a klímaváltozás, szükség van-e a vízutánpótlásra. A vizsgálati eredmények

szeptemberre várhatók. Meg kell fontolni, mit teszünk, mert mindkét döntés nemtetést válthat ki.

- Felmerült az is, hogy part-rehabilitációval eltüntetnék a szennyzugokat, ez azonban veszélyeztetné a tó természetes öntisztulását.

- Szerintünk a partvonal-szabályozással, ahol az áramlástan, környezet- és természetvédelmi szempontok indokolják, a szennyzugokat meg lehet szüntetni. Szó sincs arról, hogy az összes természetes öblöt fel akarjuk számolni. Az említett cikk érdekes állítása, hogy a vízcsökkenés által felszínre került területeket beépítjük.

A törvények előírják: betöltéssel vagy szennyzugok betöltésével, a partvonal bővítésével nyert területet nem lehet magánkézbe adni. Állami kézben maradhat, sétányt, parkot lehet létesíteni.

- A Balaton Fejlesztési Tanácshoz (BFT) rengeteg módosítási javaslat érkezett a Balaton-törvénnyel kapcsolatban. Ön szerint mi lesz a törvény sorsa?

- A BFT általános törvénymódosítást kezdeményezett. Mi környezetvédelmi, vízügyi kérdésekkel foglalkozunk. Kezdeményezzük a módosítást, mert sok probléma merült fel a törvény gyakorlati alkalmazásakor.

KISS NIKOLETT

NAPLÓ

2003. MÁJUS. 15.

Titkosították a Balaton-terveket *A Legfőbb Ügyészséghez fordul az OKT*

Újabb fordulatot vett a Balaton-botrány: az Országos Környezetvédelmi Tanács a héten megtartott plenáris ülésén úgy döntött, a Legfőbb Ügyészséghez fordul, hogy kezdeményezze az úgynevezett part-rehabilitáció rendezési tervének megvalósítását akadályozó körülmények, különös tekintettel a beépítésre szerzett jogosultságok felülvizsgálatát. Vagyis azoknak az átruházásoknak (átjátszásoknak?) a hátterét, esetleg a szerződéseit, amelyek alapján máris megkezdődött a közvetlen Balaton-part rohamos elfoglalása.

A korábbi feltöltéseken közcélra létrehozott ligetek, szabad strandok, kempingek, önkormányzati gyerektáborok, üdülők esnek áldozatul, amelyek eredetileg állami tulajdonok voltak.

E hatalmas, sok ezer milliárdot érő területek ott lappangtak a 2000. évi CXII-es törvény megszületése előtt is, s akik akkor a paragrafusokat megfogalmazták, számoltak vele. Azok még inkább, akik mindkettőről tudtak. Vagyis értesülésük volt róla, hogy „privatizálhatják” e parti sávot, s a törvény majd a jól hangzó közösségű célú sétánnyal

eltereli a figyelmet az új birtoklásról, beépítésről.

Ez lehet az oka annak is, hogy atomtökhöz foghatóan rejtegetik a Balaton körbebetonozására készülő terveket.

AKözép-dunántúli Vízügyi Igazgatóságtól megkapott úgynevezett part-rehabilitációs térképek alapján a VÁTI (különben állami megbízatású) Magyar Településfejlesztési és Urbanisztikai Kht. rajzolta meg a 2000. évi törvény 20. § (1)-ban előírt „legkevesebb 30%”-nyi közhasznú sétányokkal a Balaton „bekerítésének tanulmányát”.

E terveket hónapokkal ezelőtt készen át kellett volna adniuk. Ez viszont a mai napig nem történt meg. A kormányrendelet ugyan végső időpontként július 15-ét jelöli meg, addigra azonban ország-világnak, helyi lakosoknak, s üdülőtulajdonosoknak betéve kellene tudniuk, hol, mi készül. Kiket érint a kisajátítás, s mennyiért szándékoznak megfosztani az ingatlanától valakit, hogy a területén esetleg bejárót készítsenek a „minőségi turizmus” igényeit kielégítő luxusszállókhoz, szórakoztató helyekhez. E veszély elsősorban magántelkeket, - házakat érinti - őket szemelték ki a parti sétány vonalának meghúzásakor -, de halálra vannak ítélve a nádasok is. Értelemszerűen ott, ahol még megmaradtak.

A vízügyi tervek ugyanis közeli vagy távlati feltöltéseknek lehetőséget teremtvén az úgynevezett jogi partvonalig (1 m., azaz a Balti-tenger fölött 104,41 m) belterületbe vonta a nádasokat is. A törvény 16. § (1) pedig kimondja: „További mederfeltöltések, mederkorrekciók a partvonal-szabályozási terv alapján végezhetők”.

A Vízügynek ezért szintén van oka takar-

gatni a terveit, hiszen azokból kiolvasható, hogy a Balaton úgynevezett szabályozott, s „örök időkre szóló” partját a korábbi jogi partvonalon - ha legalább ezt betartották -, húzták meg. Odáig pedig a nyílt vizet, nádat is „felparcellázták”, hogy a korábban hasonló módszerrel szárazföldi telkekké változtatott vizes partokat átadhassák „hasznosításra”.

Ezen térképekkel dolgozik a VÁTI, a tervezőintézet viszont úgy eldugja a terveket, hogy még szakértők sem juthatnak hozzá. Kiürült a honlapjuk, a tájékoztatóikon meg állítják: nincsenek készen. Akkor viszont ők lesznek törvénysértők, ha igazat mondott Szaló Péter, a MeH településfejlesztési elnökhelyettese a szintén a héten tartott tájékoztatóján, miszerint nem tudják a kormányrendeletben megjelölt időpontot tartani.

A VÁTI szerkesztői, irodavezetői minden kérdésre idegesen reagálnak, ami érthető, hiszen gazdasági elvárások és önös helyi érdekek kiszolgálói. S ők végrehajtják azt is, ami már nem volna megengedhető (a törvény sem engedi meg) nevezetesen, hogy nádton, berken, igazi vadbúvóhelyeken, mi több, kísérleti nádtelepeken át meghúzzák a 30 százalékot messze meghaladóan az úgynevezett parti sétányokat. Ami Kenese-Akarattyá vonatkozásában 67 százalék, s ha hozzá adjuk a már meglevő strandokat, Matáv- és egyéb üdülőket, kész is a Balaton ezen szakaszának a betonteknője. A titkolódzás oka pedig feltehetően az, hogy ne lehessen fellebbezni, vagy legalább lármát csapni.

VASÁRNAPI HÍREK
2003. MÁJUS 18. p. 1. és 19.

Lehegesztették a Sió-zsilipeket

Lehegesztették, láncsal lekötötték és lelakatolták a Sió-csatorna zsilipjét. Ezzel megszűnt a fizikai lehetősége annak, hogy a Balatonból vizet engedjenek le.

Fejér Vilmos, a Balatoni Vízügyi Kirendeltség igazgatója azt állítja, hogy 2000 óta nem nyitották ki a Sió-csatorna zsilipjeit, néhány civil azonban a céget teszi felelőssé a Balaton alacsony vízszintjéért.

A vízügyesek egyébként örülnek annak, hogy végre tiszta víz kerülhet a pohárba, és

független szervezet vizsgálja ki a körülményeket.

A Balatonból tegnap 180 millió köbméter víz hiányzott. A Sió belvárosi szakasza nem marad teljesen üresen; a hajózsilipen át annyi víz kicsorog, ami szükséges ahhoz, hogy ne váljon bűzössé a csatorna.

Czene Attila

SOMOGYI HÍRLAP
2003. MÁJUS 13. p. 1.

Elvetett vízpótlás Már a vízügy sem gondol a Rába Balatonba terelésére

Még egy hét sem telt el azóta, hogy Persányi Miklós új környezetvédelmi miniszter lapunknak azt nyilatkozta: nem híve a folyók elterelésének, a vízügyi szakemberek máris „pontosították” álláspontjukat a Balaton vízutánpótlásáról.

A szaktárca vízügyi helyettes államtitkára hétfőn azt nyilatkozta: nem támogatják a Balaton vízpótlását a Rábán keresztül. Elismerte azt is, hogy 2000 áprilisáig valóban engedtek le vizet a Balatonból, ám ha nem így cselekedtek volna, a telektulajdonosok pereivel kellett volna szembenézniük.

Plósz Sándor Balaton-szakértő szerint a rábai vízpótlásnál alig drágábban átfogó ökológiai rehabilitációval is kezelni lehetne a vízszintproblémát.

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KVM) kénytelen a Balaton vizét beállítani a síófoki mérőpont 100 centiméteres szintjére, mert a tópart területhasználatát biztosítani kell, hiszen az esetleges vízkárokért komoly összegeket követelhetnek a parti telkek tulajdonosai - magyarázta egy hétfői háttérbeszélgetésen Váradi József, a KVM helyettes államtitkára.

A politikus leszögezte: a Balaton mostani alacsony vízállása azonban nem ennek köszönhető, hanem a hidrometeorológiai folyamatoknak, például a szokatlanul aszályos időszaknak.

Az államtitkár kiemelte, hogy a tárca vízügyi és környezetvédelmi szakemberei sem támogatják a Balaton vízpótlását a Rábán keresztül annak ellenére, hogy műszakilag ez megoldható lenne. A helyzet szerint víztározókkal sem oldható meg, hiszen legalább százmillió köbméternyi víz biztosítására lenne ehhez szükség, és meg kellene oldani ennek szivattyús átemelését is, amire nincs forrása a szaktárcanak. Nehéz lenne kijelölni egy lehetséges víztározó helyszínét is - fűzte hozzá.

A Balaton vízszintje mindig is jelentősen ingadozott, alacsony vízmagasságú éveket magasak követtek a csapadékviszonyokhoz

igazodva - mondta Szabó Mátyás balatoni miniszteri biztos, hozzátéve, hogy 1997 és 1999 között 1,2 milliárd köbméternyi vizet kellett leengedni a Sión a sok csapadék miatt, mert különben két méterrel emelkedett volna a balatoni vízszint.

Rámutatott: az 1800-as években a mérce nulla pontja alatt még 55 centiméterrel lejjebb volt a vízszint.

A Balaton alacsony vízállását természetes természeti jelenségnek, tünetnek tartják a környezetvédelmi szakemberek is, akik szerint a vízpótlás csak az üdülők szempontjából lenne szükséges.

- A víz akkor is ezen a szinten lenne a tóban, ha 2000. április 29. előtt abbahagyják a vízeresztést. Akkor 102 centiméter volt a vízszint, ami a szabályozási maximum közelében van - állították a környezetvédők, akik szerint alacsony vízálláskor az elhanyagolt kikötők okoznak problémát, valamint az a tény, hogy az utóbbi időben megsaporodtak a „balatoni hajóosztályoktól” eltérő, mély merülésű vitorlások.

- Sem habosított, sem hab nélküli Rába-víz nem kell a Balatonba, mivel egy éven belül az időjárás lényegesen csapadékosabb lesz, és akkor majd az okoz gondot - véli Plósz Sándor környezetvédelmi mérnök. Szerinte a Balaton ökológiai értékeléséhez túl kell lépni az elavult, tudományosan nem igazolható tómodellek erőltetésén.

Ha nincs vízutánpótlás a vízgyűjtő területről, és nincs extrém szennyezés, akkor a kis vízhozamokkal sokkal kevesebb szennyező anyag jut a tóba is. Ennek köszönhető a Keszthelyi-medence vízminőség-javulása is.

Szerinte a Balaton gyors feltöltődését hiába várjuk, mert az csak a Zala-árhullámból következhet be, ami áttöri a pusztuló maradék nádast a Kis-Balatonon, és újra kedvezőtlen hatással lesz a Keszthelyi-medence vízminőségére. Ezért felül kellene vizsgálni a Kis-Balaton kialakítását, nem kellene zsilipelni az azonos vízszintek között, mert nem teljesülnek a megfelelő áramlási feltételek, és az algás víz rövidre zártan a

tóba jut. Halaszthatatlan a vízkormányzás megoldása, a Zala-csatorna helyreállítása és az ingói berek rehabilitációja. A nádas védelmében pedig inkább egy csónakkikötőt kell engedélyezni, mint 40 kijárót.

A Balaton vízkészlet-gazdálkodásának javítására a mérnök szerint helyre kell állítani a Nagyberek-Balaton medencéjét is. Számításai szerint ez 10-12 milliárd forintból megvalósítható, miközben a „Rába-konceptió” becsült költsége 7,5 milliárd forint, és nem tartalmazza a Zala-völgy szükséges revitalizációs

költségeit, valamint a Kis-Balaton összehangolását a „Rába-konceptióval”, amelyek több mint 4,5 milliárdba kerülnének.

A „Rába-konceptió” ráadásul nem ad üdülési-idegenforgalmi többletértéket, de jelentős ökológiai kockázatokat rejt magában - vélte Plósz.

HARASZTI GYULA

MAGYAR NEMZET
2003. MÁJUS 21. p. 10.

Gyűlölet apasztja a Balatont

Legfőképpen a hatalmas gyűlölet okozta burok nem engedi az esőt a Balaton-régióba lehullani - így látja a nagyberényi boszorkány, *Ursinyi Julika*.

- A Balaton északi partján sok erdőt kivágtak, ezért nem tudott lecsapódni a felhők vize, ez is oka a tó apadásának

- mondta Ursinyi Julianna.

De ennél jóval nagyobb baj, hogy a Balaton környékén szolgáltatásokat és árukat kínáló emberek rosszindulata, erőszakossága, durvasága hatalmas burkot hozott létre s e rossz erő miatt a felhők kikerülnek a térséget. Az idén rosszul sikerült az idegenforgalmi szezon s ez irigységet, gyűlöletet váltott ki sokakból.

- Annyira erős már a rossz, hogy már a hit sem véd - állította. - Olyan asszonyok kellenének, akik le tudják venni az átkot Ónya-öntéssel. A viasz már nem jó mert gyenge, a sikerhez ólmot kell önteni. Én ehhez értek és csinálom is.

Vissza kellett térnem nekem is az ősi módszerhez, csak így tudom megszabadítani az

embereket a rossztól.

Jövőre jön el egyébként a Végtelen éve; ebben aki keresi a jót, a békét és a nyugalmat, az majd megtalálja. Bár a végtelen lehetőségek között ott bujkál a rossz is, 2002 adhat reményt. Esőre s sikeresebb turizmusra is. Most ugyanazt éljük, amit Atlantiszt élt meg annak idején, s ami miatt el kellett süllyednie; felborult az egyensúly, sokkal több lett a rossz, mint a jó.

Ha majd egyensúly lesz, akkor a természet is rendben működik. Sajnos egyetlen ember dühe is vihart tud létrehozni, akkora energia árad ki belőle. S ha többé találkozik odafönn, akkor van a mennydörgés, jégverés. Csakhogy nem úgy esik és nem ott, ahol kellene, ahol áldást hozna.

A rosszat a jók szenvedik meg.

CZENE ATTILA

SOMOGYI HÍRLAP
2001. SZEPTEMBER 9. p. 1.

Folyót sejt a Balaton alatt a vízlátó

Négyszáz méter mélyen a Balaton alatt van egy hat méter széles, hideg vizű folyó. Ezt állította a Somogyi Hírlapnak és a Vasárnap Reggelnek a lengyeltóti *Geiszt András*. Hozzátette: a Teremtőtől kapta 1991-ben azt a képességét, hogy meg tudja mondani, hol található ásványi anyag, vagy víz (akár termálvíz) a föld alatt.

- Több ezer évig biztosítaná ez a folyó a Balaton feltöltését, ha vennék a fáradságot és megkeresnék - magyarázta *Geiszt András*. - S most, hogy vízhiány van, ezáltal néhány nap alatt tele lehetne a tó. Már írtam levelet ez ügyben a siófoki polgármesternek is, de senki sem hisz nekem.

A lengyeltóti "vízlátó" szerint hazánkban a föld mélyén három melegvizű folyó fut. Az egyik a Dél-Dunántúl térségében, a másik kettő pedig Szegedtől keletre, illetve Sopron alatt.

- Ugyanaz a termálvíz van jelen Somnán, mint amit nemrég Siófok megvett Nagyberényben - folytatta. - Ha kérnének rá, megmutatnám, hogy hol találják meg ugyanezt a vizet nem 900, hanem csak 220 méter mélységben Som alatt. Ennek a víznek ugyanis az az útja: Somtól Berényig fut, ott visszafordul és Zamárdi, Boglár, Fonyód irányába halad, aztán Buzsák, Csokonyavisonta felé, s az Adriai tengerben ér véget. A három melegvízfolyó mindegyike gyógyító hatású, jó a rákra, a szívpanaszokra, az asztmára, de csak akkor használ, ha a betegek hűtés után megisszák!

FÓNAI IMRE

VASÁRNAPI SOMOGYI HÍRLAP
2001. DECEMBER 9. p. 3.

Vizet vár a Balaton

Hétfőn hetvenkét centiméter volt a Balaton vízszintje. Kilencven centi lenne ebben az időszakban az ideális: csak nem húsz centi hiányzik még – mondta *Fejér Vilmos*, a balatoni vízügyi kirendeltség vezetője.

Az utóbbi időben hullott némi csapadék kis mértékben növelte a vízállást, ám ennél jóval több kellene, hogy utolérje magát a Balaton.

2000 áprilisában nyitották meg utoljára a Sió-csatorna zsilipjét Siófoknál. Azóta tart a csapadékszegény időszak, lassan két éve már. Tavaly augusztusban előfordult, hogy a nagyobb vitorlások közül néhány nem tudta elhagyni a siófoki kikötőt, az alacsony vízállás már a hajózást is veszélyeztette. Akadnak, akik ebben a helyzetben is kivenének a Balaton vizéből.

Kopár István, a Mahart Balatoni Hajózási Rt. nyugalmazott vezérigazgatója évek óta szorgalmazza a Sió-csatorna hajózhatóvá tételét. A balatonboglári *Zentai Zsolt* már pedig 1990-ben szakdolgozatot írt erről, és négy további zsilipet képzelt el a Sióra a meglévő kettő mellé. A hajózási szakmérnök szerint a zsilipek között édesvízi halfajtákat is lehetne tenyészteni. Ahhoz persze, hogy

a Sióban legyen elég víz, Balatonvizet kell engedni bele, ehhez pedig meg kellene nyitni a zsilipet. Zentai úgy véli: ez nem befolyásolná jelentősen a vízállást, hiszen a tó egy centiméteres apasztásával több ezer zsilipelés lenne elvégezhető. Egy centit pedig egy meleg nyári napon is csökken a Balaton vízszintje.

Egy lengyeltóti látó ember ugyanakkor azt állítja, hogy a Balaton medre alatt, mintegy 400 méter mélyen egy hat méter széles folyó hömpölyög. Szerinte csak egy lyukat kellene fúrni a meder alján, és a víz magától töltené a tavat. Levelet már írt ebben az ügyben a siófoki polgármesternek, a vízügyi minisztériumnak, nem sok sikerrel: úgy tűnik, nem veszik komolyan.

Pedig a Balatonnak víz kellene, és ha a természet nem segít felülről – állítja a látó ember -, lehet, hogy meg kellene próbálni alulról.

FÓNAI IMRE
VARGA

SOMOGYI HÍRLAP
2002. MÁRCIUS 6. p. 3.

- Aknaveszély a Balatonon?

A Balaton alacsony vízállása komoly veszéllyel járhat: valószínű, hogy a tóban rendkívül sok, valamilyen okból föl nem robbant második világháborús tüzérségi lövedék van. *Zágoni Miklós* fizikus saját mérési adataira hivatkozva lapunknak azt mondta: a Balaton ideai vízállása a nyáron a tavalyit is alulmúlja.

A tó teljes aknaventesítése pedig még nem történt meg. Pontos adatok híján csak becsülni lehet: a fenék iszapjában több száz tüzérségi lövedék is lehet. A magyar honvédség tüzéserei ugyan négy éve végeztek egy előzetes felderítést, de a mentesítés – vagyis az aknák elszállítása és hatástalanítása – több mint százmillió forintba kerülne. Ezt a pénzt a munkára egyelőre senki sem biztosította.

Ináncsi József őrnagy, az I. honvéd tüzésérész és hadihajós ezred parancsnok-helyettese lapunknak elmondta: a világháborús Balaton környéki harcok leírásaiból arra következtetnek, hogy a tó fenekén valószínűleg nyolc-tíz kilogramm súlyú lövedékek vannak, amelyek alighanem csak akkor robbannak, ha megpróbálják őket szétszerelni. Ináncsi azt ajánlja, hogy ha valaki lövedékre lel, lehetőség szerint jelölje meg a helyszínt, majd jelentse be a rendőrségnek. A tüzésrészek 24 órán belül mentesítik a területet.

Sz. A. A.

NÉPSZABADSÁG
2003. MÁJUS 17. p. 1.

Tallózásunk során napjainkhoz érkeztünk.

A sajtóban folytatódik a tó körüli vita, kötetünk szerkesztése azonban 2003. május végével lezárult.

Kiadványunk létrehozását a Balaton iránti szeretet és aggodalom motiválta, s az a szándék, hogy hozzájáruljunk egy cseppel a tóról összegyűjtött irodalom gyarapításához.

Az olvasónak bizonyára feltűnt, hogy válogatásunkat végigkísérte a Balaton vízállása körüli állandó aggodalmaskodás és az intézkedések feletti elégedetlenség - járunk akár a XIX. században vagy a harmadik évezred elején. Lóczy Lajos már 1915-ben úgy látta:

„Hiábavalók az ellentétes törekvések. A mérnöki tudás és munka nem képesek egyiket sem kielégíteni. A Balaton 600 négyzetkilométernyi medencéje a meteorológiai elemek hatása alatt áll, a melyeket megváltoztatni az ember nem képes.”

A meteorológiai elemek hatását valóban el kell viselnünk. Vannak csapadékos és vannak száraz időszakok, mikor meggyűlik a bajunk a vízzel, vagy annak hiányával. A mértéktelen környezet-szennyezéssel azonban az emberiség globális éghajlati változásokat idéz(het) elő a Földön, s ennek hatására a meteorológiai elemek - az időjárás-alakító tényezők - is megváltozhatnak, amelynek káros hatásaival szemben védtelenek vagyunk.

A vízállás szabályozása, a vízkészletgazdálkodás területén megoldandó gondok csak a problémák egyik csoportját alkotják. A környezetszennyező, környezetkárosító emberi tevékenység amellyel beavatkoztunk a tó életébe, veszélyes helyzeteket teremt és mindig megoldandó feladatot.

Közel 170 évet repültünk az időben a sajtó szárnyain. Amint tapasztaltuk, a Balaton körül mindig csaták dúltak. A pusztító fegyverekkel vívott harc nyomain, az aknák és repülőgéproncsok még mindig kísértenek, de eltávolíthatók. De mi lesz az ember tevékenysége nyomán ökológiai egyensúlyát veszített tó sorsa? Az egyes bajok orvoslására hozott intézkedések hatása csak időleges. Mindig támad valami új, nem várt probléma, amelyet meg kell oldani.

A küzdelem tehát folytatódik ...

**“S a vízért a vízért
a kék lángban fürdő
csillag-remegésű
messzenéző vizekért
a Balatonért
csak sírva áldhatlak
Uram”**

Hajdók János: Gyalog zsoltár

Felhasznált folyóiratok

A kötetben idézett publikációkat az alábbi folyóiratokból válogattuk:

Archív folyóiratok:

Balaton : A Balatoni Szövetség hivatalos értesítője

Balaton-Füredi Napló

Balatoni Kurir : A Balatoni Egyesületek Szövetsége hivatalos lapja : Idegenforgalmi, sport, társadalmi és közgazdasági hetilap

Keszthely : Helyi és megyei érdekű, vegyes tartalmú hetilap

Magyar Tenger : Balatonvidéki híradó : Társadalmi, közgazdasági és szépirodalmi hetilap

Társalkodó : Tudományos, művészeti 's mesterségi tekintetben

Veszprémi Közlöny : A társadalom valláserkölcsei, tan- és nevelésügyi, ipar- és kereskedelmi és közgazdasági érdekeit képviselő katolikus hetilap

A **Balaton** és a **Balatoni Kurir** című folyóiratok olvashatók az interneten, a

Balatoni Archív Sajtóadatbázisban. /<http://www.biblioteka.hu/mikrofilm/index.html/>

Az 1950-es évektől megjelent sajtótermékek:

AQUA : Vízisport magazin

Balaton (A Magyar Nemzet nyári melléklete)

Balatoni Hírmondó (nyári különszám)

Élet és Tudomány

Heti Magyarország : Politikai és társadalmi hetilap

Kacsá Magazin

Képes Újság

A Hazafias Népfront falusi hetilapja jelenleg Független heti magazin

Magyar Hírlap : Közéleti napilap

Magyar Nemzet

A Hazafias Népfront lapja jelenleg Polgári napilap

Napló : Veszprém megye napilapja

Népszabadság : Országos napilap

Somogyi Hírlap : Közéleti napilap

Somogyi Néplap : Az MSZMP Somogy megyei Bizottságának lapja

Új Dunántúli Napló

Vasárnapi Hírek : Politikai hetilap

Vasárnapi Somogyi Hírlap

Az egyes oldalakon szereplő vízszint adatokat a **Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság Balatoni Vízügyi Kirendeltségének** tájékoztatása alapján közöljük.

A 2003-as adatokat a 2003. június 30-ig történt mérések alapján határozták meg.

Felhasznált irodalom

Bendefy László – V. Nagy Imre : A Balaton évszázados partvonalváltozásai

Budapest : Műszaki K., 1969.

Entz Géza – Sebestyén Olga: A Balaton élete

Budapest : Királyi Magyar Természettudományi Társulat, 1942

Ligeti László : A Balaton és szabályozása

Budapest : Vízdok., 1974

Virág Árpád : A Balaton múltja és jelene

Eger : Egri Nyomda, [1998]

História [történelmi folyóirat] 1999. 5-6. sz.

Helytörténeti gyűjteményünkől ajánljuk

A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei c. sorozat kötetei

Kiadja : Magyar Földrajzi Társaság Balaton-bizottsága

Budapest

A Balaton vízjárására vonatkozó tanulmányoknak és adatoknak rövid foglalatja :

Kiadatott az 1904. június hó 22-én Balaton-Füreden tartandó értekezlet alkalmából

Budapest : Pallas Rt., 1904

Cholnoky Jenő : Balaton

Budapest : Franklin, 1936

Darnay Béla : A Sió-csatorna története

Siófok, 1947

Lóczy Lajos : A Balaton földrajzi és társadalmi állapotának leírása

Budapest : Hornyánszky, 1920

Köszönetünket fejezzük ki:

Az újságíróknak,

*a jogutódoknak,
akik a másodközlés jogát biztosították.*

*A vízszint adatok közléséért
a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság
Balatoni Vízügyi Kirendeltségének.*

*A digitalizált mikrofilmek
szerkeszthető formátumba való alakításáért
a VisData Kft.-nek.*

Mindazoknak akik a könyv megjelenésében közreműködtek.

*Köszönöm kollégáimnak, munkatársaimnak a nagyszerű munkát, amellyel a
kiadvány készítésében részt vettek, illetve annak munkálatait segítették.*